D*. DUBLĂ i I OP ELIJAH P

PRISOEDINENIE

TURKMENI K RUSIA

ACADEMIA DE ȘTIINȚE DIN TURKMENISTAN

SH. INSTITUTUL DE TEHNOLOGIE DIN BATYROV LD

J. DΘVLETOV, A. ILIASOV

TURKMENISTAN. RUSIA*

A TE ALATURA

REDACTORI

doctor în științe istorice A. G. Garriev, doctor în științe istorice I. A. Halfin

EDITORUL „YLYM” ASHGABAT - 1972

ACADEMIA HAJ'K TU RKMENSKOY SSR INSTITUTUL DE ISTORIE IM. SH. Imersiune

J. DAVLETOV, A. ILYASOV

ADERAREA TURKMENIEI

SPRE RUSIA

REDACTORI

Doctor în științe istorice A. K. Karryev Doctor în științe istorice N A Khaifin

33

EDITURA „YLYM”

ASHGABAT—1972

9 (C)

D 13

Lucrarea dezvăluie procesul de aderare a Turkmenistanului la Rusia, arată caracteristicile și natura acestui proces în anumite zone, oferă o analiză cuprinzătoare a situației politice interne și externe din Turkmenistan.

INTRODUCERE

Aderarea ținuturilor turkmene la Rusia, care a avut loc la sfârșitul anilor 60 - mijlocul anilor 80 ai secolului trecut, a fost unul dintre cele mai importante evenimente istorice din viața poporului turkmen înainte de Marea Revoluție Socialistă din octombrie . Spre deosebire de metodele de acțiune reacționar-agresive ale țarismului în timpul cuceririi regiunii, politica sa ulterioară antipoporală, colonială, aderarea Turkmenistanului, ca și a întregii Asii Centrale, la Rusia, conform rezultatelor sale obiective, a avut un semnificație progresivă. Semnificația pozitivă a aderării a afectat dezvoltarea economică, politică și culturală a Turkmenistanului ca parte a Imperiului Rus și, mai ales, în formarea tuturor premiselor necesare pentru eliberarea socială și națională a turkmenilor cu ajutorul și sub conducerea proletariatului rus. De aceea, dezvoltarea întrebărilor legate direct de istoria acestui eveniment important are o mare importanță științifică și politică.

Aderarea Turkmenistanului la Rusia este un proces foarte complex în care interesele politice ale Rusiei țariste, ale Angliei imperialiste și ale despotismelor feudale din vecinătatea Turkmenistanului, în special Iran și Khiva, s-au împletit cu lupta de clasă și tribală din cadrul societății turkmene. Din mai multe motive și împrejurări specifice, procesul de intrare a anumitor regiuni din Turkmenistan în Commonwealth-ul Rusiei nu s-a desfășurat în aceeași formă: unele regiuni au fost anexate pașnic, altele au fost cucerite de trupele țariste.   ".

Fără o analiză științifică marxistă a tuturor părților și aspectelor, apoi într-un lung și complex proces de aderare

•5

Turkmenul aterizează în Rusia, fără un studiu strict obiectiv al întregului complex de probleme legate de aceasta, este imposibil să sapă în sensul și conținutul său real, în semnificația sa în istoria poporului turkmen. În mare măsură, acest lucru explică și necesitatea unui studiu cuprinzător al acestei probleme.

Problema aderării Turkmenistanului la Rusia sub diverse aspecte a fost deja abordată în multe lucrări ale autorilor sovietici1*. Cu toate acestea, există încă un decalaj foarte serios în această problemă extrem de importantă și complexă. Constă într-o acoperire insuficientă completă a tuturor etanilor de aderare. Cartea oferită atenției cititorilor este o încercare de a umple acest gol, aruncând lumină pe baza unor materiale noi, complet nestudiate, a istoriei aderării Turkmenistanului la Rusia în toate aceste etape și, dacă este posibil, în toate aspectele. , punând totodată accentul principal pe analiza procesului de aderare . Cartea este rezultatul multor ani de muncă a oamenilor de știință de la Institutul de Istorie. Sh. Batyrova Academia de Științe a Turkmenilor SS3. Autorii și-au propus nu numai să generalizeze noile fapte care au fost excluse din circulația științifică, ci și să înțeleagă în lumina a tot ceea ce era deja cunoscut și, astfel, să recreeze o imagine mai mult sau mai puțin completă a anexării Turkmenistanului la Rusia, să aràta cursul acestui proces lung, particular, multifațet și contradictoriu, ținând cont de complexitatea situației interne și externe a Turkmenistanului.

Baza metodologică pentru scrierea acestei monografii au fost lucrările strălucite ale clasicilor marxismului-

1 A. K. K a r r y e v. Intrarea oazei Mhrgab în Imperiul Rus. Izvestiya TFAI URSS 1951, Ns 3; Doamna Semnificaţia mai puţin progresivă a aderării Turkmenistanului la Rusia. ¿Comunist din Turkmenistan", 1953.1; al lui. Aderarea Turkmenilor-

nistan către Rusia și semnificația sa progresivă. Ashkhabad, 1956. Societatea de distribuire a cunoștințelor politice și științifice din RSS Turkmenă (în limba turkmenă), eco. Aderarea Turkmenistanului la Rusia și semnificația sa progresivă. Știrile Academiei de Științe a TSSR, 1959, Nr. 2; Istoria RSS Turkmenă, vol. 1, gn. 2. Ashkhabad, Editura Academiei de Științe a TSSR. 1957, p. 106-140; M. II Tihomirov. Aderarea Merv la Rusia. M, Editura Literaturii Răsăritene, 1960; A. Ilyasov. Activitatea aventuroasă a agenților britanici în oaza Mr-gab la momentul anexării acesteia la Rusia. Savanții notează Ma-

Institutul Pedagogic Ryan, vol. 1, Maria, 1957 D. Davletov. În problema unirii lui Akhal cu Rusia. Proceedings of the Academy of Sciences of the TSSR (ser. General Sciences) I960, Nr. 2; al lui. Întărirea pozițiilor țarismului pe malul estic al Mării Caspice și anexarea Turkmenistanului de Vest la Rusia. Izvest al Academiei de Științe a TSSR (ser. obsh. nauk), 1962, nr. 4; si altii.

leninismul. Lucrările lui K. Marx și F. Engels subliniază în mod repetat rolul progresist al Rusiei și al poporului rus în destinele istorice ale popoarelor din Orient și ale întregii omeniri. În același timp, în lucrările lor, cu toată obiectivitatea, este expusă politica prădătoare, colonială a țarismului din Asia Centrală2. Firele fondatorilor comunismului științific oferă o analiză profundă și cuprinzătoare a situației internaționale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, precum și a metodelor politicii coloniale a țărilor capitaliste, în special a Angliei, una dintre cele mai puternice. puterile coloniale din lume la acea vreme.

Recunoscând progresivitatea istorică a rolului capitalismului rus pentru periferia națională a imperiului, V. I. Lenin, în același timp, a remarcat toate aspectele sale „negative și sumbre”3.

Acestea și multe alte indicații ale clasicilor marxism-leninismului au servit drept poziție științifică inițială în caracterizarea întrebărilor fundamentale cheie ale subiectului.

Monografia a fost scrisă în principal pe surse de arhivă, materiale documentare ale Arhivei Istorice Militare de Stat Centrale a URSS (TSGVP \), Arhivelor Istorice Centrale de Stat ale URSS (TSGIA), arhivelor centrale de stat ale RSS Turkmen, Uzbek și Georgia. , Arhiva Regională Mari, precum și materiale din colecții documente de arhivă 4. Fondurile arhivelor de mai sus conțin o cantitate imensă de materiale pe tema monografiei. Autorii au încercat să folosească cele mai importante și valoroase documente, majoritatea fiind introduse pentru prima dată în circulația științifică.

Alături de sursele de arhivă, numeroase lucrări ale autorilor pre-revoluționari (N. I. Grodskov, A. Maslov, M. Alikhanov-Avarskni, V A. Tugan Mirza Baranovsky, L. K. Artamonov, K. K. Abaza, A. Rzhevussky, B. S. Esadze etc.), care în majoritate

1 Către Charka și F. Engels. Soi., vol. XXI, p. 211.

2 Ibid., vol. X \ I, partea 2. p. 34. Notă.

3 V. I. Lenin. Poli. col. cit., vol. III, p. 597.

* Rusia și Turkmenistan în secolul al XIX-lea. La intrarea Turkmenistanului în Rusia. Comp. i RPF A. G. Solovyov. Λ. A. Sennikov, ed. G. I. Karpova, A. G. Solovieva, D. F. Ma cuvânt. Ashkhabad, 1946; Aderarea Turkmenistanului la Rusia sat. arc. documente. Răspunsul este lăsat de G. B. Akopov, ed. A. Ilyasova. Ashkhabad, Editura ΛII TSSR, 1960. (În continuare sâmbătă. „Aderare...”).

ai lor au fost participanți direcți la cucerirea și anexarea Turkmenistanului.

În monografie au fost folosite și numeroase periodice din anii 1970 și 1980. La acoperirea anumitor probleme, s-au folosit rapoarte orale ale vechilor timpuri, precum și materiale din fondul de manuscrise al Institutului de Limbă și Literatură. Makhtumkuli al Academiei de Științe a TSSR, lucrările istoricilor sovietici care studiază istoria aderării Rusiei în republicile lor și în special în republicile Asiei Centrale învecinate cu Turkmenistanul.

Capitolele I (§ 1 și 2), I, IV, V ale acestei monografii au fost scrise de J. Davletov, capitolele 1 (§ 3), III, VI, VII, VIII - de A. Ilyasov

Autorii își exprimă sincera mulțumire față de personalul Departamentului de Istorie a Perioadei Pre-sovietice a Institutului de Istorie. Sh. Batyrov al Academiei de Științe a RSS Turkmenă, tuturor persoanelor care au luat parte la crearea muncii. Ne exprimăm sincera mulțumire lui I. L. Sosopkin, care a oferit o mare asistență în pregătirea manuscrisului pentru publicare.

CAPITOLUL 1

TURKMENISTANUL ÎN APRAZĂ ADERĂRII LA RUSIA

Caracteristici generale ale situației economice și socio-politice din Turkmenistan

Problema situației socio-economice și politice a Turkmenistanului în perioada precolonială a fost deja abordată în scriitorul istoric Informații mai mult sau mai puțin detaliate despre triburile turkmene, mișcarea și așezarea lor, structura socio-politică, cultură și modul de viață poate fi găsit în istoria în două volume a RSS Turkmenă, h și în lucrările lui A. A. Roslyakov1, F. K. Maksimovici7, A. I. Akatova3 și alți autori. Prin urmare, ne limităm la o descriere generală a principalelor regiuni turkmene, acordând o atenție deosebită problemei

relațiilor acestora cu statele vecine, în principal cu Rusia. Conform situației societății turkmene din acea vreme, o vom lua în considerare în principal din punctul de vedere al clarificării motivelor complexității procesului prelungit de anexare a Turkmenistanului la Rusia, a naturii diferite a intrării în limba rusă. starea regiunilor individuale turkmene.

În ajunul aderării în Rusia, poporul turkmen a trăit una dintre cele mai dificile și dificile perioade ale sale

1 A. A. Roslyakov. O scurtă prezentare a istoriei Turkmenistanului (înainte de alăturarea Rusiei). Așgabat, 1957.

2 F K. Maksimovici. Structura socio-economică a turkmenilor transcaspici în ajunul aderării la Rusia. Așgabat, 1960

3 A I Akatova. Triburi turkmene în ajunul aderării lor la Imperiul Rus. Izvestiya TFAN URSS, 1950, nr. 5, 6.

secole de istorie. O parte din turkmeni era dependentă de Iran, o altă parte făcea parte din Khanatul Khiva, iar a treia parte era parte din Emiratul Bukhara. Soarta și viața acestor turkmeni a fost complet subordonată regimului despotic care a dominat aproape toate țările estice. Teritoriul așa-numitului „Turkmenistan Liber”, care includea regiunile Caspice, oazele de la poalele dealurilor - Akhal p Atek, bazinele râurilor Tejen și Murgab, a servit drept obiect al revendicărilor conducătorilor feudali din Khiva, Iran și Bukhara. și a fost supus unor raiduri constante de pradă, devastatoare din partea lor. La aceasta trebuie adăugat că deși până la mijlocul secolului al XIX-lea. migrația în masă a turkmenilor din regiunile pastorale nordice și centrale ale regiunii către regiunile agricole sudice ale Turkmenistanului în ansamblu sa oprit deja, procesul de stabilire constantă a acestora în zona culturală a continuat. În Ahal, regiunile Tedzheno-Serakh, și în special în bazinul Liurgab, acest proces a fost însoțit de o luptă controversată între triburile turkmene individuale pentru pământ și apă. În cursul acestei lupte, un trib numeros și puternic, Turkmenii-Tekini, a capturat cele mai bune pământuri și surse de apă. În oaza Akhalsk, ei i-au subjugat și i-au înlăturat parțial pe foștii locuitori ai acestor pământuri (triburi mici de me-hnnli, nokhurli, amnauli, avshar). În oaza Merv, a avut loc o ciocnire între Tekin și Sarykamen, care au fost ulterior împinși înapoi în oazele Iolotan și Pendinsky.

Războaiele și conflictele interne au fost un alt fenomen caracteristic și profund negativ al Turkmenistanului de atunci. În condiții istorice atât de dificile, nu se putea pune problema creșterii rapide a forțelor productive ale țării. Cu toate acestea, în perioada descrisă, în multe regiuni turkmene, s-a observat o descompunere intensivă a economiei pastorale tradiționale pentru Turkmenistan, ponderea agriculturii stabilite a crescut în mod evident, iar relațiile de producție feudale s-au dezvoltat mai profund.

În viața turkmenilor din regiunile caspice, un loc semnificativ a fost ocupat de extracția și dezvoltarea bogăției minerale a coastei și a

insulelor din apropiere (Cheleken, Ogurdzha etc.). Principalele industrii erau extracția uleiului, ozoceritei, sulfului, sării, vopselei. În același timp, aproape întreaga populație de coastă era angajată în pescuit și vânătoare.

Întinderile vaste ale stepei la est de mare și la nord de râul Atrek au servit drept bază pentru creșterea vitelor. Primăvara și vara, timp de 7-8 luni pe an, aici s-au mutat taberele de nomazi ale turkmenilor-iomuți, care, odată cu debutul - 10

În fața vremii reci, au mers din nou spre sud - la Atrek și Gyurgen. De-a lungul malurilor acestor râuri și a afluenților lor, Chapdyr și Sumbar, au fost amplasate zone agricole ale Yomuts și Goklens. O parte semnificativă din iernarea și semănatul turkmenilor a fost în regiunea Astrabad din Persia.

Regiunile relativ dens populate din Turkmenistan au fost situate de-a lungul coastei de nord a Munților Kopetdag (oaza de piele Akhati și Atek), de-a lungul bazinelor Tejeia (oazele Tejen și Serakhskip) și Murgab (oazele Msrvskny, Iolotapskny și Pendinsky), precum și de-a lungul cursurile mijlocii și inferioare ale Amu Darya. În toate aceste regiuni, au existat condiții comparativ mai bune (decât în Marea Caspică) pentru agricultură, deoarece exista apă. Și în condițiile Turkmenistanului, agricultura este imposibilă fără irigare artificială. Pe terenurile irigate au fost semănate grâu (primăvară în zăpadă), orz, lucernă, dzhugara, mei, susan, orez, fasole mung, bumbac și tărtăcuțe. Erau şi livezi şi vii, iar dudul se cultiva1.

Economia agricolă și de creștere a vitelor a turkmenilor era foarte înapoiată. Sistemul de rotație a culturilor ne era complet necunoscut. Terenul epuizat a fost pur și simplu abandonat, a fost semănat unul nou. Astfel de sisteme de schimbare și economie au cauzat mari complicații în distribuția apei între diferite sate, au interferat cu utilizarea rațională a resurselor de apă altfel limitate. Oí munca câmpurilor se desfășura într-un mod extrem de depășit; ii, cu folosirea celor mai primitive unelte de producție.Pentru irigare s-au construit baraje și s-au construit canale, iar în fâșia de la poalele dealului și kiarize (canale subterane iy). Cu toate acestea, cu tehnologia de irigare extrem de primitivă, procentul de utilizare rațională și economică a resurselor de apă a fost foarte scăzut.

Munca cu forță de muncă intensivă și dezvoltarea de noi terenuri, crearea și întreținerea unei rețele de irigații în condițiile unui nivel extrem de scăzut de dezvoltare a forțelor productive au necesitat multă muncă colectivă. Această împrejurare a fost unul dintre principalele motive pentru păstrarea instituțiilor comunitare și a diviziunilor tribale precum „urug”, „taipa” printre turkmeni. Situația de politică externă din sud în care trăiau triburile turkmene, precum și poziția elitei lor tribale feudale, au contribuit, de asemenea, la conservarea organizațiilor comunitare.

1 Istoria RSS Turkmenă, vol. I, carte. 2. Ashkhabad, Editura Academiei de Științe a TSSR, 1957, p. 17.

străduindu-se în toate modurile posibile să consolideze rămășițele tribale pentru a masca, exploata și înrobi membrii obișnuiți ai societății. Cu toate acestea, păstrarea atributelor exterioare ale organizației tribale și a numeroaselor rămășițe de forme patriarhale nu oferă motive să se afirme, așa cum au încercat și încearcă să facă mulți istorici burghezi, că societatea turkmenă a secolului al XIX-lea. era fără clasă. Sub învelișul instituțiilor tribale are loc de multă vreme o diferențiere de clasă destul de accentuată, relațiile feudale s-au dezvoltat și s-au întărit, s-a intensificat exploatarea rangurilor muncitorești, iar polarizarea forțelor sociale s-a adâncit și intensificat.

Proprietatea feudală a terenurilor mari și a unui număr mare de animale au fost factorul economic determinant al societății turkmene de la mijlocul secolului al XIX-lea, determinându-i natura feudală în esența sa.

Pe baza stratificării de clasă, a diferențierii aprofundate și agravate, în această societate au existat diverse grupuri sociale. Hanii, domnii feudali și sprijinul lor spiritual în persoana reprezentanților clerului musulman - mullahi, ishani, care au preluat cea mai mare parte a terenului irigat, sursele de apă și numeroase turme de vite, au fost clasa conducătoare de exploatare. Bazându-se pe proprietatea feudală și folosind cu îndemânare obiceiurile și practicile tribale în avantajul lor, ei au exploatat fermierii și păstorii daihai plini de viață, producătorii direcți care constituiau cea mai mare parte a populației exploatate. Deși laykhanin a fost considerat în mod oficial liber, dar încurcat în datorii și obligat să închirieze pământ, apă, animale și unelte de la bei și feudali în condiții exorbitante, el era de fapt complet dependent.

Stăpânii feudali individuali aveau sclavi, care erau dobândiți în principal prin așa-numiții alamani, adică raiduri, adesea organizate de nobilimea clanului în scopul profitului și al îmbogățirii. Munca sclavilor era folosită uneori la lucrările agricole și de irigații, la construcția de kareze etc. Cu toate acestea, sclavia nu a avut o pondere semnificativă în viața socio-economică a Turkmenistanului. Acest lucru, într-o oarecare măsură, poate explica ușurința cu care autoritățile ruse au abolit ulterior sclavia în Turkmenistan. Meșteșugarii și comercianții nu s-au remarcat ca clase speciale - de obicei meșteșugul era o ocupație auxiliară pentru un număr mic de țărani, fără a se rupe

iiiix concomitent cu ocupația lor principală - creșterea vitelor și agricultura Comerțul și cămătăria erau angajați în mari păstori și fermieri, precum și individuali țărani bogați1. Creșterea vitelor și economia agricolă a turkmenilor era în general de natură consumatoare de subzistență, comerțul intern era foarte slab dezvoltat.

Natura de clasă a societății turkmene s-a reflectat clar în organizarea acesteia. Din punct de vedere structural, a fost foarte simplu. Viața internă a aulilor era reglementată de aksakals (yashuli), care, de regulă, erau aleși dintre elita bogată și nobilă. Aksakal au fost reprezentanți oficiali ai comunității lor în relațiile cu vecinii, iar

în cadrul acesteia au îndeplinit în principal funcții judiciare, au participat aceiași aksakal și maiștri, precum și hani, serdari și clerici. La aceste adunări s-au luat în considerare treburile tribale generale, problemele interne, se luau decizii privind acțiunile defensive sau ofensive, erau aleși khani etc. Primeau cei mai influenți feudali, în funcție de avere, calități personale, merit militar și poziție în societate. titlurile de khan, bek, serdar, atalyk etc., pe care le foloseau nu numai în comunitatea lor, ci și în afara acesteia. Cel mai adesea, același khan sau serdar, chiar dacă era tânăr, era considerat yashuli și era ales maistrul comunității. În astfel de cazuri, el nu mai avea doar putere judiciară și administrativă, ci era și conducătorul militar al comunității sale și reprezentantul diplomatic al acesteia în relațiile cu vecinii.

Înainte de a se alătura Rusiei, turkmenii aveau și hani tribali comuni. Schimbările semnificative ale bazei socio-economice a societății turkmene, exprimate în dezvoltarea ulterioară a relațiilor feudale, întărirea diferențierii de clasă și a luptei de clasă în legătură cu aceasta, precum și complicarea situației de politică externă, au necesitat crearea în unele, cele mai dezvoltate regiuni ale Turkmenistanului, ale unei puteri supreme permanente în persoana unui han tribal. Aceasta explică apariția pe arena istorică a unor personalități militare și politice precum Nur Berdy Khan, Kiyat Khan, Koushut Khan, Atamurad Khan și alții.

1 Istoria RSS Turkmenă, vol. I, ki. 2. Ashkhabad, Editura Academiei de Științe a TSSR, 1957, p. 40.

Istoria Mării Caspice și Turkmenii Atreko-Urgspskph din jumătatea sigilată a secolului al XIX-lea. este asociat cu numele de Knyat Khan, un lord feudal și industriaș, un susținător consecvent al anexării Turkmenistanului la Rusia. Timp de o jumătate de secol, Kiyat Khan a participat activ la dezvoltarea relațiilor ruso-turkmene, conducând „Partidul rus” al turkmenilor, făcând tot posibilul pentru a întări legăturile cu Rusia și asistând autoritățile și expedițiile ruse în studiul și dezvoltarea. de pe coasta de est a Mării Caspice. Bazându-se pe sprijinul autorităților ruse, Kiyat Khan a căutat în același timp să-și întărească influența printre turkmeni.

În anii '50 ai secolului al XIX-lea. Nurberdy-Khan și Koushut-Khap, cei mai influenți și bogați lorzi feudali turkmeni ai timpului lor, se prezintă ca figuri politice proeminente din rândul turkmenilor-Tekin. Meritul lor principal a fost că amândoi - primul în Ahal și al doilea în Merv, au încercat aproape simultan să unească triburile disparate turkmene.Dorința de unificare a fost observată înainte printre turkmeni. Sa datorat întregului curs anterior al dezvoltării socio-economice a societății turkmene, precum și situației complicate de politică externă.Ideea unificării este un laitmotiv în lucrările clasicilor literaturii turkmene, în special Magtymguly. Cu toate acestea, înainte de Nurberdy-kha și Koushut-khapa, nu au fost luate măsuri concrete și reale, eficiente în această direcție. Situația istorică care s-a dezvoltat în al treilea sfert al secolului al XIX-lea a ridicat problema unificării turkmenilor cu un nou val. Și în acest sens, din punct de vedere al semnificației sale obiective, activitățile

Nurberdy-Khaia și Kaushut-Khaia au fost de natură progresivă. Dar, desfășurând această activitate, Nurbsrdy-hap și Koushut-khan au urmărit interese pur personale, egoiste. Amândoi erau cei mai mari domni feudali, care au strâns bogății uriașe prin jaf fără milă și prin exploatarea cea mai crudă a rudelor lor - simpli muncitori. Fiecare dintre ei a fost condus de o dorință ambițioasă de a fi principalul, singurul conducător al tuturor turkmenilor, prin toate mijloacele, dorința de a subordona toate triburile și hanii lor puterii lor. Prin urmare, activitățile lui Nuzberdy Khan și Koushut Khan, care vizează unirea triburilor disparate, nu pot fi privite ca o expresie conștientă a intereselor întregului popor turkmen.

Cu toate acestea, în condițiile fragmentării feudal-tribale și a luptei civile între triburile turkmene, precum și constantă

amenințări din partea statelor feudale vecine, trepte, . întreprinse de Purberdy Khan și Kou Shut Khan, în special, încercarea lor de a crea o armată regulată, de a introduce un sistem de taxe, dacă va fi implementat cu succes, ar putea juca un rol istoric pozitiv în unificarea și consolidarea națională a triburilor turkmene, dezbinate atât din punct de vedere economic. iar economic.în relaţiile politice. Unificarea și consolidarea triburilor este, după cum știți, una dintre premisele serioase pentru formarea statalității naționale. Cu toate acestea, prezența în societate a unor rămășițe semnificative ale sistemului tribal patriarhal și, cel mai important, lipsa unor legături economice suficiente, strânse, a comunității economice între diferite triburi, împreună cu condițiile naturale nefavorabile ale țării și înapoierea generală, au împiedicat unificarea. de triburi individuale într-un singur întreg la nivel național.

Relațiile ostile între triburi individuale și, uneori, chiar și clanuri individuale ale aceluiași trib, transformându-se adesea în ciocniri deschise, au persistat. O parte semnificativă a grupurilor de mari proprietari de pământ care au apărut ca urmare a dezvoltării relațiilor feudale și a diferențierii de clasă a societății turkmene - khans π serdari au folosit profitabil situația care a apărut, deoarece aceasta le-a permis să exploateze în mod arbitrar și liber muncitorii. populația comunităților individuale. De aceea, această elită aristocratică egoist miop a turkmenilor a făcut tot posibilul pentru a-și păstra privilegiile onorate de secole, fără oprire pentru această oră chiar înainte de a trece deschis de partea cuceritorilor străini*.

Lipsa unității politice dintre turkmeni a fost folosită de vecinii lor relativ mai dezvoltați - statele feudale centralizate Pran, Khiva și Bukhara, care au căutat în orice mod posibil să-și afirme puterea asupra oazelor turkmene. Îmbogățiți de jaful și ruina triburilor turkmene, feudalii iranieni și Khiva în diverse moduri (mită, amenințări, luare de ostatici, intrigi în jurul separatismului individual al hanilor tribali) au despărțit mediul turkmen, ceea ce a făcut și mai dificilă unirea. ei într-un singur stat capabil să exercite o opoziţie serioasă faţă de muncitori.

Astfel, pentru apariția statalității naționale turkmene în perioada analizată, pentru unificarea și consolidarea națională a turkmenilor

Nu existau încă suficiente condiții socio-economice și politice, deși acest lucru era cerut de interesele poporului și, mai ales, de interesele libertății și independenței lor. De aceea, activitățile lui Nurberdy Khan (precum și Koushut Khan) în această direcție nu ar putea avea succes. În ciuda influenței și autorității sale, a puterii enorme cu care era înzestrat la acea vreme, Nurberdy Khan nu a reușit să stabilească unitatea triburilor turkmene și să elimine conflictele civile. Acest lucru nu s-a putut face nu numai la scara întregului Turkmenistan, ci și în interiorul oazei Akhal-> însăși, al căreia el era considerat principalul han.

Luptele intestine prelungite au contribuit la întărirea rolului și la întărirea puterii individuale a hanilor tribali și a serdarilor, care s-au transformat treptat în stăpâni ai liderilor tribali mai mici, care erau, de asemenea, în esență proprietari feudali. Adesea anumiți khani tribali subordonau mai multe grupuri tribale puterii lor. Cei mai influenți dintre ei nu au vrut să recunoască puterea hanului șef și nu au fost contrarii să-i ia locul. Atât Msrva, cât și Akhal Tekins din fiecare dintre cele patru ramuri tribale ale lor (bek, vekil, bakh-shi, sychmaz) aveau un fel de „propriu” khan, pe care, cu prima ocazie, căutau să-l nominalizeze în locul principalului khan. Când au apărut neînțelegeri între clanuri cu privire la orice problemă controversată, acești khani formau de obicei o opoziție unul împotriva celuilalt, dar mai ales împotriva hanului șef și, bazându-se pe sprijinul colegilor lor de trib, încercau să „obțină cât mai multe beneficii posibil de pe urma lor. rezolvarea acestei întrebări fără a dori să facă nicio concesiune. Prin urmare, au existat adesea cazuri când, la cererea nobilimii tribale a acestor grupuri de opoziție, au fost aleși patru khani în locul hanului principal (câte unul din fiecare ramură tribală), denumit în sursele de arhivă „khani conducători”.

Se știe, de exemplu, că puterea lui Nurberdy Khan, mai ales în ultimii 10 ani ai vieții sale, a fost limitată de mai multe ori de către conducătorii-hani pentru o anumită perioadă de timp. În acel moment, el însuși a devenit doar unul dintre conducătorii khan și a reprezentat interesele filialei Vekil, care, cu fiecare astfel de ocazie, l-a nominalizat drept candidat.

Triburile turkmene nu aveau o armată permanentă și bine organizată. În cazul unui atac al domnilor feudali vecini, o miliție populară se aduna la chemarea hanilor sau prin decizia maslahat-ului. Fiecare soț sănătos-1v

Gradul, în conformitate cu cerința dreptului cutumiar (adat), era obligat, cu armele în mână și, în funcție de statutul său de proprietate, să se prezinte călare sau pe jos la un loc de adunare condiționat și apoi să-și urmeze hanul sau serdar, îndeplinindu-și fără îndoială ordinele. Când a căzut un inamic periculos, nu numai greutatea unui bărbat, ci uneori chiar și femei și adolescenți au fost luate drept arme. Armamentul era eterogen - de la pistol, pistoale de amorsare, sabii curbate, până la foarfece pentru tunsul oilor legate de capătul unui băț lung1 2, ceea ce confirma încă o dată proprietatea și inegalitatea de clasă a turkmenilor.

În ciuda lipsei de organizare și a armelor slabe, războinicii turkmeni erau renumiti pentru curajul și capacitatea lor de a mânui arme, de a manevra cu pricepere, de a apăra ferm și de a ataca rapid.

Întreaga viață internă a populației din regiunile turkmene. A fost reglementată de legile nescrise ale adat și sharia (legea musulmană), care au constituit temeiul legal al vieții Divine, corespunzătoare bazei ei socio-economice. Cazurile disputabile între indivizi și clanuri erau de obicei rezolvate de aksakal conform adat. Cazurile legate de familie, relații de familie, căsătorie, moștenire etc. au fost tratate pe baza Sharia.Gardienii Sharia erau execuțiile, mullahii n ishani, care, profitând de înapoierea și ignoranța oamenilor de rând, căutau să subordoneze toate aspectele vieții personale și publice a oamenilor influenței lor. În mâinile lor se afla educația copiilor, precum și efectuarea ritualurilor, legate. cu naștere, moarte, căsătorie, divorț, moștenire etc. Deținând terenuri uriașe, ei au jefuit oamenii simpli muncitori. Clerul musulman al turkmenilor a jucat un rol profund reacționar, insuflând în oameni dogmele islamului despre umilință și smerenie, luminând și perpetuând conservatorismul modului de viață, obiceiurilor și obiceiurilor sălbatice. Rolul său în viața politică a țării era de natură reacționară. Din surse de arhivă se știe că marea majoritate a mullahilor și ishanilor turkmeni erau oponenți înfocați ai apropierii de Rusia. Activitatea lor anti-rusă a fost unul dintre motivele serioase care au dus la bătăliile sângeroase de lângă Geok-Tepe.

Cultura poporului turkmen, în ciuda succeselor semnificative ale literaturii turkmene, schimbări notabile în domeniul

1 Istoria RSS Turkmenă, vol. 1, cartea 2 Editura Ashkhabad a Academiei de Științe a TSSR 1957, p. 46

2 3<K"S X" IS2   I7

arta populară, producția artizanală și construcția în ansamblu a fost foarte înapoiată. Nivelul scăzut al vieții socio-economice, rămășițele sistemului tribal patriarhal, care a întârziat dezvoltarea forțelor productive - principalul motiv al înapoierii culturale a triburilor turkmene, exprimat în analfabetismul aproape complet al populației, absența scrierea națională, nivelul extrem de scăzut de educație, care, de altfel, era de natură pur religioasă (învățământul laic absent la epocă).

Situația de politică externă a Turkmenistanului

La mijlocul secolului al XIX-lea. Poziția de politică externă a Turkmenistanului a fost determinată în principal de întărirea obiectivelor agresive și prădătoare ale statelor feudale vecine - Iran, Khiva și Bukhara. Adevărat, emirii din Bukhara au fost nevoiți să se mulțumească să-și mențină dominația doar asupra turkmenilor Ersari din zonele Chardzhou și Kerki, dar khanii din Khiva și șahii iranieni au continuat să se provoace reciproc pentru puterea asupra aproape a restului ținuturilor turkmene. Oazele fertile din sudul Turkmenistanului au rămas scena unor războaie sângeroase la care populația turkmenă din aceste regiuni a fost nevoită să ia parte.

Masele populare au purtat o luptă curajoasă împotriva arbitrarului domnitorilor feudali vecini, dând uneori lovituri zdrobitoare planurilor lor agresive. În același timp, cea mai mare parte a nobilimii clanului feudal a turkmenilor - hanii și serdarii, pentru o anumită recompensă, au oferit servicii khan-ului Khiva sau conducătorilor iranieni, uneori chiar participând la campaniile lor de pradă îndreptate împotriva turkmenilor înșiși. Deci, de exemplu, în 1842, în campania Khiva Khan Rakhimkuli (1842-1845) împotriva turkmenilor Ersarn, împreună cu feudalii Saryk și Salyr, feudalii Teke, cunoscuți în Akhal - Khansakhat-serdar și Khannepes-atalyk1 a luat parte.

Surse iraniene mărturisesc participarea activă a nobilimii Teke la rebeliunea, esențial reacționară, a domnului feudal Khorasan Salar2, care a început în 1846 sub influența lui.

1 F. K Maksimovici. Structura socio-economică a sknh-ului transcaspic al turkmenilor în ajunul aderării la Rusia Ashgabat, 1960. pag. 97

2 MIIT, vol. II M.-L., 1938, p. 240-243

la instigarea evidentă a serviciilor secrete britanice. Bazându-se pe sprijinul trupelor teke-hanilor (Kara ogpan-khana din Akhal, Koushut-khaia și Oraz-khan din Serakhs). Sa.iar a reușit să obțină un succes semnificativ la început, ocupând Lieip-head și consolidându-și influența în Khorasan pentru o perioadă de timp.Cu toate acestea, în 1850, autoritățile șahului au asediat Mashhad și, în ciuda sosirii unui detașament de trei mii de turkmeni mari pentru a ajuta Salar, rebeliunea acestui aventurier a fost înăbușită, după care au început execuțiile și persecuția participanților săi. Legătura dintre khanii turkmeni cu Salar a servit ca un motiv suplimentar pentru șah/guvernul de a organiza expediții punitive și raiduri împotriva turkmenilor, de care locuitorii din Akhal și Serakhs au suferit cel mai mult.

În același timp, oazele turkmene au continuat să fie devastate de către khanii din Khiva. Din anii 40 ai secolului al XIX-lea. obiectul principal al revendicărilor Khiva și Iranului sunt regiunile Cherv și Serahhs. În cei 10 ani ai domniei sale (1845-1855), hanul din Khiva, Mukhamed Emin, a întreprins 8 mari campanii împotriva turkmenilor Mary Serakh și Tejen. În același timp, de fiecare dată când o i a realizat „supunere” și din partea turkmenilor Ahalsi. Lovitura principală a trupelor din Khiva a fost îndreptată împotriva tekinilor din Serakhs și Saryks, care uneori au apelat la guvernul iranian pentru ajutor, care a folosit ocazia pentru a pune mâna pe pământurile turkmene.

În perioada 1850-1852, trupele șahului au invadat de două ori regiunea Serakhs, drept urmare aici s-a stabilit dominația vraniană, care însă nu a durat mult. Masele largi de turkmeni nu au putut și nu au vrut să suporte opresiunea Sivin și a feudalilor iranieni. Opresiunea din ce în ce mai mare a grupului și expansiunea militar-feudală din partea „despoților unificați” au creat în cele din urmă un teren fertil pentru

o rezistență din ce în ce mai activă și organizată în fața cuceritorilor. Faptul însuși al campaniilor militare nesfârșite întreprinse de cei din urmă împotriva turkmenilor este o dovadă convingătoare a luptei poporului turkmen pentru libertatea și independența sa.

În martie 1855, Tekinii din Serakhs, conduși de Koushu t-khan, au învins complet armata lui Khiva a lui Muhammad Emin, care a încercat să-i forțeze să se mute din locurile natale, familiare.Această victorie a schimbat radical politica politică.

1 Pentru detalii despre aceasta, a se vedea .4 S Ivanov Essay on the history of Praya Ch I&52, pp. 172-17'

situaţia din întregul Turkmenistan. O lovitură gravă adusă lui Khiva, care a provocat o lungă luptă internă în hanat, a dus la o scădere a prestigiului său în rândul turkmenilor. Înfrângerea lui Lihammed Emin în 1855 a fost, parcă, un punct de cotitură în lupta turkmenilor pentru independența lor.

O trăsătură caracteristică a luptei triburilor sud-turkmene de la sfârșitul anilor 50 și începutul anilor 60 ai secolului al XIX-lea. este acţiunea lor comună împotriva cuceritorilor. În ciuda politicii de incitare sistematică la ură intertribală dusă de guvernele din Khiva și Iran, expansiunea lor militar-feudală și opresiunea națională crudă, care a continuat timp de secole, au creat o serie de condiții prealabile pentru acțiunile comune ale turkmenilor împotriva unui inamic comun. Acest lucru a fost confirmat în mod clar în bătălia de lângă Karry-Kala din 1858.

Şah Prana Nasreddin (1848-1896), profitând de slăbirea lui Khiva, principalul său rival în lupta pentru ţinuturile turkmene, a decis în 1858 să încerce din nou să cucerească sudul Turkmenistanului. În acest scop, el a ordonat lui Bujnurd Ilkhani Jafar Kuli Khan să pună mâna pe Karry-Kala și Akhal. Amenințarea cu cuceririi i-a forțat pe Goklen, care locuiau pe Karry-Kala, să caute ajutor de la Tekinii din Akhal și Yomuții.

Nu departe de Karry-Kala, în orașul Mondzhukly-Depe, Skintsy și Yomuts s-au unit cu Goklens și au lansat un atac surpriză asupra armatei lui Jafar Kuli Khan. În urma unei bătălii sângeroase, invadatorii iranieni au suferit o grea înfrângere și au fost forțați să se retragă. Învingătorii au capturat mulți prizonieri și un număr mare de trofee militare, inclusiv un tun, care a fost luat și a stat mai întâi la Annau, iar apoi la Geok-Tepe, unde a fost păstrat până la capturarea acestei cetăți de către țarism, venerat de către Tekins ca o relicvă, care amintește de victoria lor glorioasă.

Forțele combinate ale turkmenilor, care au participat la înfrângerea trupelor lui Jafar Kli-khan, au fost comandate de Nurberdy-khan din Tekinsky, care a fost răsplătit pentru această victorie fiind ales ca han tribal și șef al lui Akhal1. Semnificația istorică a acestei victorii constă în primul rând în faptul că ea

1 N. I. Gr o dekov. Războiul în Turkmenistan, vol. I, p. 67. Abdysetdar-ka-zy l-a numit pe Nurberdy hanul șef al lui Akhal chiar

înainte de bătălia de la Karry-Kala. Vezi cartea. povești despre bătăliile Tekinilor. Sankt Petersburg, 1914, p. 29.

a prevenit amenințarea înrobirii triburilor turkmene de către Iranul feudal și a contribuit la intensificarea luptei lor în continuare pentru independența lor. În același timp, însuși faptul performanței comune și de succes a triburilor turkmene sub o singură comandă a fost un mare eveniment politic în istoria poporului turkmen în general, în istoria dezvoltării lor istorice naționale, în special. Acest eveniment a arătat clar unitatea scopurilor, interesele comune ale tuturor triburilor turkmene în lupta împotriva planurilor și aspirațiilor agresive din statele feudale vecine, care timp de secole au jefuit și au ruinat țara. Oyo a arătat (și acesta este cel mai important lucru) forța extraordinară a oamenilor uniți în această luptă. Cu toate acestea, complexitatea istoriei politice interne a Turkmenistanului din această perioadă constă în faptul că, alături de faptele indicate, care au mărturisit apropierea istoric progresivă a triburilor turkmene care au întâlnit interesele poporului, fenomene care erau complet opuse. în tendinţele şi natura lor au fost observate şi în relaţiile lor. Așadar, într-o perioadă în care populația regiunilor de sud-vest ale Turkmenistanului sărbătorește o victorie asupra trupelor iraniene, ceea ce aducea și mai aproape triburile turkmene din aceste regiuni, în oaza Murgab se desfășura o luptă acerbă între Saryks și Tekins. peste pământuri fertile. Iranul feudal a participat activ la această luptă. Acesta din urmă, căutând să-și întărească influența în Maria, i-a sprijinit pe feudalii Saryk, făcând raiduri frecvente asupra Tekinilor. Pentru a scăpa de luptele constante cu trupele iraniene, Tekinii au început să se deplaseze la periferia de nord-vest a oazei Mary, la rândul lor, i-au strămutat pe Saryks de acolo. Mari Tekins în lupta împotriva Saryks au primit ajutor de la colegii lor de trib din Akhal. Cu această ocazie, N. I. Grodekov are date foarte interesante.

„...Nur-Verdi-khan”, scrie Grodekov, „la un an de la alegerea sa în hanii lui Akhal, s-a mutat la Merv, de unde au venit Tekinii care locuiau acolo să-i ceară ajutor împotriva Sarykilor, cu care nu-şi terminaseră încă conturile pentru posesia băncilor fructuoase ale Murgabului. Nur-Verdy Khan, luând cu el 2000 de călăreți, s-a dus la Merv și în șase luni i-a cucerit pe Saryks, alungându-i parţial din oază și a stabilit restul celor 10-15 familii între satele Tekinilor din Merv. pământ și apă și l-a logodit cu cea mai frumoasă și inteligentă fată din tribul Vekil-Guljamal. Aici a locuit doi ani

s-a întors la Akhal, unde a fost din nou recunoscut ca han. Până în 1860, khanii Teke, cu ajutorul lui Nurberdy Khan, s-au înrădăcinat în cele din urmă în Mary, împingându-i pe Saryk de acolo. Tekinii alcătuiau miliția populară și sub r; Conducerea lui Kou shkht-khan în bătăliile sângeroase care au avut loc la început nu departe de Kara-Yab și, în principal, lângă ruinele din Seid-Nasyr, și apoi, de asemenea, în Porsu-Kala și Serakhs, a provocat o înfrângere teribilă asupra armata de margine

Potrivit istoricului Khiva Mekhi, din numărul total de boi sk iranieni. numărând 27 de persoane, „o parte a murit în bătălie din cauza sabiei viteazului Teke. unii au murit de sete în deșert, cei mai mulți au fost luați captivi „1 2 În plus, o cantitate imensă de trofee și alte proprietăți au căzut în mâinile câștigătorilor.

Victoriile strălucitoare ale turkmenilor asupra lui Mohammed Emin (1855) și a trupelor iraniene (1858-1860) au împiedicat cucerirea Turkmenistanului de către Iran și Khiva.Triburile turkmene Totuși, acest lucru nu însemna deloc că turkmenii scăpaseră întotdeauna de prădători. raiduri de la vecinii lor agresivi. Aceste raiduri au continuat până la chiar aderarea Turkmenistanului la Rusia. Există informații despre atacul lorzilor feudali iranieni asupra turkmenilor chiar și în 1875, când țarismul sahi își declarase deja în mod deschis drepturile lui Tkhrkmenpyu. Deci, citim rapoartele consulului rus în Iran, Zinoviev, din 1 septembrie 1875. „... La sfârșitul lunii iulie, luna Bujchu, Ilkhani Yar-Mamed-Khan a făcut un raid asupra turkmenilor-Teke, care au pierdut un număr semnificativ de prizonieri și au doborât.

Trebuie subliniat faptul că sursele (în special cele rusești) conțin date nu numai despre jafurile comise de feudali străini și iranieni. Acestea conțin o mulțime de informații despre așa-numita „ala mam”, adică raiduri efectuate chiar de turkmeni, iar aceste informații sunt în mod clar exagerate și excesiv de umflate de la colonialiștii șovini.

1 N. Și eu cam în Decretul muncitorului, vol. 1, p. 70-71

2 MITT, vol. P, p. 603-604

» TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, l. 266.

pozițiile cerului. Pentru a fundamenta și justifica politica colonială a țarismului rus, compilatorii acestor documente au căutat să explice raidurile turkmenilor prin „atrocitatea” lor și înclinația naturală și pasiunea pentru jaf.

Problema alamanilor, care a stârnit multe controverse în rândul istoricilor sovietici, este tratată în detaliu într-o serie de lucrări speciale1. Prin urmare, nu ne vom opri în detaliu, ci observăm că atunci când se determină cauzele, natura și scopurile alamanilor, trebuie să se pornească de la o analiză specifică a vieții socio-economice și politice a turkmenilor, care nu numai că trebuiau lupta împotriva dușmanilor externi, dar se aflau și într-o stare de lupte intestine nesfârșite.

Aceste lupte civile constante au dus la dominarea anarhiei și a arbitrarului în țară, când grupuri separate de turkmeni, în frunte cu hani tribali și serdari, au luat uneori poziții opuse în relațiile lor cu vecinii, au comis acțiuni necoordonate, ceea ce a dus adesea la neînțelegeri și consecințe nedorite. . Din toate acestea, în primul rând, au avut de suferit oamenii simpli muncitori — păstori și fermieri

O astfel de luptă politică internă în Turkmenistan ar putea fi observată chiar înainte de aderarea la Rusia. Această luptă a fost cauzată în principal de dezvoltarea relațiilor feudale în societatea turkmenă însăși, precum și de circumstanțele politicii externe. Principalele dintre aceste circumstanțe au fost relațiile ostile extrem de tensionate cu statele feudale vecine. În același timp, contradicțiile anglo-ruse din Orientul Mijlociu au început să joace un anumit rol în această chestiune, care s-a intensificat vizibil în al treilea sfert al secolului al XIX-lea. Intensificarea activităților anti-ruse ale informațiilor britanice în regiunile Turkmenistanului limitrof cu Persia, pe de o parte, și influența tot mai mare a Rusiei între turkmeni, pe de altă parte, nu au putut decât să afecteze situația politică internă a Turkmenistanului la acel moment. timp. De aceea, motivele complexității procesului prelungit de aderare a Turkmenistanului la Rusia și natura inegală a intrării în statul rus a regiunilor individuale turkmene ar trebui să fie

1 G. I. Karpov. Alamany. Studii turkmene, nr. 5.6, 1931, A.K.Karryev. Lupta turkmenilor împotriva agresiunii șahurilor iraniene. Consiliul edebiyatei. No. IO, li, 1949; A. A. Roslyakov. Alamany. Etnografia sovietică, nr. 1. 1955 și altele

explicați pe baza totalității tuturor circumstanțelor de mai sus.

Se știe că triburile turkmene care au locuit în regiunile de vest și de sud-vest ale Turkmenistanului - Yomuții, Goklens, Abda-ty, Igdirs și alții, sunt de mult timp în anumite relații cu Rusia. Fără să intrăm adânc în detalii istorice, vom sublinia doar că pornind de la

XVIII ., Ei s-au adresat în mod repetat la autoritățile ruse cu o cerere de a-i accepta ca supuși ai Rusiei. Sursele de arhivă supraviețuitoare și documentele publicate1 arată în mod convingător cum, în timpul numeroaselor expediții rusești întreprinse pentru a explora țărmul estic al Mării Caspice, turkmenii de coastă au ajutat activ exploratorii, oferindu-le servicii ca ghizi, oferind mijloace de transport, furnizând hrană. În același timp, de fiecare dată turkmenii au cerut să mijlocească la „regele alb” pentru acceptarea lor în cetățenia rusă, pentru construirea de cetăți pe coasta turkmenilor, pentru permisiunea negustorilor ruși de a face comerț cu ei pe Marea Caspică.

Unul dintre motivele atracției turkmenilor din Caspia în Rusia a fost că ei, la fel ca și alte triburi turkmene, au fost supuși raidurilor de pradă nesfârșite și opresiunii de către khanii din Khiva și în special de domnii feudali perși. Arbitrariul nemărginit al despotismelor feudale vecine i-a forțat pe turkmeni să caute protecție față de un stat mai puternic, care la acea vreme doar Rusia putea fi pentru ei. Păstorii turkmeni au simțit nevoia de pășuni, adesea aveau nevoie de pâine și alte bunuri de larg consum, ceea ce, în contextul relațiilor tensionate cu statele vecine, i-a forțat și pe turkmeni să ceară ajutor Rusiei.

Istoria cunoaște multe exemple când autoritățile ruse au întins o mână de ajutor turkmenilor înfometați, trimițându-le corăbii cu pâine,

oferindu-le refugiu împotriva persecuției dușmanilor, permițându-le să se stabilească și să cutreiere în întinderile de stepă din sudul Rusiei. numărul turkmenilor care au acceptat cetățenia rusă a ajuns la 115 mii de oameni, uniți în peste 23 de mii de corturi2 3.

1 Vezi colecția de documente <Relațiile ruso-turkmenistane în XXIII —

secolul al XIX-lea (înainte de aderarea Turkmenistanului la Rusia). Ashgabat, editura Academiei de Științe a TSSR, 1963

3 Istoria RSS Turkmenă, vol. 1, cartea 2, Așgabat, editura Academiei de Științe a TSSR, p. 104.

24

Un alt factor important în apropierea dintre tukmen și Rusia au fost legăturile lor comerciale vechi de secole. Stabilit în cele din urmă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când statul rus a avut ocazia să pătrundă în Marea Caspică și, treptat, dezvoltând aceste legături până la mijlocul secolului al XIX-lea. a început să joace un rol excepțional de important și uneori aproape decisiv în viața social-economică și politică a turkmenilor din Caspia.

Industria principală a unei părți semnificative a turkmenilor de coastă a fost extracția de ulei, ozocerită, sare, sulf și vopsea. În același timp, aproape întreaga populație de coastă era angajată în pescuit. În regiunile pastorale ale Mării Caspice, turkmen-ny-charva îmbrăca piei, pâslă și covoare. Toate aceste articole erau destinate în principal vânzării către industriașii și comercianții ruși. Comerțul cu rușii se desfășura în principal pe insula Ashur-Ada. unde, încă din 1841, a fost fondată o bază navală rusă. Turkmenii au adus aici spre vânzare pește, caviar, scârțâit, sare, covoare, pâslă, vopsele, precum și piei (vulpe, corsac, șacali), dar pentru ei au cumpărat tablă, cazane din fontă, obiecte de pescuit, zahăr, ceai și alte articole.

În apropierea de Rusia, nu numai clasele inferioare ale muncii, care au suferit cel mai mult din cauza conflictelor civile și a raidurilor feudalilor vecini, ci și o parte semnificativă a elitei bogate a turkmenilor, proprietari de puțuri de petrol, mine comerciale, turme mari. de oi, artele de pescuit etc., sunt interesati sa fie mai aproape de Rusia.Cei mai cunoscuti reprezentanti Turkmenii caspici, precum Kiyat Khan, au cautat, cu ajutorul statului rus, sa-si intareasca influenta economica si politica in randul colegilor lor de trib. . Partea lungă de vedere a elitei din golful turkmen a considerat țarul drept un garant al proprietății, proprietății pământului și al puterii lor și, prin urmare, nu era contrariat să ocupe un loc convenabil sub aripa unui vultur cu două capete.

Toți acești factori explică în general motivul influenței tot mai mari a Rusiei în regiunile caspice din Turkmenistan, deși anexarea pașnică a acestor regiuni la Rusia va fi explicată și prin alți factori. În Akhal, Mary și în alte regiuni interioare ale Turkmenistanului, influența rusă a fost mult mai slabă. Populația din Akhal și Mary avea doar idei vagi despre Rusia, în majoritatea cazurilor luate

1 L S Berg Istoria studiului Turkmenistanului. Turkmenistan, vol. I, L., Editura Academiei de Științe a TSSR, 1929, p. 105-106.

din povești fictive ale „literați” spirituali – kazi și mullahi. Cu toate acestea, suferind în urma raidurilor devastatoare ale statelor feudale vecine, suferind opresiunea bais-ului și a khanilor „lor” și suferind în mod constant din cauza nesfârșitelor lor lupte intestine, masele oamenilor căutau, de asemenea, căi și oportunități de a scăpa de o astfel de dificilă. situatie. S-au săturat să trăiască în frică constantă pentru viața lor, sătui de nevoia de a ține plugul cu o mână pentru a ține o armă cu cealaltă. Prin urmare, când regiunile de vest ale Turkmenistanului făceau deja parte din Rusia, de la Akhal, iar mai târziu de la Atek, Tejen și Mary, delegațiile au început să vină la comandamentul rus cu propuneri de pace și o cerere de acceptare în cetățenia rusă. Pofta de Rusia a majoritatii absolute a locuitorilor Turkmenistanului nu putea insa exclude existenta aici in alte partide si grupuri orientate spre Khiva, Iran si chiar Anglia. În condițiile dezbinării tribale și a luptei interne, această împrejurare a agravat și mai mult lupta politică internă și a creat mari dificultăți pe calea anexării pașnice a Turkmenistanului la Rusia. Totuși, mult a depins de politica guvernului țarist însuși. Natura agresivă și prădătoare a acestei politici este cea care ar trebui să explice cauza bătăliilor sângeroase din Turkmenistan. Acest lucru va fi discutat în detaliu în procesul de prezentare a procesului de aderare a Turkmenistanului la Rusia. Rolul unui important factor militar-politic în pregătirile pentru aderarea Turkmenistanului la Rusia a fost jucat de subordonarea acesteia din urmă către hanatele din Asia Centrală.

SUBIECTUL HANATELOR CENTRALE ASIEI DE CARE TARUL RUSIA SI INSTABILIREA IN REGIUNILE TURKMENE ALE EMIRATULUI BUKHARA A DOMINATIEI COLONIALE A TARISMULUI

La sfârșitul anilor 50 ai secolului trecut, voci despre necesitatea de a ocupa urgent ținuturile din Asia Centrală au început să se audă din ce în ce mai tare pe paginile presei periodice ruse. La sediul principal se lucrează deja la întocmirea celor mai acceptabile versiuni ale planului, s-au discutat la nesfârșit întrebări legate de pregătirile militare pentru viitoarea campanie. „Chestiunea din Asia Centrală” a fost discutată nu mai puțin energic într-un număr de alte departamente și ministere. Nu a părăsit ordinea de zi a ședințelor și a întâlnirilor diferitelor tipuri de asociații de industriași și crescători. Interese 26

Burghezia și proprietarii ruși au fost apărate cu zel mai ales de către Vedomoști moscoviți și alte organe tipărite ale celor mai influente cercuri politice și întregi ale Rusiei.

O ofensivă militară largă în Asia Centrală a început la începutul anilor 1960. Până atunci, poziția internă și internațională a Rusiei se schimbase dramatic. Guvernul țarist a reușit să slăbească temporar pericolul imediat al unei explozii revoluționare în țară. Situația revoluționară care s-a dezvoltat în 1861-1863 nu s-a dezvoltat într-o revoluție. Revoltele din 1863 în Polonia, Lituania, Belarus și pe malul drept al Ucrainei au fost înăbușite în cel mai crud mod. Cucerirea

Caucazului, care a durat câteva decenii, a fost complet afumată și lungă. A distras atenția guvernului și a resurselor țării. Toate acestea au întârziat într-o oarecare măsură încercările țarismului de a lua măsuri decisive în hanatele din Asia Centrală. Implementarea planurilor de acaparare militară a țarismului în Azinul Central a fost întârziată și de condițiile de politică externă care se dezvoltaseră la acea vreme în Rusia. Rusia țaristă reușește să depășească dificultățile asociate izolării politice, în care s-a aflat în întreaga perioadă de după războiul Crimeii din 1853-1856.

După evenimentele care au avut loc în viața politică internă și externă a țării, țarul a început să pună în aplicare planuri de capturare militară a hanatelor din Asia Centrală, în acest scop, țarul a început să pună în aplicare anumite măsuri menite să extindă zona de operațiuni pe așa-numitele linii Siberian și Syrdarya. În toamna anului 1864, trupele țariste s-au apropiat de orașul Tașkent, unul dintre cele mai mari centre comerciale și economice din Asia Centrală. La 17 mai 1865, un detașament de trupe țariste sub comanda generalului Cerniaev, după un asalt aprig, a capturat casa ropo1

În toamna anului 1865 Taşkent a fost declarată posesiune independentă2. Prin implementarea unei asemenea măsuri, guvernul țarist a căutat să slăbească influența Kokand3 și Bukhara asupra acestui oraș. A trecut puțin timp și din cauza Tașkentului au început încălcări între detașamentele trupelor regale și trupele emiratului Bukhara pe Syr Darya (lângă orașul Irjara). rezultate

1 Istoria RSS uzbecă. vol. 1, cartea 2. Tashkent, I<d-vo AN UzSSR, I956, p. 88.

! Ibid., p. 89.

• Subjugarea Hanatului Kokaideh de către țarism aparține aceleiași perioade.

aceste lupte s-au dovedit favorabile țarismului. Trupele din Bukhara au suferit înfrângere după înfrângere. Detașamentele trupelor țariste au înaintat, deplasându-se din ce în ce mai departe. Curând, Ura-Tube, Jizzakh, Yangi-Kurgan au fost în mâinile lor. Aceasta a însemnat retragerea unei părți din teritoriul Emiratului Bukhara către Rusia. Acum guvernul țarist și-ar putea stabili cu fermitate dominația acolo.

În 1867, guvernatorul general al Turkestanului a fost creat cu centrul în Tașkent. Guvernul țarist se angajează într-o soluție practică la problema subjugării finale a întregului emirat Bukhara.

O ofensivă decisivă împotriva Buharei a început în primăvara anului 1868 și deja la 1 mai aveau loc lupte încăpățânate lângă Samarkand. Pe 2 mai, trupele țariste au ocupat Samarkand și au început să se deplaseze spre vest, spre Katta-Kurgan. Bătălia de pe înălțimile Zerabulak a pecetluit soarta întregului emirat. La 2 iunie, aici a fost învinsă armata emirului. La 23 iunie 1868 a fost încheiat un tratat de pace între Rusia și Bukhara. Întregul teritoriu cucerit până la Zerabulak a fost anexat Rusiei și a devenit parte a districtului

Zerafshan nou creat. Teritoriul guvernatorului general al Turkestanului acoperea acum o parte semnificativă din posesiunile Emiratului Bukhara. Astfel, a fost finalizată subjugarea Hanatului Bukhara.

După 5 ani, acordul din 1868 a fost completat cu câteva condiții noi. Noul tratat a fost semnat la 18 septembrie 1873. Condițiile acestui tratat au extins semnificativ drepturile Rusiei în Hanatul Bukhara. În condițiile acestui tratat, Bukhara a fost recunoscută ca protectorat al Rusiei țariste și a fost interzisă întreținerea de relații independente cu statele străine2. Conform acordului din 1868, cea mai mare parte a teritoriului hanatului (inclusiv orașul Samarkand) s-a alăturat Rusiei. Din teritoriile cucerite, districtul Zeravshan a fost format ca parte a guvernatorului general al Turkestanului. Guvernul emirului Buharei era obligat să acorde supușilor ruși dreptul la comerț liber și să le asigure siguranța, să permită comercianților și industriașilor ruși să înființeze agenții comerciale în orice mod doreau.

1 Pentru mai multe detalii despre dezvoltarea relațiilor ruso-Buhara și despre lupta politică internă din interiorul hanatului însuși în legătură cu înaintarea trupelor ruse, vezi N. A. Khalfin, „The anexation of Central Asia to Russia", pp. 214-241. .

2 Istoria RSS uzbecă, vol. I, kp. 2, Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1956, p. 90

puncte de gel. Li s-a acordat dreptul de liberă trecere pe teritoriul emiratului către statele vecine1. Calea pentru comercianții ruși către toate colțurile pământului nou dobândit este deschisă. Vasta piață a Hanatului a fost complet transferată în mâinile comercianților și industriașilor ruși. Tratatul din 1873 a consolidat și mai mult pozițiile economice și pontiene ale Rusiei în Hanatul Bukhara.

Este destul de înțeles de ce acest acord a provocat imediat o mare rezonanță în rândul cercurilor de afaceri din străinătate și mai ales din Anglia. Descriind semnificația tratatului din 1873 pentru Rusia, corespondentul de la Berlin al The Times, pe 5 ianuarie 1874, a raportat că acesta a fost modelat după tratatul cu Khiva și că noul tratat va permite Rusiei să organizeze navigația pe Amu și Rusia. navele puteau ajunge chiar la granițele cu Afganistanul. Corespondentul ziarului englez a subliniat ca un factor deosebit de important că „... Bukhara este aproape separată de restul lumii prin acest tratat, întrucât accesul la ea este deschis din Rusia doar cu pașaport rusesc"2.

La 1 ianuarie 1886, la Bukhara a fost înființată Agenția Politică Rusă, căreia i s-au acordat puteri largi de a se amesteca în treburile interne ale hanatului și de a asigura controlul necesar asupra activităților autorităților hanului3. Agenției i-a fost încredințată datoria de a monitoriza starea de politică externă a hanatului în timp util și de a informa în detaliu guvernatorul general al Turkestanului. După cum puteți vedea, independența hanatului a fost doar nominală. De fapt, emirul Buharei s-a transformat într-un vasal supus al țarului rus. Guvernul țarist nu a mers pentru lichidarea puterii conducătorilor feudali din Bukhara, atât pentru politica externă, cât și pentru

considerente politice și administrative interne4. De exemplu, nu fără motiv, a fost luată în considerare prezența unui factor atât de grav precum posibilitatea unor noi complicații în relațiile cu Anglia. După ce a stabilit oficial regimul

1 Istoria RSS uzbecă, vol. I, c. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă.

1956, p. 90.

3 sat. „Turkestan”, vol. 5, p. 67.

8 Pentru detalii despre drepturile și îndatoririle unui agent politic, vezi History of the Uzbek SSR, vol. I, book. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1956, p. 141. Pentru schimbări în competența unui agent politic, vezi ibid., p. 145.

4 Istoria RSS Turkmenă, t I, carte. 2 Ashgabat, Editura Academiei de Științe a TSSR,

1957, p. 116.

»

protectorat asupra Buharei, guvernul țarist a ținut cont și de faptul că păstrarea formelor anterioare de control al populației nu numai că nu a încetinit, ci, dimpotrivă, va contribui la punerea în aplicare a planurilor de înrobire colonială a uzbecilor. , Adjik, turkmeni și alte popoare care locuiesc pe teritoriul hanatului.

În primele două decenii, nici termenii tratatului de pace din 1868, nici alte acte legislative referitoare la structura administrativă și economică a emiratului nu au adus schimbări semnificative în viața socio-politică și economică a regiunilor turkmene ale hanatului. . Turkmenii, care au locuit în regiunile mijlocii ale Amu Darya, după cucerirea hanatului, au rămas supuși ai emirului Bukhara.

Informațiile disponibile despre viața turkmenilor din această perioadă sunt prea fragmentare și contradictorii. Ele nu permit să se obțină o imagine completă a poziției maselor muncitoare, a atitudinii lor față de evenimentele cauzate de măsurile guvernului țarist care vizează stabilirea și întărirea pozițiilor lor în etapa inițială de încorporare a hanatului în Rusia. Sursele tac și despre rezonanța provocată de ostilitățile care s-au desfășurat în interiorul hanatului în timpul înaintării trupelor regale către cele mai importante centre ale emiratului. Se raportează doar că populația din regiunile turkmene, precum și majoritatea populației din alte părți ale hanatului, nu l-au sprijinit activ în încercările sale de a organiza rezistența la înaintarea Rusiei1. Aceste zone erau chiar oarecum departe de locurile ostilităților, care au durat doar câteva săptămâni, și de aceea nu au afectat și au trecut aproape neobservate de populație. De asemenea, nu se știe în ce măsură populația acestor regiuni a perceput deznodământul trist al bătăliilor pentru întregul hanat și fugăla trupelor conduse de emir, caracterizate atât de viu și de potrivit de remarcabilul educator Ahmad Dopish2 Ambasada Angliei la Teheran și motivele care l-au

determinat pe ambasador să ceară să ia turkmenii care locuiau pe teritoriul emiratului sub engleză

1 Istoria RSS Turkmenilor vol. 1, kp 2. Ashgabat. Editura Academiei de Științe a TSSR. 1957, pagina 116.

2 3 Sh Raj^bov. Din istoria gândirii socio-politice a poporului tadjic în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea Styalinabad, Editura Tajik State 1957 p. 174-175

Ce patronaj'. Acesta nu este singurul caz. Cu aceeași cerere, „deputații” de turkmeni care locuiau la granițele emiratului Bukhara au apărut uneori la Teheran sau în alt punct din Iran și Afganistan, de unde s-a efectuat o monitorizare intensă a înaintării rușilor în Asia Centrală.

Nu există date privind implicarea populației turkmene în plata indemnizațiilor1 2. Se cunosc doar fapte care mărturisesc încercările turkmenilor de a lua cetățenia rusă, adică de a intra în subordonare totală administrației ruse. În februarie 1877, turkmenii în număr de 60 de mii de vagoane, și-au trimis reprezentantul guvernatorului general al Turkestanului cu o scrisoare în care au cerut să fie acceptați în cetățenia rusă. Scrisoarea raporta și despre arbitrariul și opresiunea pe care turkmenii le-au îndurat din partea autorităților emirului3. Problema poziției fără putere a turkmenilor în Hanatul Bukhara și dorința lor de a accepta cetățenia rusă a început să devină din ce în ce mai acută. Acest lucru este indicat într-o scrisoare din 24 octombrie 1885 a guvernatorului general al Turkestanului către ministrul lor de externe4. Cu toate acestea, problema acceptării turkmenilor a rămas deschisă. În scrisoarea menționată mai sus, guvernatorul general al Turkestanului și-a exprimat îndoielile cu privire la posibilitatea unei soluții pozitive a problemei. El a motivat acest lucru prin faptul că subordonarea directă a turkmenilor puterii ruse „ar determina anexarea întregului mal stâng al Amu Darya de la granița afgană până la Khiva la posesiunile rusești, ocuparea cetăților Kerki și Chardzhui de către trupele ruse și o schimbare radicală a relațiilor care există în prezent între guvernul rus și Bukhara” 5.

Administrația regiunii transcaspice a fost nevoită nu o dată să ridice în fața autorităților superioare întrebarea cum să facă față petițiilor insistente ale unor turcmeni de lângă Amu Darp cu privire la dorința lor de a accepta cetățenia rusă. Autoritățile transcaspice, raportând scrisorile turkmenilor, care reflectau dorința lor de a accepta cetățenia rusă

1 M. A. Terentiev. Rusia și Anglia în Asia Centrală. Sankt Petersburg, 1875, p. 85; oh bine. Istoria cuceririi Asiei Centrale, vol. II, Sankt Petersburg, 1906. p. 61.

2 Pe baza unui acord din 1868, emirul Buharei a fost obligat să plătească o despăgubire în valoare de 500 de mii de ruble.

8 Administrația Centrală de Stat a RSS uzbecă, f. i-l, op 2, d. 222, l 1, TsGVIA, f VUA, d 60, 1885, l. 2.

1 TsGVIA, f VUA, d 596, l 13

'Aceeași l. 17.

în, indica în special prezenţa spiritului în ei să se considere numai supuşi ai Rusiei, şi nu Buharei1. Problema necesității de a întări poziția Rusiei de-a lungul întregii părți medii ale Amu Darya a început să capete o formă din ce în ce mai acută. Au fost aduse în prim-plan probleme mai importante decât acceptarea de către turkmeni a malului stâng al Amu Darya la cetățenia rusă. Guvernul țarist a considerat o sarcină primordială întărirea pozițiilor sale în vastele ținuturi ale Asiei Centrale, inclusiv Turkmenistanul și regiunile sale de sud-est. Guvernul țarist trebuia să stabilească o dominație nedivizată pe piața din Asia Centrală. Referindu-se ipocrit la necesitatea asigurării siguranței navigației pe Amu Darya, în zonele limitrofe Afganistanului, a creat treptat un lanț de grăniceri care se întindea de la orașul Kerki până la Darvaz. Orașul Kerki devine unul dintre cele mai importante fortărețe ale țarismului din zonă. Orașul Chardzhuy a devenit și un avanpost important al Rusiei țariste. Garnizoanele militare din Chardzhui și Kerki au fost înființate la începutul anilor 80. Un detașament de trupe rusești a ajuns la Kerki în mai 1883. În cercurile comerciale și industriale și în sferele guvernamentale, s-a acordat o mare importanță întăririi regiunii Kerki. și s-a numit, de exemplu, că „detașamentul din Kerki va fi o amenințare serioasă la adresa intrigilor engleze și, probabil, le va paraliza semnificativ nu numai în Azin, ci și în Orient în general”3. Iar când detașamentul a ajuns la Kerki, pe paginile „Buletinului guvernamental” din 4 iunie 1883, a fost plasat un mesaj care sublinia importanța acestui articol în „întărirea pozițiilor Rusiei la granițele cu Afganistanul. Corespondența mai indica că a servit drept început de stabilire a relațiilor cu localnicii. Ziarul a subliniat în special că anxietatea afganilor, care i-a cuprins în legătură cu șederea armatei ruse la Kerki, se risipește. O mare importanță a fost acordată înființării de garnizoane militare pe malul stâng al Amu Darya. Pe paginile presei, un loc mare a fost acordat noii etichete a guvernului la granițele cu Afganistanul.

Succesele politicii țariste în acest domeniu au fost întâmpinate cu satisfacție de cercurile politice și comerciale și industriale influente ale Imperiului Rus4. La urma urmei, dezvoltarea piețelor vecine a fost constant în centrul atenției.

1 TsGVYA, f. 400, cap. Az h .. op 263/916-a, dosar 156, l 7.

s TsGVIA, f 400, Ch. piesa Az h., op. 260/910, d 74 ll 1-4

8 TsGA UzSSR, f I-3, op. 1, d. 19, l. 45

4N Un decret Khalfin al sclavului, pagina 239

cercuri comerciale și industriale. Unul dintre ziarele centrale a plasat corespondența „La granița Afganistanului”, care spunea: „În Asia Centrală, fermentul populației musulmane este extrem de rapid comunicat vecinilor, perturbând activitățile lor pașnice și dăunând intereselor comerciale ale țării. Din această parte, este imposibil să nu recunoaștem valoarea utilă pentru trecut, pentru fortificația Kerka, care, aflându-se pe o cale navigabilă mare, oferă liniște nu numai Buharei învecinată cu posesiunile noastre, ci ne oferă și, în cazuri extreme. , oportunitatea de a produce un anumit efect calmant asupra lui Mazar- n-Shsrif"1.

Chardzhui (Chardjou) și Kerki sunt printre primele așezări rusești care au apărut pe teritoriul Emiratului Bukhara. Aceste așezări au crescut apoi în orașe mici. Ei, ca și alte orașe rusești situate pe teritoriul Hanatului, erau conduși de comandanți militari. La 1 ianuarie 1888 au fost înfiinţate departamente ale comandanţilor militari3. Comandantul orașului Kerki și șeful militar al orașului Chardzhui au primit drepturi egale cu șefii de district ai Teritoriului Turkestan. Agentul politic rus din Bukhara se bucura de drepturile guvernanților militari în raport cu instituțiile administrative și supușii ruși care locuiesc în Hanatul Bukhara4. Prin urmare, comandantul orașului Kerki și comandantul militar al orașului Chardzhui erau obligați să-și execute sentințele și deciziile cu promptitudine, exactitate și la timp5. În 1892, emirul a semnat un acord privind transferul liniei vamale rusești la granița cu Afganistan. Prin aceasta, Hanatul Bukhara și-a pierdut în cele din urmă independența în politica comercială și s-a transformat în piața internă a Rusiei6. Deschiderea vamei la frontieră a început la 1 ianuarie 1895. Vama rusă a fost deschisă și în Kerki și Kelif.

Înființarea în 1887 a flotilei Amu Darya a avut o mare influență asupra dezvoltării orașelor Chardzhui și Kerki.

1 sat. „Turkestan”, vol. 7, p. 97.

2 Apariția așezărilor rusești în Hanatul Buhara și problemele managementului lor sunt acoperite în lucrarea lui A 11 Fomcenko „ Așezările rusești de la Bukhara și rolul lor în dezvoltarea economică a Hanatului și participarea la mișcarea revoluționară”. Tașkent, Școala I a Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1958.

3 TsGVIA, f. 400, cap. PC. Az h „op. 260/910a, d. 74, partea a 2-a, ll. 31, 141, 143.

4 Istoria RSS uzbecă, vol. 1, c. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1956, p. 141.

5 „Învățătură către comandantul munților. Kerki” este disponibil în dosarul 3888 (TsGA TSSR, f. 1, op. 2, l. 20).

6 Istoria RSS uzbecă, v. 1, carte. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1956, p. 143.

În Chardzhui și Kerki, se creează o serie de obiecte de importanță comercială și industrială, apar birouri ale firmelor private, sucursale bancare etc.. Regiunile turkmene ale hanatului sunt atrase mai activ pe piața integrală rusească. Procesul de apropiere economică, politică și culturală dintre populația indigenă și diverse părți ale Asiei Centrale se intensifică. Un rol important în aceasta l-au jucat orașele Charjui și Kerki, care, ca și alte avanposturi militare de la granița cu Afganistan, au fost folosite de țarism ca forță în reprimarea revoltelor populare împotriva administrației coloniale și a guvernului emir*.

1 Istoria RSS uzbecă, vol. I, carte. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1956, p. 141

CAPITOLUL 11

ACERAREA VESTULUI TURKMENISTANULUI LA RUSIA

Întărirea poziției țarismului pe malul estic al Mării Caspice (1869-1870)

Pătrunderea rapidă a Rusiei țariste în Turkmenistan a început de la Marea Caspică la sfârșitul anilor 60 și a fost indisolubil legată de capturarea întregii Asii Centrale în ansamblu. Cu toate acestea, chiar și în vremuri mai îndepărtate, coasta de est a Mării Caspice era deja destul de cunoscută de mulți industriași și comercianți ruși.Expedițiile diverșilor exploratori ruși au fost în mod repetat aici, mai multe fortărețe și fortificații au fost construite pe malul mării în momente diferite și pentru diverse motive.

În 1834, în apropierea golfului Kaydak a fost construită o fortăreață Novo-Aleksandrovskoye, care a fost abandonată în curând din cauza apariției unei boli periculoase aici - tsin-ii. În 1846, în locul acestei fortificații, a fost construită o alta - pe peninsula Mangyshlak, în partea de sud a capului Tyub-Karagap, numit Novo-Petrovskoye, care în 1857 a fost redenumit (fort) Aleksandrovskoye.

În 1840, o escadrilă rusă a fost trimisă în partea de sud-est a Mării Caspice pentru croazieră în golful Astrabad. Ca ancoraj pe insula Ashur-Ada, a fost înființată o stație navală rusă. Apariția fortăților de coastă, precum și înființarea de croazieră, a fost cauzată în principal de nevoia Rusiei de a controla apele Mării Caspice și de a oferi

în ele siguranța pescuitului industriașilor ruși. În același timp, acest lucru a contribuit în mare măsură la dezvoltarea comerțului cu populația de coastă, în principal cu turkmenii, și la răspândirea influenței ruse printre aceștia.

Interesele comercianților și industriașilor ruși au cerut operațiuni comerciale și activități comerciale mai largi în regiunile din sud-estul Caspicei. În cercurile conducătoare ale Rusiei s-au exprimat din ce în ce mai des voci cu privire la necesitatea de a întări ferm pozițiile de pe coasta turkmenilor din Marea Caspică prin înființarea unui post comercial militar aici. În acest sens, opinia generală s-a rezumat practic în avantajul ocupării golfurilor Krasnovodsk sau

Balcanice, unde existau cele mai bune porturi pentru acostarea navelor pe toată coasta de est a Mării Caspice. Aceste locuri au fost „alese” de Eitze Bekovich-Cherkassky, iar mai târziu de H. II. Muravyov, G.S. Karelin și alți exploratori ai coastei de est a Mării Caspice, care au fost, de asemenea, convinși de comoditatea lor pentru construirea unui punct fortificat aici. Foarte remarcabil în acest sens. sunt consideraţii exprimate încă de la sfârşitul anilor 1940. II. V. Golubkov în cunoscuta sa „Notă”1, supusă „celei mai înalte discreții” împăratului Nicolae I. În nota sa, P. V. Golubkov a propus un plan foarte ciudat și interesant ca Rusia să preia inițiativa în comerțul Europei cu țările din Est. iar ca măsură cea mai necesară pentru Aceasta a prezentat o propunere de construire a unui port comercial pe malul Golfului Balcanic.

„... Adevărata glorie și beneficiu al Rusiei nu constă în întreprinderile militare din India și nu în stabilirea directă acolo, ci în înființarea unui port comercial în Golful Balcanic”, scrie el2. P. V. Golubkov prezintă viitorul port de pe coasta turkmenă a Mării Caspice ca „un loc de depozitare pentru toate produsele rusești și de tranzit european, pentru transportul lor ulterioară de către cumpărători către ținuturile interioare ale Asiei și pentru schimbul lor cu mărfuri asiatice”3. Exprimarea intereselor

1. Considerații pe termen lung ale consilierului judiciar Golubkov cu privire la direcția comerțului estic către Europa, nu dincolo de Capul Bunei Speranțe, așa cum se desfășoară acum, ci prin Rusia, prin negustorii ruși și cu privire la stabilirea la Moscova a Casa de comerț ruso-asiatică, principalul motor al acesteia. -Turkestanskie Vedomosti”, nr. 29, 24 VII 1873.

2 Turkestan News, 29, 24 VII 1873.

3 T a m e,

3G

cresc gâtul burgheziei comerciale ruse. P. V. Golubkov a prezis chiar fundamentele Krasnovodsk pentru toate beneficiile care ar veni din aceasta, deși trebuie spus că le-a exagerat oarecum în imaginația sa.

În ianuarie 1959, la o reuniune a așa-numitului Comitet Special pentru Asia Centrală, unde a fost luată în considerare în mod special problema țărmului estic al Mării Caspice, a fost unanim recunoscută „utilitatea construirii unui post comercial fortificat în Golful Krasnovodsk. „1 2. Cu toate acestea, în 1859, lucrurile nu au depășit această recunoaștere în minte, după cum scrie H. II Grodekov, „relațiile încordate care erau în acel moment cu Persia”’.

Problema ocupării țărmului estic al Mării Caspice în stabilirea relațiilor comerciale cu turkmenii de coastă a fost apoi luată în considerare în 1865 în comisii special create în acest scop. Una dintre aceste comisii a luat în considerare propunerile a doi întreprinzători cunoscuți - comerciantul din Krasnoyarsk Savelyev și agentul comercial Kokarev. Primul dintre ei a cerut să i se acorde un monopol exclusiv asupra comerțului cu turkmenii la o taxă redusă, iar Kokarev a cerut un monopol asupra exportului de petrol din insula Cheleken3. Comisia, așa

cum era de așteptat, a respins cererile acestor întreprinzători privați ca fiind „contrari intereselor comerciale generale ale guvernului”. Cu toate acestea, acest fapt este încă o dovadă că țărmul estic al Mării Caspice câștiga din ce în ce mai multă importanță în cercurile industriale și comerciale ale Rusiei. Toate acestea, desigur, au fost un rezultat direct al dezvoltării ulterioare a capitalismului rus și, mai precis, al dezvoltării sale în larg în teritorii noi, încă „nedezvoltate”.

Dacă până în anii '60 ocuparea golfului Krasnovodsk și construcția unui punct fortificat aici era considerată utilă în sensul că ar facilita comerțul rusesc cu țările estice, atunci în anii '60 necesitatea creării unui astfel de punct a fost dictată nu numai de economice. , dar şi de interese politice.Rusia. Este foarte semnificativ în acest sens faptul că comisia menționată mai sus a ajuns în 1865 la următoarea concluzie: „.. Krasnovodsk, reprezentând toate condițiile necesare formării unei cetăți importante pe malul estic al Mării Caspice, din punct de vedere politic. , comerciale și industriale (necesare) ocupă în mod constant, în orice caz se va dovedi

1 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea...”, p. 22.

2 H. II. Grodekov. Războiul în Turkmenistan, vol. I, Sankt Petersburg, 1883, p. 94.

3 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea...”, pp. 25-26.

sau nu un traseu convenabil de caravane de aici la Amu .arya ..,»1. S-a hotărât să se ia Krasnovodsk, mai precis, locul noii fortificații propuse sub această denumire deja în anul următor, 1866, totuși, având în vedere operațiunile militare intensificate întreprinse în acel moment de țarism pentru a cuceri regiunile centrale. din Turkestan, implementarea acestui plan a fost lăsată la un moment mai convenabil.

După subjugarea Emiratului Bukhara în 1868, cercurile guvernamentale ruse au început din nou să vorbească despre țărmul estic al Mării Caspice și, în special, despre viitoarea fortificare a acestui punct în această zonă, numit anterior Krasnovodsk. Necesitatea acestui punct a fost explicată acum, pe lângă aspectele economice și politice deja cunoscute, și prin considerații strategice: el, printre altele, urma să servească și ca bază militară pentru capturarea Khiva și avansarea ulterioară a țarismului în adâncurile Turkmenistanului. Comandantul-șef al armatei caucaziene ulterior (în 1874) a scris în scrisoarea sa către ministrul de război: „... Când am luat Krasnovodsk în 1869, unul dintre principalele motive pentru aceasta a fost necesitatea influenței noastre asupra hanatele din Asia Centrală, ca să spunem așa, o amenințare constantă pentru ei de pe țărmurile Mării Caspice și posibilitatea de a sprijini acțiunile noastre pe Amu Darya din Caucaz, bogat în trupe și mijloace militare. Aceasta este, după părerea mea, ideea esențială, s-ar putea spune, principală a așezarii noastre pe coasta de est a Mării Caspice, întrucât în afara acestui scop, ocuparea coastei numite, evident, nu poate prezenta niciun beneficiu pentru Rusia... „2. Cu toate acestea, atunci când a ocupat Krasnovodsk,

guvernul a ținut cont în primul rând, ca și până acum, de interesele burgheziei comerciale ruse.

În cursul anului 1869, așa-numita Societate Rusă pentru Promovarea Comerțului și Industriei a discutat de mai multe ori problema rutelor comerciale către Asia Centrală și, după cum se vede din ziarele guvernamentale, de fiecare dată a ajuns la concluzia că „pentru comerțul rusesc în Asia Centrală. , cele mai mari beneficii pot fi asigurate de traseul de la Golful Krasnovodsk la Amu Darya și mai în sus pe acest râu navigabil, aproape înghețat”3. În „considerațiile” dezvoltate cu privire la această problemă de către Ministerul rus al Afacerilor Externe, se spune că „... Krasnovodsk ar trebui să primească caracterul

1 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea...”, p. 29.

2 TsGVIA, f. 1393, op. 1, d. 47, ll. 44-45.

3 - Moscow News, Nr. 232, 24 X 1869.

predominant un post comercial, în care mărfurile ar fi în siguranță”1. Ministerul a recunoscut beneficiile acestui post comercial fortificat λ în sensul că ar putea „inspira încredere și devotament rușilor din partea populației locale... și reduce costul rutei din Rusia către Asia Centrală în comparație cu rute curente prin stepe” (adică prin Orenburg - Khiva și mai departe - D. D.) 2. În plus, s-a subliniat că amplasarea avantajoasă a orașului Kraspovodsk va contribui la „o relație vie cu toate zonele de coastă ale Mării Caspice: regiunile persane Mazepderap, Gilan, Caucaz, provincia Astrakhan și ținutul cazacilor”. 3.

Astfel, pătrunderea țarismului în Turkmenistan de pe coasta de est a Mării Caspice a fost în primul rând rezultatul dezvoltării capitalismului în Rusia. Afirmațiile binecunoscute ale lui V. I. Lepin că „... capitalismul nu poate exista și nu se poate dezvolta fără extinderea constantă a sferei sale de dominație, fără colonizarea noilor țări în atragerea țărilor vechi necapitaliste în vârtejul economiei mondiale .. "4, a găsit un altul confirmarea sa clară.

Au fost și alte circumstanțe care au împins guvernul țarist să pună mâna pe Turkmenistan. Dar, ținând cont de faptul că motivele expansiunii coloniale a țarismului în Asia Centrală sunt dezvăluite în principal în lucrările autorilor sovietici care se ocupă de această problemă, nu le vom atinge în mod specific. Desigur, acei factori principali care au determinat intrarea Asiei Centrale în Imperiul Rus sunt și ei caracteristici Turkmenistanului, ca parte integrantă a Asiei Centrale.

Guvernul țarist a încercat să-și explice dorința de a obține un punct de sprijin pe malul estic al Mării Caspice prin dorința de a „păstra calmul” în stăpâniile sale din Asia Centrală. Au existat informații că cercurile conducătoare din Afganistan și Turcia, sub presiunea britanică, intenționau să facă o încercare de a organiza o coaliție anti-rusă. Potrivit lui H. II Grodekov, în Asia Centrală în acel moment

s-ar fi putut crea o situație amenințătoare pentru Rusia, care ar putea fi prevenită doar prin crearea unei baze militare ruse pe

1 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul MX...”, p. 36.

2 Ibid.

3 T a m.

4 V. I. Lein şi. Poli. col. cit., vol. 3, p. 595.

memorie

Coasta turkmenă a Mării Caspice. La 8 ani de la evenimentele descrise aici, care s-au încheiat cu ocuparea și organizarea Kraspovodskului, generalul Lomakin a scris că acest punct, în cazul formării unei coaliții ostile Rusiei în Asia Centrală, ar putea servi drept bază pentru acțiunile lui. trupele caucaziene împreună cu Turkestanul1 2.

Guvernul țarist a încercat în toate modurile posibile să-și justifice intrarea pe teritoriul Turkmenistanului din diverse motive și motive.

La începutul lunii noiembrie 1869, un mic detașament expediționar rus sub comanda colonelului Stoletov a aterizat pe țărmurile Golfului Caspic. Curând aici a apărut orașul Krasnovodsk, care mai târziu a devenit un important port comercial și bază militară a țarismului la Marea Caspică. Pentru a-și pune în aplicare planurile coloniale în Turkmenistanul de Vest, guvernul țarist trebuia să-și coordoneze acțiunile cu Persia vecină, care a început să-și exprime îngrijorarea pentru soarta „subiecților” săi turkmeni. Adevărul este - și acesta este cel mai important lucru - că izbucnirea unui conflict cu guvernul persan ar putea fi folosit de Anglia ca pretext pentru război cu Rusia.De aceea, în noiembrie 1869, guvernul rus a făcut o declarație guvernului. al Persiei despre scopurile asociate cu ocuparea Golfului Krasnovodsky, ca „neavând niciun caracter ostil atât în raport cu Persia, cât și cu turkmenii ei vecini”3.

Încă de la începutul expansiunii sale în Asia Centrală, în special în Turkmenistan, guvernul țarist a aderat la o politică foarte prudentă, încercând să nu stârnească discuții și neliniște inutile în cercurile diplomatice și guvernamentale ale Europei și, mai ales, din Anglia. Începând să ocupe coasta turkmenă a Mării Caspice, țarul a încercat să „acționeze fără zgomot” cu mult mai multă grijă decât oricând. Chiar înainte de plecare, Stoletov a primit o instrucțiune care, printre altele, indica necesitatea stabilirii „relațiilor de prietenie cu turkmenii”4. I s-a interzis categoric să ia orice măsuri pe cont propriu care ar putea provoca nemulțumiri în rândul populației locale. „... În ceea ce privește turkmenii, ar trebui să adere la cursul de acțiune care

1 H¡I. domnule Rodecuve. Războiul în Turkmenistan, vol. 1, Sankt Petersburg, 1883, p. 95.

2 TsGIA GruzSSR, f. 545, d. 1891, l. 54.

3 N. I. G rodov. Războiul în Turkmenistan, vol. 1, Sankt Petersburg, 1883, p. 95.

4 TsGIA GruzSSR, f. 1087, dosar 613, ll. 18-22.

ne-am aderat la ei la Astrabad, adică pentru ca ei să nu ne vadă ca pe dușmani, ci ca pe patroni, ca să fie convinși că relațiile cu noi sunt benefice pentru ei ”, se spune într-o notă specială a Ministerului Afacerilor Externe. cu aceasta ocazie1.

Cu toate acestea, ar fi eronat să presupunem că Blairiyatnaya. situaţia paşnică în care trupele ruse au pătruns pe teritoriul Turkmenistanului a fost rezultatul politicii „iubitoare de pace” a guvernului ţarist. Politica autocrației Ruza în toate împrejurările a fost și a rămas o politică a colonialismului și nu prin aceasta, ci prin condițiile istorice, natura relațiilor ruso-turkmene care s-au dezvoltat de-a lungul secolelor și, mai presus de toate, pofta. a turkmenilor caspic înșiși pentru Rusia, explică caracterul pașnic al intrării trupelor ruse pe teritoriul Tkhrkmepni. Turkmenii din Caspia, în special, cel mai mare trib al lor, Yomuții, nu numai că nu au rezistat trupelor ruse, ci chiar au încercat în orice mod posibil să-și arate atitudinea binevoitoare față de ei. Ei le-au închiriat de bunăvoie cămilele lor la prețuri convenite, au asigurat detașamentului rus hrană, fructe, corturi, au oferit servicii de ghizi și chiar le-au cerut să le ia pe un loc de muncă permanent în detașament. Tocmai aceste fapte ale atitudinii foarte binevoitoare a turkmenilor față de detașamentul rus au fost discutate ulterior în raportul generalului Lomakin către autoritățile superioare2. Imediat după ce detașamentul lui Stoletov a debarcat în Golful Krasnovodsk și a pus bazele viitorului Krasnovodsk, a început să se observe o renaștere vizibilă printre comercianții ruși. Mulți dintre ei au început să facă planuri pentru organizarea comerțului cu viitorul oraș, sau mai degrabă, prin acesta cu deschiderea unei noi piețe mari, să ne gândim ce mărfuri și cum să o trimită acolo? Unii doresc să meargă ei înșiși acolo pentru a afla totul la fața locului.

La rândul lor, comercianții din Asia Centrală nu au fost indiferenți față de întemeierea Krasnovodsk. Într-o perioadă în care negustorii ruși adunau informațiile necesare despre acest punct și tocmai se pregăteau să deschidă zgomotul unităților lor, Sk. ia, caravanele comerciale turkmene și Khiva au început să sosească treptat. Unele dintre bunurile lor au fost vândute direct în Krasnovodsk, în timp ce restul au fost transportate la Baku, Astrahan și alte orașe ale Imperiului Rus3.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 34.

2 TsGIA Gr\zSSR, f. 545, dosar 1891, ll. 5-132.

3 „Turkestan Gazette”, nr. 25, 27 VI 1872.

Atitudinea binevoitoare a turkmenilor față de evenimentele rusești de la Krasnovodsk a contribuit în mare măsură la renașterea relațiilor comerciale reciproce. Este de remarcat faptul că caravanele comerciale care se îndreptau de la Khiva la Krasnovodsk prin stațiile turkmene nu au luat apoi un convoi armat cu ele, din cauza siguranței acestei rute.Dezvoltarea relațiilor comerciale și economice cu Rusia a fost, desigur, în interesele acelei părți a turkmenilor care Remarcă relația directă cu diferite meșteșuguri și activități antreprenoriale.

Urmând cu consecvență o politică a „bunelor intenții în Marea Caspică”, guvernul țarist a făcut anumite „sacrificie”. Stoletov a primit bunuri speciale și o anumită sumă de bani nu numai pentru achiziționarea de cămile, vagoane, covorașe de pâslă de la turkmeni, proiecte pentru angajarea de ghizi și șoferi, dar și pentru cadouri și răsfățuri pentru bătrânii și hanii turkmeni. Într-o scrisoare adresată ministrului de război Milyutin din 8 decembrie 1869, Stoletov a raportat deja că mai mulți maiștri Nomut au venit la el din Balkhap, cărora le-a „drăpat aproape toată pânza luată pentru cadouri”. „Mi-aș dori foarte mult”, scrie în continuare, „să-mi trimit încă 9 bucăți de pânză (albastru, roșu, maro - 3 bucăți de fiecare culoare), ieftine, durabile și decente, precum și un ceai mai ieftin. care mi se ia cu o viteză incredibilă”1 2.

În martie 1870, la cererea turkmenilor din tribul Ipih și la ordinul comandantului șef al armatei caucaziene, a fost format un „detașament special al miliției turkmene” ca parte a detașamentului Krasnovetskaya și a unui transport de cămile. a fost creat. deservite de șoferi locali3. Descriind și evaluând acest fapt, Turkestanskiye Vedomosti a scris: „Beneficiul formării miliției turkmene va fi acela de a întări legătura dintre ruși și populația nomadă a țării, care la început, în mod firesc, ar trebui să fie neîncrezătoare în plasarea noastră. în acest domeniu .. "4. Serviciul în detașamentul rus le-a oferit turkmenilor niște câștiguri, care, având în vedere sărăcia extremă a majorității lor, au servit ca un ajutor semnificativ pentru existență. Turkmenii Shik, care trăiau în condiții materiale foarte grele, aveau mai ales nevoie de astfel de câștiguri. Iată ce scrie unul dintre observatorii ruși, care a vizitat satul în 1872

1 Declarații „Turkestan”, Λ" 25. 27 U 1 1872.

2 sat. „Alăturarea...”, pp. 29-30.

3 Turkestanskiye Vedomosti, nr. 3, 1 \ I 1870.

4 T a m e.

Shih Turkmen, situat nu departe de Krasnovodsk: „... Turkmenii de aici sunt în cea mai mare parte foarte rapizi, pescuitul nu reușește uneori și apoi sunt în dificultate; ne-am plimbat în jurul mai multor vagoane: ce sărăcie înfiorătoare se profilează în unele dintre ele; de exemplu, iată una: stăpânul durerilor ei și nu poate lucra, suferă din cauza ochilor..., chiar acolo sunt soția și copiii lui; zdrențe de culoare nedeterminată ici și colo acoperă pielea crăpată de căldură intensă; ... peste tot căruța zdrențuită strălucește ca o sită; câteva

perne murdare, două-trei rogojini de pâslă, un ibric de fontă, un mic chuval cu câteva kilograme de făină – asta e toată starea acestor nenorociți...”1

Dorind să-i cucerească pe turkmeni, comandamentul țarist a oferit o oarecare asistență celor mai sărace familii, distribuindu-le provizii de făină, cereale și alte produse. Tratamentul gratuit al populației turkmene a fost organizat la Krasnovodsk. Printre turkmeni, numele Dr. IIIk\ra-tov era foarte faimos. șef al spitalului din Kraspovodsk, care „a tratat bolnavii cu mare grijă”2. Uneori, în zilele unor date semnificative, se țineau festivități, la care se dădeau mese „pentru oamenii săraci” din cele mai apropiate sate turkmene. Una dintre aceste sărbători, organizată la inițiativa ofițerilor ruși la Capul Kraspovodsky în onoarea a 200 de ani de la nașterea lui Petru I, a fost memorabilă în special pentru turkmenii locali3. Pentru „oaspeți” - turkmenii, au fost sacrificate o mulțime de oi; bucătari special angajați - perșii preparau pilaf din belșug, kebab și alte albastre orientale. Cina, potrivit unui martor ocular, a avut ca rezultat o demonstrație de expresii reciproce de „bune intenții și sentimente”. În numele turkmenilor, un mullah de onoare a ținut un discurs de bun venit și a mulțumit autorităților ruse pentru faptul că „le respectă interesele și le oferă beneficii în cazul unei situații dificile în care se simt atât de des ca...”. „Noi”, a spus el în încheiere, „apreciem toate acestea și suntem gata, din partea noastră, să ne acordăm ajutorul în orice mod putem...”4. Prin asemenea donații nesemnificative, cadouri și tratative, țarul a căutat să-și întărească „influența morală” în rândul populației turkmene, să

1 Turkestanskiye Vedomosti, No. 36, 12 1\ 1872.

2 T a m.

3 Sărbători au avut loc în aer liber, în fața monumentului lui Petru 1. instalat pe Capul Kraspovodsky în mai 1872 pe cheltuiala unui bazin organizat de ofițerii ruși.

4 „Turkestan Gazette”, nr. 36, 12 IX 1872.

asigurarea unei relații pozitive. În cele din urmă, toate acestea trebuiau să faciliteze punerea în aplicare a planurilor sale coloniale în Turkmenistan. Șeful detașamentului din Krasnovodsk, colonelul Stoletov, a continuat să primească instrucțiuni de la comandament să adere la cea mai pașnică politică cu privire la turkmeni. „... Studiind cu atenție viața și situația turkmenilor, nu trebuie în niciun caz să încercăm să introducem administrația noastră între ei sau orice fel de impozite sau taxe, dar prin toate mijloacele este necesar să încercăm să-i intereseze în comerț. mișcare și câștigă încrederea și prietenia lor”1 . Conform unor instrucțiuni, desigur, ele nu exprimă adevăratele scopuri ale țarismului în raport cu turkmenii, dar sunt foarte caracteristice ca indicator al tacticii guvernului țarist, care a aspirat aici, dar cel puțin pentru o anumită perioadă. de timp, la acțiuni prudente. Această precauție a guvernului țarist în primele etape ale contactului său cu turkmenii s-a datorat în principal studiului încă insuficient al „țării turkmenilor”, stărilor de spirit

ale locuitorilor săi și imposibilității care a urmat de a determina cu claritatea și specificul necesare. acele mijloace, metode și forme care ar fi în aceste condiții * cele mai eficiente, așadar, ar trebui urmate în materia „împlinirii” Teritoriului Transcaspic. Înainte de o ofensivă decisivă în interiorul Turkmenistanului, era nevoie de un fel de amănunțit inteligență militară și mai ales politică pentru a afla posibilitățile și gradul de rezistență din partea populației locale. În această perioadă, s-a considerat oportun să se urmeze o politică mai prudentă și mai flexibilă, acoperind și mascând scopul lor colonial final cu „bunele intenții ale lui Ak-Padishah”. Cu toate acestea, trupele ruse de pe coasta de est a Mării Caspice nu au rămas în stare de inactivitate mult timp. În februarie 1870, colonelul Stoletov, împreună cu cea mai mare parte a detașamentului său, a făcut o recunoaștere a munților Bolshiye Balkhany, aflați la aproximativ 140-150 km sud-est de Kraspovodsk. Explicând motivele și scopurile acestei recunoașteri , Stoletov a scris că opusul a fost cauzat de necesitatea de a distruge diferite „zvonuri absurde” care erau larg răspândite la acea vreme printre turkmeni, cauzate de călătoria șahului persan în regiunile caspice ale Iranului în ianuarie. 1870, când

1 sat. „Alăturarea...”, p. 40.

da o”, aflându-se în Enseln, a cerut pentru sine navele rusești situate în golful Lstrabad.

În ciuda „coerenței” obținute în problema turkmenă dintre Rusia și Iran, acesta din urmă a continuat să-și manifeste îngrijorarea cu privire la ocuparea Krasnovye de către trupele ruse. Această anxietate a fost intensificată din cauza propagandei rusești anti-Tyr a lui Hnglip, a diverselor zvonuri provocatoare, răspândite în principal prin ambasada ei din Teheran. Şederea guvernatorului Lstrabad Suleiman Khan în decembrie 1869 al turkmenilor Gyuriep de mijloc și călătoria mai sus menționată a șahului, întreprinsă într-un moment atât de neobișnuit, iarna, când trecătoriile munților din Mazanderan și Gilyap sunt acoperite cu zăpadă săptămâni întregi, nu au fost interpretate în cercurile oficiale ale Rusiei.altfel, ca „rodul sugestiilor reprezentanţilor străini la Teheran”, care aveau în vedere să creeze o stare de spirit nefavorabilă Rusiei între turkmeni3. Recunoașterea balcanică a detașamentului din Krasnovodsk în februarie 1870 a fost informații militare, care aveau obiective predeterminate și de anvergură: să studieze căile și posibilitățile pentru cazul avansării ulterioare în adâncurile ținuturilor turkmene și, făcând aceasta: să dovedească pentru ei „independența acțiunilor” și poziția Rusiei țariste pe coasta de est a Mării Caspice. De asemenea, a fost necesar să se identifice punctele cele mai convenabile pentru viitoarele fortificații. Kraspovodsk în acest sens a lăsat mult de dorit, deși era considerat cel mai convenabil port de pe toată coasta de est. Doar câteva butoaie de apă puteau fi colectate pe zi în singurul izvor Valkuyu și numai în două fântâni - Suyujn și Shagadam - era apă ușor sărată potrivită pentru băut4.

În tăietură; După recunoașterea Balkhap, s-a considerat oportun să se întărească acolo Tash-Arvat-Kala, cu două puncte intermediare - fântânile Mulla-Kara și postul Mikhailovsky de lângă golful

Mikhailovsky, care a fost realizat la începutul lunii august 1870. Astfel, treptat s-a realizat ocuparea regiunilor de vest ale Turkmenistanului de către țarism. Turkmenii Yomut, care cutreierau cea mai mare parte a anului cu ei

1 sat. „Alăturarea...”, p. 46.

2 Consulul rus la Astrabad, Bakulin, în scrisoarea adresată colonelului Stoletov, și-a exprimat surprinderea față de călătoria lui Suleiman Han peste râul Gurgen, „unde înainte perșii nu îndrăzneau să meargă de bunăvoie”.

3 sat. „Alăturarea...”, p. 46.

4 I. Stebnik y. Note despre Turkmenistan. Tiflis, 1871, p. 19.

turme de lângă Balkhan, nu a interferat cu înaintarea trupelor ruse. Mai mult, le-au oferit o mare asistență în transportul de încărcături grele de la Krasnovodsk la Balcani și au închiriat multe cămile la prețuri avantajoase1.

Atitudinea binevoitoare a soților Yomuți față de detașamentul rus a stârnit furia și furia Hanului Khiva, care știa foarte bine că ocuparea lui Rossiep pe coasta de est a Mării Caspice și apariția fortificațiilor militare rusești acolo va amenința securitatea bunurile sale. Prin urmare, a încercat să facă tot posibilul pentru a împiedica întărirea pozițiilor trupelor ruse aici, sperând în primul rând să folosească turkmenii în această chestiune.

Generalul Lomakin a scris despre aceasta: „Hanul Khiva, luând în considerare toți kirghizii și turkmenii care rătăcesc între Khiva și Marea Caspică, supușii săi și înțelegând semnificația și scopul ocupației noastre din Krasnovodsk, au început să-i excite împotriva trecutului, să ceară ca ei. să nu îndrăznească să ne slujească, să dea cămile, amenințându-se altfel cu ruina definitivă și exterminarea, pe care deja le-a dus la îndeplinire, poruncând să pună stăpânire și să jefuiască marele și bogatul aul al maistrului turkmen Nefes Mergen devotat nouă, care rătăcea lângă Balcan” 2. O asemenea stare de spirit a hanului Khiva nu era de bun augur pentru turkmenii Iomut, care au cutreierat cea mai mare parte a anului lângă Balcani, pe care hanul i-a considerat „vinovați că a permis rușilor să coboare la mal și apoi i-a ajutat să treacă în stepă”3. . În plus, ar trebui să se țină seama de faptul că triburile turkmene de pe coasta de sud-est a Mării Caspice nu au fost acceptate oficial în cetățenia rusă. Acest lucru a creat anumite dificultăți atât pentru autoritățile detașamentului Krasnovodsk, care nu aveau instrucțiuni specifice în acest sens, cât și pentru turkmeni, care aveau nevoie de sprijin nu formal, ci legal și formalizat din punct de vedere legal. Incertitudinea situației i-a îngrijorat foarte mult pe turkmeni și le-a afectat grav starea de spirit.

„... Yomuții se află în prezent într-o situație dificilă”, a raportat șeful stației maritime din Astrabad, căpitanul Petrichenko, „... ei, după cum puteți vedea, s-ar preda de bunăvoie sub protecția noastră

dacă ar fi convinși că acest lucru. le-ar oferi protecție împotriva Khivanilor”. În același raport, Petrichenko sfătuiește să profite de „predicamentul stepei

1 Istoria RSS Turkmenă, vol. 1, carte. 2, p. 120; sat. „Alăturarea...”, p. 50.

2 TsGIA GruzSSR, f. 545, d. 1891, l. 13.

8 Administrația Centrală de Stat a Marinei. f. 410, op. 2. d. 3426, l. 70.

ceva pentru a-i aduce sub influență (rusă). Cu toate acestea, încercările lui Khiva Khan de a provoca rezistența turkmenilor din Caspia, în special, Atrek-Balkhan Yomuts, nu au avut și nu au putut avea succes, deoarece amenințările și acțiunile ostile deschise ale Hanului nu numai că nu au putut forța Turkmenii să-și schimbe atitudinea față de detașamentul Rhs și invers, au contribuit la dorința lor și mai mare de a se apropia de Rusia, în care își vedeau singurul protector de invadările și opresiunile vecinilor lor, în principal conducătorii Khiva.

Numai printre kazahii din Mangyshlak și stepele Orenburg au primit un oarecare sprijin măsurile luate de hanul Khiva împotriva Rusiei. Aici, indiferent de acțiunea hap-ului, a existat un anumit motiv pentru zgoyu. Faptul este că până la acest moment populația din toate regiunile kazahe a experimentat deja opresiunea și arbitrariul autorităților țariste într-o măsură suficientă. Deosebit de neinvidiată a fost poziția kazahilor din tribul Adaev, care au cutreierat Mangyshlak. La începutul anilor 1950, aici a fost introdusă o taxă pe kibit, colectată anual de administrația rusă (Mangyshlak era atunci subordonat guvernatorului general din Orenburg). În plus, asamblatorii lui Khiva Khan i-au jefuit pe adaeviți. „S-a întâmplat adesea ca clanurile care hoinăreau lângă forturile noastre să ne plătească un tribut atât nouă, cât și celor de la Khivan”, admite M. A. Terentiev1 2.

Colectarea impozitului pe vagon (1,5 ruble pe vagon) era efectuată direct de către biy, care, potrivit lui M. A. Terentyev, plăteau impozit într-o asemenea sumă, sau mai bine zis, din câte vagoane considerau ei înșiși necesare3. A fost aproape imposibil să se stabilească numărul exact de vagoane din fiecare gen din cauza locurilor „greu accesibile” de roaming ale poporului Adaev și mișcările lor private. Această împrejurare a creat mari oportunități pentru îmbogățirea personală a bătrânilor și bais-ului tribal, ceea ce a contribuit la întărirea puterii și influenței lor în rândul rudelor. Arbitrariul și abuzul de putere din partea bais-ului au înrăutățit situația deja dificilă a nomazilor obișnuiți. Pe lângă toate acestea, în 1869, în Mangyshlak, ca și în alte regiuni kazahe, a fost anunțată o „nouă prevedere”, introducând în același timp o nouă taxă - 3 ruble. 50 cop. din vagon și o nouă regulă de numerotare

1 TsGAVMF, f 410, op. 2. dosar 3426, ll. 70—71—rev.

2 M A. Terentiev. Rusia şi Anglia în Central Azni Sankt Petersburg 1875, cip. 84.

3 Ibid., p. 86.

vagon. Acesta din urmă a fost realizat acum conform sistemului de pașapoarte și a noii împărțiri administrative în auls, volosts și județe. A fost introdusă și alegerea maiștrilor și a bisvelor. „Noua situație” a provocat indignare și nemulțumire legitimă în rândul kazahilor, inclusiv în rândul nobilimii tribale, care au fost încălcate la fostele lor privilegii. La începutul anului 1870, tulburările au cuprins toate regiunile kazahe. În martie, adaeviții din Mangyshlak s-au răzvrătit. Un mic detașament de trupe țariste sub comanda colonelului Rukin, care a apărut în stepă pentru a „clarifica bazele noii situații”, a fost înconjurat de kazahi-Adaev și distrus. Rebelii au atacat Alexander Forg, au pus-o sub asediu, au ars satul Nikolaevskaya și au distrus farurile de coastă. Numai odată cu sosirea unei mari note de întărire a trupelor caucaziene a fost posibilă salvarea garnizoanei asediate a Fortului Alexandru și forțarea rebelilor să se retragă. O astfel de situație din stepele kazahe a jucat în mâinile Khiva Khan, care a căutat să folosească nemulțumirea kazahilor în propriile sale scopuri. Prin intermediul ambasadorilor și promisiunilor, și uneori prin amenințări, hanul a reușit adesea să câștige de partea sa băi și maiștri individuali kazahi, care „de dragul cazanelor și al copiilor lor” erau uneori chemați la Khiva pentru întâlniri cu privire la acțiunile viitoare împotriva rusii. Mici detașamente au fost trimise în stepa din Khiva „pentru a menține spiritul”, iar împreună cu ele emisari speciali care au distribuit proclamațiile lui Muhammad Rahim Khan.

„... Emisarii din Khiva nu s-au oprit în promisiuni, iar micile detașamente trimise de khan au crescut în imaginația kirghizilor în armate uriașe și i-au încurajat la tot felul de prostie”, scrie MA Terentiev. El citează, de asemenea, textul uneia dintre proclamațiile Hanului către adaeviți: „Tu și toate triburile kirghize”, se spune, „a fost unanim de acord să se despartă de necredincioși și a decis să-i lovească cu sabia islamului... aceasta este cunoscut de comandantul în pragul refugiului Islamului, așa că vă trimitem armata cu Yesaul Bashi Mahmud și Mehrem-Khudap-Nazar”1.

La evenimentele tulburi de la sfârșitul anilor ’60 și începutul anilor ’70 de la Mangyshlak au participat și turkmenii locali, care, la fel ca adaeviții vecini, fiind supuși ruși, plăteau o taxă pe kibit și au experimentat opresiunea grea a țarismului. Cu toate acestea, mișcarea turkmenilor Mangyshlak nu a câștigat o amploare largă datorită numărului lor mic și intern

1 M. A. Terentiev. Rusia și Anglia în Asia Centrală. SPb., 1875, p. 86.

dezorganizarea ei. Aici au afectat și relațiile ostile care au existat de multă vreme între nobilimea tribală a turkmenilor și a kazahilor.

Urmând cu pricepere politica „împarte și stăpânește”, guvernul țarist a contribuit prin toate mijloacele la agravarea acestei ostilități. În același timp, o preferință notabilă a fost acordată turkmenilor, deoarece a fost necesar să se efectueze o captura nostalgică a Turkmenistanului, care a început deja din partea Mării Caspice. Deocamdată, a fost benefic pentru guvernul țarist să adere la o politică mai prudentă și mai flexibilă în raport cu turkmenii din zona de coastă și, în special, cu turkmenii Mavgyshlak.

Generalul Ivanin, care a fost atașat la Statul Major, în memoriul său către ministrul de război D. I. Miliutin} a subliniat marile beneficii pe care le are atragerea turkmenilor Mangyshlak pe laturi, Rusia. „Cred”, a scris el, „că acești turkmeni merită patronajul și protecția noastră: prin îmbunătățirea poziției lor, câștigăm o influență utilă pentru noi asupra turkmenilor care se deplasează în vecinătatea golfului Krasnovodsk”. (Subliniarile sunt de noi - D. D.).

Colonelul Stoletov a exprimat, de asemenea, ideea oportunității unei atitudini condescendente față de turkmenii din Mangyshlak. În timpul șederii detașamentului Krasnovodsk în Molla-Kara, un anume Mamed-Safi, un maistru al tribului Igdir care rătăcea lângă Karabogazgol, a venit la el cu o cerere de a nu le aplica „noua situație” cu o taxă kibitochny supraestimată, care a fost introdus la acea vreme în rândul populaţiei kazahe din regiunea Orenburg.zone. Raportând acest lucru și sfătuind „w să comparăm turkmenii cu kirghizi”, Stoletov scria: „... după părerea mea, de ceva vreme, mai ales acum, când vrem să deschidem relații de prietenie cu triburile turkmene, ar fi util să lasă-i pe aceşti turkmeni la locul lor de odinioară. Această măsură ar putea fi utilă și prin faptul că i-ar separa pe turkmeni de kirghizi”2. (Subliniat de noi - D. D)

Astfel de rapoarte din teren au jucat un rol important în dezvoltarea de către cele mai înalte cercuri guvernamentale ale Rusiei a „modului de acțiune” adecvat în raport cu turkmenii de coastă. Drept urmare, turkmenii Mangyshlak au fost ocoliți de „noua poziție” și, ca și înainte, au continuat să plătească taxe de 1,5 ruble fiecare. dintr-un cort. Turkmenii, care cutreieră lângă Krasnovodsk și de-a lungul întregii coaste de sud-est, având în vedere „bunele intenții” ale țarismului, au fost și mai folositori.

1 TsGVIA, f VUA, d. 6818, l. 1—3 despre

„Eu, eu. 10-13, copie

4 Zikae M 182   49

au fost numite atitudinea patronatoare și locația RH a autorităților ruse. Când se explică motivele anexării pașnice a regiunilor de vest ale Turkmenistanului la Rusia, această circumstanță nu poate fi ignorată.

Singurul atac la care au fost supuse trupele ruse pe coasta de est a Mării Caspice a fost atacul asupra postului Mihailovski. O.Yu sa întâmplat pe 20 octombrie 1870 și a fost comis nu de turkmenii de coastă, ci de elita tribală feudală militantă a Akhal Tekins. În

același timp, Khiva Khan a luat din nou parte activă la ea. Acesta din urmă a făcut eforturi mari pentru a aprinde sentimente anti-ruse în rândul Tekinilor din Ahal. Numeroși trimiși au venit de la Khiva la Akhal, care, în numele hanului, i-a îndemnat pe tekini „să-i împiedice pe ruși să se stabilească pe malul mării și să-i alunge din Krasnovodsk”1. Cei mai militanți maiștri și hani Teke au fost invitați în mod special la Khiva și, după ce au primit daruri bogate de la han, s-au întors cu obligații, reduse în principal la organizarea de atacuri armate asupra fortificațiilor rusești. Captivul Tekin, capturat de cazacii detașamentului Stoletov, a mărturisit că atacul turkmenilor asupra postului Liikhailovsky din 20 octombrie 1870 a fost efectuat la „instigarea Khanului Khiva, care l-a convins pe unul dintre influenții hani Tekin, Ovez Murat, (Tykma - D) să facă asta cu persuasiune și daruri. D.) un serdar care a călătorit la Khiva, unde a fost favorizat de khan, fapt pentru care s-a angajat să-și convingă pe toți hanii săi să meargă împotriva rușilor”2 .

De asemenea, se știe că Nurberdy-khan, hanul șef al lui Akhal, a vizitat Khiva la începutul anului 1871. Atacul menționat mai sus al Tekinilor asupra postului Mihailovski sub comanda lui Ovez Liurad Tykma-serdar era mai degrabă de natura unui obișnuit. „alaman”, și, prin urmare, nu a putut avea succes. Dar, cu toate acestea, a servit drept pretext colonelului Stoletov pentru a organiza o campanie către Akhal în decembrie 1870. Un detașament de 700 de oameni sub comanda sa a ajuns la fortăreața extremă Teke din Kizyl-Arvat și a ocupat-o fără luptă. Tekinii, care nu se așteptau la o apariție atât de rapidă a trupelor regale și nu erau pregătiți pentru apărare, au fost nevoiți să părăsească cetatea și să intre în nisipuri. Stoletov nu a avut de ales decât să se întoarcă fără să-i pedepsească pe tekiniți pentru „atacul îndrăzneț”. Cu toate acestea, campania Kizyl-Arvat a fost una serioasă

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6819, l. 193

„Ibid., l. 318.

3 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea...”, p. 44

recunoașterea militară a rutelor care duc spre centrul Turkmenistanului. Nu întâmplător, șeful Departamentului Topografie Militară al Districtului Caucazian a participat la ea împreună cu mai mulți topografi. În același timp, acest fapt în sine a mărturisit intensificarea treptată a acțiunilor prădătoare ale țarismului în Transcaspia.

Până la sfârșitul anului 1870, adică exact la un an de la ocuparea Krasnovodskului. guvernul țarist era deja capabil să-și întărească oarecum poziția pe coasta de est a Jurei Caspice. Tulburările kazahilor din stepele Orenburg și, în special, de pe Mangyshlak, au fost în mare măsură înăbușite. Atitudinea populației turkmene din zona de coastă față de trupele ruse nu a fost ostilă; Prin negocieri diplomatice s-a putut spulbera oarecum îngrijorarea guvernului iranian cu privire la acțiunile trupelor rusești în Transcaspia. Ca urmare a recunoașterii, au fost ocupate noi puncte strategice - postul Mikhailovsky. Molla-Kara și Tash-Lrvat-Ka la. Adevărat, punctele menționate au trebuit să fie

abandonate de ceva timp din cauza dificultăților de a asigura trupele staționate în ele cu tot ce este necesar, cu toate acestea, acestea puteau fi ocupate oricând, profitând de dispoziția pașnică a turkmenilor locali. Toate aceste circumstanțe au oferit guvernului țarist oportunitatea de a începe acțiuni mai active și decisive în Turkmenistan de pe malul Mării Caspice.

ACTIVAREA ACȚIUNILOR DE CUCERIRE ALE ȚARISMULUI

ÎN TURKMENIA (1871-1873)

Trecerea țarismului la operațiuni mai active în Transcaspia a fost evidențiată de înlăturarea în vara anului 1871 a colonelului Stoletov, care ocupa poziții relativ pașnice în raport cu turkmenii. Locotenent-colonelul Markozov, numit în locul său, a fost unul dintre cei mai grosolani și cruzi conducători ai politicii coloniale a țarismului din Transcaspia. Deja primele măsuri luate de el au stârnit nemulțumirea legitimă a turkmenilor și, în același timp, au fost dovezi convingătoare ale miopiei și îngustiei sale de minte.

Pentru a studia rutele care duc de la Krasnovodsk la Khiva, Markozov, imediat după numirea sa, a fost rugat să întreprindă o recunoaștere în direcția lacului Sarykamysh.

1 M N Tikhomirov Decretul sclav, pagina 12 4*

Întrucât iomuții care rătăceau în jurul Balcanilor nu și-au putut imagina imediat un asemenea număr de cămile, „atunci locotenent-colonelul Marko-zov a hotărât să le ia cu forța, ceea ce s-a făcut după mai multe amenințări din partea unor mici echipe de cazaci trimise pentru aceasta”1. Dar chiar și așa s-au obținut doar 500 de cămile, cărora trebuiau atașate 100 de „de stat”, eliberându-le de transportul de provizii și trupe între postul Mikhailovsky, Molla-Kara și Tash-Arvat-Kala.

Detașamentul expediționar a pornit de la Molla-Kar pe 8 septembrie 1871 și, urmând fântânile Gezli-ata, Chagyl, Gumseb-shen și Uzyn-Kuyu, a ajuns la Lacul Sarykamysh pe 7 octombrie. Lipsa apei a forțat detașamentul să nu se întoarcă chiar a doua zi. Din fântânile lui Gezly-ata, Marko-zov s-a întors spre Uzboy, apoi, împărțind detașamentul în două coloane, a trimis pe una să ocolească Munții Balcani din nord, iar cu cealaltă a ocolit acești munți dinspre sud. . Pe 8 noiembrie, ambele coloane au ajuns la Molla-Kara. Pe întreg traseul au fost efectuate lucrări de topografie, nivelare și topografie. Această recunoaștere de două luni, deși în general pașnică, nu a fost lipsită de incidente. La fântânile lui Topiatan, Markozov a capturat o caravană comercială mare de 350 de cămile, care mergea de la Khiva la Atrek. „Atabai, Jafarbais și Khivans care erau cu caravana au fost pedepsiți în consecință”, majoritatea cămilelor au fost lăsate în detașament ca „vehicule pentru deplasarea propusă către Atrek”2.

A doua expediție a lui Markozov, întreprinsă de el imediat după încheierea recunoașterii Sarykamysh, a fost trimisă spre sud pentru a „explora” cursurile inferioare ale râului. Atrek și potecile care duc

acolo. În ansamblu, Atrekian Yomuts au salutat detașamentul rus în mod pașnic și cordial. Cu toate acestea, în Chekishlyar, în noaptea de 25 noiembrie, au fost trase trei focuri de armă în lagăr, în urma cărora un soldat a fost rănit - o santinelă. Cu ajutorul maiștrilor locali, trăgătorii au fost identificați. S-au dovedit a fi doi Atabayev din clanul „Celte”, care cutreierau pe malul stâng al râului Aτ. Markozov și-a propus să-i pedepsească aspru pe vinovați. S-a decis arderea mai multor tabere aparținând acestei familii. Dar nu a fost posibilă trecerea râului din cauza viiturii. În plus, oamenii din echipă au testat

1 TsGVIA, f. 1396 bucăți TurkVO, op. 2, d. 68, ll. 104-105, Vezi și Sat. „Alăturarea...”, p. 66; M. N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 13; N. I. Grodekov. Decret, lucrare., vol. I, p. 100.

2 TsGVIA, f. 1396, Piesa. IurkVO, op. 2, d. 68, l. 113.

fie oboseala de la drumeții lungi epuizante. Prin urmare, „a rămas să renunțăm la dorința de a-i pedepsi pe vinovați și să ne mulțumim doar cu faptul că turkmenii i-au văzut pe ruși pe Atre-ka”1. Ulterior, s-a dovedit că în incidentul remarcat a fost implicat maistrul Atabaev Mamed Kerim Khan, care s-a bucurat de locația specială a guvernatorului Astrabad Suleiman Khan și, se pare, a acționat nu fără ordinele sale. Potrivit unor surse, Atabay, condus de Mammad Kerim Khan, temându-se de răzbunarea lui Markozov, „s-a repezit sub protecția guvernatorului Astrabad Suleiman Khan, cerându-i permisiunea să se apropie de orașul Astrabad, ceea ce a permis”2.

Deplasându-se pe malul drept al Atrekului, pe 28 noiembrie, detașamentul rus a ajuns în satul Gasan-Kuli, situat la confluența acestui râu cu Marea Caspică. Locuitorii satului au salutat cu ospitalitate detașamentul, care s-a întors la Cekishlyar a doua zi, iar la începutul lunii decembrie, îmbarcandu-se pe un vapor, a plecat spre Krasnovodsk. O garnizoană mică de două companii și mai multe arme au rămas în Chekishlyar. Astfel, până la începutul anului 1872, zona de operațiuni a detașamentului Krasnovodsk a fost mutată din Munții Balcani mai aproape de gura Atrek, care de atunci a fost considerată o nouă bază strategică pentru înaintarea în continuare a trupelor ruse în adâncime. în Turkmenistan.

În rapoartele comandamentului țarist, rezultatele recunoașterii lui Markozov, în special expediția sa la Atrek, au fost evaluate cât mai pozitiv posibil. râuri”, a scris generalul Svyatopolk-Mirsky, asistentul comandantului șef al armatei caucaziene3. Șeful stației din Astrabad, căpitanul Petrichenko, a raportat trimisului rus în Iran că „relațiile dintre turkmeni și detașament (în Chekishlyar - D.D.) sunt pașnice, nu există plângeri din nicio parte...”4. Într-o anumită măsură, se poate fi de acord cu o astfel de evaluare, dar în ce măsură este imposibil să se ia în considerare meritul lui Markozov pentru atitudinea pașnică și chiar locația turkmenilor față de detașamentul rus. În acest caz, în primul rând, ar trebui să țineți cont de situația foarte dificilă a turkmenilor Atrek,

1 TsGVIA, f. 1396, Piesa. TurkVO, op 2, d. 68, ll. 115-116

2 sat. ^Alăturarea...”, pagina 81.

1 TsGVIA, f. 1396, Piesa. 'iurkVO, op 2, d 68, l. 133.

4 sat. „Alăturarea...”, p. 83.

ei înainte de necesitatea de a face o alegere între autoritățile ruse și iraniene.

Ducând o politică divizionară față de turkmenii vecini, semănând dușmănie între clanurile lor, conducătorii provinciilor nordice iraniene, în special Astrabad, au continuat să-i supună diferitelor opresiuni. În raportul său din 20 aprilie 1872, căpitanul Petrichenko scria: „În prezent, guvernatorul Astrabad tabără în stepa turkmenă cu două regimente pentru a colecta taxe și nu poate colecta nimic pentru că toți turkmenii, chiar și nomazii de pe pământ persan, au trecut peste Gurgen. .. Turkmenii nu doreau decât să știe dacă armata noastră îl va ajuta pe guvernator să încaseze impozit, iar când am răspuns negativ, nu au vrut să plătească...”1.

Aceste circumstanțe ar trebui să fie luate în considerare atunci când se iau în considerare „rezultatele pozitive” ale recunoașterii Atrek a detașamentului din Krasnovodsk. Cât despre Markozov însuși, el s-a dovedit în ochii turkmenilor în cel mai negativ mod. Cu aroganța inerentă majorității regilor comandanților militari, el i-a tratat pe turkmeni doar ca „băștinași subjugați” și nu s-a obosit niciodată să facă acest lucru. pentru a-i cuceri de partea ta. Cu toate acestea, meritele lui Markozov au fost foarte apreciate de autoritățile caucaziene. A primit promovări și chiar o promovare.

La începutul anului 1872, Markozov a fost trimis temporar la Teheran pentru a „afla mai precis părerile guvernului persan asupra acțiunilor Rusiei în coasta transcaspică de sud-est”3. Apoi, la întoarcerea sa la Tiflis, a fost detașat la Petersburg pentru a prezenta și raporta ministrului de război și însuși împăratului Alexandru al II-lea.

În cele mai înalte cercuri guvernamentale, opinia lui Markozov a fost susținută că principalele mijloace de întărire a influenței Rusiei în regiunea transcaspică sunt exclusiv recunoașterea militară și demonstrațiile forței armelor. Prin urmare, o nouă serie de astfel de recunoașteri a fost programată pentru 1872. S-a hotărât formarea a două mari detașamente - în Cekishlyar și Krasnovodsk și simultan să se efectueze deplasarea lor pentru un „studiu detaliat” al rutelor care duc: D) la Khiva; 2) pe coasta Atrekului și 3) în interiorul oazei Akhal.

' Sat. „Alăturarea...”, p. 82.

2 M N. Tihomirov. Decret, lucrare, pagina 14.

• TsGVIA, f. 1396, Piesa. TurkVO, op. 2, d. 68, l. 118.

Revenit la Krasnovodsk în vara anului 1872 cu instrucțiunile corespunzătoare, Markozov, acum colonel, a început imediat să pună în aplicare acest plan. Și din nou a fost necesar să începem afacerea cu colecția de cămile. Dar, din moment ce Markozov nu a cerut, ci a cerut grosolan cămile și, în plus, în cele mai multe cazuri nu a plătit pentru ele, yomuții, atât Atrek, cât și rătăcitori în jurul Balcanului, au început să se sustragă acestor cereri în toate modurile și mijloacele posibile. O parte semnificativă a charva a migrat pe malul stâng al râului. Trek în Iran. În plus, din cauza dificultăților economice, înșiși yomuții au simțit la acea vreme nevoia de cămile și, chiar dacă ar fi vrut, nu le-au putut livra în cantitatea necesară. Deci, de exemplu, locuitorii satului Hasan-Kuli nu au putut îndeplini cererea lui Markozov, deoarece majoritatea cămilelor lor fuseseră trimise cu caravana la Khiva pentru grâu cu puțin timp înainte și nu se întorseseră încă de acolo. În plus, gasanqulii se temeau că „dacă hanul din Khiva află despre serviciul lor față de ruși, nu numai că va reține cămilele, ci și va ordona să omoare pe toți turkmenii din caravană”1 2.

Ignorând explicațiile sincere ale reprezentanților Iomut, Markozov, cu un detașament de trupe țariste, a înconjurat satul Gasan-Kuli, apoi a dus pe unii dintre locuitorii acestuia la Cekishlyar și i-a ținut acolo în custodie până când rudele celor arestați i-au adus cerea „răscumpărare” - cămile, cai și chiar măgari3.

Nemulțumit de asta, a trimis un detașament la cele mai apropiate fântâni - Tagan-Klych, Chukur-Kuyu, Bugdaily, unde se plimbau niște aul ai Iomut Charva. O companie a fost trimisă din sudul Chekishlyar, cealaltă din nord de la mare pentru a intercepta cămilele conduse de Yomu-tami. Mișcarea acestor companii aproape s-a încheiat tragic pentru ei: din cauza căldurii teribile din august, care a ajuns la 50 °, și a setei insuportabile, soldații aproape fără excepție s-au îmbolnăvit. Și doar o fântână descoperită accidental i-a salvat de la moarte. Cu toate acestea, detașamentul i-a depășit pe nomazi și le-a luat peste 200 de cămile4. Arbitrariul și nepoliticosurile lui Markozov nu au putut decât să provoace nemulțumiri în rândul populației locale. S-a manifestat practic doar prin faptul că turkmenii au încercat

1 A. I. M a ksh eev. Revizuire istorică a Turkestanului și mișcarea ofensivă a rușilor în el, Sankt Petersburg, 1890, p. 309.

8 TsGVIA, f. VUA, d. 6850, l. 92.

8 A:. I. M a k sh e e v. Decret, lucrare., p. 309.

4 N. I. Grodekov. Decret, lucrare, vol. 1, p. 106-107.

să stea la fel de fals mai departe de Markozov, lăsând adesea chiar și în interiorul granițelor Iranului. „Turkmenii erau bucuroși să meargă în iad, tocmai pentru că își luau cămilele”, a scris M. A. Terentiev.

Dispersate și adesea în război între ele, triburile și clanurile Iomut-skpe nu s-au putut organiza și să ofere o respingere demnă acțiunilor de prădare ale lui Markozov. Neavând nicio respingere și simțindu-se

nepedepsit, acesta din urmă nu s-a gândit deloc să se lase. După ce a dobândit cu forța numărul necesar de cămile, în septembrie 1872 a trecut cu un detașament la următoarea recunoaștere a rutelor care duceau la Khiva. Deja în prima etapă a călătoriei (fântânile Chekishlyar - Topiatan), Markozov și-a demonstrat încă o dată „valoria” militară a colonialistului, luând de la tribul „necunoscut” o turmă uriașă de oi ca hrană pentru detașament1 2. Nu departe. din zona Aydin, el este, după cum scrie consulul rus la Astrabad, a luat cămilele din caravana turkmenă pe care a întâlnit-o, întorcându-se de la Khiva cu grâne3. În apropiere de Topiatan, a jefuit o altă caravană comercială aparținând turkmenilor din Akhal4.

Vestea despre înaintarea trupelor țariste și acțiunile de pradă ale colonelului Markozov s-au răspândit foarte repede în stepă și au provocat o alarmă serioasă în rândul turkmenilor. Acest lucru a fost profitat și de guvernul persan, care, cu o notă din 16 octombrie 1872, și-a apărat „supusii persani” și a cerut pedepse aspre pentru vinovați, „pentru ca aceștia să nu facă astfel de acte nepotrivite în viitor” 5.

În Akhal și printre Khiva Yomuts (să nu mai vorbim de Khiva în sine), au fost luate unele măsuri pregătitoare în cazul unor eventuale ciocniri cu trupele regale. Mici detașamente de cavalerie ale turkmenilor au început să apară în stepă, făcând atacuri neașteptate asupra trupelor țariste și provocând astfel o mare anxietate în rândul lor.

Pe 8 octombrie, coloana avansată a detașamentului Markozov de la fântânile lui Jamal a fost atacată de un mic detașament de cavalerie Teke condus de Sophie Khan. Atacul a fost

1 M Λ Terentiev Istoria cuceririi Azinului Central. v. 11. Sankt Petersburg 1906, p. 13; \I. H. T n X o m i r o v. Decret, lucrare, p. 14.

2 TsGIA Cargo. SSR. f 5 d 2241. ll. 322-323; N. I. Decretul Grodekov, lucrare, vol. I, p. 107.

3 TsGIA Cargo. SSR, f. 5, d 2241, ll 322-323; Vezi și A I Cha k-sh e e c. Decret, lucrare., p. 309.

4 H. Eu sunt Grodekov. Decretul sclavului, vol. 1, p. 107

* TsGVIA, f. VUA, d. 6850, ll. 248-249.

învins cu mare greutate. În același timp, o altă coloană a detașamentului Markozovsky, situată la fântânile Topiatan, a fost atacată de cavaleria Khiva de 500 de oameni1. După ce au provocat o mare agitație, atacatorii au furat un număr semnificativ de cămile, ceea ce a îngreunat detașamentul să se deplaseze mai departe spre Khiva. Prin urmare, ajungând la fântâna Igda, unde, potrivit lui N. I. Grodekov, au fost capturate 1.500 de oi aparținând tekinilor2, detașamentul s-a întors spre sud, spre cele mai apropiate sate din Akhal.

Pe 25 octombrie (în unele documente 19 octombrie), Kizyl-Arvat a fost ocupat, iar apoi așezările învecinate - Kodzh, Zau, Kizyl-Cheshme, Vami și Beurme. Locuitorii acestor sate, evitând înfruntările sângeroase, au intrat în adâncurile oazei și Markozov a ordonat să distrugă în nisip toate căruțele și proprietățile rămase turkmenilor. Peste 3.000 de vagoane au fost arse. Cenușa incendiilor, lăsată de crudul comandant regal, s-a păstrat multă vreme în memoria locuitorilor din Akhal. „... Se poate spera că lecția dată tekinilor va face cea mai bună impresie în stepă în favoarea lui Pașa”, a scris căpitanul an Petrichenko, exprimând opinia reprezentanților autocrației țariste despre „victoria tare” câștigată3. .

Plecând de la Kizyl-Arvat și traversând creasta Kyurendag, detașamentul lui Markozov a intrat în valea fertilă Sumbar, locuită de iomuții subdiviziunii Atabaev și parțial de Goklen. Apoi, urmând malul drept al Sumbarului și Atre-ka, pe 18 decembrie a ajuns în Chekishlyar.

Cursul expediției din 1872 este descris în detaliu în documentele comandamentului țarist, precum și în unele lucrări ale autorilor pre-revoluționari. O imagine inestetică a campaniei detașamentului Markozov, care a acoperit 1.600 de verste în mai puțin de 4 luni în împrejurări dificile și nefavorabile, a fost realizată în detaliu de N. I. Grodekov. Tot acest drum lung a fost presărat de cadavre de oameni, cai și mai ales cămile, care au căzut „în număr nenumărat”. „... Haitele rămase de la cămilele căzute erau sortate manual, sau transportate complet pe pachete... Au fost puține cămile, drept urmare, cu sistemul stabilit de deplasare a greutăților, unele părți trebuiau să treacă de aceeași distanță între puțuri de trei ori. Ca urmare, morbiditatea și mortalitatea în

1 TsGIA Cargo. SSR, f. 5, d. 2241, lt 322-323.

2 N. I. Grodekov. Decretul muncitorului, vol. 1, p. 108.

« TsGIA Cargo. SSR, f. 5, dosar 2241, ll. 322-323.

un număr dintre ei erau foarte mari... *' Crud și nepoliticos față de turkmeni, Markozov, se pare, era la fel de aspru și nemiloasă față de soldații săi.

Recunoașterea lui Markozov din 1872 nu a contribuit în niciun fel la întărirea influenței Rusiei în regiunea transcaspică.

„... În prezent, dispoziția minților în charva turkmenă ne este oarecum ostilă”, a fost forțat să admită căpitanul Petrichenko în ianuarie 1873.1 2

Relațiile cu turkmenii s-au înrăutățit și mai mult când Markozov a început din nou să le ia cu forța cămilele pentru campania militară împotriva Khiva, care era pregătită în acel moment de țarism. Odată cu debutul primăverii devreme, iomuții Atrek, de regulă, s-au mutat cu turmele lor în locurile migrațiilor de vară - în Uzboiul inferior. in Prnbalkhanye si stepele adiacente. În efortul de a obține numărul necesar de cămile, Markozov, din ianuarie 1873, a postat un cordon mare

de trupe de-a lungul Atrekului, care trebuia să-i rețină pe nomazi când încercau să treacă râul. Au început încăierările. Erau de dimensiuni nesemnificative și mărturiseau nu atât strădaniile turkmenilor pentru o luptă armată împotriva trupelor ruse, cât și disperarea care i-a cuprins, situația lor extrem de dificilă, aproape fără speranță.

La sfârșitul lunii februarie - începutul lunii martie, „pentru a pedepsi și a da o lecție turkmenii”, LAarkozov a întreprins o mare expediție dincolo de Atrek, adică până la granițele persane, deoarece acest râu a fost recunoscut ca graniță între posesiunile Iranului. si Rusia. „... Căutarea trupelor noastre a continuat timp de 10 zile. Am avut lupte constante cu turkmenii, am ajuns la jumătatea drumului spre Astrabad și am recapcat de la ei 3.000 de cămile și până la 3.000 de berbeci”, scrie N. I. Grodekov3. Aceasta este „lecția” pe care Markozov a vrut să o dea turkmenilor, indiferent de orice, chiar și neglijând liniile directoare diplomatice ale guvernului său. Trecerea neautorizată și neceremonioasă a Atrekului de către Markozov a provocat plângeri din partea guvernului persan, care a perceput acest fapt ca „o încălcare a declarației făcute de guvernul rus în 1869 cu privire la problema delimitării a două state de către râul Atrek”4. Cu acțiunile sale similare, grosolănia și cruzimea, Markozov nu numai că a provocat o atitudine puternic negativă din partea populației turkmene,

1 N. I. Grodekov. Decretul muncitorilor, vol. I, p. 110.

» TsGAVMF, f. 410, op. 2, d. 3617, ll. 9 11 vol.

3 N. Iar Gr despre dekov. Decret, lucrare., vol. I, p. 112.

* Ibid., p. 130.

dar s-a compromis și în ochii guvernului țarist.Încă la 24 noiembrie 1872, Ministerul Afacerilor Externe a fost nevoit să-și exprime nemulțumirea față de „acțiunile excesive” ale șefului detașamentului Krasnovodsk.

O comparație sobră a situației din sudul Turkmenistanului care se dezvoltase până la începutul anului 1873 cu ceea ce era în prima perioadă după intrarea trupelor ruse aici a mărturisit în mod convingător necesitatea aderării la o politică mai prudentă și mai flexibilă aici. Reprezentanții individuali, cei mai prevăzători ai comandamentului țarist au înțeles acest lucru și și-au exprimat opiniile cu privire la revizuirea politicii în stepele transcaspice. „... Sentimentele pe care întreaga populație nomadă a stepei le are față de noi în prezent sunt cele mai ostile, ceea ce însă nu au fost decât de curând. Potrivit opiniei generale, acesta nu este un sentiment de frică și respect pentru putere, ci un sentiment de frică și ură față de nedreptate și violență”, citim într-un raport anonim adresat comandantului-șef al armatei caucaziene2. Toate acestea nu au vorbit în favoarea lui Markozov și a mandatului său continuu ca șef al detașamentului din Krasnovodsk.

Problema înlăturării lui Markozov a fost în cele din urmă rezolvată după „participarea” lui atât de senzațională la campania militară

împotriva Khiva din 1873. Eșecul detașamentului din Krasnovodsk și poziția foarte de neinvidiat în care a căzut în timpul campaniei de la Khiva se datorează în întregime mediocrității. si ignoranta, ingustimea extrema si miop acest arogant nefericit comandant. O investigație specială efectuată a confirmat că unul dintre principalele motive ale eșecului detașamentului Krasnovodsk în campania de la Khiva a fost „atitudinea ostilă a populației nomade din stepele turkmene. ... pentru asistenta voluntara a carui detasament nu a putut. Desigur, să numere” 3.

Anchetatorii l-au acuzat pe Markozov de nedreptate și cruzime față de turkmeni, deoarece „a recurs la sechestrarea cu forța nu numai a cămilelor necesare ca mijloc de transport, ci și a altor bunuri, precum oile”. „Din păcate”, concluzionează ei, „cu astfel de măsuri am obținut rezultate clar opuse față de ceea ce ar fi trebuit să obținem în stepă, în sensul de a ne plasa acolo influența civilizatoare”.

'TsGVIA, f. VUA, d. 6850, l. 249

* Sat. „Aderare...”, p. 104.

* De asemenea.

Eu și eu..."'. Astfel, intențiile de colonizare și cucerire ale guvernului țarist, exprimate în acțiunile grosolane și ilegale ale șefului detașamentului din Krasnovodsk, colonelul Markozov și alți reprezentanți ai țarismului rus, au fost motivul principal al nemulțumirii unui număr semnificativ de populație. din regiunile vestice ale Turkmenistanului. În unele cazuri, așa cum am văzut deja, acest lucru a dus la ciocniri deschise între trupele ruse și turkmeni. A nega sau a ignora aceste fapte ar fi o denaturare grosolană și deliberată a realității istorice, o digresiune de la ea. În același timp, după cum mărturisesc numeroase fapte, nemulțumirea turkmenilor și micile lor ciocniri cu trupele țariste nu s-au dezvoltat într-o luptă serioasă, organizată, larg răspândită împotriva intențiilor agresive ale țarismului rus. Unul dintre cele mai importante motive pentru aceasta a fost atracția istorică de lungă durată a populației Turkmenistanului de Vest către Rusia, atât din punct de vedere economic, cât și politic. Prin urmare, nemulțumirea, cauzată în principal de arbitrariul lui Markozov, a fost un fenomen temporar și nu a fost decisiv pentru atitudinea generală a turkmenilor din Marea Caspică față de Rusia. Ei au văzut „rădăcina răului” tocmai în comportamentul lui Markozov. Prin urmare, atitudinea lor s-a schimbat din nou într-o direcție binevoitoare pentru ruși, când, după înlăturarea lui Markozov, autoritățile ruse au început să ducă o politică mai flexibilă și mai precaută față de turkmeni. . Această politică nu a încetat să fie colonialistă în caracter, dar nu sa manifestat acum în acțiuni coercitive atât de grosolane și deschise, cum a fost cazul sub Markozov.

FORMAREA DEPARTAMENTULUI MILITAR TRANSCASPIAN ȘI INCLUDEREA REGIUNILOR DE VEST ALE TURKMENISTANULUI ÎN RUSIA

Unul dintre conducătorii consecvenți ai cursului politic al guvernului țarist din Turkmenistanul de Vest, care era nou în metodele sale, a fost generalul Lomakin, care a fost numit în locul lui Markozov în postul de șef al detașamentului Krasnovodsk. Înainte de aceasta, Lomakin a fost șeful detașamentului Mangyshlak și a rămas în cea mai mare parte în Fort Aleksandrovsky. Cu toate acestea, chiar și atunci era deja cunoscut pe scară largă în populație.

1 sat. „Conexiune.,.”, pagina 103.

al Mării Caspice ca persoană care urmărește să reglementeze pașnic relațiile dintre autoritățile ruse și turkmeni.

Chiar înainte de numirea sa, în decembrie 1873, Lomakin a fost detașat la Krasnovodsk pentru a se familiariza cu situația de acolo. La Krasnovodsk, o delegație Yomut formată din 21 de persoane a venit să-l vadă. cu prezentarea intenţiilor lor paşnice. Această delegație a fost primită de Lomakin în conformitate cu toate regulile ospitalității turkmene. „..Am încercat din răsputeri să-i liniștesc, să-i mângâi și, dacă se poate, să-i inspir cu încredere în noi”, a scris Lomakin1.

Prin delegații veniți la el, a trimis scrisori și apeluri către toți „oamenii de cinste” Ionuț în care a făcut apel la pace, liniște și relații comerciale reciproc avantajoase. După plecarea sa la fortul Aleksandrovsky, Lomakin a primit o scrisoare de la colonelul Klugen, care era atunci șeful temporar al detașamentului din Krasnovodsk, în care îl informa că „din cauza lui Atrek, turkmenii au început să aducă cămile la Krasnovodsk spre vânzare și să le ia. la goelete urgente din Baku. În plus, scrisoarea a raportat că turkmenii „au invitat chiar și trei negustori din Baku în satele lor dincolo de Atrek”, care, fiind acolo în deplină siguranță, desfășoară cu succes comerțul de troc...”2.

Astfel, până la sfârșitul anului 1873, în tot Turkmenistanul de Vest se dezvoltase o situație relativ favorabilă, care era în mare parte rezultatul tranziției autorităților ruse la o politică mai prudentă și mai flexibilă față de turkmeni.

O situație complet diferită se dezvoltase până atunci în nord, în Khiva și în regiunile turkmene adiacente acesteia. Cu toate acestea, evenimentele de la Khiva, expediția punitivă a generalului Golovachev și suprimarea brutală a revoltei turkmenilor din Khiva, din cauza dezbinării lor, nu au avut un impact grav asupra situației din regiunile caspice.

Comandantul șef al armatei caucaziene, în atitudinea sa față de ministrul de război din 22 februarie 1874, a scris că generalul Lomakin, care a fost numit șef al detașamentului militar din Krasnovodsk, „a fost însărcinat cu o datorie printr-o apropiere treptată. cu populația locală și (prin) implicarea acestuia

1 TsGVIA, f. VUA, d 6869, l. 105.

1 la fel.

„1

la tranzacții comerciale, să încerce, pas cu pas, să se răspândească și să stabilească în mod pașnic influența (Rusia) în regiunea de la țărmurile Mării Caspice până la granițele Hanatului Khiva, ..” Motivând o astfel de poziție în raport cu Turkmeni, scrie în continuare: „Cu acțiuni prudente din partea administrației regiunii numite, cu desfășurarea atentă a afacerilor, fără nicio forță, cu declararea către populația locală a unor astfel de cerințe, pentru a căror îndeplinire va fi suficient de pregătit în prealabil, se poate spera că fără nicio măsură militară această populație se va apropia treptat de noi, ca să cadă sub influența noastră, este conștient de beneficiul pentru sine, dacă nu de supunerea perfectă față de puterea noastră, atunci la cel puțin patronajul nostru. Astfel, potrivit comandantului-șef al Armatei Caucaziene, metoda de acțiune „adevărată și ieftină” în Teritoriul Transcaspic a fost în același timp „gradată” și chiar „prea lentă” din punctul de vedere al guvernul țarist, iar acest lucru a fost împotriva „viziunilor generale” ale guvernului țarist.în Asia Centrală, mai ales după cucerirea Khiva2. După ce a subjugat hanatul Khiv.in și l-a transformat în posesia sa vasală, guvernul țarist își putea intensifica deja relativ mai mult acțiunile în Transcaspia, mai ales că acum doar ținuturile așa-numitului „Turkmenistan Liber” (adică Akhal, Ateko). - regiunea Tejen si oaza Mur-Gab)

Primul pas serios către activarea țarismului rus în Transcaspia a fost formarea în martie 1874 a departamentului militar transcaspic, care exercita atât putere administrativă, cât și militară în Turkmenistanul de Vest. Departamentul era format din doi executori judecătorești - Mangysh-lak și Krasnovodsk și făcea parte din districtul militar caucazian. Înainte de aceasta, administrația militară și civilă pe teritoriul țărmului estic al Mării Caspice era foarte incomodă și pestriță, deoarece era în mâinile diferitelor departamente administrative. Districtul Mangyshlak era subordonat autorităților din regiunea Daghestan, Krasnovodsky - direct sediului districtului militar caucazian. În plus, afacerile vamale și distribuția parcelelor de pescuit în Transcaspia erau sub jurisdicția statului Astrakhan.

' Sat. „Se alătură...”, pagina 137

s TsGVIA, f. 1393, Polev. arata ca TurkVO, pe. 1, d 47, ll. 44-45. 62

camere1. Prezența mai multor șefi locali independenți a creat o serie de dificultăți asociate cu corespondența excesivă, uneori inutilă, nevoia de a coordona în mod repetat aceleași probleme în diferite cazuri. Chiar și în expediția Khiva, acțiunile detașamentelor Krasnovodsk și Mangyshlak au fost complet independente și dezbinate. (Apropo, colonelul Markozov a încercat să pună vina pentru eșecul său pe șeful detașamentului Mangyshlak, generalul Lomakin, care se presupune că, chiar dacă avea ocazia, nu l-a ajutat cu „mijloace de transport”. La rândul său, Lomakin s-a referit la „modul în care colonelul Markozov i-a tratat pe băștinași”, pe care i-a adus până la punctul în care au fost nevoiți să refuze să le ofere cămile)2. Acum veneau noi campanii și mai serioase împotriva turkmenilor din Akhal și Merv, așa că guvernul țarist se grăbea să elimine neplăcerile existente în structura administrativă a regiunilor caspice din Turkmenistan. - un punct de sprijin strategic pentru avansarea ulterioară în adâncime în

pământurile turkmene. Din aceste scopuri, guvernul țarist a procedat în principal la formarea departamentului militar transcaspic. Primul paragraf din „Regulamentele temporare” privind conducerea Departamentului Trans-Caspic, aprobat „sub formă de experiență” la 9 martie 1874, spunea: „Teritoriul Trans-Caspic, variind de la Dead Kultuk la sud până la râul Atrek (granițele Rusiei cu Persia) și de la malul de est al Mării Caspice până la granița de vest a Hanatului Khiva, în sens militar și administrativ, constituie departamentul militar transcaspic. Această diviziune include și insulele situate lângă coastă. Au urmat alte 67 de paragrafe din „Regulamentele temporare”, care enumerau în detaliu numirea, îndatoririle și drepturile șefului departamentului, precum și drepturile și obligațiile executorului judecătoresc Mangyshlak, regulile de gestionare atât a rusilor. iar populația locală, organizarea curții, impozitele, taxele, taxele naturale... Populația nomadă a departamentului era împărțită în voloști și auls. Cantitate

1 M. H. T i X o m i r o v. Decret, lucrare., vgr 12.

* TsGVIA, f. 400, Az. parte, op. 258/908, 1873, d. 13, ll. 24-27.

' T a m e, d. 28, l. 82. Vezi și M. N. Tikhomirov. Decret, lucrare., p. 17; Sâmbătă „Se alătură...”, pagina 142

volosturile și locurile de rătăcire ale „băștinașilor” au fost aprobate de comandantul-șef al armatei caucaziene. Pe 11 s-a aprobat numirea guvernatorilor de volost.Alegerea maistrilor aul, precum si inlocuirea lor, erau in prerogativa sefului departamentului militar transcaspic.

Mărimea taxei pe vagoane a kazahilor și turkmenilor care trăiau în departamentul Transcaspic nu era aceeași. Kazahzii-Adaev ai departamentului de poliție Mangyshlak au plătit o taxă pe vagon de 3 ruble. dintr-un vagon timp de un an, turkmenii acestui executor judecătoresc - câte 1,5 ruble fiecare, adică au rămas în acest sens într-o poziție oarecum privilegiată, motivele pentru care au fost deja descrise mai sus. Pe lângă taxa kibi exactă și taxa zemstvo „pentru întreținerea administrației populare”, populația locală era obligată să suporte sarcini precum repararea podurilor și drumurilor, asigurarea oficialilor și trupelor cu cămile, cai și alte fonduri necesare, amenajarea kibitkas pentru șefii regali trimiși la auls etc

Regulile „Reglementării temporare privind impozitele, taxele și taxele în natură” au fost extinse la nomazii executorului judecătoresc din Krasnovodsk - iomu-1OV, goklens și alte triburi turkmene, deoarece erau supuși patronajului și puterii ruse.

Întrebarea lui Atrekian Yomut și Gurgen Gaucleins s-a dovedit a fi foarte dificilă din cauza faptului că era legată de relațiile de politică externă ale Rusiei și, în primul rând, de relațiile sale cu Peosia. Majoritatea turkmenilor locuiau câteva luni pe an (iarna) între Atrek și Gürgen, adică în teritoriul atribuit nominal posesiunilor Persiei, iar restul anului, aproximativ 8 luni, rătăceau în cadrul armatei transcaspice. departament. În ceea ce privește acești turkmeni, care de fapt nu recunoșteau puterea guvernului persan asupra lor,

administrația rusă din Transcaspia trebuia să respecte reguli speciale: înainte de a intra (migra) în granițele departamentului militar transcaspic, fiecare clan trebuia să aleagă. propriul său khan, aprobat de autoritățile locale ruse. Prin khan, fiecare aul primea bilete speciale semnate de șeful departamentului, care indicau numărul de vagoane din aul, fântânile la care avea să se oprească aul și numele maistrului aul, care era obligat să monitorizeze ordine generală și, în

1 TsGVIA, f 400, Az. parte, op 258/908, 1874, d 28, l 97 64

în special pentru ordinul nomadismului. Hanii înșiși trebuiau să rămână cu șeful departamentului pe toată durata verii, adică trebuiau să cutreiere lângă Krasiovodsk și, dacă era necesar, să ocolească aulurile de schimb și să transmită ordine populației.

Generalul-maior Lomakin a fost numit șef al departamentului militar transcaspic, care, după cum sa menționat deja, s-a bucurat de o anumită popularitate în rândul populației locale. La 30 martie 1874, în ziua sosirii sale în Krasno-s.dsk, la debarcader s-a adunat o masă de oameni, reprezentanți ai aproape tuturor triburilor turkmenilor din Caspia, inclusiv peste 70 de oameni de onoare, hani și maiștri din Zaatrek. iomuts În semn de dispoziţie faţă de ruşi covoare turkmene erau întinse pe debarcader. Conform obiceiului rusesc, Lomakin a fost scuturat cu pâine și sare.

Mâine, în cinstea oaspeților triburilor turkmene care au sosit să-l felicite pe noul șef rus pentru numirea sa, a fost aranjată o recepție, în cadrul căreia Lomakin a anunțat „intențiile pașnice și destul de binevoitoare” ale guvernului său față de întreaga populație turkmenă1. Răspunsul la aceasta a fost declarația reprezentanților Yomut, care, în numele a 15.000 dintre colegii lor de trib, au cerut „să-i pună sub cetățenia Rusiei și să nu-i lase cu un patronaj înalt și grațios”2. De un interes deosebit este partea din declarație în care reprezentanții Yomuti cer protecție împotriva jafurilor și asupririi de către vecinii lor „puternici și neliniştiţi”, iranienii și tekini, de care le este „foarte frică”. ar trăi și cu rușii „în pace și prietenie”. In caz contrar. - au spus reprezentanții Yomuților, - va fi rău pentru noi, ei (Tekins - D.D.) ne vor păstori, ca oameni loiali, jefuiesc, ruinează, ne fură vitele, ne vor lua soțiile și copiii în captivitate3.

Este foarte posibil ca, prezentând chestiunea în această lumină, hanii și maiștrii Yomut să fi exagerat oarecum starea reală a lucrurilor, dorind astfel să solicite ajutorul autorităților ruse pentru orice eventualitate. Cu toate acestea, acest fapt este o altă dovadă că, chiar și în momentul aderării Turkmenistanului la Rusia, Turkmen-

1 TsGVIA, f. VU \, l. 6889, l. 109; sat. „Conexiune....”, p. 160.

2 T a m.

3 Ibid., l. DAR, Sat. „Alăturarea...”, p. 161.

5 Comanda K 132 65

Triburi Mepsymp (mai precis, între nobilimea feudal-clan? a acestor triburi) au existat neînțelegeri și relații ostile. Maiștrii Yomut i-au

cerut, de asemenea, generalului Lomakin „să se supună vederii pline de grație” a autorităților superioare, cererea lor de asistență pentru eliberarea sclavilor turkmeni din Prana, precum și a kurzilor și Goklen. Observând meritul rușilor în abolirea sclaviei, eliberarea sclavilor și a prizonierilor, la fel ca și în Khiva, maiștrii au raportat că aproximativ 500 de oameni dintre colegii lor de trib lânceau în captivitate, în timp ce „nici unul dintre ei nu are un mincinos sclav persan”. „Mai mult, sunt destul de siguri”, au scris ei. - că având în vedere faptul că rușii au eliberat atât de mulți prizonieri perși din Khiva, iar șahul Persiei, după cuvântul Marelui Duce Suveran, consideră corect să poruncim să acordăm libertate prizonierilor noștri.

Privind în perspectivă, spunem că autoritățile țariste nu numai că nu au putut lua nicio măsură pentru eliberarea prizonierilor Yomut, dar nici măcar nu au putut rezolva în mod pozitiv problema acceptării lui Atrekian Yomut în cetățenia rusă, pe care au cerut-o în declarația lor.

Conducătorii feudali ai Persiei și, mai ales, șahul însuși, nu au vrut în niciun caz să permită Rusiei să patroneze turkmenii Atrek-Gurgep, continuând, contrar dorințelor acestora din urmă, să-i considere supușii lor.

Nevrând să strice relațiile de „bună vecinătate” cu Persia în ajunul ofensivei decisive împotriva Turkmenistanului, guvernul țarist a făcut concesii semnificative în această problemă și până acum nu a cerut o soluție specifică. Cu toate acestea, nu se poate decât să se țină seama că, de fapt, deja din momentul formării departamentului militar transcaspic, iomuții și gokls-nasul au încetat să mai fie supuși ai Persiei (deși nu și-au recunoscut dependența de autoritățile persane). înainte), deoarece cea mai mare parte a acestora, după cum sa menționat deja, era de aproximativ 8 luni pe an, ea rătăcea pe teritoriul controlat de departament, respectând în același timp toate regulile și cerințele administrației ruse.

Ulterior, în timpul demolării ruso-iraniene, o parte semnificativă a Atreko-Gurgen Yomuts și Goklens au devenit în cele din urmă parte a Imperiului Rus și și-au unit pentru totdeauna soarta cu soarta fraților lor turkmeni care trăiseră aici de mult timp, cu soarta marelui popor rus si a tuturor popoarelor Rusiei . Formarea departamentului militar transcaspic a însemnat, deși încă incomplet, dar legală

1 TsGVIA, f VUA, d. 6889, l. 112.

ski aderarea oficializată a regiunilor de vest ale Turkmenistanului la Rusia.

În ciuda caracterului colonial al politicii externe a guvernului țarist, această aderare, datorită circumstanțelor istorice specifice predominante, s-a desfășurat în principal pașnic. Principala dintre aceste circumstanțe a fost atitudinea binevoitoare față de Rusia a părții principale a turkmenilor din Caspia, care au văzut oportunitatea politică și economică de a se alătura acesteia. Un exemplu tipic al atitudinii populației de coastă față de Rusia poate fi declarația

făcută de reprezentanții turkmenilor Cheleke și Shi la recepția descrisă mai sus cu generalul Lomakin. În declarația lor, aceștia își exprimă recunoștința față de ruși pentru faptul că „nimeni acum nu-i jefuiește sau îi distruge, că poporul lor, mulțumită rușilor, se angajează în liniște în pescuit și câmpuri petroliere, înainte de a nu cunoaște un o singură zi a păcii” '. De asemenea, este necesar să se țină seama de împrejurarea că până la formarea departamentului militar transcaspic, guvernul țarist nu și-a arătat încă deschis intențiile agresive față de turkmeni. Aceștia din urmă, la început, nu au fost încă supuși unui asemenea jaf colonial nerușinat, care mai târziu i-a așteptat. Toate acestea au fost făcute de țarism cu unicul scop de a-și întări pe cât posibil „influența morală” în rândul populației autohtone. Și într-adevăr, dacă nu au existat ciocniri armate serioase și organizate între trupele ruse și turkmenii din regiunile caspice, începând din momentul în care detașamentul rusesc a debarcat în golful Krasiovodsky, au avut loc conflicte separate la comanda detașamentului Charkozov. apoi, după formarea Departamentului Transcaspic și includerea efectivă a regiunilor caspice din Turkmenistan în Imperiul Rus, chiar și astfel de conflicte separate și relativ nesemnificative au încetat în esență.

Situația favorabilă care domnea la momentul formării departamentului militar transcaspic, contribuind la întărirea pozițiilor țarismului pe coasta de est a Mării Caspice, a deschis astfel largi oportunități pentru stabilirea de relații pașnice cu populația din interior. regiunile Turkmenistanului și în primul rând cu turkmenii din Akhal.

1 TsGVIA, f. VUA. 6889, ll. 105-114.

5*

CAPITOLUL III

SUPUNEREA HANATULUI KHIVA DE CĂTRE TARISMUL RUS. ÎNFIINȚAREA PROTECTORATULUI REGAL ÎN HANATUL HHIVA

ȘI INTRODUCEREA ÎN REGIUNILE TURKMENE A ORDINELOR MILITAR-COLONIALE

Formarea guvernatorului general al Turkestanului, subjugarea Hanatului Bukhara, întărirea pozițiilor Rusiei pe malul estic al Mării Caspice după debarcarea trupelor în golful Muravievskaya din golful Krasnovodsk și întemeierea fortificației Krasiovodsk acolo a făcut posibil ca guvernul țarist să continue punerea în aplicare a următoarei etape a politicii sale agresive în Asia Centrală - subordonarea Hanatului Khiva. Cu toate acestea, nu a fost imediat posibil să se întreprindă o campanie împotriva Khiva. A fost necesar să se decidă în prealabil, printre multe altele, unele dintre cele mai importante întrebări dictate de situația politică externă. Cea mai serioasă dintre ele a fost întrebarea care a apărut în legătură cu evenimentele din vestul Chinei.' Ca urmare a revoltelor majore ale Dunganilor și Taranchelor care s-au desfășurat în regiunile de graniță ale Chinei cu posesiuni rusești, comerțul ruso-chinez a fost aproape complet paralizat. Orașele Chuguchak și Urumchi, care erau considerate cele mai de încredere puncte pentru extinderea comerțului rusesc, au fost complet distruse. Postul comercial din Rusia a încetat, în esență, să mai existe

1 Istoria RSS uzbecă, vol. I, c. 2. Tai keit, Editura Academiei de Științe a RSS Uzbekistan, 1956, p. 91.

urla. În aceste condiții, guvernul țarist în 1871 a decis să ocupe întreaga regiune Ilny și Gulja. Acest pas a făcut posibil ca țarul rus să își consolideze pozițiile aici și să ofere condiții pentru dezvoltarea comerțului rusesc.

O altă împrejurare mai gravă de natură politică externă, care a creat un obstacol binecunoscut în calea acțiunilor ofensive ale Rusiei în Asia Centrală, a fost agravarea bruscă a contradicțiilor anglo-ruse, prin urmare, ofensiva a fost reluată aici abia după încheierea unui acord cu Anglia în 1873. Acum a venit rândul să rezolve problema Khanatului Khiva. Până atunci, acesta din urmă era deja înconjurat pe trei laturi: în vest, teritoriul său era în contact cu pământurile controlate de districtul militar caucazian, în nord - Orenburg, în est - Turkestan. În același timp, în nord și est, pozițiile țarismului erau mai puternice decât în vest, întrucât pământurile adiacente hanatului de aici se aflau de câțiva ani sub jurisdicția administrației țariste. Adevărat, procesul de întărire treptată a pozițiilor țarismului a continuat și în Occident. Cekishtyar și Krasnovodsk au fost doar acele fortărețe de unde influența Rusiei s-a extins nu numai pe coasta turkmenă a Mării Caspice, ci și în adâncurile stepelor turkmene. Totuși, aici, în imediata apropiere a hanatului, au existat încă ținuturi care au continuat să rămână aproape în afara sferei de influență rusă. În acest sens, sarcina a fost stabilită - prin orice mijloace pentru a obține localizarea locuitorilor locali și a asigura întărirea influenței ruse în zonă.

Această linie a fost urmărită în mod constant. Țarismul, pas cu pas, și-a extins și întărit pozițiile în Transcaspia, fără a slăbi în același timp atenția față de ținuturile controlate de raioanele Orenburg și Turkestan, adică de la granițele de nord și de est ale Hanatului Khiva.

Detașamentele trupelor țariste din toate aceste districte militare sub comanda unificată a generalului Kaufman urmau să ia parte la ofensiva împotriva Hanatului Khiva.

Capturarea Khiva, care a fost un proces nu mai puțin complex decât subjugarea Emiratului Bukhara, a lăsat urme deosebit de vizibile în istoria turkmenilor din oaza Khorezm. Dacă în Emiratul Bukhara populația din regiunile sale turkmene a experimentat mai puțin povara și puterea distructivă a măsurilor luate de țarism legate de planurile sale de a-și stabili și consolida puterea, atunci populația din regiunile turkmene din Hanatul Khiva a fost supusă cruzimii. .

căruia exterminarea și ruinarea totală a economiei sale.

Elita conducătoare a hanatului, încercând să susțină poziția șubredă a hanului și a curții sale, a incitat constant la lupte tribale. Guvernul hanului a condus spre turkmeni și alte popoare care locuiau pe

teritoriul hanatului, o politică de jaf crud, opresiune națională. Dar în noile condiții create, în legătură cu amenințarea iminentă a războiului, Khiva Khan a făcut încercări intense de a reuni forțele atât în interiorul hanatului, cât și dincolo de acesta.

Rapoartele oficialităților țariste sunt pline de informații despre următoarea afirmație: „Atitudinea Yomuților față de Khivani este încă ostilă”1.

Foarte tipică pentru clarificarea poziției turkmenilor din Khiva în raport cu Rusia a fost declarația unuia dintre maiștrii turkmeni la o întâlnire special convocată la sfârșitul lunii ianuarie 1872 de către Khiva Khan pentru a rezolva problema modului de a face față apariției lui. Rușii de pe teritoriul Hanatului - să reziste sau să se predea invadatorilor. Majoritatea maiștrilor turkmeni și-au exprimat părerea că la prima apariție a rușilor, toți turkmenii vor trece de partea lor2.

Anumite schimbări au avut loc și în relațiile dintre Rusia și turkmenii de pe coasta Caspică. Măsurile guvernului țarist, vizând întărirea poziției Rusiei în regiunile de vest ale Turkmenistanului, au contribuit în mare măsură la slăbirea tensiunii care a avut loc în primele zile după ocuparea Krasiovodskului.

Hanul din Khiva și demnitarii săi au urmărit, de asemenea, îndeaproape dezvoltarea relațiilor dintre Rusia și populația Turkmenistanului de Vest. II nu doar a urmat, ci a luat măsuri active pentru a înrăutăți și, prin toate mijloacele posibile, a agrava aceste relații care se dezvoltă cu succes.

Mici detașamente au fost trimise periodic la Mangyshlak și în satele situate în apropiere de Kras-Povodsk pentru a culege informații despre mișcarea trupelor ruse și pentru a provoca incidente între ruși și turkmeni. Pentru orice ajutor și asistență pentru ruși, mesagerii hanului, oriunde au reușit, au provocat represalii crude asupra civililor.

* Sat. „Sucker pi schie cgr. 64. s Ibid., p. 72.

Turkmenii au fost persecutați pentru simpla suspiciune a oricărei legături cu rușii. Potrivit șefului stației maritime Istrabad, cuprinse într-unul dintre rapoartele sale, membrii caravanei, care au plecat din tabăra nomadă a turkmenilor către Khiva pentru grâu, au declarat că „hanul era foarte supărat pe ei pentru că le-au servit. ruşilor şi nu le-a ordonat să vină altădată la Khiva”1.

Cu o atenție neclintită, guvernul hanului a urmărit și dezvoltarea relațiilor dintre ruși și turkmenii din regiunile Prnkopetdag. Aici, ca și în peninsula Mangysh-Lak și în regiunea Kraspovodsko-Balkhansky, s-au făcut încercări în toate modurile posibile de a preveni dezvoltarea acestor relații și, sub steagul unei credințe comune, de a-i câștiga pe turkmenii lor. latură. În acest sens, informațiile raportate de comandantul-șef adjunct al armatei caucaziene, general-adjutant prințul Svyatopolk-Mirsky, într-un raport adresat ministrului de război din 3

ianuarie 1872, au fost foarte indicative. el a scris: „ ...conform zvonurilor foarte răspândite în stepă, Nurberdy-khan Tekinsky foarte recent a plecat pe jumătate din ceata Khiva khan 5000, angajându-se să atace rușii și să jefuiască constant turkmenii care ne servesc...”2. Hanul din Khiva l-a provocat în mod clar pe Nurberdy-hapa într-o ciocnire cu detașamentele rusești. L-a convins chiar să atace locuitorii care se considerau supuși ruși.

Probabil, cu această ocazie, șeful Stației Marine Astrabad în raportul său către șeful de stat major al Districtului Militar Caucazian din 20 aprilie 1872, a relatat că „..recent mi-au transmis vestea primită că șapca Khiva a convins. Nurberdy Khan din Tekinsky să-i atace, dar el a răspuns că este gata să ajute dacă hanul cu armata lui atacă primul...”3. Cursul evenimentelor a risipit speranțele hanului din Khiva și ale demnitarilor săi de a primi sprijin în persoana turkmenilor în lupta împotriva Rusiei. Toate încercările făcute de ei în această direcție au eșuat.

Autoritățile țariste nu erau mai puțin interesate de relația dintre turkmeni și Khiva. Această întrebare a fost studiată de ei cu cea mai mare atenție. Acest lucru este evidențiat în mod convingător de faptul că informațiile care caracterizează

1 sat. „Alăturarea...”, p. 64.

! Ibid., pagina 67.

3 Ibid., p. 82. Aici vorbim despre subiectele ruse goklep.

descriind atitudinea autorităților hanului atât față de turkmenii care le erau supuși, cât și față de acei turkmeni care nu locuiau pe teritoriul hanatului; cuprinse în număr mare în documentele autorităților competente

În regiunile de sud ale Turkmenistanului, învecinate cu Munții Balcani, comandamentul țarist, consolidându-și pozițiile și răspândindu-și treptat influența asupra vieții publice a populației locale, până la începutul anului 1872 atinsese o asemenea poziție în care putea, să într-o anumită măsură, distinge între „al lor” și „nu al lor”. Chiar și șeful detașamentului din Krasnovodsk, locotenent-colonelul Markozov, care nu s-a diferențiat în ceea ce privește flexibilitatea diplomatică, a raportat într-unul dintre rapoartele sale: „S-a anunțat Jafarbayi că, din moment ce ne sunt devotați, nu ne vom atinge de ei, dar așa că Atrek Jafar Bais ne va servi, așa cum le-au servit rudele...” 1. În acel moment, hanul din Khiva și curtea sa erau deja îngrijorați de faptul că autoritățile țariste, răspândindu-și influența în zonele adiacente teritoriului hanatului, pregăteau un atac la scară largă asupra posesiunilor hanului. Zgomotul care a apărut în capitala hanatului s-a intensificat în fiecare zi. Temerile khanului de a fi față în față cu o armată bine organizată și mult mai bine echipată în comparație cu armata sa l-au forțat să caute modalități care să-l ajute să întârzie ziua prăbușirii și să rămână în poziția de șef al statului, deși încălcat. , dar inca. În acest scop, au fost luate măsuri urgente. Trimișii au fost trimiși în mod repetat în tabăra rusă pentru

negocieri. S-a întâmplat ca ambasadele hanului să fie trimise simultan la șefii din Turkestan, Caucazian și Orenburg2. Teama de mișcarea viitoare a trupelor regale a fost atât de mare încât hanul a ordonat să asculte fiecare, chiar și cel mai mic zvon, oricât de nesigur ar fi acesta. Khanul a avut întâlniri nesfârșite, ceea ce a exacerbat și mai mult situația deja tensionată.

Generalul adjutant Prințul Svyatopolk-Mprsky a scris în raportul său adresat ministrului de război, referindu-se la rapoartele cazacilor ruși captivi care lânceau la Khiva: că rușii vor veni în curând din nou la Khiva, au căzut în mare deznădejde, au adunat maiștri din toți cei locuind în Khiva

1   sat. „Alăturarea...”, p. 68.

2   Ibid., p. 84

triburi și le-au cerut sfatul cu privire la ce ar trebui să facă dacă rușii vin la Khiva. Majoritatea maiștrilor au răspuns că a fost nesăbuit să te gândești... la orice fel de simpatie față de ruși... „1. Khai, potrivit acestora, nu are mijloacele de a asigura multă vreme cu hrană armata... adunată, care „trebuie să fie foarte însemnată pentru a o pune chiar și împotriva celui mai slab detașament rusesc”2.

Foarte influent printre turkmenii din regiunile nordice, Nurmukhamsd Ishan, care a fost prezent la această întâlnire, și-a exprimat părerea că orice fel de rezistență ar fi dezastruoasă pentru Khiva. „Timp de multe decenii, un șarpe (balaur) puternic, capabil să înghită lumea întreagă, s-a întins cu coada la noi, dar capul său era departe spre vest, dincolo de mare. ... Ești un muschiu abia vizibil cu ochiul liber... Acum, când uriașul uriaș și-a întors bobele formidabile spre tine și când o singură suflare este suficientă pentru a vă devora pe toți, mă întrebați ce să fac.” Este deja prea târziu. Continuați să vă mâncați spătarul canapelei.

Discursul lui Ishan a făcut o impresie excepțional de profundă asupra tuturor participanților la conferință. Khan a ordonat imediat să-i aducă pe toți prizonierii ruși pentru a-i duce la ruși4 5.

Dchvan-bek Mat Murat și alți demnitari ai hanului au fost susținători încăpățânați ai rezistenței trupelor ruse, aceștia, folosindu-și influența asupra hanului, neputând să vadă toată imprudența în condițiile de atunci a acestui pas, au împins cu insistență țara într-un conflict militar direct cu Rusia. Nesăbuința și aventurismul unei astfel de poziții a fost agravată de faptul că nu s-au făcut pregătiri serioase pentru luptă. Mat-Murad i-a inspirat hanul că, pentru a-și păstra demnitatea, trebuie să refuze cererea rușilor „altfel rușii vor considera îndeplinirea imediată și exactă a acestor cerințe și întoarcerea tuturor prizonierilor drept servilism, își vor pierde orice respect pentru hanul, spune că este un laș și atât.” din ce în ce mai exigenți în relațiile lor cu Khiva.

Zvonurile că Khan Khiva a decis ferm să organizeze rezistența la forțele regale au început să se răspândească din ce în ce mai mult. „Cât de multe se pot deduce din poveștile turcului

1 sat. „Aderare..”, p. 71-72.

2 Ibid., p. 72.

' Ibid., p. 71; Divan-bek este demnitarul șef.

4 Ibid., p. 73.

5 La fel, p. 85

73

Bărbați, detașamentul nostru trebuie să întâmpine rezistență atât din partea Yomuților cei mai apropiați de Khiva, cât și din partea Khivanilor, care ar fi decis să se apere”, a relatat în raportul său și. consul în Astrabad trimis rus - în Iran.

Între timp, în tabăra rusă erau în curs pregătiri serioase. Până în primăvara anului 1873, concentrarea trupelor la granițele cu Livon a fost, în cea mai mare parte, finalizată. Totul era pregătit pentru ofensivă. Acum nu mai avea nevoie decât de o scuză. Comandamentul regal nu a trebuit să-l caute multă vreme. Au existat mai mult decât suficiente astfel de „motive” pentru a desfășura acțiuni ofensive și pentru a masca obiectivele coloniale reale, prădătoare ale țarismului în Hanatul Khiva. Ele nu erau diferite de cele prezentate în notoria circulară a vicecancelarului Gorchakov în legătură cu începerea operațiunilor militare împotriva Hanatului Kokand. În această circulară adresată tuturor statelor europene, Gorceakov scria: „... interesele securității frontierelor și relațiilor comerciale impun întotdeauna ca un stat mai educat să aibă o anumită putere asupra vecinilor săi... Începe, în primul rând, cu frânarea raiduri și jafuri. Pentru a le pune o limită, este obligat să aducă popoarele de frontieră în subjugare mai mult sau mai puțin directă. La fel ca și în cazul capturarii Hanatului K'zhyapdego din Emiratul Bukhara, unul dintre principalele motive pentru începerea operațiunilor militare împotriva Khiva a fost nevoia de a „frâna” nomazii și, mai ales, turkmenii, care, se presupune, „Jefuiește” și „face raiduri” necruțător pe pământurile controlate de Rusia.

Pentru a-și întări argumentele și a le face mai „convingătoare”, oficialii țariști au decis, aparent, să le combine pe toate într-o singură, dar aparent exagerată, așa-numita „întrebare turcomenească” creată artificial de la început până la sfârșit.

„... în Khiva, de fapt, nu există nicio problemă Khiva, ci doar problema turkmenilor, de soluția căreia depind toate relațiile viitoare ale Khiva cu Rusia... Rusia vrea să restabilească ordinea în hanat și să-și asigure interesele. pe rau. Amu Darya ... 3 Întâlnire, „ca înainte, deci acum, în

1 „Sam. „Alăturarea...”, p. 88.

2 Citat. conform „Istoria RSS-ului uzbec”, vol. 1, carte. 2. Tașkent, Editura LI UzSSR, 1956, p. 87.

3 sat. Aderare...”, p. YUS -101.

soarta Hanatului va juca un rol important turkmenii. Sy a fost cel mai mare dezastru pentru Hanatul Khiva, dacă ar migra la granițele Persiei, atunci întreaga parte de vest a Hanatului ar deveni imediat pustie... În adevăratul Hanat Khiva, partea de vest este cea mai importantă parte pentru Rusia în termeni politici, militari și strategici.

Mai sincer, cărțile guvernului țarist în această chestiune au fost dezvăluite de Kaufman. El a scris: „Chiar și ocuparea malului drept al Amu Darya... în acest caz nu reprezintă o garanție suficientă pentru a schimba ordinea anormală menționată mai sus a relațiilor khanului cu populația care îi este supusă. Khan, cu toată dorința lui sinceră, de care aproape că nu se mai poate îndoi, de a ne îndeplini cerințele, nu va putea face acest lucru. Turkmenii nu îi vor da ocazia, nu îi vor permite să respecte condițiile drumului nostru pașnic cu hanul. Un singur mijloc ar putea fi valabil în acest caz - să părăsim garnizoanele noastre puternice în diferite puncte din oaza Khiva; dar o asemenea măsură nu corespunde instrucţiunilor date mie de Majestatea Sa.

Având în vedere cele de mai sus, mă voi opri asupra ideii că noi, profitând de prezența actuală a trupelor noastre în hanat, putem într-o oarecare măsură să schimbăm ordinea de mai sus a lucrurilor, slăbind pe turcomeni din punct de vedere material și moral, rupându-le aroganța și nestăpânire.

Este ușor de observat că așa-numita chestiune turkmenă a servit coloniștilor țariști doar ca scut de camuflaj pentru a acoperi planurile lor de prădător.

Pgp dezvoltarea unui plan general pentru ofensiva împotriva Hanatului Khmzin, rolul principal în acesta a fost atribuit trupelor din districtul militar caucazian. „Trupele armatei caucaziene nu numai că pot participa la mișcarea către Khiva, ci chiar chestiunea le poate fi încredințată în întregime, deoarece experiența a arătat că căile de stepă dintre coasta de est a Mării Caspice și Khiva și oază sunt uşor de acceptat... „2, - a subliniat asistentul comandantului-şef al armatei caucaziene în raportul său către ministrul de război.

Două districte - Turkestan și Orenburg și-au trimis coloanele imediat ce a fost dat semnalul de începere a campaniei.

1 sat. „Aderare p. 116.

! Ibid., p. 75.

Detașamentul Krasnovodsk, care era format exclusiv din trupele districtului militar caucazian, a fost mutat și în direcția oazei

Khiva, deși trimiterea detașamentului nu s-a dovedit a fi o sarcină ușoară. Coloanele trupelor țarului într-un marș rapid, fără a întâmpina o rezistență serioasă, s-au apropiat de centrul hanatului - Khiva. Cetatea a fost cuprinsă de panică. Hanul din Khiva Seyid-Muhammed-Rahim II a fost răsturnat cu câteva zile înainte de apropierea trupelor regale de zidurile cetății. Fratele său Atajan Tyura a fost proclamat noul khan.

29 mai 1873 orașul a fost luat aproape fără luptă. Deci problema subordonării Khanatului Khiva a fost rezolvată.

Subjugarea Hanatului Khiva de către țarul rus, încheierea unui tratat de pace în 1873 și schimbările care au avut loc în viața politică a hanatului în timpul înființării protectoratului țarist nu au trecut neobservate în străinătate. Aceste schimbări în viața hanatului au fost raportate cititorilor lor de multe ziare din țările europene. Aceste schimbări au fost acoperite mai ales pe scară largă în paginile presei engleze. Potrivit lui F. F. Martens, subjugarea Khiva de către ruși a provocat chiar o întreagă furtună în presa engleză.

Problema subjugării Hanatului Khiva de către țarul rus a devenit subiect de discuție în parlamentul britanic. Cu toate acestea, Hanatul fusese deja cucerit de Rusia țaristă. În aceste condiții, abordarea evaluării naturii evenimentelor se schimbă. Dacă unii dintre deputați credeau că pământurile, virgule ale Rusiei, nu au nicio valoare pentru ea și că ea are nevoie de ele în scopuri militare, atunci alții, încercând să justifice acțiunile colonialiștilor țariști din Asia Centrală, au spus „.... o țară civilizată nu poate să nu fie agresivă”. Predicatorii și apărătorii politicii imperialiste de cuceriri coloniale din Parlamentul britanic au fost de acord până la punctul în care „contactul cu popoarele mai puțin civilizate” face ca țările civilizate să „meargă din ce în ce mai departe” în interiorul țării, precum, de exemplu, britanicii. au fost „forțați” să facă în India. Opinia unor deputați s-a rezumat la faptul că nu este benefic pentru Anglia să „intervină activ” în treburile din Asia Centrală. Cu toate acestea, toate aceste afirmații au fost doar o acoperire pentru continuare

1 Istoria RSS uzbecă, vol. I, carte. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe din Uzbekistan '1956. p. 93.

2 sat. „Turkestan”, vol. 5. p. 111.

Politica Khnglia de cucerire colonială și extinderea sferelor de influență în țările din Est. În mod accidental, guvernul britanic a ridicat din nou „chestiunea recunoașterii de către Rusia a dependenței II a Afganistanului și a cerut garanții că trupele ruse nu se vor muta în regiunile Turkmenistanului și nu vor amenința Msrva”. Guvernul rus a reiterat declarația sa anterioară că „consideră Afganistanul în afara sferei de influență rusă”1. Guvernul țarist, confirmând „dezinteresul Rusiei față de treburile afgane, practic (pe problema lui Merv și turkmenii) și-a păstrat libertatea de acțiune”2. Una dintre sarcinile urgente cu care se confrunta autocrația rusă imediat după capturarea hanatului a fost de a determina forma de guvernare pentru regiunea nou cucerită. Guvernul țarist, pornind de la obiectivele sale coloniale, a

considerat oportun să păstreze aici fosta formă de guvernare. Puterea khanului a fost păstrată sub controlul puternic și strict al țarismului. Aceasta corespundea pe deplin scopurilor și obiectivelor colonizatorilor țariști din Asia Centrală, care au conservat toate formele și instituțiile sociale și politice cele mai înapoiate din regiunea cucerită. S-a pus întrebarea dacă să-l lase pe Ataja-ga-Tyura pe tron sau să restabilească puterea depusului Seyid-Muhammed Rahim al II-lea.

În situația internă complexă care s-a dezvoltat în hanat, cea mai potrivită figură de pe tronul hanului pentru guvernul țarist a fost Seyid-Muhammed Rakhim. Kaufman l-a invitat pe han la sediul său și l-a anunțat că guvernul țarist îl va recunoaște drept conducătorul legitim al hanatului. Mânca; S-a propus înființarea unui corp special, care să includă reprezentanți atât ai nobilimii locale, cât și ai comandamentului rus. A fost creat Divan3, ceva ca un organism consultativ sub khan. Puterea absolută a Hanului a fost astfel oarecum limitată. Acest lucru a fost în interesul țarismului, care, păstrând vechiul

1 Istoria RSS uzbecă. vol. I, carte. 2. Tașkent, Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă, 1956, p. 93.

2 T a m.

3 În Divan erau 7 persoane. Patru dintre ei sunt reprezentanți ai administrației din Turkestan, 3 sunt de la autoritățile khanului (khan, divai-begn și mehter). În 1874, Divanul a fost desființat în legătură cu formarea districtului Amu Darya, redenumit în același an departamentul Amu Darva. Pentru detalii despre aceasta, vezi History of the Uzbek SSR, vol. I, cartea 2. Tashkent, Editura Academiei de Științe a Uzbek SSR, 1956, p. 145.

formele puterii de stat, iar pe de altă parte, munții, atragând la o participare cunoscută, relativ mai largă; numele ei feudal, a căutat prin aceasta să stabilească o alianță cu elita conducătoare a hanatului. Creați un bloc economic, militar și politic unic, profund reacționar, de colonizatori și nobilimi feudale reacționare pentru exploatarea în comun a mase largi de oameni muncitori și suprimați neputincios lupta lor împotriva opresiunii sociale.

La 12 august 1873, hanul din Khiva a acceptat necondiționat termenii acordului de pace cu Rusia. Au fost dictate chiar de Kaufman. Pe baza acestui tratat, hanul de la Khiva a fost privat de dreptul de a conduce relații externe independente.În plus, hanul s-a recunoscut ca „slujitor supus” al țarului rus, adică a devenit vasalul său.

Conform acordului din 1873, o parte din malul drept al Amu Darya a mers în Rusia. Pe teritoriul cedat Rusiei s-a format departamentul Amudarya, care era subordonat administrativ guvernatorului regiunii Syrdarysh. Tratatul le garanta comercianților și industriașilor ruși drepturi aproape nelimitate. Ei puteau să desfășoare liber comerț și să dezvolte activități antreprenoriale pe întreg teritoriul hanatului. În plus, erau scutiți de toate îndatoririle și obligațiile. În ceea ce privește

privilegiile cu adevărat fabuloase și cele mai largi avantaje acordate negustorilor și industriașilor ruși, tratatul de pace încheiat cu Khiva (1873) nu diferă în niciun fel de tratatul de pace încheiat cu Bukhara în același an. O indemnizație în valoare de 2.200.000 de ruble a fost impusă Hanatului Khiva, precum și Emiratului Bukhara. A fost unul dintre cei mai dificili termeni ai contractului. O anumită cotă din această sumă a căzut asupra turkmenilor. S-a început imediat să colecteze informații despre numărul de turkmeni. În acest scop s-au format detașamente speciale. Cu toate acestea, în încercările lor de a aduce în atenția liderilor tribali decizia de a colecta o anumită parte a indemnizației de la partea turkmenă a populației hanatului, comanda regală a yuvanului a întâmpinat serioase dificultăți. Acest lucru a fost subliniat de guvernatorul general al Turkestanului, fop-Kaufmap. Op a scris că „și-a cerut. Khnva maiștrii departamentelor Yomuților. Abia pe 5 iulie, și nicidecum pe toți, s-au adunat maiștrii la mine: aceasta poate servi ca o nouă dovadă a măsurii în care turkmenii se tem și de neînțeles supunerea și împlinirea cuiva.

78

cerințe și comenzi. „Înfrângerea” populației locale, „forțarea” acesteia să se supună și să se conformeze necondiționat cerințelor administrației țariste - aceasta a fost esența sarcinii generale pe care colonialiștii țariști au îndeplinit-o în perioada inițială a stăpânirii lor în regiunea supusă. Această sarcină și-a păstrat toată importanța pe parcursul întregii perioade de dominație colonială. În urma stabilirii dominației lor aici, implementarea acestei sarcini a primit o importanță deosebită. Neprezentarea multor maiștri turkmeni la sediul comandantului șef a fost acel incident, nesemnificativ în sine, care a fost folosit doar ca pretext pentru desfășurarea activităților detașamentelor punitive.

La 13 iulie 1873, șeful detașamentului din Turkestan a trimis o scrisoare maiștrilor turkmeni. Acesta a raportat cu privire la impozitarea hanatului cu o despăgubire și a indicat mărimea cotei care revine fiecărui trib separat. Potrivit acestei scrisori, turkmenii trebuiau să depună primele 100.000 de ruble cât mai curând posibil2. Pentru ei, acest lucru a fost complet neașteptat. Au început tulburările. Au avut loc primele ciocniri între turkmeni și detașamentele trupelor țariste.

Șeful detașamentului din Turkestan, generalul-maior Golovachev, în raportul său din 14 iulie adresat comandantului trupelor, scria: „Ținând cont de acțiunile turkmenilor, care ne sunt în mod clar ostile, cred că merită complete. exterminare, pentru care consider că este necesară îmbinarea acțiunilor ambelor detașamente - Orenb 'rgsky și Turkestan... mâine, 15 iunie la miezul nopții, îmi propun să pornesc cu 6 companii și toate tunurile... și toată cavaleria. pentru istpsb-lenpia turkmenilor, deoarece până în acest moment detașamentul Orenburg va veni probabil din Urgench ” 4. Raportul a conturat o măsură extremă, această măsură a fost determinată de sarcina generală de cucerire a regiunii și urmată din aceasta.

Curând, tulburările au cuprins aproape toate satele turkmenilor. A început o ofensivă pe scară largă a trupelor țariste. La 22 iulie 1873, șeful cartierului general de teren al expediției Khiva, generalul-maior

Troitsky, a raportat: „... detașamentul nostru, în conformitate cu ordinul comandantului trupelor, s-a mutat de la domnul Khazavat în stânga. malul Canalului Khazavat la .

1 sat. „Alăturarea...”, p. 117.

! Ibid., p. 107.

3 Ibid., p. 108.

4 Ibid., p. 110.

direcție către Zmukshpr pentru a-i pedepsi pe yomuți. Casele lor, proprietățile lor, cereale și alte provizii, totul a fost trădat planului, iar în caravana de ramuri rătăcitoare a Yomuților, depășită de cavaleria noastră, mulți oameni au fost uciși și înecați în lacuri...”1. Ofensiva pedepsitorilor a fost rapidă, s-a desfășurat sub o singură comandă.

. Mișcarea trupelor s-a desfășurat după un program strict dezvoltat. Rezultatele acestei ofensive au fost uluitoare. În primele zile, comanda țaristă a reușit să realizeze dezbinarea completă a triburilor turkmene. Bruștea atacului, concentrarea forțelor, superioritatea enormă în tehnologie și abilități de luptă — toate acestea au făcut posibilă spargerea imediată a rezistenței triburilor turkmene, deși acestea din urmă au luptat cu adevărat înverșunat.Literal, câteva zile mai târziu, comandamentul a trupelor țariste ar putea raporta: dispersate în direcții diferite, dar unde exact - informații, mai am o idee. extrem de inconsecvenți și contradictori... „2.

„Pentru a finaliza problema turkmenilor în hanat”, a raportat comandantul trupelor expediției Khiva, „la 21 iulie i-am adunat pe bătrânii celorlalte clanuri ale turkmenilor în tabăra de lângă orașul Ilyaly... și le-am anunțat că le-am cerut plata unei amenzi în termen de 12 zile în valoare de 310 mii ruble..”3. Între timp, la sediul înaltului comandament se știa că pentru populația turkmenă din Hanatul Khiva aceasta era o sumă extrem de împovărătoare4. Acțiunile detașamentelor punitive s-au desfășurat din ce în ce mai larg. Măsurile guvernului țarist în raport cu turkmenii l-au mulțumit pe cât posibil pe hanul din Khiva.

Într-una dintre scrisorile sale adresate lui Kaufman, acesta și-a exprimat bucuria cu ocazia succeselor militare ale detașamentelor țarului și l-a felicitat „pentru înfrângerea Yomuților...”. Cu toate acestea, amploarea ofensivei trupelor țariste asupra satelor turkmene a fost atât de semnificativă, iar natura sa a fost atât de devastatoare, încât exista pericolul pierderii definitive a acestei părți a zonelor vitale ale hanatului. Acest lucru se poate vedea din raportul șefului detașamentului expediționar al districtului militar Orenburg, colonelul Saranychev, adresat comandantului expediției Khiva.Raportarea asupra rezultatelor armatei

1 sat. „Alăturarea...”, p. 114.

2 Ibid., p. 118.

3Ibid., p. 112-113.

4 Ibid., p. 118.

treizeci

la sud de pogromul întreprins în regiunile turkmene ale hanatului, el a scris: „... se pune întrebarea - ce să faci cu turkmenii în cazul probabil dacă plata nu este finalizată până la data stabilită... Să-i trădezi pentru această exterminare și ruină, cu excepția încălcării legilor filantropiei, a incapacității de a distinge dreptul de vinovați și a inevitabila demoralizare a trupelor, îndrăznesc să cred că ar fi complet inutilă, deoarece, ca urmare, doar o masă de vitele au ajuns în mâinile detașamentelor... În plus, acest lucru ar duce la ură în turkmeni pentru numele rusesc, iar rezultatul final ar fi apariția unei anarhii complete în hanat după plecarea noastră, de când turkmenii, fără nicio îndoială, ar dori să compenseze pierderile lor în detrimentul populației uzbece și al hanului însuși, pe care din anumite motive îl recunosc drept principalul vinovat al dezastrelor lor . Colonelul •Saranychev a propus să uşureze pe cât posibil contribuţia turkmenilor „prin creşterea preţului cămilelor furnizate de aceştia”2. În opinia sa, la acel moment era deja necesar să le ofere turkmenilor un plan în rate pentru plata indemnizației.

Consecințele teribile ale pogromului au forțat autoritățile țariste să se gândească la întrebarea ce să facă cu turkmenii dacă începe procesul migrației lor în masă din hanat. Aceste temeri aveau temeiuri reale. În aceste condiții, oficialii țariști au început să caute o ieșire din situație. Colonelul Saranychev, de exemplu, a exprimat nevoia de a atenua „pacificarea” turkmenilor pentru a preveni relocarea lor în masă în alte zone. Plecarea triburilor turkmene din oaza Khiva ar fi dus, după presupunerile lor, la faptul că zona de viață ocupată de turkmeni ar putea fi complet devastată și abandonată3. Eșecul canalelor de irigare și degradarea zonei agricole ar provoca pagube considerabile vieții economice a oazei. Același colonel Saranychev a scris despre aceasta: „Din moment ce turkmenii au făcut deja cunoștință cu puterea armelor rusești și sunt convinși de posibilitatea venirii noastre la ei, sunt convins că își vor plăti datoria... În plus, fără După ce au terminat încă cu noi, ei nu își vor permite atât de ușor violența împotriva hanului dacă le este interzisă. În al doilea rând, pentru a se legaliza

1 sat. „Se conectează..”, pagina 120.

2 Ibid., p. 120

s Ibid., p. 101-102.

revenirea iminentă a Yomuților la Hanat, i. Aș considera foarte util să li se acorde imediat permisiunea să facă acest lucru... având în vedere pedeapsa foarte sensibilă pe care o suferiseră deja și sub condiția plății unei cote din indemnizația datorată ulterior. O asemenea măsură

i-ar împăca* într-o oarecare măsură cu noi, ar reduce ostilitatea relațiilor lor față de guvernul hanului, ... ar simplifica poziția detașamentului... „1. Totodată, colonelul Saranychev a încercat să convingă autoritățile superioare că întârzierea plății contribuției nu s-a datorat nedorinței turkmenilor de a plăti suma stabilită de autorități, ci a provenit din incapacitatea lor de a rambursa această sumă. concluzia că până mâine termenul limită de plată a primei jumătăți a indemnizației, nici a patra parte a acesteia nu va fi plătită.Pentru a vedea aceasta ca dorința turkmenilor de a se sustrage de la plata, nu văd nici cea mai mică posibilitate; sunt zeloși în cel mai evident mod - aduc ținute de femeie, bijuterii din argint din arme și hamuri, covoare, aduc animale, chiar și câini de vânzare, închiriază cămile femele de la copii, într-un cuvânt, dau tot ce au. Evident, nu au cu ce să plătească, iar ceea ce au se încasează cu mare dificultate, în lipsa oricărei comenzi între ei.

Ca răspuns la aceasta, generalul Kaufman, comandantul trupelor expediției Khiva, a scris că este de acord cu o astfel de evaluare a situației. Autorul scrisorii nu și-a ascuns impresia personală despre situația catastrofală în care se aflau turkmenii. Lipsiți de existența lor, își aduc bunurile și efectivele la detașament. A fost nevoit să admită că cruzimea excesivă arătată de comanda țaristă față de turkmeni ar putea agrava și mai mult starea de lucruri din hanat. El a scris: „Evident, ar fi nedrept, crud și, din punct de vedere al consecințelor, poate dăunător” să-i pedepsești pentru că nu au plătit întreaga sumă necesară în prima jumătate a termenului. Cu toate acestea, detașamentele punitive ale trupelor țariste au continuat să se deplaseze cu foc și sabie peste ținutul locuit de turkmeni.

Generalul Kaufman a raportat în raportul său: „Nu primesc.

1 sat. „Aderare...”, p. 120-121.

2 Ibid., p. 120.

3 Ibid., p. 122.

timp de trei zile, de la 9 la 14, fără știri de la generalul-maior Golovachev și presupunând că a mers înainte, am decis să fac o mutare în teatrul de operațiuni [militare] și până în seara zilei de 15 iulie am plecat din Khiva cu un detașament format din 10 companii, 8 tunuri... Am fost motivat să fac acest lucru și de faptul că zvonuri negre au ajuns la mine că toți turkmenii, nu doar imuții, ar merge la Kizyl-Takyr, ceea ce a fost mai târziu justificat, și mi-a devenit clar că sosirea mea la locul poate rezolva în sfârșit problema turkmenilor din hanat, care mă nedumerește atât de mult, fie prin smerenia turkmenilor, fie prin distrugerea lor completă”1.

„Umilință sau anihilare completă” - aceasta a fost tocmai esența programului pe care l-au desfășurat colonizatorii țariști în raport cu turkmenii din Hanatul Khiva pe care l-au cucerit. Acest program, elaborat chiar la începutul campaniei militare împotriva lui Khiva, a întâlnit interesele nu numai ale coloniștilor țariști, ci și ale hanului din Khiva, demnitarii săi, precum și ale nobilimii tribale

turkmene. Kaufman însuși și-a dezvăluit semnificația și scop politic în raportul său adresat autorităţilor centrale. El a scris: „Prin o privire mai atentă asupra stării de lucruri din hanat, am ajuns la concluzia că, pentru a pune guvernul khanului într-o oportunitate de a ne îndeplini cererile în viitor și de a respecta termenii tratatului de pace, care În curând vreau să propun hanului, — este necesar să se schimbe relațiile care s-au stabilit și există aici între turkmeni și guvernul Khiva Khan. Acum este deja evident că puterea khanului asupra turkmenilor care trăiau în oaza Khiva era doar nominală și, dimpotrivă, aceștia din urmă foloseau autoritatea khanului exclusiv pentru propriile beneficii și propriile lor scopuri. Nu hanul a fost cel care a domnit și a ordonat printre turkmenii semi-nomazi, dar ei l-au ținut constant în mâinile lor...”2.

Este ușor de observat că, pentru a menține prestigiul hanului, guvernul țarist a dus în mod clar o politică de suprimare cea mai brutală și nemiloasă a populației turkmene. Detașamentele punitive au trădat distrugerea satelor turkmene. Generalul adjutant von Kaufmann a raportat: „Pogromul desfășurat de trupele noastre între yomotu și mn este foarte semnificativ. Au pierdut o mulțime de morți

1 sat. „Alăturarea...”, p. 117.

2 Tai same, p. 115.

• rănitul; Le-au fost luate până la 9.000 de capete de animale, locuințe, pâine, diverse provizii de-a lungul drumului detașamentului generalului-maior Golovachev de la Khazavat la Zmukshir - totul a fost incendiat; în momente diferite, până la 3 mii de arbs cu proprietatea Yomuților au fost distruși și arși de trupe”1.

Acest pogrom în masă, desfășurat de cuceritorii țariști în regiunile turkmene din Hanatul Khiva, a urmărit obiective de anvergură. Sub pretextul stabilirii ordinii în hanat, țarul a dus la îndeplinire planurile conturate pentru înrobirea popoarelor care locuiesc în khansgvo.

Atacurile barbare ale pedepsitorilor asupra satelor pașnice au stârnit furie și simpatie profundă față de turkmeni din partea altor popoare care locuiau pe teritoriul hanatului. Reduși la o stare de cerșetor, refugiații turkmeni au găsit sprijin sincer din partea populației uzbece. „Printre turkmenii adunați, spun ei, există și uzbeci”, a spus colonelul Ivanov, șeful districtului Amudarya, în raportul său adresat guvernatorului general al Turkestanului.

Șeful fortificației Petro-Alexandrovsky, Omel-yanovich, a scris: „Atitudinea hanului față de mișcările turkmenilor nu a fost clarificată, ... în ceea ce privește uzbecii, se știe că ... Ilya-ly , Gazavat și alții sunt solidari cu turkmenii”3. De asemenea, aici s-a raportat că comandamentul a reușit să găsească trei uzbeci printre rebelii turkmeni. După ceva timp, guvernatorul general Kaufman, în

raportul său adresat ministrului de război, a raportat: „Solidaritatea uzbecilor cu turkmenii este confirmată”4.

Acțiunea comună a turkmenilor, uzbecilor și a reprezentanților altor popoare în lupta împotriva jafului colonial al țarismului prezintă un mare interes științific și politic Aici vorbim despre originile luptei anticoloniale a popoarelor din Asia Centrală. . Populația turkmenă s-a opus în mod deschis ordinii coloniale impuse. Guvernul țarist a reușit să suprime aceste demonstrații. Dar în istoria popoarelor din Asia Centrală, răscoala armată a turkmenilor în timpul cuceririi regiunii de către țarul rus a lăsat urme vizibile.

Plata contribuțiilor și penalităților a continuat câțiva ani. Țarismul s-a dezvelit în fața celor asupriți

1 sat. „Aderare...*”, p. 118.

! Ibid., p. 128.

3 Ibid.

4 Ibid., p. 136.

clanuri din Asia Centrală încă din primele zile ale cuceririi regiunii. Politica antipoporală, de pradă, a guvernului țarist a provocat o furtună de indignare în rândul straturilor muncitoare ale populației locale. Acțiunile detașamentelor punitive de pe malul stâng al Amu Darya s-au desfășurat cu o viteză extraordinară, acoperind un teritoriu foarte însemnat al hanatului. Au durat până la jumătatea lui ianuarie 1874. În 20 ianuarie au început să sosească rapoarte și rapoarte de la comandanții detașamentelor despre finalizarea operațiunilor și întoarcerea detașamentelor punitive pe malul drept al Amu Darya1. „Tranziția hotărâtă a detașamentului către malul stâng, fără a permite dezvoltarea tulburărilor, a răspândit o panică puternică nu numai în rândul turkmenilor, ci în întregul Hanat. Înspăimântați de pogromul de anul trecut provocat de trupele rusești, toate adunările turkmene, văzând că detașamentul se muta în taberele lor, s-au împrăștiat instantaneu pentru a-și salva proprietățile și familiile.

Colonelul Ivanov credea că deplasarea detașamentelor către coasta stângă nu s-a rezolvat încă, ci doar, după cum spunea el, „a rupt problema turkmenilor” În opinia sa, o altă astfel de expediție ar fi necesară pentru soluționarea finală a problemei3. În aceeași scrisoare, colonelul Ivanov a raportat că l-a informat pe khan că toate cheltuielile asociate cu expediția pe malul stâng al Amu Darya ar trebui acoperite din trezoreria lui. În ceea ce privește dificultățile legate de colectarea banilor, Ivanov a recomandat ca hanul să-și numească propriul popor la turkmeni, care să monitorizeze colectarea contribuțiilor4.

Oamenii speciali desemnați de khan în clanurile turkmene au permis abuzurile și arbitrariul în acțiunile lor. Documentația financiară a fost atât de confuză încât turkmenii au acuzat în mod deschis nu numai

oamenii special trimiși să colecteze taxe, ci și șeful și demnitarii hanului și, mai ales, Divan-bek Matmurad, de delapidare.

Nemulțumirea s-a accentuat și a avut ca rezultat, în cele din urmă, o nouă revoltă majoră a turkmenilor, care a fost mai organizată decât cele care au avut loc în primele luni după capturarea Khiva. A fost, de asemenea, suprimat, și într-un mod și mai crud și nemilos.Un pogrom complet desfășurat de detașamente punitive în

1 sat. „Alăturarea...”, p. 129, 136.

2 Ibid., p. 133.

' Ibid., p. 135.

4 sat. „Alăturarea...”, p. 134.

Regiunile turkmene din Khanatul Khiva, au provocat o mare rezonanță în cele mai înalte sfere guvernamentale. Generalii țariști, care au luat parte la expediția militară din Khanatul Khiva, au făcut tot posibilul pentru a prezenta acest pogrom ca un eveniment deosebit de important. În dispece și rapoarte, s-a subliniat puternic versiunea, conform căreia înăbușirea revoltelor turkmenilor a fost o soluție la una dintre sarcinile principale în cucerirea hanatului. Mai mult, această versiune a fost umflată în toate modurile posibile. Chiar și chestiunea structurii administrative în rândul turkmenii au asociat așa-numita „chestiune turkmenă” din Hanatul Khiva.

În memoriul său adresat ministrului de război cu privire la concluzia ministrului de finanțe și a directorului departamentului asiatic cu privire la proiectul structurii administrative a lui Zakasppya și pr. Șeful Statului Major General, general-locotenent Meshcherinov, a scris: „Acum, de la supunerea lui Khiva sub influența noastră, ipoteza inițială a guvernului este foarte aproape de implementarea sa. Împreună cu aceasta, există o oportunitate de a nu ne abate de la programul inițial de acțiuni în raport cu turkmenii.

Experiența ultimilor ani, și în special expedițiile întreprinse de la Krasnovodsk, precum și acțiunile trupelor noastre împotriva turkmenilor după capturarea Khiva, ne-au arătat ce dificultăți implică relațiile noastre cu acest popor nomad. Fără îndoială că situația noastră va fi și mai dificilă în cazul în care autoritățile noastre vor trebui să introducă noi proceduri administrative în rândul turkmenilor, determinate de proiectul de regulament”1. Nu numai ziarele rusești, ci și străine au scris despre pogromurile în masă ale pedepsitorilor țariști din regiunile turkmene ale hanatului. Ele sunt reflectate într-o serie de lucrări ale autorilor ruși pre-revoluționari. McGan, un reporter la unul dintre ziarele engleze, împreună cu trupele ruse au ajuns la Khiva. El a descris impresiile sale despre campania trupelor regale, subjugarea Khiva de către ruși și unele evenimente legate de înaintarea trupelor regale în adâncurile oazei Khorezm, a subliniat în cartea sa „Campania împotriva Amu Darya. și căderea lui Khiva”. Ultima parte a cărții este dedicată descrierii campaniei detașamentului

punitiv împotriva turkmenilor. Conține cele mai caracteristice episoade despre acțiunile pedepsitorilor din satele pașnice turkmene.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 111.

86

Un alt autor englez Skyler, într-unul dintre mesajele sale, dă câteva detalii despre acțiunile pedepsitorilor țarului în satele turkmene. Așa, de exemplu, a scris că după impunerea unei indemnizații turkmenilor au fost chemați maiștrii și li s-a spus că în două săptămâni se va achita o parte din contribuția impusă acestora. „Dar”, a scris Skyler, „în loc să aștepte expirarea celor două săptămâni menționate mai sus, a ieșit apoi cu un detașament sub comanda generalului Golovachev pentru a-și asigura prima plată. Generalul Golovachev a atacat imediat satele turkmene și tabăra, le-a ars casele, a distrus iapa - într-un cuvânt, a făcut o devastare completă „printre nomazi”

Mesajul expune acțiunile provocatoare ale administrației țariste. Pogromul a fost pregătit în avans și desfășurat aici în cele mai brutale forme. Între timp, turkmenii au căutat să rezolve problema plății unei părți din indemnizație în mod pașnic. În acest scop au apelat chiar la comanda regală2. Totuși, acest lucru nu a dus la nimic. Apoi, potrivit lui Skyler, turkmenii au atacat tabăra generalului Golovachev de lângă Ilyaly3.

Tratatul de pace din 1873 a stabilit regimul protectoratului țarist asupra hanatului Khiva. La fel ca tratatul din 1873 cu Bukhara, acest tratat a avut un efect redus asupra dezvoltării socio-economice a hanatului4. De asemenea, nu au existat schimbări semnificative în structura administrativă și politică a hanatului. Ca și înainte, a fost împărțit în 20 de beks. Turkmenii locuiau în principal gerry gorpy bekstv: Tashauz, Porsu, Ilyaly și Kunya-Urgench. Turkmenii, pe care autoritățile țariste i-au clasificat drept populație nomadă și semi-nomadă a hanatului, erau conduși de liderii lor tribali, acestea fiind, în general, principalele etape ale procesului de încorporare a hanatului Khiva și a regiunilor sale turkmene în țaratul. Rusia.

1 sat. „Turkestan”, vol. 4, p. 127.

2 Ibid.

3 T a m.

'956.

Istoria RSS uzbecă, vol. I. kp. pagina 93

Ibid., p. 147.

2. Tașkent,

Editura Academiei de Științe a RSS uzbecă.

CAPITOLUL IV

RELAȚII ALE AUTORITĂȚILOR RUSICE CU LOCUȚII DIN AKHAL ÎNAINTE DE ÎNAINTE MILITARĂ A ȚARISMULUI ÎN ADĂNCIMILE TURCMENIEI (1874-1876)

Dezacorduri între locuitorii din Ahal cu privire la problema relației lor cu Rusia

O bază militară puternică a fost creată în Krasnovodsk, guvernul țarist a început să se pregătească pentru avansarea în continuare în adâncurile Turkmenistanului. Următorul pas a fost acum ocuparea colonială a pământurilor fertile din Akhal, locuite în principal de Tekins - unul dintre cele mai puternice și numeroase triburi turkmene.

Până la formarea departamentului militar transcaspic, în Akhal se dezvoltase o situație tensionată, cauzată de o nouă intensificare a luptei și tulburărilor interne.

Principalul subiect al disputelor dintre grupurile individuale de Tekin a fost acum problema atitudinii lor față de ruși. În tot Ahal, nu a existat un singur ro Aa sau sat care, într-un fel sau altul, să nu fie implicat în rezolvarea acestei probleme de importanță vitală în acel moment.

În funcție de poziția lor față de această problemă, întreaga populație din Ahal a format, parcă, două grupuri. Majoritatea locuitorilor oazei, cea mai mare parte a populației muncitoare și, de asemenea, o parte a elitei feudale a Tekinilor au căutat o apropiere de Rusia. O altă parte, mai puțin semnificativă, care includea majoritatea reprezentanților nobilimii clanului feudal și ai clerului musulman, sa menținut-88

poziție opusă. Folosind rămășițele tribale și obiceiurile păstrate în societatea turkmenă, ei au avut ocazia să câștige de partea lor o parte semnificativă a oamenilor de rând. În acest sens, nu se poate ignora faptul că o serie de încălcări anterioare cu detașamentul rus și mai ales cruzimea excesivă manifestată de Markozov în timpul campaniei sale punitive împotriva Kizyl-Arvat și a altor cetăți Teke din 1872 au fost destul de proaspete în memoria locuitorilor. a oazei. Și asta doar a creat acea atmosferă de neîncredere și prudență printre turkmenii din Ahal, care a fost folosită de elita din golful feudal pentru a atrage un cerc mai larg de oameni de partea lor.

Sentimentele antiruse erau deosebit de puternice în cetățile îndepărtate de ruși, situate în sud-estul Geok-Tepe, ai căror locuitori aveau ideile cele mai contradictorii despre Rusia și ruși. Reprezentanții nobilimii clanului feudal a acestor așa-numiți Tekins „depărtați” constituiau un grup special cel mai ostil Rusiei. Ei au purtat o luptă ireconciliabilă împotriva susținătorilor anexării pașnice, care s-au impus în satele de nord-vest ale oazei și sunt numiți în sursele rusești „din apropiere” Tekins.

Această luptă nu s-a limitat la dispute puternice și certuri la adunări generale și maslahatah, deși acest lucru a încălzit deja suficient atmosfera. Ora a ajuns în punctul în care părțile în conflict au trecut de la dispute verbale și amenințări la acțiuni deschise. Există documente care arată că, atunci când locuitorii din Kizyl-Arvat și

fortificațiile din apropiere au vrut să-și trimită reprezentanții la Krasnovodsk cu propuneri de pace, oponenții apropierii de ruși le-au atacat fortificațiile, „i-au jefuit și i-au amenințat cu ruina definitivă dacă i-a adus la împlinirea intenției tale... „1. Toate acestea au dus la o creștere și mai mare a arbitrarului și a anarhiei în Akhal. Drept urmare, jafurile și alamanii, întreprinse de cea mai reacționară elită prosperă a Tekinilor, care s-au îmbogățit în principal prin jaf, au devenit vizibil mai frecvente.

Profitând de frământările și de situația tensionată rezultată, în aprilie-mai 1874, alamanii au lansat o serie de atacuri asupra provinciilor din nordul Persiei și nu departe de

1 TsGVIA. f. VUA, d. 6871, l. 244.

Fântânile Oglanly (120 verste * din Krasnovodsk) au jefuit o caravană comercială care mergea de la Astrabad la Khiva.

S-a remarcat deja mai sus că generalul Lomakin a fost unul dintre conducătorii consecvenți ai politicii țarismului care vizează acapararea „pașnică” a Turkmenistanului.

Imediat după numirea sa în funcția de șef al departamentului militar transcaspic, a trimis o scrisoare către hanii și maiștrii din Akhal, în care le-a atras atenția asupra „...foarte utilitate și chiar nevoia de a trăi constant în prietenie și în bună armonie. „cu autoritățile ruse2. Lomakin a sugerat ca maiștrii Tekin să vină la Krasnovodsk sau să trimită „oameni buni de încredere” cărora le-ar putea „personal și în detaliu” să explice bunele păreri și intenții ale guvernului rus.. „3 4. „... Deci, vezi tu , - scrie mai departe , - primul meu cuvânt pentru tine - este cuvântul de pace, prietenie și sfat bun. Folosește-l pentru a restabili pentru viitor o relație mai bună între noi decât era până acum. Și ce s-a întâmplat până acum, vom uita totul pentru a începe o nouă viață și relații mai bune în beneficiul nostru comun...”*.

În ciuda unor note coloniale, care sună, deși într-o formă foarte subțire voalată, în acest apel, în ansamblu este un document interesant care a jucat un rol pozitiv în îmbunătățirea relațiilor dintre turkmenii din Akhal și autoritățile ruse din Transcaspia. Acest lucru a fost confirmat de o scrisoare de răspuns comună a unor khani - Ovezmurad (Tykma) - Serdar, Sophie Khan și Karadzha Khan, care „din întreaga societate Teke” i-au scris lui Lomakin că cuvintele sale „despre pace și armonie bună” au fost înțelese de ei. „ca un altar care le-a deschis ochii.

În această scrisoare de răspuns a Hanilor Teke, se vede uneori ipocrizie evidentă, admirație deliberată pentru noul comandant militar - reprezentantul *! „mare ak padishah”. Acest lucru poate fi văzut în rândurile scrisorii lor, cum ar fi, de exemplu, „... între tine și noi, nu mai avem despărțire, suntem gata să servim pe toți”... sau „... comandă-

1 TsGA VMF, f 410, op 2, dosar 3659, str. 10-12 – aproximativ; vezi şi I. I. Grodekov. Războinicul în Turkmenistan, vol. 1, Sankt Petersburg, 1883, p. 115.

2 TsGVIA, f. VUA. dosar 6871, ll. 161-162.

3 Adică.

4 Ibid.

5 TsGVIA. f. VUA, d. 6871, tel. 163–164.

•90

• cioturile lui Vesh cu ajutorul celui mai înalt zeu dar.t se împlinesc... „1. În scrisoarea khanilor, împreună cu knter-s.tmi lor personal și egoist. și-a găsit expresia dorința majorității populației muncitoare din Akhal de a pune capăt conflictelor civile și anarhiei, de a stabili pacea și liniștea în țară. „... / Kelay pentru totdeauna în această lume pentru a menține ferm societatea noastră în unitate și ordine, suntem gata tocmai din acest motiv să îndeplinim fiecare ordin și ordin al Excelenței Voastre” 2 3, – scrie Teke khans, șeful} Transcaspicului departament militar.

Atitudinea binevoitoare a generalului Lomakin, corespondența cu acesta a unor bătrâni și hani din Akhal, vizita deputației Teke la Krasnovodsk - toate acestea au contribuit la apropierea treptată a turkmenilor de autoritățile ruse din Transcaspia. La începutul lunii octombrie 1874, la Krasnovodsk a sosit o mare deputație din Akhal, formată din 20 de maiștri și hani, în principal din satele cele mai apropiate de ruși: Kizyl-<rvata, Kodzh, Zau, Kizil-Cheshme, Bamp etc. toate probabilitățile, sosirea acestui Deputație a fost precedată de o întâlnire - maslahat a locuitorilor acestor sate, la care, se pare, s-a luat decizia de a stabili în sfârșit relații reciproc avantajoase cu autoritățile ruse.

Oponenții apropierii de Rusia, în efortul de a perturba negocierile acestei delegații cu comandamentul rus, au echipat special un mic detașament de cavalerie, format în principal din persoane implicate în jaf și alamani, care, condus de tâlhari experimentați - Aman-Aln-Karga , Bektash-Shih și Kopek-Serdar, s-au îndreptat lângă Krasnovodsk. La 9 octombrie 1874, în timp ce negocierile erau încă în curs, acest detașament a atacat pașnicul și devotat rușilor satul Yomut Dashti-Kabil, situat la 35-40 km de Krasnovodsk.

Acțiunile grupului rus de turkmeni au provocat o indignare serioasă în rândul numeroșilor susținători ai apropierii de Rusia, care au cerut pedepsirea participanților la jaful satului pașnic descris mai sus, întoarcerea Yomuților capturați, restabilirea comerțului cu Kraspovodsk etc. Comandamentul rus din multe sate din Akhal a început din nou să vină deputații, hani și bătrâni cu o expresie de propuneri pașnice și prietenoase.

1 TsGVIA. f. VUA. dosar 6871, ll. 163-164; vezi de asemenea II. I. Grodekov.

Decret. sclav. vol. I, p. 113.

3 Ibid., ll. 163-167.

zhenin. Unii dintre ei au adus cu ei Yomuts capturați capturați în satul Dashli-Kabil. În Krasnovodsk au început să sosească și rulote comerciale de la Ahal cu diverse mărfuri.

La 7 decembrie 1874, șeful Administrației Munților Caucazian, generalul Frankinn, a telegrafat la Sankt Petersburg că „... Tekinii au returnat 32 de prizonieri capturați la Kabila, au trimis o caravană comercială și trei dintre maiștrii lor, iar la final. din această lună promit să-i trimită pe restul prizonierilor să trimită o altă caravană. Comandantul-șef al Armatei Caucaziene raportează și el aceste fapte în scrisoarea sa personală către ministrul de război2 3.

Ținând cont de situația favorabilă apărută, la începutul lunii ianuarie 1875, șeful departamentului militar transcaspic a adresat o nouă scrisoare hanilor și maiștrilor Teke, în special, Sophiei Khan și Karadzha Khan, în care le sugera „prietenos” ca ei să oprească cearta ca cu iomuts, și între ei, să aleagă din mijlocul lor o singură xana suverană, care să poată monitoriza pacea și ordinea în Akhalo.

La sfârșitul lui ianuarie 1875, un mare consiliu tribal maslahat al elitei conducătoare s-a adunat în Geok-Tepe, la care au participat câteva mii de oameni „din toate fortărețele și generațiile lui Akhal-Teke”3.

Motivul convocării maslahat-ului a fost situația specifică care s-a dezvoltat în Akhal ca urmare a agravării crizei politice interne.

Generalul Lomakin, în raportul său din 28 februarie 1875, explică convocarea maslahat-ului din ianuarie a Tekinilor după cum urmează:

„...În urmă cu șapte ani”, scrie el, „poporul Akhal-Teke era condus de un khan independent și suveran Nurber-dy-khan, dar din cauza neascultării, voinței proprii și tulburărilor constante în rândul poporului Teke, el a refuzat. să-i gestioneze și s-a retras la Merv. De atunci, a fost dezordine și anarhie completă, fiecare a făcut ce a vrut, nu a fost proces și represalii, jafurile s-au intensificat, nu s-au asigurat bunurile nimănui și chiar viața. Până în ziua de azi, s-au întâmplat, de asemenea, dispute tribale și lupte civile între ei. În cele din urmă, alungat din răbdare de aceste ceartă interioară, de această situație anormală și amenințat,

1 TsGVIA, f. 1393, Polev. FSU-uri. PC. TurkVO, pe. I, d. 71, l. 46.

2 sat. „Conectarea .”, p. 178.

3 TsGVIA. f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 59-62.

• pe de o parte, nomuți ruși și locali, pe de altă parte - kurzi, pe a treia - nomuți Khiva, și-au revenit în fire și, pentru a pune capăt conflictului și a restabili ordinea, au decis să-l aleagă din nou pe Han. . "'.

Astfel, principala problemă de pe ordinea de zi a maslahat-ului din ianuarie a poporului Akhal a fost problema alegerii unui khan tribal. După lungi dispute și certuri, majoritatea celor prezenți la maslahat au decis să-l aleagă pe fiul lui Nurberdy-khaia, Berdy Murad-khan, ca han șef al Akhal. Totuşi, acesta din urmă, în semn de respect faţă de tatăl său, nu a fost de acord să preia controlul asupra ţării şi, ca argumente, s-a referit la duşmănia şi răzvrătirea tribalului <juv. Când au început să-l implore foarte mult, s-a întors către cei prezenți cu următoarele cuvinte: „... Ai devenit atât de corupt și pierdut, încât se va putea stăpâni pe tine doar când voi avea dreptul să execut oameni răi și când tu, îmi vei aduce capetele lui Bektash Shikha, Lman-Ali-Karga, Kopek-serdar, Avez-Kuln-serdar, numai atunci va fi posibil să restabilim ordinea între voi și atunci vă garantez că vă voi împăca cu rușii, și cu nomuții, și cu hivanii, și cu kurzii o clipă. Ca urmare a refuzului lui Berda Murad-khaia, la maslahat a fost adoptată următoarea procedură de guvernare a Ahad: fortificațiile care alcătuiesc Besh-Kala - Knzyl-Arvat, Kara-Sspgir, Kodzh, Zau n Vami sunt sub supraveghere. a lui Sophie-khan și Karadzha-khaia; Beurme se supune autorității lui Tykma-serdar; fortificațiile Archman, Suich, Murcha, Bakharden, Durun, Karagai, Ak-Tepe, Kyariz și Mekhin erau subordonate lui Berdymurad Khan. Toate celelalte fortificații, începând din satul Yaraji și până la cea mai extremă fortificație Akhal-Teke din Apau, au fost subordonate consiliului a patru hani - Oraz Mammad Khan, Ovez Durdy Khan, Kary-Onbegi și L\olla-Ka- baraj1 2 3.

Astfel, problema unificării turkmenilor din Akhal sub autoritatea unui singur khan comun la acest maslahat nu a fost rezolvată pozitiv. Maslakhat a fost forțat să recunoască π chiar și într-o formă oficială pentru a aproba fragmentarea politică în Akhal, în conformitate cu principiul de lungă durată al diviziunii tribale a Tekinilor. Este clar că o astfel de decizie a maslahat nu putea duce la calm și

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 56-62.

2 T a m e.

3 Ibid., p. 59-62.

Dimpotrivă, a contribuit la o și mai mare intensificare a anarhiei și a luptei.

Dezacordurile și luptele dintre diferitele grupuri de Tekins au izbucnit chiar acolo la maslahat și mai ales când se analizează problema relațiilor cu Rusia. În aceasta s-au manifestat, mai tăios și tăios ca niciodată, toate aspectele negative ale structurii socio-politice a societății Teke și mai ales dușmănia tribală moștenită din trecutul îndepărtat și susținută deliberat de elita conducătoare.

Surse de arhivă raportează că cea mai mare parte a Tekinilor, în special „toți fără excepție Tokhtomushtsy”, erau interesați „de menținerea ordinii, liniștii și păcii cu vecinii lor”, și că ei reprezentau un partid al păcii pe maslahat, sincer dispuși să intre. în „relaţii de prietenie cu ruşii”1. Cât despre poporul Utomysh, „din cauza opoziției lor față de poporul Tokhtochysh, ei au anunțat că nu vor să lupte cu rușii, iar dacă vor veni, vor merge la Merv”2-

Diferențele dintre Tokhtomyshtsy și Utomyshtsy nu pot fi extinse la întreaga masă de oameni care au stat la baza acestor diviziuni tribale. La masla-hut-ul menționat mai sus, precum și la toate maslakhats în general, au fost prezenți doar reprezentanți selecționați ai nobilimii feudale-tribale a Tekinilor, care au constituit nucleul de conducere în grupurile în război atât ale oamenilor Tokhtsmysh, cât și ale oamenilor Utomysh . Mai mult, se știe că nu numai că nu toți Utomyshtsy, ci chiar nu toți reprezentanții elitei lor conducătoare s-au opus Rusiei3. Dar, într-un fel sau altul, un lucru este incontestabil: majoritatea locuitorilor din Ahal și, în primul rând, oamenii muncitori - simpli fermieri și crescători de vite au fost cel mai interesați de o atmosferă de pace și ordine, au susținut ferm pentru stabilirea unei pace pașnice. relaţiile cu autorităţile ruse.

Aparent, acest lucru a influențat cursul maslahat-ului din ianuarie în Geok-Gepe, unde, după o lungă dezbatere, s-a decis cu majoritate de voturi să trăiască cu rușii în pace și în alte moduri, precum și să se încheie pace cu zonele de coastă. iomuts, pentru a le întoarce pe toți prizonierii capturați în satul Dashli-Kabil. În ceea ce privește cei care în mod deliberat nu au vrut să ofere v disponibile

'TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 62–rev, 63–rev

2 T a m

3 De exemplu, Ovez Murad (Tykma), un serdar din Bsvarma, este utomshian. totuși, ca toți beurmshshy (tomy) - un susținător al Rusiei.

capturați pe Iomuți, s-a luat o decizie specială de a-i îndepărta cu forța.

Pe baza deciziei maslahat-ului, la 19 februarie 1875, la Krasnovodsk a sosit o nouă deputație a Tekinilor, formată din 20 de maiștri și hani, care au adus cu ei cei mai mulți dintre yomuții capturați care au rămas în Akhal. Emisarii lui Ahal, după o primire călduroasă din partea șefului departamentului militar transcaspic, i-au spus că toți locuitorii din Ahal, „cu excepția unui număr mic de oameni neliniștiți și răi”, își exprimă loialitate față de guvernul rus și doresc să trăiască cu el în prietenie și pace constantă, benefică ambelor părți1 2. Apoi caravanele comerciale Teke au început să sosească treptat în Krasnovodsk, comerțul a fost reînviat în direcțiile Astrabad-Atrek; Krasnovodsk-Khiva, pe care rulotele au început să meargă liber. Generalul Lomakin, pornind de la instrucțiunile autorităților superioare cu privire la necesitatea „facilității mișcării comerciale în vederea instaurării păcii în stepele transcaspice”3, a cerut să i se permită deschiderea unui târg în Krasnovodsk și Atrek, precum și trimite la Ahal o caravană comercială rusească a celebrului negustor Groshev4.

Printre documentele de arhivă și sursele publicate, nu am reușit să găsim informații despre plecarea caravanei Groshev la Akhal. Trebuie să presupunem că nu a fost trimisă, deoarece deja la mijlocul lunii martie 1875, Tekinii și-au întrerupt în mod neașteptat legăturile cu Krasnovodsk. Acest lucru s-a datorat următoarelor circumstanțe: Nemulțumiți de decizia maslahat-ului din ianuarie, o parte semnificativă a hanilor Utomysh, în special cei „depărtați" Tekin, după plecarea delegației partidului pașnic (rus) la Krasnovodsk, și-au trimis trimiși la Merv Koushut Khan cu plângeri despre „vecinii" care, presupus gata să „l trădeze pe Akhal-Teke rușilor". Ca răspuns la aceasta, câțiva hani și maiștri au sosit de la Merv la Akhal cu o mare escortă înarmată condusă de Khudaibsrdy Khan, fratele lui Koushut Khan. Odată cu sosirea acestui „ajutor" destul de semnificativ, oponenții apropierii de Rusia și-au reînviat activitățile, drept urmare, la adunările și maslahat-urile tuturor comunităților,

1 Potrivit lui I. I. Grodekov, Tekinii au adus 42 de prizonieri, dar au ținut 30 de prizonieri „până la întoarcerea a trei Tekini capturați". Vezi N. I. Grodekov. Decret, lucrare., vol. 1, p. 119.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6876. partea 2, l. 63—rev.

3 sat. „Alăturarea...", p. 178.

4 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 64-65.

5 Ibid., ll. 139-140.

ry și bătăi de cap. Trimișii de la Merv, ocolind toate satele oazei, i-au pedepsit aspru pe poporul Akhal să nu aibă „nicio relație cu popoarele din jur, și mai ales cu rușii, altfel", amenințau ei, „se va trimite o armată mare. de la Merv la Akhal-Teke pentru ruina completă și exterminarea lor..." 1.

Oricine, într-un fel sau altul, a intrat în negocieri cu rușii, risca pedeapsa cu moartea. Unii hani, care erau cei mai simpatici ruși, inclusiv Sophie Khan, au primit personal scrisori foarte impresionante și amenințătoare de la Koushut Khan. În spatele comportamentului și acțiunilor lui Sophie Khan s-a stabilit o supraveghere secretă specială, efectuată, aparent. Khudapberdy-hap însuși, care s-a stabilit în Kizyl-Arvat2. Koushut Khan l-a trimis în mod destul de deliberat pe Hudayberdi Khan, și nu pe oricine altcineva, la Akhal. Se pare că a ținut cont de faptul că fratele său, conform bunei amintiri a locuitorilor din Beș-Kala, va fi bine primit de aceștia și foarte probabil să poată ajunge, ca și până acum, în fruntea administrației lor. Astfel, hanul șef al Merv Tekins, după cum se spune, a ucis două păsări dintr-o singură piatră: în primul rând, a scăpat de „mentorul" său vechi și morocănos: și în al doilea rând, ceea ce era deosebit de important pentru el, a primit ocazia prin Khudaiberdy Khan să influențeze încetarea relațiilor de prietenie dintre „aproape" Tekins și autoritățile ruse.

Principalul motiv pentru atitudinea neprietenoasă a lui Koushut Khan față de Rusia a fost prezența în mâinile sale a unei puteri politice relativ complete și puternice. Deși luptele feudal-tribale au avut loc și printre Merv Tekins, ei nu au avut un caracter ascuțit aici și nu au dobândit o asemenea amploare ca în Akhal și, prin urmare, nu au putut crea o criză acută și nu au putut duce la fragmentarea politică internă.

1 TsGEIA. f. VUA. dosar 6S76, partea 2, ll. 139 software. Vezi şi V. I. Grode-iov. Decret. sclav. vol. 1, p. 120.

2 Pentru claritate, trebuie remarcat faptul că strămoșii lui Khudaiberdy Khan și, prin urmare, Koushut Khan din Merv, proveneau din divizia Tokhtomysh a părții superioare a poporului Akhal, care locuia în regiunile de vest ale oazei Akhal, în special, sate numite Besh-Kala (cinci cetăți). Khudaiberdy Khan însuși, fiind în legături de familie cu locuitorii din Besh-Kala, a fost la un moment dat chiar și hanul șef.

Printre tovarășii săi de trib, oi era cunoscut ca un om curajos, „famos * pentru Alamaiah de succes și jaf. În timpul uneia dintre luptele Alamap, Khudayberdy-hai a intrat în joc cu kurzii. Am fost în captivitate mult timp, apoi am fugit sau, cel mai probabil, am fost răscumpărat de puternicul meu Srat Koushut Khan și și-a trăit viața în Merv.

poduri. Înfometul de putere și mândru Koushut Khan, fiind cel mai bogat feudal turkmen și având un important detașament armat de nukeri, în mod natural nu a vrut să fie dependent de ruși. Prin urmare, chiar înainte de a intra în contact direct cu autoritățile ruse, a făcut tot posibilul pentru a împiedica întărirea influenței Rusiei în rândul compatrioților săi Ahal. Se știe, de asemenea, că hanul șef al Merv Tekins, la fel ca mulți alți hani și maiștri Teke, se afla sub evidenta influență anti-rusă a guvernului britanic, pe al cărui ajutor se pare că a contat. Toate acestea ar trebui să explice declarația fără echivoc a șefului trimișilor menționați ai lui Koushut Khan în Akhal, potrivit căreia locuitorii oazei „nu ar trebui să se teamă de ruși acum”, deoarece pot conta pe „sprijin puternic din partea Herat, unde există nu Yakub Khan și Afganistan, iar de acolo ei (adică Merv Tekins - D.D.) sunt acum aprovizionați în mod constant cu arme excelente (există în Vndv - engleză - D.D.),.”2.

Ca urmare a intervenției lui Merv Khan Koushut, Akhale a început din nou să domine de ceva timp influența oponenților apropierii de Rusia. Ca urmare, aici „legăturile locuitorilor cu autoritățile ruse din Trans-Caspică au încetat din nou, disputele, cearta și cearta dintre khani și bătrânii tribali au reluat. O situație tensionată a apărut din nou în Ahal. Dar nu a durat mult.

Astfel, o trăsătură caracteristică a primului an (martie 1874-1875) al relațiilor ruso-teke a fost incertitudinea, complexitatea, instabilitatea și inconsecvența lor, care s-a explicat în principal prin conflictele civile feudal-tribale, o criză politică internă acută în Akhal.

Pe de o parte, politica prădătoare și colonială a țarismului față de Akhal, datorită mai multor împrejurări, a fost mascată inteligent și subtil de „bunele intenții ale marelui Ak-Padishah”, în acest sens a fost realizată cu foarte multă pricepere de către comanda departamentului militar transcaspic, în special de către generalul Lomakin. Pe de alta parte, serios

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6876. partea 2, ll. 139 140.

! T și m.

Criza politică internă care a cuprins societatea turkmenă și interesele personale ale elitei feudal-tribale a turkmenilor a împins o anumită parte a acesteia, cea mai lungă vedere spre apropierea de Rusia. Așa se explică eforturile speciale ale unor teke khans (cum ar fi Sophie Khan, Tykma-srdar, Karadzha Khan etc.) de a fi în stare bună cu autoritățile ruse Indiferent de ce au dictat acestea în fiecare caz în parte, aceste aspirații ale lor au coincis în acea perioadă. cu interesele majorității populației muncitoare a tekinilor, care au suferit cel mai mult de pe urma ciocnirilor intestine ale domnilor feudali „lor”. Cu toate acestea, o parte semnificativă a turkmenii din Ahal a avut o atitudine neprietenoasă față de Rusia și a încercat în orice mod posibil să împiedice aspirațiile susținătorilor săi de a normaliza relațiile ruso-teke.

În funcție de întărirea unui grup sau altuia, la Akhal au prevalat alternativ diverse, de altfel, dispoziții diametral opuse față de autoritățile ruse, ceea ce a complicat foarte mult și a făcut vagi și instabile legăturile acestuia din urmă cu populația din Akhal.

Victoria susținătorilor orientării rusești la Akhal

În istoria colonială a relațiilor ruso-teke, vara anului 1875 reprezintă perioada celor mai strânse legături între autoritățile ruse din Transcaspia și locuitorii din Akhal.

Tensiunea creată în oază la sfârșitul lunii martie 1875 ca urmare a sosirii trimișilor lui Koushut Khan nu a durat mult. Detașamentul armat al grupării anti-ruse feudal-tribal Merv nu a putut opri aspirațiile pașnice ale majorității populației din Akhal. Șeful trimișilor Merv, Khudaiberdy-khai, a căzut curând sub influența susținătorilor orientării rusești și chiar și într-o oarecare măsură a început să contribuie la aspirațiile lor. Raportând despre alegerea lui Khudayberdy Khan ca han șef al Besh-Kala, generalul Lomakin într-un raport din 23 iunie 1875 a scris despre el că „acest bătrân foarte influent și iubit de oameni vrea să se apropie de noi... ”1

La începutul lui mai 1875, Nurber iy-.khan s-a întors la Akhal de la Merv. Intervenția morților, și mai ales a lui Koushut Khan însuși, a rănit mândria fostului șef.

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 194 <98

■*ana Akhal, care a continuat să nutrească speranţe de a deveni şeful familiei Tekin1.

Apariția lui Nurberdy-Khapa în Akhal nu a fost în favoarea grupului anti-rus și a patronilor săi Merv. Potrivit surselor, odată cu sosirea lui Nurberdy-Khap, „partidul Merv s-a supus și toți cei care au ajuns din Merv pentru a-i incita pe Akhal-Teke au trebuit să plece imediat”2.

Deja la mijlocul lui mai 1875, delegațiile de la Akhal au început din nou să sosească la comanda rusă din Krasnovodsk. În primul rând, au sosit trimișii Tekinilor „din apropiere”, care au adus scrisori de la Sophie Khan, Karadzha Khan și alți teke-hani și au adus cu ei pe cei 10 Yomuți capturați din satul Dashly-Kabil, care au rămas cu ei.

Generalul Lomakin, ghidat de instrucțiunile primite, a încercat prin toate mijloacele să-i cucerească pe locuitorii din Akhal. Una dintre cele mai pozitive măsuri luate de el a fost eliberarea rudelor Tekinilor din captivitatea Khiva chiar în acel moment.

La cererea sa, Khiva Khan, cu una dintre caravanele comerciale care au sosit în Krasnovodsk în mai 1875, a trimis trei copii teke prizonieri, rude ale lui Nurberdy-.khan. După ce i-a îmbrăcat și i-a prezentat pe acești copii, Lomakin i-a livrat lui Akhal împreună cu delegații Tekinilor care au sosit la el3. Împreună cu ei, a trimis o scrisoare celor patru hani principali din Akhal, în care le chema „la calm și la relații pașnice”.

În Akhal, în special în Tekins „depărtați” mijlocii, zvonuri alarmante au fost răspândite în acel moment în legătură cu iminenta recunoaștere Uzboy a detașamentului rus. Elementele cele mai ostile Rusiei, aparent, nu numai că au răspândit energic aceste zvonuri, dar le-au denaturat în mod deliberat în toate modurile posibile, înfățișând pregătirea recunoașterii Uzboy ca o presupusă capturare militară a lui Akhal de către trupele ruse . În aceste condiții, apelurile lui Lomakin la pace și liniște, explicația din scrisoarea sa a „scopului real” al viitoarei recunoașteri Uzboy și întoarcerea captivilor Tekins au avut un mare impact pozitiv asupra stării de spirit a turkmenilor.

La cererea maselor din Geok-Tepe a fost convocat

1 Grodekov chiar scrie că „... hh Roerdy Khan îl va întoarce de la Merv la Akhal și a fost recunoscut drept Hanul lui Akhal”. N. Y. Grodekov. X kaz. lucrare., vol. 1, p. 120

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2. ll. 194 198.

3 T a m.

maslakat tribal să revizuiască și să clarifice punctele de vedere în legătură cu autoritățile ruse. „... Mesagerii au fost imediat trimiși

peste tot, astfel încât toți ketkhud-ii și maiștrii din toate societățile și fortărețele Akhal-Teke să se adune în Geok-Tepe - reședința celor patru conducători khan și a principalului ishan Kurban LTŚrada” (date din surse de arhivă))1.

La maslahat-ul „extraordinar”, desfășurat la începutul lunii iunie 1875, cu majoritate de voturi s-a hotărât întoarcerea tuturor yomuților capturați în Akhal, pentru a alege din fiecare dintre cele patru triburi ale societății Teke câte doi reprezentanți și patru, dintre care să trimite la Khiva Khan și patru - la comandamentul rus cu „o expresie de supunere deplină în numele întregii societăți Al-Teke”2.

Maiștrii Utomysh au primit un reproș impresionant pentru ostilitatea lor față de ruși și pentru legăturile lor cu hanii Merv. Sub pedeapsa morții, a fost interzis să jefuiți atât „rușii” cât și Khiva Yomuts, precum și caravanele care urmau între Khiva, Krasnovodsk și Atreko l. Au fost aleși patruzeci de farrash, care au fost special instruiți să monitorizeze implementarea tuturor punctelor maslahat3.

Maslahat-ul din iunie 1875 a fost un eveniment decisiv în stabilirea unor relații pașnice, de bună vecinătate între locuitorii din Akhal și autoritățile ruse.

Din toată oază, delegații, maiștri și hani ai cetăților individuale au început să vină la comandamentul rus „cu o expresie de bune intenții și cu o ofertă de servicii”. Așadar, pe 10 iunie, hanii „de la toate cetățile până la Archman” au venit la generalul Lomakin la fântânile Igda „cu cele mai pașnice declarații”, cu o expresie de „smerenie și devotament”4. În același timp, rudele lor cele mai apropiate au sosit cu scrisori de la Tykma-serdar și de la Nazar-bek (Ata Nazarbek), exprimând totodată „supunere fără cuvinte”5.

La 21 iunie 1875, când detașamentul rus stătea la fântânile Arvat, mai mulți hani au sosit cu Sophie Khan, care i-a adus pe Yomuts capturați.

1 TsGVI4, f. VUA, d. 6876, partea 2 p. 194-198

2 Ibid; sat. „Aderare...”, p. 186 189 Istoria RSS Turkmenilor, vol. I, carte. 2, pagina 122

3 T a m.

4 Partea principală a detașamentului militar Krasnovodsk, condus de gen. Lomakin, după ce a făcut o recunoaștere a câmpului de luptă, se afla în acel moment la fântânile Igda; TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 194 198.

5 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 194-198; sat. „Aderare...”, p. 186-189; Istoria RSS Tupkmenskaya, vol. I, carte, 2, p. 122.

Negustorii soseau adesea cu delegațiile. Apoi a fost deschis un bazar în tabăra rusă, unde Tekinii vindeau fructe, unt, covoare, covoare, cai etc. Comerțul a fost unul dintre cele mai importante mijloace de

întărire a legăturilor economice și de stabilire a celor mai binevoitoare relații între locuitorii din Akhal și departamentul militar transcaspic. În același timp, este important să se țină seama de faptul că cercurile conducătoare ale Rusiei, ținând cont de interesele clasei comerciale ruse, au încurajat comerțul în periferia colonială în toate modurile posibile. În implementarea aderării Turkmenistanului la Rusia, comerțul ar fi trebuit să joace un rol pozitiv din punct de vedere politic, întrucât a contribuit în mare măsură la politica autorităților ruse care vizează „pacificarea” regiunii fără arme.

Descriind rolul și importanța comerțului în „problema turcilor”, comandantul șef al armatei caucaziene, prințul Vetik Mihail Nikolaevici, a scris într-o scrisoare către ministrul rus de război Miliutin la începutul anului 1875 că a fost „prin implicarea ei (adică Tekini - D. D.) pentru a promova apropierea comercială va facilita în mod pașnic stabilirea calmului în stepele transcaspice.

Printre documentele de arhivă s-a păstrat un anunț care anunța deschiderea unui târg de primăvară la 9 mai 1875 în orașul Krasnovodsk3. Prin acest anunț (publicat la 15 aprilie 1875), șeful departamentului militar transcaspic ia informat pe ruși, în special pe negustorii din Baku, precum și pe populația turkmenă, că cele mai „călătoare” mărfuri sunt necesare pentru comerțul la târg. Aici, obiectele care ar trebui să fie prezentate la târg au fost listate în prealabil. În special, anunțul spunea că turkmenii vor livra la târg „lână, piele, blănuri, pâslă, covoare, covoare, khurzhuns, sare de potasiu, ulei, neftagil, berbeci, feluri de mâncare veo etc.”, care vor schimba pe „ calicos de culori strălucitoare, calicot grosier, calico, calico, cârpă colorată, galoane, calicot roșu neted și modelat, căni, vase, samovar, cazane, tagane, oglinzi, cufere, scorțișoară, lemn de santal, piepteni, zahăr, o cuvă și așa pe” 4.

În vara anului 1875, turkmenii fac comerț cu Krasiovodsk

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2. ll, 194-198; Istoria RSS Turkmenă, vol. I, carte. 2, p. 122; sat. „Alăturarea...”, pagina 188.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 178.

3 TsGIA Cargo. SSR, f. 545, d. 1249, l. 24.

4 T a m e.

Victoria susținătorilor orientării ruse la Akhal, exprimată în deciziile iubitoare de pace ale maslo'ata din iunie, a fost o garanție de încredere a păcii și liniștii în stepele transcaspice și a contribuit la dezvoltarea cuprinzătoare a legăturilor economice cu Rusia.

La 23 iunie 1875, când detașamentul rus, întorcându-se de la recunoașterea lui Uzboy, a ajuns la fântânile lui Jamal, a fost întâmpinat de delegația Teke: „patru Teke ketkhud, deputați autorizați și de încredere din toate cele 4 societăți separate ale Akhal- Teke și

21 de khani și maiștri”, care au adus o scrisoare de la cei patru conducători principali de khani Teke. Scrisoarea a declarat decizia maslahat-ului din iunie? care a fost menționat mai sus. Traducerea primului paragraf al acestei scrisori este următoarea: „... Din posesiunile din jurul pământului nostru: Khiva, Bukhara, Afganistan, Kurdistanul și Persia, fiecare încearcă de mult să atașeze mica noastră societate de posesiunile lor, dar [din moment ce] eșuează, atunci ne ruinează neîncetat și ne jefuiesc, le răspundem la fel. Ne-am gândit că singura modalitate de a pune capăt acestei situații dificile pentru noi și de a scăpa de toate astfel de pretenții este să ne supunem marelui ak-padishah rus, ca cel mai puternic și mai puternic dintre toți țarii, și să-i cerem să accepte poporul nostru sub conducerea lui. patronaj înalt și grațios. Suntem întotdeauna gata să-l slujim cu credincioșie și, din moment ce oamenii noștri sunt aproape toți războinici, dacă este necesar, la primul cuvânt al ak-padishah-ului, vor pune de bunăvoie câteva mii de călăreți excelenți și vor merge cu bucurie la război, unde indică el. .. " 1. Mai mult, în declarația Tekinilor s-a spus că aceștia au fost chiar de acord să rămână „în fostele relații de subordonare față de Khiva Khan”, „s-au angajat să oprească acțiunile și relațiile ostile cu nomuții” și să promoveze în orice mod posibil comerțul cu caravane. , protejând rulotele de bandele de tâlhari, pentru care de fapt „alegeau din mediul însuși până la 100 de gheare”2.

Un interes deosebit este locul din această scrisoare de cerere, în care teke-hanii îi cer padishah-ului rus să lase în urma lor „drepturi personale și funciare”, adică dreptul de a folosi pământul și toată averea, scrisorile pentru a căror posesie le-au fost acordate de presupusi foşti conducători ai turkmenilor - Genghis .an şi Nadir Shah3.

1 TsGVIA, f. VUA, d. 687G, partea 2, ll 233 211 sb. „Alăturarea...”, p. 190; Istoria RSS Turkmenă, v. 1, carte. 2, p. 123.

' Acolo.

3 T a m f <·

10.'

Această împrejurare caracterizează în mod clar poziția și punctele de vedere ale elitei conducătoare a tekinilor în raport cu Rusia. Ea confirmă încă o dată că nobilimea feudal-tribală a lui Akhal s-a aflat atunci într-o poziție foarte dificilă și contradictorie. Pe de o parte, se temea că, odată cu supunerea statului rus, își va pierde pământul, numeroase turme de vite, privilegii benefice pentru ea însăși, asociate cu drepturile și obiceiurile „Turkmenchilikului liber”. Pe de altă parte, sub influența predominantă a susținătorilor apropierii de Rusia, ea a fost nevoită să-și exprime „supunere” față de ak-pa-dishah-ul rus. Confruntați cu indispensabilitatea exprimării unei astfel de „supunere”, majoritatea khanilor și maiștrilor – proprietari de loturi mari de pământ și un număr mare de animale, au insistat să introducă în rezoluția maelghat-ului din iunie (și, prin urmare, în declarația transmisă Autoritățile ruse) o clauză specială privind păstrarea proprietății personale Pentru a face acest lucru, de fapt, au recurs la trimiteri la scrisorile inexistente ale lui Genghis Khan și Nadir Shah, pretinzându-le stabilindu-le „drepturile personale și funciare”.

Prezența acestor scrisori, aparent, a stârnit îndoieli în rândul lui Lomakin însuși, deoarece el a cerut imediat să le prezinte pentru „privirea grațioasă a înălțimii imperiale”1, ceea ce khanii Teke nu au putut să o facă.

Conținutul declarației de mai sus a delegației Akhal și, în special, paragraful în care se solicită ca Ak-Padishah să-și recunoască „drepturile personale și funciare”, trebuie luate în considerare în strânsă legătură cu interesele anumitor persoane sociale. straturile populației din Akhal.

Academicianul MN Tikhomirov are mare dreptate când scrie că „aderarea la Rusia a fost concepută de turkmeni nu ca subordonare completă administrației țariste, ci ca un fel de vasalaj cu păstrarea unor drepturi și obiceiuri”2.

La acea vreme, printre turkmeni existau două grupuri sociale, care, din poziții diferite, opuse, au luat în considerare problema aderării la Rusia. Dar, în toate împrejurările, declarația denutației Tekin, prezentată comandamentului rus în vara anului 1875, este un document excepțional de important care caracterizează

1 IIIGVIA ώ VUA. dosar 6876. partea 2, l. 237

2 M. H Tihomirov. Alăturarea lui Merv „în Rusia, 1960, p. 37.

shim starea de spirit a locuitorilor din Ahal în raport cu Rusia. Însuși faptul apariției unui astfel de document este o dovadă convingătoare a posibilității reale a anexării pașnice a lui Akhal la Rusia, care a apărut la mijlocul anului 1875.

Cu toate acestea, neavând instrucțiuni precise pentru un răspuns cert din partea delegației Tekin și neavând riscul să ia inițiativa, generalul Lomakin s-a limitat la o promisiune că va înainta cererea tekiniților „pentru considerația favorabilă a Alteței sale și nu va ezita să notificați-i următoarele”1.

În timp ce generalul Lomakin raporta autorităților de vârf despre importanța excepțională a declarației lui Tekin2, iar în cercurile conducătoare ale Rusiei a fost o discuție aprinsă despre problema „Ahal-Teke” în legătură cu situația favorabilă care a apărut pentru soluția sa, legăturile de prietenie dintre populația din Akhal și autoritățile ruse din Transcaspia au continuat să se întărească. Caravanele comerciale cu diverse mărfuri au ajuns în Krasnovodsk una după alta. Negustorii din Ahal au început să călătorească cu mărfurile lor și dincolo de granițele Turkmenistanului.

În telegrama adresată șefului Administrației Munților Caucazieni din 15 iulie 1875, Lomakin raportează că „Tekinii continuă să viziteze cu sârguință” detașamentul rus, care. după ce a finalizat recunoașterea Uzboy, se afla atunci în Molla-Kara și acele caravane comerciale, în același timp, „au început să facă comerț în Krasnovodsk”3. Câteva zile mai târziu (într-un raport din 27 iulie) scrie din nou; „Maștrii și

khanii Teke continuă să ne viziteze, aduc covoare și cai de vânzare. Cu goeleta de azi, o petrecere de Tekins pleaca la Baku, primii s-au intors de acolo si au fost incantati de tot ce au vazut acolo.

Comerțul animat și numeroasele vizite, contribuind la întărirea din ce în ce mai mare a legăturilor populației din Akhal cu autoritățile ruse, au avut în același timp un efect favorabil asupra situației din întreaga regiune transcaspică.

Numeroase caravane comerciale au început să se deplaseze liber de-a lungul rutelor comerciale în toate direcțiile, iar

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, l. 236.

2 Raport din 12 iulie 1875 - TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, ll. 233-241.

8 TsGVIA, f. VUA, d. 6876, partea 2, l. 219.

4 Sat „Alăturarea...”, p. 193.

comerţul între regiuni separate ale Turkmenistanului. „Mișcarea de comerț cu caravane continuă foarte activ, totul merge bine în regiune”,1 raportează Lomakin. În unele locuri, mai ales acolo unde detașamentul rusesc a fost amplasat o vreme, au apărut mari bazaruri și a izbucnit cel mai activ comerț. În același timp, detașamentul rus a întâlnit pretutindeni „bucurie deplină” din partea populației locale, înclinația sa către relații comerciale pașnice. În acest sens, recunoașterea de la Atrsk a detașamentului Krasnovodsk a fost deosebit de remarcabilă.

La sfârșitul lunii iulie 1875, un detașament rus din Ayolla-Kara a pornit să recunoască cursurile inferioare ale râului Atrek. Vara, charva iomuturilor Atra-Atra, de regulă, cutreiera o zonă mare - triunghiul Uzboyului de Jos - Marea Caspică - Atrek și Sumbar. Tot acest vast teritoriu, când detașamentul rus a trecut prin el, „era literalmente acoperit cu cămile și berbeci de charva iomuts”2. Detașamentul rus a trecut prin toate „fără excepție” auls ale imuților, rămânând în cel mai mare dintre ei timp de câteva zile, a ajuns la Chikishlyar, apoi de acolo a urcat pe Atrek până la Bayat-Khoja. Pe parcursul întregii călătorii de recunoaștere, detașamentul rus a primit cea mai călduroasă primire din partea populației turkmene. „... Oamenii de pretutindeni și-au exprimat deplina încredere în noi și s-au întâmpinat cu mare cordialitate și salutări”, a scris Lomakin, „‘pretutindeni au fost înființate căruțe pentru parohia noastră; abia au avut timp să-și pună tabăra, deoarece peste tot se deschideau bazaruri destul de aglomerate; mulți dintre turkmeni chiar au apelat la noi pentru analiza diferitelor lor procese și dispute; doctorul detașamentului a fost asediat în mod pozitiv de bolnavi și infirmi, care s-au întors la el în mulțime. Într-un cuvânt, era imposibil să ne așteptăm la o întâlnire mai prietenoasă și mai cordială și la o asemenea încredere pe care turkmenii ne-au arătat-o acum în Shairdy, Bugdayly și apoi peste tot de-a lungul Atrekului... „3.

O impresie deosebit de favorabilă a creat-o Lomakin odată cu sosirea detașamentului în Bayat-Khadzhi - punctul final al recunoașterii Atrek. Dorința turkmenilor locali pentru un comerț reciproc avantajos era atât de puternică încât au cerut să înființeze bazare permanente - locale.

' Sat. „Alăturarea...”, p. 194.

2 Ibid., p. 193.

3 TsGIA Cargo. SSR. f. 545, dosar 1891, ll. 5-132.

târguri, motivând acest lucru prin amplasarea avantajoasă a satului Bayat-Khadzhi între ținuturile yomuților, tekinilor, kurzilor, goklenilor și perșilor. Comercianții turkmeni, care au fost în Astrakhan și Nijni Novgorod de mai multe ori, i-au spus lui Lomakin că „dacă există o fortificație permanentă în Bayat-Khadzhi, atunci acest punct se poate transforma în curând într-un” alt Makaryev ”1.

Exemplele de mai sus confirmă din nou și din nou că, începând cu luna mai 1875, relațiile ruso-turkmene s-au dezvoltat din ce în ce mai favorabil. În acest caz, vorbim în special despre relațiile ruso-turkmene, deoarece în evenimentele asociate cu sosirea detașamentului rus la Atrek, în special, în comerțul cu rușii, nu numai Atrek Yomuts, ci și alte triburi turkmene. a luat parte. Se știe, de exemplu, că caravanele comerciale „cu pâine, ierburi (ceapă, usturoi) și diverse mărfuri” au ajuns la Atrek din Akhal. Mai mult, rezultatele favorabile ale recunoașterii Atrek, potrivit autorilor ruși, ar fi trebuit „fără îndoială, să aibă o semnificație propriu-zisă și foarte impresionantă chiar și pe Merv, ca să nu mai vorbim de Akhal-Teke”3.

Rolul principal în aceasta a fost jucat de eforturile oamenilor din Akhal, care tânjeau după liniște, pace și relații bune, reciproc avantajoase, cu Rusia. Pe de altă parte, politica rafinată, flexibilă și prudentă a guvernului țarist, pe care a dus-o la acea vreme în raport cu turkmenii din Transcaspia, a avut aici o anumită semnificație pozitivă, încercând să-i confere cea mai pașnică „tonalitate” posibilă. La rândul său, situația internațională a avut o influență serioasă asupra acestei direcții a politicii esențial colonialiste a țarismului. Pe la mijlocul anilor 70 ai secolului al XIX-lea. Contradicțiile anglo-ruse din Orientul Apropiat și Mijlociu s-au agravat vizibil. După cum se știe, în 1874 conservatorii au ajuns la putere în Anglia, ducând cea mai ostilă politică externă Rusiei. În condițiile unei noi crize balcanice care a izbucnit, anticipând posibilitatea unui război cu Turcia, guvernul țarist nu a dorit „să dea un pretext pentru încălcarea relațiilor de prietenie existente între Rusia și Anglia”4.

În plus, în 1873-1876. în Hanatul Kokand

1 sat. „Alăturarea...”, p. 194.

2 La fel.

3 sat. „Conectarea .”, p. 195.

1 Ibid., p. 184.

a revenit o mișcare populară largă, care a fost prima reacție serioasă a populației din periferia națională a Rusiei la politica autocrației țariste din Azinul Central. Toate aceste evenimente și împrejurări au fost în centrul atenției guvernului țarist și l-au ferit de acțiuni mai active și mai decisive în regiunea transcaspică. Inutilitatea unor astfel de acțiuni și rezultatele nefavorabile la care duc au fost evidențiate și de experiența tristă a lui Markozov în Zakaspnya și expedițiile punitive din Khiva. De aceea șefului departamentului militar transcaspic a fost rugat categoric: „... să adere la cel mai pașnic curs de acțiune în raport cu băștinașii din regiune; să urmărească în ea numai scopuri exclusiv comerciale pentru a evita orice acțiuni militare ...» i; etc.'. O astfel de politică prudentă, dusă cu foarte multă pricepere de generalul Lomakin, putea juca și într-adevăr a jucat, cu toată natura ei colonială, un rol cert, foarte favorabil în stabilirea relațiilor pașnice între turkmeni și autoritățile ruse din Transcaspia. În aceste condiții, anexarea pașnică a lui Akhal la Rusia a necesitat cea mai urgentă decizie. Acest lucru a fost bine înțeles de către reprezentanții individuali, cei mai prevăzători ai autorităților ruse. Așa că, de exemplu, generalul Lomakin, într-un raport din 12 iulie 1875, a raportat autorităților de vârf că „nu se poate rămâne indiferent la declarația Tekinilor privind supunerea și patronajul lor, altfel ei se vor alătura lui Merv și se vor uni cu turkmenii locali. . Între timp, tratând aceste declarații cu simpatie, amabilitate, dăruind și răsplătind principalii khani - conducătorii și reprezentanții poporului Akhal-Tsk, în special Nurberdy Khan, îi vom atrage astfel către noi înșine, vom asigura ordinea, liniștea și comerțul și, în cele din urmă, Să creăm pentru noi înșine un bastion de încredere împotriva răspândirii în continuare a diferitelor influențe adverse în aceste țări.

Cu toate acestea, cercurile conducătoare ale Rusiei, temându-se de complicațiile politicii externe, nu au putut să facă un pas grăbit cu hotărârea cuvenită și, în schimb, au procedat la un studiu îndelungat al întregii chestiuni turkmene și, în principal, a problemei lui Ahal, ținând cont de toate cele benefice și benefice ale acesteia. aspecte dezavantajoase.

1 TsGVIA f. VUA. dosar 6876. partea 2. l. 236

2 Ibid.

Politica autorităților țariste față de Akhal și posibilitatea anexării sale pașnice la Rusia

Unul dintre principalele motive pentru încetinirea țarismului în legătură cu capturarea lui Al-ala a fost lipsa unei opinii clare pe această problemă în cele mai înalte cercuri guvernamentale ale Rusiei.

După stabilirea unor relații strânse cu locuitorii din Akhal, după declararea „tuturor societăților Teke fără excepție despre ascultare și

devotament”, problema lui Akhal a devenit subiectul a numeroase dezbateri în cercurile guvernamentale ale Rusiei țariste.

Declarația delegației Teke, care a garantat aderarea pașnică a lui Akhal la Rusia, nu a putut decât să atragă atenția guvernului țarist.

În cele mai înalte cercuri guvernamentale, diplomatice și militare s-au exprimat diverse opinii, adesea contradictorii, despre acțiunile ulterioare în regiunea transcaspică. Unii au considerat că este cel mai oportun să formeze un executor judecătoresc special pe teritoriul Khkhal și să-l transfere în jurisdicția șefului departamentului militar transcaspic. La început, această opinie a fost împărtășită de comanda districtului militar caucazian, în special, fratele „marelui Ak-Padshah” Mihail, șeful Administrației Munților Caucazian, generalul Frapkpni și șeful Departamentului Transcaspic, Generalul Lomakin, subordonat lor. O preferință deosebită în acest sens ar trebui acordată celor din urmă. Fiind mult mai bun decât oricine altcineva familiarizat cu starea de lucruri din Akhal, el era cel mai clar conștient de importanța momentului favorabil care venise în relațiile ruso-turkmene pentru rezolvarea sarcinilor comune cu care se confrunta guvernul țarist din regiunea transcaspică.

Ca urmare a transmiterilor și rapoartelor repetate ale lui Lomakin, șeful Administrației Munților Caucazieni pe baza acestora a întocmit un raport (pentru comandantul șef al armatei caucaziene), care detalia modalitățile și posibilitățile de întărire a influenței ruse în Tekinsky. oaza 1 2.

„... Restabilirea calmului în stepele transcaspice. - scrie generalul Frankipi, - depinde numai de structura tribului Teke... Mai devreme sau mai târziu, dar va trebui să

1 TsGVIA, f. VU A d. 6876, partea 2, l. 244, p. 233.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 199-203.

pune acest trib sub supraveghere responsabilă și, prin urmare, declarațiile scrise de supunere depuse de către Tekins sunt de mare importanță pentru noi.”

Raportul sugera să se profite de starea de spirit creată în rândul tekinilor, „pentru a nu trezi nemulțumirea partidului lor, care dorește sincer apropierea de ruși, și pentru a nu oferi unor personalități remarcabile (lor) un motiv să se adreseze lor. propriile opinii cu o declarație similară guvernului persan”, care „nu este contrariu să revendice unele drepturi asupra tribului Teke”.

Enumerând tot felul de forme de administrare a lui Akhal, redactorii raportului, în același timp, declară deschis că interesele comerțului intern și extern al Rusiei necesită „acum să acceptăm Tekini sub control direct”1. După un studiu amănunțit al tuturor ideilor generalului Lomakin și ale autorităților Administrației Munților Caucazieni, comandantul-șef al armatei caucaziene a întocmit un rescript special pentru ministrul de război și prin el pentru însuși

împărat, care a vorbit, de asemenea, despre oportunitatea „a se stabili acum în oaza Akhal-Teke a administrației ruse” 2.

Astfel, propunerea generalului Lomakin și a autorităților caucaziene de a folosi momentul favorabil din Transcaspia pentru a anexa Ahal și a stabili în ea administrația rusă a fost una dintre principalele opțiuni posibile pentru rezolvarea problemei „Teke”. Această opțiune a fost opusă de șeful departamentului militar Amu Darya și de comandamentul districtului militar Turkestan, care au propus o schimbare, așa-numita opțiune „Khiva” pentru stăpânirea Tekinilor, care urma să fie realizată prin intermediul „guvernatori” din Akhal numiți de khanul Khiva și aprobați de autoritățile ruse. Locuitorii din Akhal nu s-au opus stabilirii puterii Khiva Khan asupra lor, văzând în el „slujitorul regelui alb”. După un răspuns vag de la Lomakin, ei și-au trimis delegații la Hanul din Khiva cu o scrisoare în care îi cereau să-l ia pe Akhal sub controlul lor. În acest sens, trebuie remarcat că printre nobilimea feudal-tribală a Tekinilor a existat un grup semnificativ care a preferat „conducerea celor relaxați.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 200.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6889, ll. 4 - 14; vezi si Sat. „Aderare...”, p. 204-208.

conducător leneș și neputincios”, adică hanul din Khiva, „supravegherea puternică a autorităților ruse”1.

Dacă luăm în considerare fragmentarea tribală și relațiile ostile dintre elita conducătoare a Tekinilor, atunci motivele existenței diferitelor grupuri („ruse”, „Khivan”, etc.) în Ahal vor deveni clare. În același timp, trebuie să pornim de la acea situație specifică, foarte gravă, care ar putea fi decisivă pentru întreaga soartă viitoare a lui Ahal, cu care s-au confruntat Tekinii în acel moment. Potrivit surselor ruse, „oamenii influenți ai Tekinilor au fost apoi impregnați de convingerea că a venit sfârșitul necazurilor și anarhiei și că trebuie să schimbe atât modul de viață, cât și structura internă”2.

Partidul Khiva al Tekinilor a inclus în principal cea mai mare parte a nobilimii tribale a departamentului Sychmaz, condusă de astfel de khani cunoscuți pentru bogăția și influența lor în Vkhale ca Mamed-Atalyk, Ovez Durdy-khan (unul dintre cei patru khan-conducători), Khoja -khan și altele. Nemulțumiți să trimită deputații, acești adepți ai lui Khiva l-au vizitat în mod repetat pe khanul Khiva și i-au cerut să-l numească pe „omul său” la Akhal pentru a-i guverna pe Tekin. Khiva Khanul nu a putut face nimic de unul singur în această direcție și a predat scrisoarea deputației Teke și cererea \ans șefului departamentului militar Amu Darya, colonelul Ivanov, cerându-i sfatul pentru a-i oferi. poporul Teke un răspuns cert. Colonelul Ivanov, cu aprobarea comandantului districtului militar Turkestan, generalul von Kaufmann I, l-a sfătuit pe Mukhamed Rakhim Khan să trimită la Ahal o persoană „de încredere” care să o conducă în numele hanului. Ivanov a mai sfătuit să lase la Khiva mai multe persoane din deputația Teke, care „ar servi drept garanție a supunerii lor”3. La sfârșitul anului 1875, khanul Khiva i-a trimis pe anumiți Musa Muta-vali și Vsips Niyaza-Yuzbashp la

Ahal în acest scop. Misiunea lor a fost nereușită. Astfel, stabilirea supravegherii Tekinilor prin Hanul din Khiva a fost, parcă, o altă opțiune posibilă pentru rezolvarea problemei Akhal.

Comandamentul districtului militar caucazian și generalul Lomakin s-au pronunțat împotriva stabilirii puterii lui Khiva asupra tekinilor, explicând acest lucru prin faptul că Khiva Khan sub conducerea sa.

'Asa de. Alăturarea...”, p. 199.

2 T a m.

3 Ibid., i tr. 203.

IJu

neputinţa politică tot nu va putea să-i ţină pe turkmenii „recalcitranţi” sub stăpânirea sa şi, în consecinţă, detaşamentul rus „mai devreme sau mai târziu va trebui cu siguranţă să intervină în chestiune”1.

Un alt argument citat de aceștia împotriva administrației Khiva a lui Akhal a fost că în acest caz „hanul Khiva a dobândit capacitatea de a intra fără știrea (a guvernului rus – D. D.) în relații cu autoritățile străine ml”, deoarece posesiunile sale ar fi apoi direct granița cu pământurile guvernului persan. Toate acestea arată că opiniile comandanților districtelor militare caucazian și Turkestan cu privire la problema gestionării Akhal au fost diferite. Mai mult, între aceste districte a existat o rivalitate ireconciliabilă, un fel de „concurență” în materie de subjugare a tuturor regiunilor turkmene în general2, care a afectat negativ populația locală, inclusiv recoltatorii din Akhal. Și într-adevăr, dacă încetineala și nehotărârea guvernului țarist a provocat diverse zvonuri nedorite în rândul turkmenilor, atunci natura contradictorie a formelor propuse de guvernare a Akhal a contribuit la apariția diferitelor grupuri aici, evaluând diferit posibilitățile și beneficiile subjugării lui Khiva. sau Rusia. Dacă în cercurile guvernamentale ale Rusiei nu a existat un consens cu privire la locuitorii din Akhal, atunci în rândul elitei conducătoare a acestuia din urmă în acest moment istoric critic pentru regiune, nu puteau decât să existe opinii diferite cu privire la problema „determinării” viitorului. soarta oazei. Aceasta explică faptul că, până la sfârșitul anului 1875, în Akhal, au început să se observe din nou tulburări și lupte civile.

Deja în septembrie, s-a aflat despre dușmănia care începuse între Nurberdy Khan și cei patru hani-conducători3. Explicând motivele acestei dușmănii, consulul rus la Astrabad Bakulin a scris că „cauza ciocnirii a fost nemulțumirea îndepărtatelor Turkmen-teke din cei mai apropiați pentru relația lor cu rușii”4. Pentru claritate, trebuie remarcat faptul că în chestiunea „determinării” viitoarei soarte a populației din Akhal, interesele lui Nurberdy Khan nu au coincis cu cele ale

1 TsGVIA, f. VUA, casa 6889. ll. 4-11.

2 Despre rivalitatea dintre districtele militare caucazian și turcesc din Turkmenistan, vezi lucrarea lui ΛT A. Terentyev (Hysteria of the conquest of the Middle East of Asia, vol. III, Sankt Petersburg, 1906, p. 4.

3 TsGVI \, f. 1396, buc. TurkVO, op. 2, d. 90, ll 331 334.

4 sat. „Alăturarea...”, pagina 195.

mi khans-rulers. Acest lucru este cel mai bine spus de sursele înseși, care, în special, raportează că „în masa întregului Akhal al poporului Teke, printre toți oamenii influenți și sănătoși din această regiune, opinia este din ce în ce mai exprimată că Nurberdy-khai ar trebui încă fi un singur han suveran peste întreaga oază Tekin, care îi înarmează pe cei patru conducători ai îndepărtatului Akhal-Teke, care (dacă Nurberdy Khan este ales Khan principal - D D.) va trebui să-și piardă toată puterea și importanța dintre oamenii "'.

Astfel, activitățile lui Nurberdy Khan și, în general, el însuși, ca personaj politic și personalitate istorică, merită o evaluare pozitivă din punctul de vedere al perioadei de atunci din istoria lui Akhal, deoarece interesele sale au continuat să coincidă în mare măsură cu interesele majorității maselor, deși ei înșiși urmăreau scopuri pur personale, egoiste. De aceea, majoritatea locuitorilor din Akhal l-au susținut pe Nurberdy Khan în aspirațiile sale de a deveni principalul han al Akhal. Cu toate acestea, însuși faptul apariției unor noi lupte civile era deosebit de nedorit la acea vreme, deoarece ar putea afecta negativ starea de spirit generală a locuitorilor din Akhal.

Populația muncitoare a oazei a suferit în primul rând de pe urma necazurilor provocate de elita tribală feudală a Tekinilor. Din vina khanilor lacomi și înfometați de putere, s-a vărsat sângele oamenilor obișnuiți și nevinovați. Părțile în conflict au comis adesea crime intenționate pentru a-și provoca oponenții la acțiuni deschise. În prezența instituției vrăjirii de sânge și a diviziunii tribale între turkmeni, acest lucru a atins aproape întotdeauna scopul. Deci, într-unul dintre documentele pe care le citim - „Nurberdy Khan a ordonat să ucidă unul dintre oamenii celor patru „khapov-conducători ai îndepărtatului Akhal-Teke. Acei le-au ordonat ferratilor lor să omoare doi oameni din Nurberdy, care fuseseră trimiși de către el pentru cumpărături în Persia. Nurberdy-khan a adunat până la 500 de călăreți pentru a se răzbuna pe acești patru khani”1 2.

Pentru a evita consecințele nedorite ale acestor lupte, generalul Lomakin îl trimite pe cunoscutul maistru Yomut Velibay la Tekin, trimițând cu el daruri bogate hanilor Teke și unei rude a celui mai important duhovnic eliberat din captivitatea lui Pomut în

1 TsGVIA. f. 1396, buc. TurkVO, ol. 2. d 90. ll 331 334.

s TsGVIA. f. VUA. dosar 6876. partea 2. l. 302.

Akhale - Kurban Nurad-ishana. La insistențele partidului, cu ajutorul lui Velpbai, la sfârșitul lunii septembrie 1875, la Geok-Tepe a fost convocat un nou maslahat al elitei conducătoare a Tekinilor. H;; Acest maslahat a fost livrat cu succes de Velibay, care, potrivit lui Lomakin, a fost înzestrat cu „talent oratoric remarcabil”, chemând oamenii din Tekin la pace și liniște. Ca urmare, pacea a fost încheiată între khanii în război. „... Cei patru conducători khaia nu numai că s-au împăcat cu Nurber-dy Khan, în care au sărutat Coranul, ci chiar și-au recunoscut, ca înainte, principalul său han printre ei”1.

Cu toate acestea, jurământul „sacru” al hanilor era prea fragil. Sentimentele lor ostile față de principalul lor dușman - Nurbsrdy - ar fi atât de puternice, încât nici măcar groaza chinurilor iadului pentru încălcarea jurământului nu i-a putut împiedica să fie în relații pașnice cu el.

După ce Nurbsrdy Khan a fost recunoscut la maslahat din septembrie ca principalul anom al Teks, kurzii și perșii vecini au început să vină la el cu felicitări, printre care în acel moment avea multe cunoștințe și chiar prieteni. Odată, pe drumul de întoarcere, mai mulți kurzi s-au întâlnit cu trei Tekin și i-au ucis într-o ceartă care a urmat. Oponenții lui Nurberdy Khan au profitat de acest lucru și, după ce au aranjat în mod deliberat o ceartă pe apă, au bătut mai mulți oameni din oamenii din Purberdy Khan. Apoi, acesta din urmă s-a mutat împotriva adversarilor săi cu 1500 de călăreți și s-a ajuns la sărituri sângeroase2. Nu se știe cum s-au încheiat aceste înfruntări, dar este clar că au exacerbat și mai mult contradicțiile din Akhal.

„... Toți Tekinii”, spun sursele, „sînt acum împărțiți în două tabere ostile: pe partea IIvarberdy-khana se află: Besh-Kala, cetățile Tykma-serdar și fortărețele Nurberdy-khapa, care este, ae btizhanipie (to ovsskkm) cetăți care alcătuiesc cea mai mare parte a oazei; pe partea celor patru khani se află toate cetăţile îndepărtate Akhal-Teke”3.

Chiar în acest moment, trimisul mai sus menționat al Khanului Khiva Musa Mutavaila sosește din Khiva. Sosirea lui a intensificat și mai mult cearta din Ahalo. Hanii-conducători, precum și majoritatea lorzilor feudali influenți și bogați, care nu au vrut să recunoască vechimea lui Nurberdy-khan, odată cu sosirea lui Musa AAutavaila, au început să ceară o revizuire a problemei hanului principal și a conducerii. de Toke. La insistențele lor, în februarie

1 TsGVIA. f. VUL, casa 6876. partea 2. ll. 327-328.

2 „Colecția Turkestan”, v. 27, p. 66 30

3 TsGVIIL, f VVU, dosar 6876, partea 2. l. 337.

8 Comanda T* 1 I?

În ajunul anului 1876, la Geok-Tepe a fost convocat un nou maslahat, care, din cauza disputelor îndelungate și disputelor care s-au ivit pe el, a durat aproximativ trei săptămâni1.

La acest maslahat, Khanmamed-Atalyk, un cunoscut susținător al Khanului Khiva, a spus că „din moment ce există patru departamente în Teke, dacă

principalul Teke Khan este dintr-unul dintre aceste departamente, atunci alte departamente nu îl vor asculta și este mai bine să mai rămână patru khan, sau unul, dar complet străin, nu un Tekin”, și a arătat spre Musa Mutavaily, care a fost prezent la întâlnire. În același timp, maiștrii departamentului Sychmaz, de care aparținea și Khapmamed-Atalyk, au început să-l roage pe Musa Mutavaily să devină hanul lor principal, la care a răspuns: „Sunt sclav al hanului și dacă îmi ordonă fii hanul tău, eu voi fi el.” Nurber-dy-hap a fost jignit și a părăsit întâlnirea, spunând: „Dacă nu sunt hanul tău, atunci nimeni nu va fi”. Și partidul Khiva a început să se pregătească pentru trimiterea unei deputații la Hanul din Khiva „cu o cerere de a-l numi pe Musa Mutavaila ca Teke Khan”. Toate fragmentele de mai sus sunt preluate dintr-o scrisoare a generalului Lomakin către șeful departamentului militar Amu Darya, colonelul Ivanov (datată 25 februarie 1876), în care se exprimă punctul de vedere despre inadecvarea și indezirabilitatea întăririi influenței Khiva. în Akhal.Subordonarea lui Akhal puterii lui Khiva Khan a fost apreciată în scrisoare ca fiind „în detrimentul intereselor industriale, comerciale și de stat” ale guvernului rus2.

Informând că în problema celei mai bune aranjamente posibile a treburilor în Akhal, deja supusă „viziunii celei mai înalte a împăratului de stat”, în scurt timp va fi posibil să se aștepte la instrucțiuni și instrucțiuni adecvate, Lomakin i-a cerut șefului armatei Amu Darya departamentul să acționeze asupra khanului Khiva, astfel încât acesta să respingă cererea delegației Teke, dacă cineva ajunge în Khiva3. Șefii celor două departamente militare, care aparțineau a două districte diferite, dar au intrat în „contact” în regiunile turkmene, în cele din urmă nu au putut ajunge la niciun acord cu privire la problema Akhal, în contextul apariției unor noi lupte civile și, prin urmare, o nouă agravare a situației din Akhal, Lomakin a cerut autorităților de vârf permisiunea de a interveni decisiv în Tekin.

1 sat. „Se alătură...”, pagina 215.

2 Ibid., p. 215-219.

3 Ibid., p. 218-219.

treburile. Planul lui Lomakin era să meargă cu un detașament în centrul oazei Akhal la Așgabat și aici, după ce a adunat toți hanii influenți, aksakali și maiștrii, să le ofere să aleagă din mijlocul lor un han autocrat peste toți Akhal-Tekes, care ar fi intermediar în și, x relațiile cu autoritățile ruse și ar urma „ordinea și liniștea” în Akhal. Această versiune de „împlinire” a Tekinilor a fost propusă de Lomakin mai devreme, în vara anului 1875. A fost apoi aprobată de autoritățile militare caucaziene și apoi supusă examinării ministrului de război și împăratului însuși.

Propunând ideea formării unei administrații „poporului” în Akhal, Lomakin a avut în vedere, în primul rând, pornind de la interesele autocrației ruse, posibilitatea de a alege oaza Nurberdy Khan în postul

de han autocrat, în persoana căruia l-a văzut pe șeful partidului rus la Akhal și în care a pus, așadar, mari speranțe.

Favoarea pentru Nurberdy Khan și ideea utilității vechimii sale în Akhal au apărut în Lomakin în timpul recunoașterii Uzboy a detașamentului din Krasnovodsk în 1875, când Kans au început să vină la el „cu o expresie de umilință și devotament”. Chiar și atunci, el a încercat să le insufle că „ordinea și liniștea în regiune pot fi atinse doar atunci când există un singur khan în Akhal-Teke, pe care toți oamenii îl vor respecta, se vor teme și îl vor asculta”. Pe atunci, Lomakin vedea în Nurberdy Khan singura persoană capabilă să-i „frâneze” pe Tekin și să „înțeleagă corect părerile bune ale guvernului rus din Turkmenistan”'. Când au început noi certuri între Nurberdy Khan și hanii conducători, Lomakin a fost, prin mai sus-menționat maistru Yeomud Velibay, care a reușit să-i convingă în mare măsură pe Tekins să-l aleagă pe Nurberdy Khan ca hanul lor principal.

Felicitându-l pe Nurberdy-khan pentru alegerea sa la acea vreme, Lomakin i-a scris: „... Salutându-vă alegerea de a deveni hanul lui Akhal-Teke, mă rog lui Dumnezeu să vă ajute să restabiliți ordinea și liniștea în Teke cât mai curând posibil. Și, dacă, în același timp, ne vei fi în mod constant devotat, așa cum mi-ai scris recent. atunci noi, la rândul nostru, vom folosi toate mijloacele care ne stă în putere pentru a vă întări și susține, astfel încât să fiți mereu ferm, puternic, puternic, astfel încât toți oamenii să vă asculte fără îndoială și sub controlul vostru.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 213.

La*

115

toți oamenii buni ar prospera, iar cei răi ar tremura și s-ar teme să-ți excite drepții! mânie..." 1.

Documentele confirmă că poziția șefului departamentului militar transcaspic era de a uni populația din Akhal sub conducerea unui singur han comun. În același timp, nu trebuie în niciun caz concluzionat că această poziție a lui a fost în vreun fel contrară sarcinilor și scopurilor politicii agresive coloniale a guvernului țarist din regiunea transcaspică și că generalul țarist Lomakin aproape că și-a exprimat interesele poporul turkmen, căutând unirea lui.

Ideea este că ideea lui Lomakin despre „guvernul popular” al lui Akhal, condus de un han autocrat, trebuia să introducă în mintea poporului Akhal „conceptele de responsabilitate și dependență”2, adică să le subordoneze puterea și influența țarului rus.

Necesitatea cu orice preț de a merge cu detașamentul în centrul Alal pentru participarea directă la selecția șefului hanului a fost a doua dintre principalele condiții pentru ideile „guvernului popular”.

„... Oricine din Axa..-Tek este ales khano l și oricât de sincere ar fi aceste alegeri, nu se poate garanta stabilirea stabilă a ordinii și liniștii în această regiune până când trupele noastre trec de întreaga

oază Akhal-Tekniskpy, până când Ge-Kynes nu îi vor vedea acasă până când nu le confirmăm și le întărim șeful Khan, făcând o sută în același timp o persoană responsabilă față de noi ”, a scris Loiakip3.

Astfel, șefului departamentului militar transcaspic nu i-a păsat atât de mult să aleagă pe nimeni, inclusiv pe Nurberdy Khan, în principalii khani Teke și să unească oamenii „neliniștiți” Teke sub conducerea sa, dar s-a străduit să „umblu” cu detașarea de-a lungul Akhal și, prin aceasta, să-și atribuie gloria „împlinitorului” regiunii transcaspice. Totuși, cu toate acestea, activitatea lui Lomakin în perioada de timp descrisă (1874-1876) ar trebui, în ansamblu, să fie apreciată pozitiv. Formele de administrare a lui Ahal propuse de el, ns-uitați] la toate monedele lor negative menționate mai sus, în ciuda caracterului lor incontestabil colonial, ar putea, cu condiția să fie puse în practică, să contribuie într-o măsură considerabilă la anexarea pașnică a lui Akhal la Rusia. .

1 sat. -.Conexiune...”, p. 218.

2 TsGVIA. f. VUA. dosar 6889. l. unsprezece

3 Sat „Alăturarea...”, p. 214.

cu".'. Aceasta era valoarea lor neîndoielnică. Efortul lui Lomakin de a stabili în Ahal puterea fermă a lui Nurberdy Khan, care la acea vreme era un susținător al orientării rusești, merită de asemenea o evaluare bună. Alegerea lui Nurberdy Khan ca unic conducător, chiar dacă aceasta s-a făcut prin intervenția directă a detașamentului rus, ar fi putut juca un rol necondiționat pozitiv în acel moment. Există toate motivele să credem că ar fi făcut posibilă evitarea sau, în orice caz, reducerea bruscă a acelor evenimente sângeroase care au avut loc mai târziu în timpul capturarii lui Akhal și au ucis atât de mulți oameni de ambele părți. Modul propus de Lomakin pentru rezolvarea acestei probleme a fost, poate, singura corectă și oportună în acele condiții atât pentru Tekin, cât și pentru autoritățile ruse. În acest sens, generalului Lomakin trebuie să i se acorde cuvenția - a înțeles mai bine decât alții importanța situației apărute în acel moment și oportunitățile care erau disponibile pentru anexarea pașnică a lui Akhal la Rusia. „... Ceea ce s-ar putea realiza acum fără o lovitură nu se va face fără victime semnificative în timp”, a scris el în primăvara anului 18761. În cele mai înalte cercuri guvernamentale ale Rusiei, planurile lui Lomakin nu au primit aprobare și sprijin.

Ministrul de război D. A. Milyutin, cancelarul de stat A. M. Gorchakov și împăratul Alexandru al II-lea însuși nu credeau în mod deosebit în posibilitatea anexării pașnice a lui Akhal la statul rus. dispozitivul nomazilor nu provoacă o urgență "2,

Într-o scrisoare către comandantul-șef al armatei caucaziene din 19 februarie 1876, ministrul de război D. A. Miliutin a scris: aceasta pentru întărirea treptată a influenței noastre morale asupra acestor turkmeni. Să introducă deodată un fel de structură administrativă printre nomazi, care de secole s-au obișnuit cu un mod de viață complet diferit. ar însemna să grăbim, fără o necesitate extremă, cursul

treburilor de la periferia noastră asiatică și, poate, să ne creăm un nedorit.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 228.

2 TsGVIA, f. BJ X d 6889, ll. -11-43.

complicație a nasului. Este necesar să coacem roadele eforturilor noastre menite să menținem o atitudine iubitoare de pace față de noi în rândul nomazii transcaspici și atunci, bineînțeles, va veni vremea când împrejurările care au devenit clare ne pot determina să luăm mai mult. măsuri active de aranjare a soartei populaţiei Teke.

Astfel, guvernul țarist a crezut că momentul nu era încă „copt” să se ocupe de treburile Teke. Se presupunea că deplasarea detașamentului rus spre Ahal nu se va face fără o ciocnire armată cu tekini, ceea ce ar necesita o creștere a componenței trupelor din Transcaspia și, în consecință, cheltuieli mari, care la acea vreme nu doreau. a „sacrifici”. În aceeași scrisoare menționată mai sus, D. A. Milyutin a scris: „... Importante inconveniente politice sunt, de asemenea, asociate cu mișcarea propusă spre Askhabad. Acest punct se află la 250 de verste de Merv, acel punct dureros în ultima politică din Asia Centrală a Marii Britanii. Unele ciocniri goale între Merv Tekin și detașamentul nostru vor duce la inevitabile explicații cu guvernul englez, pe care, având în vedere relația actuală cu cabinetul londonez, ar fi de dorit să le evite.

Într-un cuvânt, guvernul țarist a decis să aștepte cu soluționarea chestiunii Akhal până „până când se va stabili în sfârșit influența morală a Rusiei în rândul tekinilor”3.

Pe baza tuturor acestor considerații, Lonakin a fost instruit „fără nici un pretext să întreprindă o mișcare către partea superioară a Grecului A și către ținuturile Akhal-Teke în direcția Askhabad”4. Cu această ocazie, într-o atenție specială a ministrului de război din 27 martie 1876, s-a afirmat că „trupele ruse din țara de la sud de Uzboy ar trebui să rămână în poziție de observație; în nici un caz nu trebuie permisă mișcarea adânc în el dincolo de Kizyl-Arvat și râu. Sumbar”. În schimb, a fost recunoscută ca fiind „foarte utilă” construirea rutelor care duc de la Krasnovodsk la Sary-Kamysh pentru „a asigura în sfârșit comunicația și circulația comercială a caravanelor de pe coastă.

1 TsGViIX, f. VUA, d. 6889, ll. 41-43. Vezi și Sat. „Alăturarea...”, pp. 200 - 211.

2 TsGVIA. f. WUA, l. 6889, ll. 41-43.

3 N. I. Grodekov, Decret, lucrare, vol. I, p. 123.

4 sat. „Alăturarea...”, p. 221.

Marea Caspică până la Bazinul Aral și Teritoriul Turkestan”1.

Toate argumentele și explicațiile generalului Lomakin despre necesitatea și posibilitatea de a ocupa Akhal sau de a stabili controlul în ea, în ciuda sprijinului autorităților caucaziene (generalul Frankini însuși a mers personal la Sankt Petersburg în această chestiune), s-au dovedit a fi în zadar. .

Între timp, în Akhal, tulburările și anarhia au continuat să crească: „O parte din Tekins vrea să-l aleagă pe Musa Mutavaily, alta îl vrea pe Nurberdy Khan, iar a treia nu recunoaște puterea nimănui asupra ei înșiși”, relatează sursele pe această temă2.

Sosirea lui Musa Mutavaila nu numai că nu a reușit să asigure ordinea și liniștea în Akhalo, dar, dimpotrivă, chiar a exacerbat foarte mult contradicțiile interne deja grave dintre tekini. Majoritatea locuitorilor oazei nu au vrut să-l recunoască pe trimisul Khiva drept khanul lor. Acest lucru a determinat în primul rând eșecul misiunii sale în Akhal. Cu toate acestea, chiar și după întoarcerea lui Mutavaila la începutul lui aprilie 187G la Khiva, pacea și ordinea nu au domnit printre tekini. Nurberdy Khan a rămas în continuare figura principală în oază, iar Lomakin a continuat să-l favorizeze. Analizând situația din Akhal în primăvara anului 1876, el a ajuns la concluzia corectă că va exista „fie anarhie completă, dezordine și întărire prin tâlhări și tâlhări care începuseră deja, fie întărirea în Tex, într-un fel sau altul - nu se întâmplă. Nu contează, puterea și semnificația lui Nurberdy Khan"3. După ce i s-a ordonat să nu se mute la Akhal sub niciun pretext, Lomakin a început să solicite asistența Khiva Khan și autorităților departamentului militar Amu Darya pentru a stabili vechimea lui Nurberdy Khan aici. Într-o scrisoare către colonelul Ivanov, el scrie: „... în împrejurările actuale, când nu putem merge mai departe de Kizyl-Ar-vat și Sumbar și nu ar trebui să ne amestecăm efectiv în treburile Tekinilor, un lucru rămâne pentru noi: să-l recunoaștem pe Nurberdy Khan drept hanul senior în Teke și să permită reînnoirea etichetei sale de către Khanul din Khiva. Prin aceasta, îi vom oferi cel puțin sprijin moral, deoarece este imposibil să oferim un altul, mai substanțial și mai real”4 . Autoritățile din Amu Darya

1 sat. „Alăturarea...”, p. 222.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6889, l. 68.

3 sat. „Alăturarea...”, p. 229.

4 Ibid., p. 230.

departamentul militar, străduindu-se cu orice preț să participe la „mnroivoreppnn” al Tekinilor din Ahal, l-a sprijinit pe generalul Lomakin. În scrisoarea colonelului Ivanov citim: „... Mai mult de 2/3 din populația Akhal este de partea lui Nurberdy Khan și doar câțiva nu sunt de acord să-l recunoască drept bătrân... Singura modalitate de a liniștiți-l pe Tex și aduceți-i la un acord este să-l sprijiniți pe Nurberdy Khan, cu condiția ca s-ar putea să se bazeze în continuare pe liniștirea soților Tekin. Orice altă alegere a lui Khan este imposibilă. Cu toate acestea, ministerul militar rus, prin comandantul

districtului militar Turkestan, i-a sugerat categoric colonelului Ivanov - „să se abțină de la amestecul direct în relațiile Khiva Khan cu triburile din sudul turkmenilor care fac parte din zona de influența autorităților transcaspice și în niciun caz să nu lăsăm hanul să presupună că îi recunoaștem cel puțin un comemorativ puterea asupra populației independente turkmene”2.

Lomakin a primit însă un al doilea și la fel de categoric ordin „de a se limita la o comunicare excepțional de temeinică între Krasnovodsk și bazinul Amu Darya”3. Între timp, deputațiile Teke au continuat să viziteze Krasnovodsk - khani individuali și maiștri din diverse locuri din Akhal. Caravanele comerciale ale Tekinilor au continuat să sosească aici; comerțul plin de viață s-a desfășurat nu numai cu Krasnovodsk. dar şi cu Baku4.

Având în vedere faptul că în Akhal dominau dezordinea și anarhia, oamenii care au ajuns la Krasnovodsk cu caravane comerciale și mai ales cu deputații aparțineau unor grupuri foarte diferite în pozițiile lor. Bineînțeles, fiecare dintre hanii și maiștrii care au ajuns aici a încercat în toate modurile posibile să susțină și să demonstreze corectitudinea poziției lor și, în același timp, s-au plâns mereu de unul dintre hanii din același trib. Această împrejurare a împiedicat serios activitățile autorităților locale ruse, le-a împiedicat să ofere individualilor Teke khans o primire adecvată în interesul unei orientări diplomatice generale în raport cu întregul trib Teke. În acest sens, generalul Lomakin, cu permisiunea și aprobarea autorităților caucaziene, în iunie 1876

1 Ci'P \ Cargo. SSR, f. 545. d. 1252, p. 22-23; CI BUA, f. VUA, D. 6889. ll. 93 94.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 225.

3 TsGVIA Cargo. SSR f. 545, d. 1251, l. 95.

4 TsGYIA. f. VX \, d. 6880, ll. 64 67.

120

adresează o scrisoare maiștrilor lui Ahal despre ordinea relațiilor lor cu administrația rusă a lui Zakaspp. „Declar și răscumpăr”, spunea acest recurs, „pentru ca de acum înainte toate cererile și cererile de la Tekins să vină la mine numai prin Nurberdy Khan, astfel încât toate rulotele echipate și trimise la Krasnovodsk de către Tekins să fie aprovizionate cu Nu rberdy- tipări scrise hai.om, numai pentru acestea se va acorda sprijin și îngrijire acestor rulote ”*. În același mod, oricine dorea să meargă „în pelerinaj la Mecca sau cu afaceri comerciale în Baku, Astrakhan și Makariev” trebuia să obțină permisiunea de la Nurberdy Khan pentru asta și numai atunci puteau fi eliberați de administrația rusă. bilete speciale care le garantează trecerea nestingherită pe bărci cu aburi. S-a avertizat cu strictețe că, dacă tei sau caravane individuale au venit la Krasnovodsk fără permisiunea lui Nurberdy-khap, atunci „aceștia vor fi imediat îndepărtați de aici înapoi”1 2. Excepția de la această regulă au fost hanii și maiștrii cetăților Besh Kala. , cărora li sa permis să viziteze Krasnovodsk fără piedici.

Acordând preferință lui Nurberdy-haiu, generalul Lomakin nu a putut, totuși, nu numai să pună capăt conflictelor civile din Akhalo, ci, dimpotrivă, a contribuit la apariția unor noi tulburări și lupte. Încălcați demnitatea și drepturile lor, hanii tribali separatiști au devenit și mai ostili față de Nurberdy Khan. Nemulțumirea a fost exprimată și față de patronul său, generalul Lomakin. Poziția pasivă și nedeterminată a „ak-padishah", la rândul său, a contribuit la agravarea crizei politice interne din Akhalo, slăbind aici pozițiile susținătorilor Rusiei.

Creșterea notabilă a sentimentului anti-rus din Akhal a fost ulterior folosită cu pricepere de imperialismul britanic împotriva Rusiei.

1 sat. Aderare..", p. 245 -246; N. I. Grodekov. Decret, lucrare., domnul I, p. 122-123.

2 T a m e.

CAPITOLUL V

EXPEDIȚII MILITARE ȘI CUCERIREA AKHALULUI DE CĂTRE CARISM

Principalele motive pentru deteriorarea relațiilor dintre autoritățile ruse și locuitorii din Akhal

Principalul și cel mai important motiv pentru toate relele și nenorocirile care s-au abătut pe turkmenii din Akhal a fost politica agresivă a țarismului din Turkmenistan. Rezultatul direct al acestei politici au fost bătăliile sângeroase de lângă Geok-Tepe în 1879 și apoi la sfârșitul anului 1880-începutul lui 1881. Cu toate acestea, această propunere generală singură nu epuizează problema cauzelor războiului din Turkmenistan. Au existat o serie de alte circumstanțe care, cu mult înainte de izbucnirea ostilităților de la Akhal, au contribuit la agravarea relațiilor ruso-turkmene. În acest sens, în primul rând, ar trebui să evidențiem intrigile anti-ruse ale colonialiștilor britanici și ai lor persani-turci, care se intensificaseră până atunci.

În planurile coloniale ale Angliei, lui Akhal i sa acordat o mare importanță ca zonă strategică importantă în rivalitatea anglo-rusă din Asia Centrală. Prin urmare, cercurile guvernamentale Anglin sunt foarte geloase și au urmărit îndeaproape fiecare pas făcut aici de Rusia țaristă.

Neîndrăznind, din mai multe motive serioase, să declanșeze un război cu Rusia țaristă pentru dominație în Est, cercurile militante ale politicienilor britanici au organizat o amplă activitate subversivă pe care le-au desfășurat împotriva rușilor în zonele de graniță.

cu Asia Centrală, inclusiv cu Turkmenistan, regiuni. Deci, în Khorasan și Astrabad, a funcționat un grup de agenți, format din colonelul Becker, căpitanul Clayton, căpitanul Nepier, locotenentul Gill și alții. Cu ajutorul și medierea unor domni feudali locali individuali, ei au înființat în orice mod posibil turkmenii, în principal Tekins, împotriva Rusiei, instigând la fanatismul religios în ei ..., mituind

individuali khani și ishani cu diverse ajutoare, promițându-le asistență financiară și militară împotriva rușilor etc.'

Având posibilitatea de a călători liber pe teritoriul Iranului, agenții britanici au încercat să insufle celor mai ostili conducători feudali persani ideea că „Persia trebuie să aibă grijă să-și asigure periferia nordică de planurile ambițioase ale Rusiei” și că pentru aceasta a fost necesar doar pentru a ajuta la formarea unor triburi turkmene individuale ale unei confederații, „care ar putea rezista serios încercărilor Rusiei de a-și extinde posesiunile în Est”1 2.

În același timp, britanicii l-au amenințat deschis pe șah că va ocupa una dintre insulele din Golful Persic dacă ar permite ocuparea lui Akhal de către trupele ruse. Rezultatul tuturor acestor lucruri a fost o încercare făcută de șahul Persiei în vara anului 1876, cu ajutorul domnitorului Kuchanului, Abul Hussein Khan4, de a-i câștiga pe influenții hani și pe Isha-nov-Tekins.

Profitând de legăturile de familie cu N'rberly Khan și de prietenia cu mulți feudali Teke, Abdul Hussein Khan i-a invitat în august 1876 la fortăreața sa de graniță din Peru az, se presupune că pentru curse de cai. Aici le-a spus teke-hanilor că dacă ei sunt ascultători de șahul persan, atunci

1 Istoria RSS Turkmenă, v. 1, carte. 2. Ashkhabad, Din Academia de Științe Zoan a TSSR 1957, p. 113.

2 TsGVIA, f. VUA. casa 6907, l 69

3 History of the Turkmen SSR, vol. 1. (până la 2. Editura Ashkhabad a Academiei de Științe a TSSR, 1957, p. 124).

4 Abdul Hussein-khan fusese în relații ostile cu șahul cu doar un an înainte și, după arestarea tatălui său, conducătorul Kuchan, a fugit la Tekin. Acolo a locuit cu Nurberdy-khan, s-a căsătorit cu ruda lui și a mers cu el la alamani împotriva propriilor triburi, până când a avut milă de el. Când șahul a avut nevoie de serviciile lui Abdul Hussein Khan pentru a-i convinge pe Tekins în Persia, acesta din urmă s-a angajat să îndeplinească acest ordin cu mare zel.Vezi TsGIA Gruz. SSR, f. 545, dosar 1552, ll. 147-152.

acesta din urmă nu va permite rușilor să intre în Akhal. În sprijinul cuvintelor sale, a jurat chiar pe Coran că rușii nu vor veni niciodată la Akhal și că șahul îi va elibera pe toți captivii Tekins1. La insistențele lui Abdul Gussin Khan, un grup de maiștri Teke și aksakal au mers cu el la Teheran pentru discuții personale cu șahul. Aceste negocieri au durat foarte mult timp și în cele din urmă nu au dus la rezultatele dorite pentru guvernul persan.

Eșecul încercării aventurierului politic Abdul Hussein Khan și a guvernului șahului de a-i convinge pe unii dintre liderii tribali din Khkhal să accepte cetățenia Pirsi a însemnat o înfrângere serioasă pentru englezul sp tomatin, întrucât, potrivit surselor ruse, „liderii Persia și turkmenii Teke în acest caz. În acest caz, au existat agenți

englezi care locuiau permanent și călătoreau în provinciile de est și de nord ale Persiei. Cu toate acestea, aceste evenimente au complicat și agravat foarte mult relațiile dintre locuitorii din Akhal și autoritățile ruse.

Una dintre metodele de „lucrare” a informațiilor Bpitap a fost răspândirea sporită printre turkmeni prin mituiți individuali Teke khans și ishans a diferitelor zvonuri ostile Rusiei. Cel mai adesea, reprezentanți ai clerului musulman reacționar au fost folosiți în acest scop, făcând pelerinaje la Mecca, Constantinopol și alte locuri „sfinte”.

Așadar, de exemplu, Kerimberdy-ishan, cunoscut în Ahal, după șederea sa la începutul anului 1876 la Constantinopol (unde, după toate probabilitățile, a primit „instrucțiunile” adecvate de la patronii săi englezi și turci), a rămas special în Tiflis pentru câteva luni și Baku4, poate pentru a afla despre planurile comandamentului trupelor din districtul militar caucazian privind acțiunile ulterioare în Turkmenistan. Revenind la Akhal, a început să-i asigure pe toată lumea „că rușii vin la Teke, că el însuși a văzut trupele plecând la Krasnovodsk din Baku”. Răspândind zvonuri „răutățioase și ostile Rusiei”, el a predicat poporului „gazavat”, cerând un război „sfânt” împotriva rușilor. Drept urmare, potrivit generalului Lomakin, „aceste zvonuri au provocat o mare agitație în Teka: unul a decis să

1 Ts111A Grchz. SSR, f. 545, dosar 1552, ll 147-152.

2 T a m.

3 sat. „Alăturarea...”, p. 257.

4 Ibid., p. 243.

.cat d Merv. alții s-au gândit să se retragă la geep, alții au decis să lupte cu rușii pentru a muri acolo. unde sunt îngropați bunicii și tații lor. Îngrijorarea poporului Teke cauzată de aceste zvonuri tulburătoare este evidențiată și de o scrisoare a lui Nurberdy Khan și a altor teke-hani către hanul din Khiva, în care îi cer să ajute la încetinirea mișcării detașamentului rus către Akhal pentru cel puțin timp. câteva luni1 2. Deși nu există date despre prezența agenților britanici în Akhal însuși în 1876-1877 nu, este incontestabil faptul că acești agenți în perioada indicată au activat constant în regiunile din Persia cele mai apropiate de Aala. Deci, de exemplu, în vara lui 1876, generalul Lo

Iakii a scris: „Agentul britanic, căpitanul Nepier, se afla în Bujnurda, nu departe de Akhal. A fost adesea vizitat de maiștrii și khanii Teke. Teke Khan, conducătorul Ovez Durdy Khan, a trăit cu el destul de mult timp, a primit cadouri bogate de la el, chiar a vrut să-și croiască drumul către Akhal-Teke cu el, dar tâlharii Goklsn au intervenit. Aflându-se în Kuchach la începutul anului 1877, Nspili a apelat la kurzii locali pentru ajutor, oferind bani mari celor care îl vor conduce la Akhal, dar niciunul dintre kurzi nu a îndrăznit să facă acest lucru4. Întâlnirea căpitanului IIepnr cu unul dintre hanii

conducători ai Akhal-Or iz Mamfd-hayi din Tabriz nu aparține aceleiași epoci. Nepier i-a oferit „cadouri bogate, inclusiv câteva arme scumpe". În lungi conversații, agentul britanic l-a îndemnat pe Oraz Mametkhan în toate modurile posibile să-și convingă oamenii să se supună șahului.

Raportând despre șederea la începutul lunii februarie 1877 a „domnului Neppr" la periferia nord-estică a Khorasanului, în „zonele cele mai apropiate de turkmenii nomazi din Akhal-Teke", consulul rus la Astrabad Bakulin a scris că „din Karry-Kala, în vecinătatea ei, la Kizyl-Arvat, orașul Nepir, era cel mai convenabil să colectăm informații despre Besh-Kala și de la Firyuza - despre cetățile cele mai apropiate de Ashkhabadt"6.

La sfârșitul lunii februarie și în martie 1877, căpitanul Nepir, sub pretextul vânătorii, opera deja nu departe de Astrabad, „la cea mai mică distanță de stepă și de locul plugului-

1 Sat „Se conectează...", p. 243

2 TsGVIA Cargo. SSR, f. 545. d. 1252, l. 12.

3 Ibid., dosar 1891. ll. 5 132.

4 sat. „Conexiune..", p. 295.

5 Ibid., p. 296

G| Hmmm. pagina 29B.

taberele de nomazi ale turkmenilor din tribul Atabay"1. Se pare că până atunci primise o nouă misiune, deosebit de importantă de la comandamentul serviciilor secrete britanice, deoarece Bakulin relatează că scopul șederii căpitanului Nepnr în această zonă era „de a urmări pregătirile pentru viitoarea mișcare a trupelor ruse în Teke"2. . Într-un alt raport (datat 4 aprilie 1877), Bakulin scrie că agentul englez Nepir „primește informații despre starea de lucruri în stepă de la unul dintre turkmenii tribului Atabay, clanul Dugunch - Bek-Murad, care este recompensat. pentru mesajele lui"3 .

Intrigi anti-ruse ale serviciilor secrete britanice în imediata apropiere a Akhal în 1876-1877. nu se limitează doar la „activitățile" căpitanului Napier. Pe lângă el, în această perioadă au activat în aceste zone agenții britanici Chirchnl, Becker și alții.4 Cu toate acestea, principalul „merit" în răspândirea sentimentelor anti-ruse în Akhal îi aparține! căpitanul Nepiru - acest „specialist faimos în Akhal". El a fost cel care a fost angajat în „prelucrarea" individualilor Teke khans și Ishans, aducându-le darurile. Și el a fost cel care i-a convins în toate modurile posibile pe Nomuts-Atabaeviți să refuze să ofere detașamentului rus cămile pentru Kizyl-Arvat. campania5 6. Încercarea nereușită a guvernelor persane de a-i subjuga pe turkmenii din Ahal5, care a fost menționată mai sus.

Intrigile anti-ruse intensificate ale serviciilor secrete britanice nu au putut decât să aibă o anumită influență asupra populației din Akhal și, în primul rând, asupra khanilor și ishanilor militanti.

Atitudinea ostilă față de Rusia și activitatea antirusă a indivizilor teke khans și ishans, care erau în esență executorii planurilor și intențiilor imperialiștilor britanici din Turkmenistan, a fost un alt motiv serios pentru agravarea relațiilor ruso-turkmene. Negocierile teke-persane menționate mai sus

* Sat. „Alăturarea...”, p. 297.

2 Ibid.

3 Ibid., p. 302.

4 sat. „Aderare...”, p. 292-307; TsGVIA, f. VUA, d. 6907, ll. 69 70. Despre activitățile agenților britanici în zonele limitrofe cu Akhalom în 1873 1878. vezi N. A. Khalfin pentru detalii. Aderarea Asiei Centrale la Rusia. M., 1965, p. 330-342.

5 sat. „Aderare. ”, pp. 302-304.

6 TsGIA Cargo. SSR. f. 545, a. 1891, ll. 5-132.

ry, care a avut loc în august-septembrie 1876, a fost motivul pentru intensificarea relativă a politicii coloniale a țarismului în Turkmenistan și, în special, în Akhal. Acest pretext a fost exagerat și „întemeiat” în mod corespunzător prin eforturile și diligența cercurilor militante ale Rusiei țariste. Chiar și generalul Lomakin, care înainte fusese un susținător al unei soluții pașnice a problemei Akhal, a început să ceară intrarea cu orice preț pe teritoriul Sala.

„... Nu trebuie să pierdem niciodată această oază din mâinile noastre, deoarece interesele noastre cele mai semnificative în această regiune și în Asia Centrală cer acest lucru... Prin urmare, este necesar din partea noastră să luăm cele mai energice măsuri...”1 , scria el în toamna anului 1876 „Trebuie să apucăm mâinile Tekinilor. Sunt pe deplin convins că, cu cât amânăm mai mult această chestiune, cu atât ne vom regreta și ne vom pocăi mai târziu”, a avertizat Lomakin. În primul caz, generalul Lomakin a sugerat să se limiteze la ocuparea unui punct extrem din oaza Teke, Kp-zyl Arvat este cel mai bun. Prin obținerea unui punct de sprijin în ea, în opinia sa, ar fi posibil să se asigure încetarea „tuturor intrigilor Persiei” și „securitatea drumului comercial militar Krasnovodsk-Khnvishkoy” de la raidurile lui Tekin, precum și „întărirea Rusiei”. influență în Akhal”3. Sprijinind propunerea lui Lomakin, comandantul șef al armatei caucaziene, într-o scrisoare către ministrul de război din 20 octombrie 18764, a cerut instrucțiuni adecvate în această chestiune. Drept urmare, la începutul lunii noiembrie, Lomakin a primit un ordin special de pregătire și în primăvara anului 1877 de a îndeplini ocupația Kizyl-Arvat. Cu toate acestea, având în vedere situația tensionată din Balcani și, în legătură cu aceasta, temându-se să deranjeze „dispoziția politică a Europei”, guvernul țarist l-a avertizat pe Lomakin despre necesitatea

„pregătirii” tekinilor pentru sosirea trupelor ruse, pentru a evita o ciocnire armată5.

„Ordinul cel mai înalt” în această chestiune (datat 6 noiembrie 1876) spunea: „... pregătiți această mișcare în așa fel încât populația locală să nu se îndepărteze când se apropie trupele noastre și în general, pentru ca șederea noastră acolo să nu se îndepărteze. servesc la clarificarea și întărirea moralei

1 TsGIA Cargo. SSR. f. 545, d. 1891. ll. 5-132.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6889, lungime. 248-256.

3 T a m.

4 Ibid., ll. 220-221.

5 T a m.

127

influența ta a căzut de către poporul Teke, fără a recurge la arme.

Pe baza acestor instrucțiuni și având suficient timp la dispoziție (5-6 luni), generalul Lomakin a început cu adevărat să „pregătească” locuitorii din Akhal pentru viitoarea ocupație a Kizyl-Arvat de către trupele ruse. Această muncă a fost realizată în principal prin corespondență și negocieri personale cu hanii individuali, în special cu hanii din cetățile „din apropiere”. Unii dintre ei (Sophie-khan, Karadzha-hap etc.), ca și înainte, au continuat să viziteze Krasnovodsk. În acel moment, Nurberdy Khan pierduse sprijinul și patronajul lui Lomakin. Motivul pentru aceasta a fost prietenia lui Nurberdy Khan cu Abdul Hussein Khan din Kuchan și participarea sa la intrigile acestuia din urmă menite să-i subordoneze pe Tekins lui Pran.

După „negocierile” teke-persane, care, potrivit lui Lomakin însuși, erau „iluzorii” și „nu au avut nicio influență asupra masei populației din Akhal-Teke”2, Nurberdy Khan a încetat să se bucure de fosta favoare a șef al departamentului militar transcaspic, deși între ei mai existau corespondență ocazională.

Lomakin i-a acordat acum o preferință deosebită lui Ovez M,-rad (Tykma) serdar, despre care a vorbit ca fiind o persoană „foarte distinsă în mintea sa, abilitate de a se comporta și de a vorbi, care se bucură de o reputație de unul dintre cele mai eficiente și energice întâmplări, care are o influenţă imensă în rândul oamenilor »3.

Pentru a „pregăti” mai bine ocupația Kizyl-Arvat, Lomakin a trimis Tekinilor un ofițer de poliție cadet Makh Liagometov, care, fiind originar din Caucaz, putea vorbi turkmen. Magometov era deja familiar cu Tekins, deoarece în toamna anului 1875, în numele lui Lomakin, a călătorit la Akhal, unde a reușit să se familiarizeze cu mulți oameni influenți, în special cu Tykma-ssrdar.

Trimițându-l pe Ayagometov la Akhal pentru a doua oară, Lomakin s-a gândit să-i „calmeze” pe Tekin și, în principal, pe hanii lor, să

„inspire încredere în ei”, într-un cuvânt, să-i convingă de „vederi excepțional de bune” venite din ocupația rusului. detaşamentul Kizyl-Arvat care se pregătea. Cu toate acestea, scopul principal al trimiterii lui Maha Magometov la Akhal a fost explicat prin dorință

1 sat. „Aderare...”, p. 280.

2 Ibid., p. 272.

3 Ibid. p. 281.

de către șeful departamentului militar transcaspic pentru a recunoaște poziția și starea de spirit a Tekinilor pentru a realiza mișcarea planificată a detașamentului rus în conformitate cu aceasta.

Ajuns la Akhal, însoțit de Sophie Khan, Yaylym-serdar, Geldy-Sovdagar și alți maiștri care au vizitat Krasnovodsk în noiembrie 1876, Maha Mohammedov sau, așa cum era numit printre turkmeni, Mulla Mamed, a fost foarte bine primit de către Tekins. După o scurtă ședere la Akhal, pe 9 decembrie, „însoțit de 45 de șefi de onoare și maiștri Teke, nu numai din cele mai apropiate, ci și din cele mai îndepărtate fortărețe, s-a întors la Krasnovodsk”'.

Maiștrii care au ajuns la Krasnovodsk, printre care se numărau Tykma-serdar, Sheikhim-khan, Karadzha-khan, fiul celebrului Khzp Mamed Atalik Karadzha-aksakal, Sophie-khan și alții, au declarat „ascultare necondiționată și devotament față de marele ak -padishah”, despre aceasta Același lucru s-a spus în scrisoarea prezentată lui Lomakin de către cei patru khani principali ai Akhal1 2.

Potrivit lui Lomakin. Tykma-serdar și maiștrii care au sosit cu el s-au întors către el cu următoarea afirmație: „... Tekinii sunt un popor sălbatic, captivant și, dacă vrei să oprești jafurile și jafurile din cealaltă parte, vino la Teke și angajează ferrashes. , altfel nu există ordine între ei. poate"3. Dar nu se poate fi sigur că dispozițiile și interesele reale ale hanilor și maiștrilor Teke au coincis complet cu conținutul declarațiilor lor oficiale. Aparent, exprimându-și „loialitatea” față de Lomakin și îndemnându-l să „stabilize ordinea” în Ahal, ei au vrut astfel să-și ispășească într-o oarecare măsură vinovăția pentru participarea majorității lor la negocierile cu reprezentanții autorităților iraniene. În același timp, știind dinainte despre prilejul iminent pentru Akhal, mulți dintre hanii sosiți la Krasnovodsk s-au grăbit să-și asigure cea mai avantajoasă poziție în acest sens.

Sosirea în decembrie 1876 a unui grup mare de maiștri turkmeni la Krasnovodsk cu propuneri de pace poate fi apreciată doar pozitiv, întrucât guvernul țarist, chiar dacă este forțat, a dus până acum o politică de avansare „fără zgomot”, fără folosirea armelor. , iar Krasnovodsk a fost

1 sat. „Alăturarea...”, p. 278.

2 Ibid., p. 281.

3 Ibid., p. 282.

Ordinul nr. 132

lift

un fel de dovadă a dorinței lor de a evita și vărsarea de sânge nedorită în Akhal.

După cum mărturisește Lomakin, bătrânii și hanii care l-au vizitat „foarte înțelegător” au reacționat la viitoarea ocupație a Knzyl-Arvat de către detașamentul din Krasnovodsk, realizând că „nu poate fi nici un rău pentru ei din aceasta, iar beneficiul va fi enorm, deoarece atunci ei vor fi liberi și nestingheriți se vor angaja în comerț și își vor vinde (rusești) covoarele, pâslele, lâna, uleiul, berbecii, caii etc., în schimbul mărfurilor roșii (rusești) și a altor produse manufacturiere ”*. Hanii l-au asigurat pe Lomakin că atunci când detașamentul rus se va apropia, „auls lor nu se vor clinti”. În același timp, ei au avertizat că nu pot garanta pentru toți Tekini și că poate că ar fi printre ei cei care „vor trata pe ruși cu ostilitate deplină și, profitând de orice ocazie, nu vor încerca să le facă rău (le) ... "12.

Evenimentele care s-au petrecut mai târziu au confirmat aceste avertismente și temeri fără echivoc ale khanilor care au ajuns la Lomakin.

În decembrie 1876, generalul Lomakin a auzit zvonuri că. că „recent, în Akhach, a izbucnit din nou fosta dușmănie sângeroasă dintre Kurban Aiurad-ishan și Nurberdy-khan. Au fost deja mai multe lupte, precum și mai mulți uciși și răniți de ambele părți.

Prezența în oază a unor grupuri care au luat poziții diferite, adesea opuse, a exclus orice posibilitate de a stabili o opinie unică, adică de acord a locuitorilor din Ahal în raport cu Rusia. Dacă vizitele multor teke khans și maiștri la Krasnovodsk, precum și sosirea aici a caravanelor comerciale de la Akhal4, au mărturisit într-o oarecare măsură dorința majorității populației oazei de a menține relații pașnice cu rușii și de a evita vărsarea de sânge. , apoi o serie de alte fapte au vorbit despre prezența și chiar despre o creștere treptată a stărilor de spirit ostile Rusiei în Akhalo. Toate acestea ar trebui luate în considerare în strânsă legătură cu consolidarea recuzitei anti-ruse.

1 sat. „Aderare...”. pagina 282.

'Același m.

3 Ibid., p. 296.

4 Într-un raport din 11 februarie 1877, Lomakin relatează sosirea unei caravane comerciale de la Akhal la Krasnovodsk și a unei caravane mari (de 500 de cămile) pregătită de către Tekins pentru a fi trimisă rușilor. Ibid., p. 289-296.

kov agenți britanici și autorități persane din zonele de graniță din Akhal, precum și cu planuri de cucerire și aspirații ale guvernului țarist care se intensifică în mod semnificativ.

Vestea despre intenția detașamentului rus de a ocupa Kizyl-Ar-Vat și avertismentul lui Lomakin că locuitorii ar trebui să rămână la locul lor au fost percepute diferit la Akhal. / Partidul Antirus a început să ceară deschis rușilor o respingere armată, crezând că a venit momentul cel mai decisiv și mai convenabil pentru aceasta. Dar întrucât aceste apeluri nu au găsit aprobare universală în oază, susținătorii războiului s-au mulțumit deocamdată cu măsuri pregătitoare pentru o ciocnire cu rușii. În martie 1877, au încercat să împiedice detașamentul rus să adune cămilele necesare pentru viitoarea campanie. Clerici influenți și cunoscuți ai Tekinilor au fost trimiși special în taberele nomade ale Prnatrek Yomuts, de la care se plănuia să angajeze cămile, pentru a le descuraja să-i ajute pe ruși. „... Clerul Tekinilor ne-a vizitat constant charva în ultima vreme, convingându-i pe turkmeni să nu ne dea cămile pentru viitoarea tranziție și Teke”, a raportat Lomakin la începutul lui aprilie 1877.

Traducătorul Astrabad Lora stannin Rafael Ez-naev, care, la cererea lui Lomakin, a vizitat lagărele de nomazi Yomut pentru a încheia acorduri privind angajarea cămilelor, l-a informat că clerul Tekinilor a răspândit vestea acolo și că mari pregătiri sunt în desfășurare în Akhal împotriva rușilor2. Potrivit lui Lomakin, „acest zvon a fost (a fost) răspândit cu unicul scop de a intimida turkmenii și de a-i abate de la a da (detașamentului rus) cămile...”3.

„... Printre alte zvonuri”, scrie Lomakin, „hadjii Teke, sosiți de curând de la Constantinopol, s-au răspândit printre oameni că turcii au ucis deja totul < rus;, doar o mână dintre ei au rămas în Kraspovodsk”4.

Informațiile indicate și alte fragmente din documente de arhivă, care sunt în principal rapoarte ale conducătorilor militari țariști, deși nu complet, dar într-o anumită măsură, arată că fețele zukhov ale tekinilor, recurgând la afirmații absurde, au încercat să creeze credințe false în rândul lor. masele de oameni.

■ TsGIA Cargo. SSR. f. 545, d. 1438, ll 11 1Ĭ

1 La fel.

3 T a m.

4 Ibid.

Noah. concepție greșită despre evenimentele în curs, să folosească în propriile lor scopuri egoiste nu numai forțele și resursele locuitorilor din Akhal, ci și ale altor triburi turkmene, pentru a le

insufla spiritul dăunător al pan-turcismului. Ca urmare a intensificării agitației anti-ruse a clerului din Akhal, noroiul nu a angajat numărul necesar de cămile detașamentului rus, astfel încât a fost nevoit să adune cămile printre kazahii Mangyshlak.

Șeful detașamentului militar transcaspic a prevăzut posibilitatea unei ciocniri cu tekinii. „... Cu greu ne putem aștepta la o primire deosebit de cordială în Kizyl-Arvats”, a raportat Lomakin autorităților de top, rezumând și analizând toate evenimentele care au loc în acel moment1 2. Odpako. chiar fiind sigur de o ciocnire inevitabilă cu Tekins. nu a considerat campania planificată nedorită. Ca urmare a rapoartelor lui Lomakin, detașamentul său a fost întărit cu încă două batalioane de infanterie, precum și cu tunuri de câmp și de munte.

La începutul lunii aprilie 1877, detașamentul Ikhraspovodsky, în mai multe eșaloane, parțial pe nave prin golful Mihailovski, parțial pe uscat, a mers la Mota-Kara. Apoi, luând cu ei provizii pentru 2 luni, încărcate pe 1800 de cămile, pe 25 aprilie, detașamentul s-a mutat de la Molla-Kara spre Aydin și mai departe spre Achal. În Lchal, până în acest moment, susținătorii rezistenței armate la trupele țariste, aparent, au obținut o poziție predominantă, deoarece într-un raport din 29 aprilie 1877, Lomakin relatează că au trecut deja trei săptămâni de la legăturile sale cu hanii Teke, care avusese anterior relaţii cu corespondenţă amicală şi comunicare directă®. La două zile după întocmirea acestui raport, Lomakin a primit un cadou de la Tykma-ser, Sophie Khan, Shikh-Kuln-Khan, iar apoi de la Karadzha-chan, scrisori în care îl informau că cetățile și oamenii lor sunt pregătiți „cu cordialitate »Fă cunoștință cu detașamentul rus3. Cu toate acestea, când pe 7 mai detașamentul s-a apropiat de Kpzyt-Arvat și l-a ocupat, aici au găsit doar „gărzi de câmp” și câțiva bătrâni4. Aparent, locuitorii din Kizp-Arvat au fost forțați să părăsească schimbul satului sub amenințarea grupului de militanți akhaliani. „... Tekinienii îndepărtați au amenințat că vor jefui și îi vor ruina pe devoți pe’-, se pare,

1 CGI \ Cargo. SSR. f 5*5 l. 1438, ut 26-28.

2 Ibid.

3 Ibid., ll. 33-38

4 T ;i vi f e, ll. 30-32.

Tekins din apropiere, dacă aceștia din urmă, odată cu sosirea noastră <nzhe-npp, nu se retrag în nisipurile dincolo de Beurma”,* scrie Lomakin.

În același timp, este imposibil de negat o anumită neîncredere față de trupele ruse care a avut loc în rândul populației /Akhal și Kizyl-Arvat. După cum s-a menționat deja, o serie de ciocniri de rapiță cu detașamentul rus și un pogrom deosebit de crud desfășurat de Markozov în 1872 în Kpzyl-Arvat și satele învecinate erau încă vii în memoria Tekinilor, ceea ce a dat destule motive pentru a fi neîncrezător în " bune intenţii” ale comandantului regal. Acesta din urmă însuși nu a

negat acest fapt, raportând că „locuitorii din Kizyl Arvat, sub impresia panicii din 1872, s-au retras de aici 30 de verste la Koju...”1 2.

În zorii zilei de 12 mai 1877, nu departe de Kizyl-Arvat, în defileul Yalchi-Ata. a avut loc prima ciocnire armată.Coloana colonelului Navrotsky separată de tabăra rusă s-a ciocnit cu un important detașament de călăreți și lachei Tekin conduși de Nurberdy Khan. Ciocnirea, care a avut loc sub forma unei lupte intensificate, s-a încheiat cu sosirea întăririlor de la detașament la ruși și retragerea tekinilor. A avut efect prezența tunurilor de munte de câmp și a unui echipament militar-tehnic mult mai înalt și pregătirea trupelor țariste.

O încăierare în defileul Yalchi-Ata era inevitabil! o consecință a tuturor motivelor de mai sus, cauzate la rândul lor de anumiți factori interni și externi. Războiul ruso-turc care a început în aprilie 1877 a dus la o slăbire semnificativă a influenței Rusiei în Turkmenistan și mai ales în Ahal. Profitând de faptul că principala atenție a Rusiei țariste a fost pusă pe războiul cu Turcia, imperialiștii britanici și-au mărit semnificativ activitatea agenților lor în Asia Centrală. Dorind să oprească cu orice preț avansul rușilor în Turkmenia, aceștia au luat toate măsurile posibile, recurgând uneori la note amenințătoare.

Dezbaterea Rusiei asupra Turciei, care a fost unul dintre principalele centre ale islamului, a fost foarte abil folosită de coloanele engleze ale vorbitorilor pentru a incita fanatismul religios în rândul popoarelor din Asia Centrală, inclusiv în rândul guokmenilor. Tocmai în acest aspect ar trebui luate în considerare intensificarea (mai ales în 1877) activități anti-ruse ale teke-ishanilor și mullahilor, care au desfășurat propagandă împotriva Rusiei.

1 TsGIA Gruz SSR, f. 545, d. 1438, l l. 26 28.

2 Gaia, ll. 30 -32.

nu numai în Akhal, ci și dincolo de granițele sale - Prchatrek Yomuts de mijloc.

Aparent, există o anumită cantitate de adevăr în cuvintele lui Lomakin, care, explicând motivele înfruntării cu Tekinii din Adăpostul Yalchi-Ata, a scris: a jurat să murim și să distrugem micul nostru detașament, fără luptă, după cum se cere. de către Coran, să nu ne dea o bucată din pământul lor. Cu forța, i-au forțat pe Tekinii din cetățile din apropiere cu toți hanii și maiștrii lor să-i urmeze.

Agenții de informații britanici cu diverse feluri de promisiuni și daruri au reușit să câștige de partea lor sau de partea autorităților persane mulți hani și maiștri influenți ai Tekinilor, inclusiv chiar și Nurberdy Khan, care a fost considerat anterior un susținător clar al rușilor. După ce l-a contactat pe aventurierul persan Abdul-Husein-khan și pe „mentorul” său direct, căpitanul serviciului englez Nepir, Nurberdy-hap a abandonat complet orientarea rusă și s-a transformat

ulterior într-o figură centrală în activitățile subversive ale informațiilor britanice din Turkmenistan. Sprijinind aspirațiile avid de putere ale lui Nurberdy Khan, britanicii au putut să intre în încrederea lui și să stabilească un contact strâns și constant cu el.

Evenimentele din mai din 1877 au înrăutățit mult situația din Akhal și au fost, parcă, începutul războiului din Turkmenistan. Cu toate acestea, aceste evenimente încă nu au avut un caracter fundamental și decisiv în explicarea cauzelor bătăliilor sângeroase ulterioare din Akhal. Marea și justă luptă a turkmenilor a început abia în 1879, adică după ce țarul și-a dezvăluit adevărata sa față, esența sa prădătoare asemănătoare lupului și a pornit pe calea unei cuceriri deschise și nerușinate a Turkmenistanului.

Încărcarea din defileul Yalchi-Ata a servit drept pretext pentru ca guvernul țarist să deschidă operațiuni militare împotriva turkmenilor din Akhal. Adevărat, din cauza războiului cu Turcia și a situației tensionate de politică externă, aceasta nu a putut începe imediat să-și pună în aplicare planurile de cucerire. Cu toate acestea, natura acțiunilor sale ulterioare în Akhal era deja predeterminată. Evenimentele ulterioare au confirmat pe deplin acest lucru.

1 TsGIA Cargo. SSR, f. 545, dosar 1438, ll. 43-48.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6907, l. 6; sat. „Alăturarea...”, p. 338; M. N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 61.

După ciocnirea cu Tekins, detașamentul lui Lomakin nu a stat mult la Akhal. „Oboseala și boala soldaților, precum și lipsa proviziilor, l-au forțat pe generalul Lomakin să părăsească Kpzyl-Arvat”, scrie academicianul M. N. Tihomirov. Motivele retragerii trupelor țariste ar trebui să includă și teama de ciocniri repetate cu tekinii, care, în aceste condiții, nu au fost de bun augur pentru detașament. Șeful departamentului militar transcaspic, în raportul său, care caracterizează situația excepțional de dificilă și aproape fără speranță a detașamentului, a raportat, în același timp, că Nurberdy Khan „strânge petreceri uriașe”, ordonând „să se umple toate izvoarele din Kizyl-. Defileul Ar-vayekom și umpleți toate fântânile de-a lungul drumului Krasnovodskaya pentru a ucide (un detașament rusesc) fără apă”, iar acel „Koushut-khan din Verva îi trimite întăriri semnificative, chiar și cu artilerie, care ar trebui să sosească în Geok-Tspe în câteva zile”1 2.

Înaltul comandament, ținând cont de poziția detașamentului lui Lomakin, i-a permis să aleagă la propria discreție orice punct pentru parcarea detașamentului său, „rușinându-se că se întoarce la Krasnovodsk”3.

Detașamentul lui Lomakin a ales o parcare în Molla-Kara, unde a fost „destul de convenabil și sigur” și a fost posibil să asigure detașamentului hrană și să se pregătească pentru acțiuni decisive ulterioare4. În rapoartele sale ulterioare, Lomakin a cerut completarea

detașamentului său pentru a începe imediat să-l captureze pe Akhal. Având în vedere rezistența care i-a fost arătată, Lomakin a scris că „acest caz nu poate fi lăsat așa; Tekinii trebuie pedepsiți aproximativ, este necesar să-i descurajăm odată pentru totdeauna să deranjeze trupele noastre...”[5].

Fragmentul citat din raportul lui Lomakin arată că la acel moment deja abandonase complet opinia sa cu privire la soluționarea pașnică a problemei Akhal-Tekpn. Cerând să-i pedepsească „aproximativ” pe Tekin, Lomakin a vrut în același timp să-și ispășească vinovăția pentru

1 v. N. Tihomirov. Decretul muncitorilor, p. 39.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 319.

3 Ibid., <-tr. 320.

„Ibid., p. 321.

5 Ibid., p. 324

Nasul retragerii după o încăierare cu ei ar risipi astfel zvonurile, care erau defavorabile și nefavorabile pentru nei, care s-au răspândit apoi în cercurile cele mai militante din Rusia. Nu este o coincidență că mai târziu aproape toți autorii burghezi au scris despre abandonul Kizyl-Arvat de către Lomakin ca despre victoria turkmenilor, care se laudă și se laudă cu această victorie a lor. Dar, oricare ar fi fost, comanda supremă, printr-un ordin special din 12 iulie 1877, i-a refuzat lui Lomakin „o nouă mișcare către Kizyl-Arvat și mai departe de-a lungul oazei Tekinsky”, ordonându-i cu strictețe să se întoarcă cu detașamentul la Krasnovodsk.

Guvernul țarist s-a abținut să ia măsuri decisive în Transcaspia din cauza situației extrem de tensionate de politică externă și a războiului cu Turcia.

Expediția Kizyl-Arvat și încăierarea detașamentului rus cu Tekini au servit drept motiv pentru nota pe care Anglia a trimis-o la 9 iunie 1877 guvernului rus, atrăgând atenția asupra „consecințelor nefaste care ar putea rezulta din mișcarea rusilor. trupe în stepele turkmene”[1] 2. „Mișcarea rușilor, — se mai spune în notă, — poate impune guvernului regal datoria de a face o mișcare corespunzătoare pentru a înlătura temerile și neînțelegerile locuitorilor. a tarilor europene.

Vârful amenințător al sudoarei indicate se explică prin faptul că guvernul Disraeli căuta la acea vreme orice pretext pentru o intervenție generală în războiul ruso-turc.

Nedorind să strice relațiile „de prietenie” existente cu Cabinetul de la Londra, Ministerul rus al Afacerilor Externe a fost nevoit să facă concesii semnificative și să declare că ocuparea Kizyl-Arvat a fost cauzată exclusiv de „motive locale”, adică necesitatea să „păzească traseul de la Amu Darya” și să nu urmărească niciun obiectiv de

anvergură care ar putea dăuna intereselor lui Anglin în Afganistan și în țările vecine4.

Astfel, teama serioasă de un război cu Anglia în această perioadă deja tensionată și dificilă pentru Rusia a fost principalul motiv pentru indecizia și „conformitatea” guvernului țarist în problema turkmenă. Tsosle al întoarcerii detașamentului lui Lomakin la Krasnovodsk

1 Sat „Se conectează...”, pagina 328

2 TsGEIA, f. VUA, d. 6899, l. 57.

3 T a m.

' Sat. „Aderare...”, p. 326-327.

al 13-lea

aici, pentru o perioadă relativ lungă, într-adevăr, nu s-a luat nicio acțiune activă. Aceasta nu a însemnat refuzul guvernului țarist de a captura Akhal și întregul Turkmenistan.

În cele mai înalte cercuri guvernamentale ale Rusiei țariste, s-au pus la cale planuri serioase pentru acțiuni agresive ulterioare în Turkmenistan. În acest sens, prezintă un mare interes așa-numita „întâlnire specială” convocată la Sankt Petersburg în martie 1878. Ce măsuri ar trebui luate la granițele Rusiei din Asia Centrală în cazul unei ruperi cu Anglia pentru a face presiuni asupra ei – singura întrebare luată în considerare la această întâlnire în prezența împăratului Alexandru al II-lea. În urma întâlnirii, ministrul de război al Rusiei, Milyutin, a întocmit un memoriu amplu adresat împăratului în care subliniază măsurile care trebuiau luate în Transcaspia pentru „prevenirea posibilelor planuri ale guvernului britanic din Azinul Central și pentru a amenință propriile interese în Indiile de Est”1.

S-a propus un paragraf special al raportului ca măsură cea mai necesară: „Din partea districtului militar caucazian, întăriți trupele departamentului militar transcaspic și avansați un detașament de forță corespunzătoare către ținutul Teke și mai departe spre Merv. ...”2. Organizarea unei asemenea demonstrații, potrivit lui Lomakin, a fost cauzată de „convingerea generală și neîndoielnică că doar din partea regiunii transcaspice și a Asiei Centrale în general pot fi cel mai amenințate interesele engleze și că numai în această direcție Anglia poate fi vulnerabilă. „3. Evitând o ciocnire directă cu Anglia, cercurile conducătoare ale Rusiei, în același timp, au continuat să se pregătească pentru acțiuni deschise în Turkmenistan, mascând acest lucru cu dorința lor de a preveni „încărcarea directă sau indirectă” a britanicilor pe acest teritoriu. S-a dovedit că „cursul amenințător de acțiune” al guvernului britanic la acea vreme a împiedicat înaintarea țarismului rus în adâncurile Turkmenistanului și a servit drept justificare morală pentru viitoarea ocupare deschisă și nerușinată a regiunilor turkmene, în special a Akhal. .

Un amplu program de acțiune în Trans-Caspică, întocmit în luna mai a aceluiași an, ca urmare a unei lungi discuții

1 sat. „Aderare p. 332 333.

2 Ibid. pagina E85.

3 T a m.

ciot și schimbul de opinii în diferite cazuri, au rămas pe deplin în vigoare. Baza inițială a acestui program a fost amenajarea unei baze operaționale pe râul Atrek și ocuparea punctelor intermediare fortificate de-a lungul cursurilor sale inferioare și medii. Scopul său final a fost să pregătească și să realizeze capturarea lui Akhal și apoi a tuturor celorlalte regiuni din interiorul Turkmenistanului.

La 3 iulie 1878, generalul Lomakin a raportat că întregul său detașament a fost deja „predat cu toate sarcinile și alocațiile lui Atrek și concentrat în punctele Bayat-Khadzhi și Chat, având un post pentru aprovizionare ulterioară cu hrană și furaje în Chekishlyar. ” *.

În august, cea mai mare parte a detașamentului a fost mutată în Chat, un loc avantajos din punct de vedere strategic la confluența Sumbarului și Atrek. Înconjurată din toate părțile de râpe adânci, această fortificație era o cetate naturală inexpugnabilă: „Este imposibil să ne dorim un loc mai bun pentru fortificația noastră; două sau trei companii cu două arme pot fi aici complet garantate împotriva tuturor accidentelor”,* 2, a scris Lomakin, Chat urma să devină principala fortăreață pentru capturarea lui Akhal.

După ce a concentrat un detașament destul de puternic pe linia operațională Atrek (17 companii de infanterie, 5 sute de cavalerie cu 8 tunuri și 6 lansatoare de rachete), generalul Lomakin la mijlocul lui august 1878 a întreprins recunoașteri pentru a explora calea încă necunoscută în susul Sumbarului. După ce a trecut de-a lungul văii de-a lungul acestui râu pe o anumită distanță, detașamentul s-a întors spre nord și, după ce a traversat micii pinteni Kurendag, a ajuns la 21 august în satul Khoja-Kala, care se află la aproximativ 40 km de Kizyl-Arvat. De-a lungul întregului traseu, detașamentul s-a angajat în corectarea drumurilor, care într-o măsură mai mare ar fi trebuit să contribuie la succesul campaniei militare planificate. „... De la Chat până la limitele Tekinsky”, scrie Lomakin, „pe 120 de verste sunt doar 6 mici treceri; drumul este peste tot convenabil, pe roți, corectat de noi acum și dezvoltat, apa este peste tot din belșug. Aceasta este, fără îndoială, cea mai bună, mai convenabilă și cea mai scurtă cale către oaza Teke. În timpul șederii detașamentului rus în valea Khoja-Kalpnskaya, aici au ajuns numeroși negustori.

„TsGIA Cargo. SSR, f. 521, op. 10, d. 19, ll 32-42.

2 Sat „Alăturarea...”, p. 341.

3 TsGVIA, Gruz. SSR, f 521, op. 10, d. 19, ll. 46-b4

(La fel, foaia 75.

dy, maiștri și khans din Ahal n Karry-Kala. În apropierea taberei erau organizate în fiecare zi bazaruri extinse. După cum se vede din tonul generalului Lomakin, hanii și maiștrii din „toate cetățile Teke de la Kizyl-Arvat până la Kyaryz" au venit la el cu „o expresie de smerenie și o ofertă de servicii"2.

Figura principală în relația dintre Tekin și comandamentul rus era încă Ovez Murad (Tykma)-serdar, vorbind în numele locuitorilor așa-ziselor cetăți „din apropiere". El era pe atunci, parcă, un intermediar între Lomakin și hanii „depărtaților" Tekin, convingându-i pe aceștia din urmă să vină la autoritățile ruse cu propuneri de pace. Surse relatează că, ca urmare a necazurilor lui Tykma-serdar, hanii „depărtaților" Tekin „împreună cu toți principalii lor ishani și mullahi" s-au adunat de mai multe ori la locul său din Beurma și, în cele din urmă, chiar au început să se încline spre el. persuasiune, după cum se vede din scrisoarea lor către generalul Lomakin3. Dar personal nu au îndrăznit să vină la Ben-desep, unde se afla la acea vreme detașamentul rus. Indecizia hanilor „depărtaților" Tekin, potrivit generalului Lomakin, s-a explicat prin faptul că se temeau să nu fie pedepsiți „pentru atacul de anul trecut asupra detașamentului rus" și așteptau întoarcerea de la Merv a șefului lor. khan Nurbsrda, care a fost acolo cu ocazia evenimentelor cauzate de moartea lui Vsky Koushut Khan.

Din păcate, sursele de arhivă nu acoperă în mod adecvat cursul evenimentelor din Akhal în această perioadă, prin urmare, în acest caz, trebuie să ne bazăm în principal pe material oral.

După încăierarea Yalchp-Ata, au continuat să existe diferite opinii în legătură cu Rusia. O parte semnificativă a populației oazei, în special regiunile sale de vest, era relativ pașnică. O parte din liderii tribali feudali, hanii și maiștrii au continuat să adere la orientarea rusă. Datele sondajului colectate de autori cu privire la rolul și activitățile lui Tykma-serdar în această perioadă se contrazic brusc. Unii l-au condamnat pentru zel excesiv în fața autorităților ruse și chiar l-au numit trădător, în timp ce alții, dimpotrivă, au vorbit despre el ca pe un om foarte inteligent, lung și curajos, care cu pricepere.

1 sat. „Alăturarea...", p. 346.

2 Ibid.

3 T a m.

s-a orientat în situația dificilă de atunci, păstrând onoarea și identitatea națională. Astfel, recenziile oarecum contradictorii despre Tykma-serdar sunt o reflectare a luptei interne care se desfășura atunci în Akhal cu privire la problema atitudinii față de Rusia.

Gykma-serdar, ca un aderent evident al rușilor, a fost supus celor mai vicioase atacuri din partea hanilor cu minte militantă ai „depărtaților" Tekin, care au încercat să-l prezinte în cea mai

nepotrivită lumină. Acest lucru, aparent, ar trebui să explice și faptul că numele Tykma serdar se bucură și astăzi de o reputație necunoscută în regiunile de vest și de est ale Akhal. Astfel, încă din 1878, nu a existat unanimitate de opinie în rândul locuitorilor din Akhal pe probleme de pace și război, în relație cu Rusia și ruși. Dar totuși, printre tekini, a predominat opinia că o ciocnire cu rușii era inevitabilă. La adunări și maslahaty, numărul celor care au vorbit cerând acțiuni decisive împotriva trupelor țariste a crescut treptat. Cu toate acestea, pregătirile militare generale de natură ofensivă sau defensivă nu au fost încă făcute la Akhal.

La 5 septembrie 1878, a avut loc o mică încăierare armată în apropierea satului Bendesen. Coloana locotenent-colonelului Navrotsky, care se îndrepta spre recoltarea dzhugara din câmpul cumpărat de la locuitorii locali, a fost trasă asupra lui 11 Tekins, care s-au deghizat printre culturi. În noaptea de 7 spre 8 septembrie, un detașament deja destul de semnificativ de Tekins a atacat Khoja-Kala, unde detașamentul rus a fost nevoit să se retragă din Bendesen cu o zi înainte. Comportamentul Tekinilor nu era de bun augur pentru generalul Lomakin. Cel mai prudent lucru pe care l-a putut face era să se retragă, mai ales că de data aceasta avea „justificări” pentru o astfel de retragere: înainte de aceasta, a primit ordin de întoarcere la Atrek1.

Pe drumul de la Khoja-Kala la Ters-Akan, Tekinii au urmărit detașamentul rus. Profitând de terenul muntos, au atacat de mai multe ori detașamentul, stârnind o mare zarvă. Doar superioritatea în arme și mai ales artilerie a salvat detașamentul lui Lomakin de la moarte inevitabilă. Dar ciocnirile din septembrie nu pot fi încă privite drept începutul unei mari lupte drepte a turkmenilor-teke pentru apărarea pământului lor. Acestea erau încă acțiuni necoordonate și neorganizate ale unei mici părți a poporului Akhal, adesea provocate de dorința de a-și „încerca norocul” pe teren.

1 Sat ('Aderare...', pp. 342-343.

mustrând. Și aceste acțiuni militare, chiar neorganizate, ale Turkmenilor-Teke ar trebui privite din partea pozitivă, deoarece au fost un răspuns cauzat de mișcarea regală? trupe, ale căror planuri agresive deveneau din ce în ce mai sincere.

În toamna anului 1878, trupele departamentului militar transcaspic s-au înscris exclusiv pentru construirea fortificațiilor liniei Atrek. Atenția principală a fost acordată Chatului, care în scurt timp s-a transformat într-o fortăreață militară inexpugnabilă. Pe 8 octombrie a avut loc o ceremonie solemnă de deschidere a fortificației Chat. Sub tunetul salutului de artilerie și imnul împăratului, steagul rusesc a arborat deasupra fortificației. În același timp, a fost finalizată construcția unei redute la postul de pe litoral Chskichlyar. Lomakin a raportat autorităților superioare: „,,.A1y ferm și ferm a stat pe Atrek și (acum) nu-l vom părăsi”1.

În realitate, poziția trupelor țariste pe Atrs-ke nu era deloc atât de puternică. Fortificațiile Chat, Bayt-Khadzhi și chiar Chekishlyar erau aproape blocate și era posibil să le părăsești doar însoțite de un

convoi puternic. „... În Chat și Chkishlyar, fără o acoperire puternică de 4-5 companii, nu putem face nimic, iar ei (vorbim despre Tekins - D.D.) ne țin ca în stare de asediu”, același Lomakin2. a fost obligat să recunoască. Detașamente separate de turkmeni înarmați, care așteptau o oportunitate de a ataca, apăreau adesea lângă fortificațiile indicate, creând astfel alarma în tabăra rusă.

La începutul lunii octombrie, în vecinătatea Chatului, 6 soldați de artilerie au fost capturați și luați prizonieri, dintre care unul a fost ucis pe drum, se pare că încercau să scape (mai târziu au fost vymeieny pe prizonierii Teke). În aceeași lună, un mic detașament de cavalerie Tekin a încercat să captureze o turmă de cămile din fortificația Chat.

Cel mai mare atac al tekinilor asupra postului de pe litoral Cekishlyar a fost efectuat la 24 octombrie 1878. Potrivit unor informații, Nomuts-Atabayevs a luat parte și la el3. Atacul a fost respins cu mare dificultate datorită focului puternic de artilerie. Potrivit diferitelor autorități militare, numărul atacatorilor turkmeni de pe Chpkpshlyar este

1 sat. „Pagina de conectare 3*1

2 Ibid., p. 360.

3 Ibid., cu gr 3п8

prezentate cu totul diferit - de la 8.000 de cai și picioare până la 100 de persoane*.

Frecvența crescută a atacurilor armate de către Tekins a fost cauzată de corpul că în Akhal au început să înțeleagă mai bine adevăratele obiective ale Rusiei țariste.

Situația de politică externă care se dezvoltase până la începutul anului 1879, războiul anglo-afgan și influența tot mai mare a britanicilor în Orientul Mijlociu au forțat guvernul țarist să accelereze cucerirea Turkmenistanului, în special a Ahal.

La 11 ianuarie 1879, Lomakin a fost „înalt comandat să întreprindă o expediție împotriva Tekinilor în vară”, și pentru aceasta, cu prima ocazie, să ajungă la Tiflis pentru a conveni asupra măsurilor pregătitoare * 2.

Cu toate acestea, seriozitatea acestui „angajament” din punct de vedere politic a fost atât de mare, încât autoritățile din Districtul Militar Caucazian au decis să discute și să convină asupra ei în instanțele superioare guvernamentale. La 21 ianuarie, la inițiativa comandantului-șef al armatei caucaziene, marele duce Mihail, a avut loc la Sankt Petersburg o întâlnire foarte reprezentativă și autorizată pe tema specială a capturii militare a lui Akhal. La ea au participat ministrul de război, ministrul de externe, şeful Statului Major General şi alţi oficiali3. În primul rând, au fost audiate rapoarte individuale despre starea de fapt din Turkmenistan și din țările învecinate, precum și

declarații privind acțiunile ulterioare. De mare interes în acest sens este raportul consulului rus la Teheran Zinoviev, pe care l-a prezentat Ministerului Afacerilor Externe încă din decembrie 1878, citit în cadrul întâlnirii.o impresie foarte nefavorabilă pentru Rusia, care a fost motivul pentru intensificarea activităţilor anti-ruse ale agenţilor britanici de aici. „... În interesul influenței ruse”, a scris Zinoviev, „nu trebuie lăsate să se înrădăcineze astfel de convingeri în Persia și, prin urmare, pentru a ne restabili prestigiul, este necesar să-i pedepsim aspru pe tekini”4. Zinoviev a sugerat capturarea oazei Tekinsky „cu o singură lovitură”, deoarece aceasta „va pune capăt imediat ca neprofitabilă.

„TsGIA Cargo. SSR, f. 521, d. 210. ll. 93 101.

- Sat. „Alăturarea...”, p. 362.

3 Ibid., p. 378.

4 T a m.

zvonuri, precum și intrigile îndrăznețe ale agenților britanici care încearcă să excite populația turkmenă împotriva (rușilor)”1. Trimisul a subliniat în special că succesele britanicilor în războiul împotriva afganilor au făcut o impresie foarte puternică în Persia și au contribuit la creșterea influenței britanice acolo. „Ocuparea fermă a oazei Teke, apropiind pasul de granițele Khorasanului, va servi drept contrabalansare la influența engleză în aceste părți și, în cele din urmă, cu cât ocupăm mai devreme oaza Teke, cu atât mai curând vom avea o evoluție avansată. punct care poate servi drept bază pentru viitoarele noastre întreprinderi din Asia Centrală”, a conchis el.

Un alt document foarte important pentru întâlnire a fost o notă a colonelului Petrusevnch, trimisă de comandament la Khorasan cu o sarcină specială - să-i studieze granițele pentru delimitarea ulterioară ruso-iraniană. Fără să ne oprim în detaliu asupra acestei note în descrierea graniței Khorasan cuprinsă în ea, observăm că autorul acestui document a încercat în toate modurile posibile să demonstreze importanța capturarii militare a Akhalului, caracterizându-l ca o zonă strategică excepțional de convenabilă. într-un posibil război împotriva Angliei.

Zinoviev și Petrusevici au reflectat în „operele” lor starea de spirit a celor mai militante cercuri ale Rusiei țariste, care cereau cucerirea militară imediată a Turkmenistanului și înfrângerea fără milă a Tekinilor din Akhal. „Chiar și un singur pogrom este suficient”, a spus Petrusevici, „pentru că un asemenea tunet le va arăta imposibilitatea rezistenței”3.

Impregnate de un spirit militant șovinist-colonial-legal, acestea și alte documente și discursuri similare au stat la baza rezoluției adoptate de ședință.

Pe 23 ianuarie, hotărârile ședinței au fost aprobate de împăratul Alexandru al II-lea, iar imediat la sediul Districtului Militar

Caucazian au început să elaboreze un plan detaliat al acțiunilor propuse.

„,.. Confluența oazelor Teke și o așezare fermă acolo nu este scopul operațiunii, ci doar pasul nostru principal spre soluționarea finală a problemei Merv, închiderea graniței noastre cu posesiunile actuale ale Persiei, Afganistan

1 sat. „Alăturarea...”, p. 378.

2 T a m.

3 TsGVIA, f BJ A, 1396, op. 2,1 d 109, l. 118

NZ

Sgana și Yukhara"1. Acest paragraf din raportul cartierului general al Districtului Militar Caucazian arată adevăratele scopuri ale expediției planificate și, în același timp, dezvăluie falsitatea declarațiilor celor care au încercat să explice acest lucru prin presupusa necesitate de a pedepsi pe Tekins pentru jaful lor. .

După ce a luat în sfârșit problema obiectivelor expediției, înaltul comandament a considerat prematur să ocupe Merv. Pentru a evita un conflict internațional, șefului expediției i s-a cerut „prin toate mijloacele în puterea sa să încerce să elimine motivele oricărei mișcări ulterioare în adâncurile stepelor turkmene”2.

Sarcina principală a expediției Akhal-Tekpn din 1879 a fost ocuparea regiunii Geok-Teppnskph și a așezărilor Ashgabat, care erau considerate puncte strategice importante și unde, conform estimărilor aproximative, ar fi trebuit să locuiască aproximativ 40-50 de mii de turkmeni. „Luarea în stăpânire a acestei regiuni și stabilirea ei în ea supune întreaga oază Akhal-Teke puterii noastre. Gut sunt cele mai extinse și mai bogate dintre terenurile lor arabile, cele mai mari și mai abundente râuri, cei patru principali khan-conducători ai Tekinilor și principalul pshap Tekin locuiesc permanent aici... Geok-Tepe este considerat capitala Akhal. -Oaza Teke; Întâlnirile oamenilor au loc în mod constant acolo și totul vine, de obicei, de acolo, în special marile întreprinderi ale Tekinilor...”, - citim în rapoartele generalilor țariști3.

Nu este nevoie să descriem în detaliu întregul curs al măsurilor pregătitoare pentru expediție și deplasarea treptată a trupelor regale către centrul oazei Tekin. Este necesar doar să subliniem că expediția a fost pregătită temeinic și desfășurată pe scară largă. Numărul total de trupe care au participat la el a depășit 12.000 de oameni. Generalul adjutant Lazarev, comandantul Corpului 1 Armată, situat în Caucaz, a fost numit șef al expediției. Cariera militară a lui Lomakin s-a încheiat destul de lipsit de glorie. Deși era asistent șef în detașament, de fapt a fost înlăturat din conducerea operațiunilor militare, și s-a ocupat în principal cu achiziționarea și strângerea cămilelor, asigurarea detașamentului cu hrană, amenajarea fântânilor etc.

1 sat. „Aderare...”, itr. 386; M A. Terentiev. Istoria cuceririi Asiei Centrale. vol. II, CI16, 1906, p. 41.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 388

3 sat. „Aderare...”, pp. 3~6-. i-<g.

rgo., p. 41

Sosind în martie, generalul Lazarev a examinat Krasnovodsk, Cekishlyar, Chat și trupele din ele. M. A. Terentiev scrie că Lazarev a vorbit satisfăcător despre starea trupelor din Transcaspia și l-a lăudat pe Lomakin, explicându-și eșecurile prin „un sistem de acțiuni prescrise lui”[1].

Una dintre principalele activități desfășurate de Lazarev în timpul scurtei sale activități în regiunea transcaspică. a fost înființarea unei administrații militare-civil în Chat și Chkishlyar. Formarea acestor doi executori judecătorești într-o formă oficială a asigurat regiunile Scheiatrsk pentru Rusia și a fost, parcă, finalizarea anexării Turkmenistanului de Vest. Astfel, țarismul a avansat treptat în Turkmenistan, subjugând toate noile regiuni și creând în ele propria sa putere colonială.

Stabilirea relațiilor cu locuitorii din Ahal, generalul Lazarev a început cu un apel către ei, care a fost sub forma unui fel de proclamație. La începutul lunii aprilie 1879, Tykma-serdar Akberdy-khan a venit la el în Chekish-lyar din Akhal special pentru negocieri privind schimbul de prizonieri. Akberdy-khai a fost bine primit de Lazarev, care i-a oferit cadouri scumpe și a eliberat din captivitate 14 tekini, în loc de doi soldați ruși capturați. Împreună cu Akberdy-khan, Lazarev a trimis o scrisoare tatălui său Tykma-serdar, care era o proclamație adresată tuturor locuitorilor din Akhal. Conținutul proclamației se rezuma la faptul că op, adică generalul Lazarev, prin „porunca Celui Atotputernic”, a venit să-l supună pe Akhal-Teke țarului rus și că îi era absolut indiferent cum locuitorii oazei ar reacționa la acest lucru, dimpotrivă, chiar s-ar bucura dacă i-ar rezista. Totodată, este interesantă referirea lui la Coran, într-una din poruncile despre care se spune că cei slabi trebuie să se supună celor puternici[2].

Nu este greu de observat că proclamația lui Lazarev se deosebea cu tonul și conținutul ei de acele scrisori pe care tekiniții le primiseră anterior de la comandanții ruși și care îndemnau la pace și liniște. Este clar, așadar, că nu a putut decât să stârnească indignarea generală în Akhal și a întărit și mai mult hotărârea locuitorilor săi de a-și apăra onoarea și demnitatea.

În ciuda faptului că în cercurile guvernamentale ale Rusiei țariste decizia de a mărșălui asupra lui Tekin a fost menținută strict

1 M A. Terentiev. Decret, lucrare, vol. III, p. 8.

2 Colecția Turkestan, vol. 244, p. 146-147.

10 Comanda M 132 >45

taipe, zvonurile despre el au ajuns relativ repede la locuitorii din Akhal. Numirea unui nou general rus și sosirea unui număr mare de trupe au confirmat veridicitatea acestor zvonuri. Prin urmare, la Akhal, chiar înainte de primirea proclamației lui Lazarev, s-a stabilit opinia că o ciocnire cu trupele rusești era inevitabilă și că era necesară rezistența armată.

Colonelul Spolatbog, un participant direct la aceste evenimente, scrie în memoriile sale că, atunci când s-a cunoscut la Akhal despre sosirea generalului Lazarev la Chekishlyar „pentru a-i distruge pe Tekin", toți oamenii respectabili, hanii și maiștrii s-au adunat pentru un consiliu în Askhabad pentru a discuta măsurile de protecție împotriva nenorocirii iminente „... La consiliul de la Askhabad, s-a hotărât să nu se permită rușilor să treacă în vale și să trimită cavalerie și infanterie pe trecătoarea Bepdesensky pentru a întâmpina inamicii"1. În acest moment, a fost primită proclamația lui Lazarev, care a adăugat combustibil focului. Acum aproape că nu mai era nicio ezitare în oază, toată lumea era hotărâtă să lupte până la ultima ocazie.

Interesante sunt declarațiile istoricilor militari cu privire la mesajul generalului Lazarev către tekini.- nerezolvate încă. Până acum, Tekinii se considerau invincibili și, prin urmare, nu ei trebuiau să se supună, ci Lazarev, dacă aderă la Coran... „2.

N. P. Grodekov scrie că „pliantele lui Lazarev", scrise pe șase foi fiecare, au fost folosite pentru a încărca armele (lui lui Tekin)3. Ca răspuns la un mesaj atât de sfidător al generalului Lazarev, sub conducerea fiului lui Pur-berdy-khaia Bsrdymuradan, s-a adunat în grabă o miliție de 5-6 mii de soldați de picior, care au ajuns la pasul Bendsep pentru a reține. detaşamentul rus de aici.

După mici lupte cu avangarda trupelor țariste de la Khojam-Kala și Bendesen, detașamentul Tekin s-a retras la Beur-ma, unde va fi convocat un nou maslahat. La acest maslahat, cu majoritate de voturi, s-a decis să se adune toți locuitorii din Akha-

1 Cucerirea lui Akhal-Teks (din notele colonelului Spolatbog), Tiflis. 1884, pagina I.

2 M. A. Terentiev. X kaz. lucrare., vol. 111, p. 9.

3 II. II. Grodekov. X kaz. sclav, vol. 11, p. 198.

la în Geok-Tepe n aici să lupte până la moarte. Imediat, mesageri au fost trimiși la diferite copeți ale oazei cu ordin de la principalele khani să meargă la Geok-Teps pentru toți cei capabili să dețină arme. Locuitorii satelor situate la vest de Geok-Teps trebuiau să vină aici cu familiile lor pentru a nu cădea în mâinile trupelor regale.

Spolatbog scrie: „La același consiliu din Beurms, pentru a da posibilitatea tuturor locuitorilor să se adune și să aibă timp să se pregătească, i s-a propus lui Tykma-serdar și Sophie-khan să meargă la ruși sub pretextul exprimării umilinței. , și prin aceasta să-i împiedice să se miște cel puțin zile până la 10, precum și să-i cunoască pe ruși, să le afle intențiile - de ce se duc la Akhal.

Tykma-serdar și Sophie Khan, după lungi ezitare și temeri că rușii îi vor reține, au decis în cele din urmă să accepte această ofertă și s-au dus la Lomakin) sub pretextul de a-și exprima ascultarea din partea clanurilor lor.

Acestea au fost adevăratele motive pentru sosirea în acel moment a lui Tykma-serdar și Sophie-khan la comandamentul rus. Acest lucru este infirmat de acuzațiile ulterioare împotriva lor de a trăda interesele poporului lor, în orice caz, de a veni în mod deliberat la ruși în scopul trădării. În lucrările unor autori pre-revoluționari se regăsesc declarații directe despre serviciile oferite de Tykma-serdar (deseori tăceau despre Sophie Khan) comandamentului țarist în timpul șederii sale în lagărul rus.

BUNA EU. Grodekov scrie că el însuși a fost prezent în momentul în care Tykma-serdar l-a sfătuit pe generalul Lomakin să atace din sud cetatea Dsngli-Tepe, unde până la sosirea detașamentului rus acolo, încă nu existase un gard de cetate2. Despre aceasta, după ce Grodekov, p, vi- tsimo, după ce a împrumutat de la el, scrie M. Λ. Terentiev, care mai adaugă că liderii militari ruși au neglijat atunci acest sfat util. Prin urmare, se presupune că nu au putut captura cetatea, în timp ce Skobelev a urmat sfatul lui Tykma-serdar și ar câștiga3.

Este posibil ca Tykma-serdar, convins de eșecul scopurilor și planurilor cu care a fost

1 Pokorpi 'ha.iTske (din notele colonelului Spolagbog). Tpf.pis, 1884, pag. 1.

2 H. II al genului la el. Decret, lucrare., vol. II, p. 199.

3 VTerichov, Decret. lucrare., t III p. 14

LA)·

trimis în lagărul rusesc și, pe baza anumitor calcule, a început cu adevărat să încline spre calea trădării. Dar faptul că operațiunea nu a mers în tabăra rusă de bunăvoie este un fapt incontestabil.

Trebuie să presupunem că comanda țaristă, care a ținut ostatici pe Tykma-serdar și Sofi-khan, a încercat să-i folosească în toate modurile posibile în lupta împotriva turkmenilor-Tekin. Cu toate acestea, este foarte posibil și chiar foarte probabil ca comandamentul rus să fi lansat în mod deliberat versiunea trădării lui Tykma-serdar pentru a-l compromite în fața colegilor săi de trib. Majoritatea datelor sondajului vorbesc în favoarea acestei din urmă presupuneri, iar

declaraţiile unor autori solidi pre-revoluţionari mărturisesc şi acest lucru.

Tugan-Mirza Baranovsky, care și-a dedicat munca în mod special studiului primei expediții Akhal-Tsk, scrie că Tykma-serdar și Sophie-khan au ajuns în tabăra rusă pentru negocieri. Ei ar fi declarat că Tekinii au fost de acord să plătească o indemnizație și un tribut anual și pentru ca trupele ruse să nu intre la granițele Tekin. Ca răspuns la această propunere, membrii delegației Teke, potrivit autorului, au fost dezarmați și predați gardienilor ca prizonieri de război.

Nedreptatea unei asemenea atitudini față de ambasada Teke era atât de evidentă, încât până și Baranovski vorbește despre ea cu vădite indignare și indignare: „... Nu pot permite ca așa ceva să se întâmple în armata rusă”2. Astfel, declarațiile lui Baranovsky, precum și fragmentele de mai sus din nota lui Spolat-zeu, indică faptul că Tykma-serdar și Sophie-khan au rămas în lagărul rus împotriva voinței lor, că au fost reținuți cu forța, a fost instituită o supraveghere strictă. pentru ei, Mai mult, au început să-i supună diferitelor jigniri și umilințe. Tykma-serdar, de exemplu, a fost forțat să fie un spectator al bătăliei Geok-Tepe, un bombardament nemilos al cetății, care a fost pentru el, după cum scrie unul dintre participanții la acele evenimente, „un puf îngrozitor”. „... Trebuia”, continuă el, „să urmărească toată ziua cum explodează grenadele noastre

1 Λ. V. Tugai-Mirza Baranovsky. Ruși în Akhal-Teke în 1879, Sankt Petersburg, 1881, p. 166. Declarație de disponibilitate de a plăti despăgubiri. dacă de fapt a avut ceva, se pare că a fost făcut pentru că era de dorit pentru Tekins, atunci cum ar putea fi Coir tu, să întârzie intrarea trupelor regale în oază și, prin urmare, să aibă timp să se pregătească pentru apărare.

2 A.V. Tugai Mirza Baranovsky. Decret, lucrare, p. 166.

o rostogolire peste familiile care se aflau în cetate, printre care se afla și o familie. Kap (Tykma-serdar - D.D.), privind zborul turburilor, și-a rupt barba de disperare și a părut un nebun.

După ce trupele regale au fost înfrânte sub zidurile lui Geok-Tepe. poziția lui Tykma-serdar și a altor tekini care se aflau în lagărul rusesc a devenit complet insuportabilă. Amărâți de eșec, ofițerii țariști nu pierd ocazia să-i bată joc de ei. Odată, căpitanul de stat major Yakubov, care a servit ca interpret în detașament, l-a bătut pe Tykma-serdar de barbă, pe care acesta din urmă (deja la o vârstă venerabilă) nu l-a putut ierta.

În septembrie 1879, la zece zile după bătălia Geok-Tepe, Tykma-serdar, Sophie Khan și toți ceilalți membri ai ambasadei au evadat și s-au întors la oamenii lor din Geok-Tepe.

„... Nouă zecimi din detașament, care nu împărtășeau opiniile generalului lor cu privire la relațiile internaționale și au înțeles mai bine inviolabilitatea ambasadei, au fost încântați să afle despre evadarea lui Tykma-serdar”, a scris ziarul2. . Ulterior, în timpul

expediției generalului Skobelev la Akhal, Tykma-serdar nu numai că a participat la lupta Tekinilor împotriva trupelor regale, dar a fost unul dintre principalii organizatori și lideri ai apărării lui Geok-Tepe.

După toate acestea, este dificil să vorbim despre Tykma-serdar în această perioadă ca trădător și trădător al poporului său. Situația cu activitățile sale după cucerirea lui Akhal de către autoritățile țariste este complet diferită. După ce comandamentul regal a refuzat să accepte „condițiile” Tekinilor și a reținut Tykma-serdar, Sophie Khan și alți membri ai ambasadei lor, lupta cu trupele regale a devenit inevitabilă. Acum picto din oază nu s-a îndoit de adevăratele obiective prădătoare ale țarismului rus, care a căutat în mod deschis să-i cucerească pe Tekini prin forța armelor.

Acum în Akhal nu existau două partide - partidul păcii și partidul războiului, nu existau oscilatori. Populația oazei a fost cuprinsă de o singură dorință de neoprit de a-și apăra pământul. Acesta a fost deja începutul unei mari lupte, cu adevărat corecte și logică din punct de vedere istoric, a turkmenilor din Akhal împotriva cuceririi țariste.

1 Delo, nr. 6, 1881, p. 53-54.

2 Ibid; Vezi și V. L. Tugan-Mirza Baranovsky. Decret, lucrare., p. 167.

În acest sens, pare a fi o idee nemaipomenită*! aruncați o privire critică asupra declarației academicianului M N. Tikhomirov că unii teke auls nu s-au alăturat în 1879 mișcării generale îndreptate împotriva trupelor țariste, tabăra poporului teke care luptă pentru libertatea lor. Academicianul Tikhomirov scrie că locuitorii din Archman au rămas la locurile lor, adică nu au plecat la Geok-Tepe (aceasta a fost decisă la generalul maslahat) și au primit călduros trupele ruse *. În realitate, majoritatea covârșitoare a Archmanpews a plecat la Geok-Tepe, unde s-a hotărât să se dea luptă trupelor regale.Cea mai mică parte a populației rămase în sat era formată din bolnavi, bătrâni și familii extrem de sărace care nu aveau mijloacele de a fi indiferent la soarta lor. „Locuitorii săraci din Archan, până la 60 de familii, nu s-au putut muta din lipsă de mijloace de transport și au rămas la locul lor, iar prin aceasta și-au exprimat direct intenția de a nu se apăra”, citim despre aceasta în N. și Grodekov2.

Și iată ce scrie A. Rzhevussky, care, ca jurnalist, a participat direct la expediția Akhal-Teke din 1879, ca parte a trupelor de avangardă: Pe locul, vizavi de una dintre cele trei fortificații din aul, oamenii s-au adunat și au venit. ieșit să ne întâmpine, dar teribil de slăbit și cu ochii grav inflamați, un Tekin - stătea, uitându-se în tăcere la noi. Și arhimanii înșiși nu au încercat să ne inducă în eroare și au răspuns la întrebări că toți tinerii, precum și din Kizil-Arvat, s-au dus la GsokTspe, în plus, unul dintre ei m-a asigurat că fiecare căruță a dat un războinic cu picior sau cal ... „3.

Tugan-Mirza Baranovsky, deși scrie că i-au întâlnit familiile Archman (adică detașamentul rus) cu plecăciuni și salutări: „. au livrat

autorităților două vagoane, pe care le-au zdrobit imediat, au provocat pepeni, pepeni, unt, lapte și așa mai departe...”.

1 M. H. Ti 1 omirov, U ka i rab, p. 41

2 I. I. Decretul Grodekov al muncitorului, vol. I. p. 145.

3 A Rzhevusskpy De la Tiflis la Dennik Tepe „Colecția militară”, 1885. Nr. 3, o sută 130

dar recunoaște imediat că ego-ul a fost o înșelăciune, „o comedie jucată”, pentru a-și salva proprietățile și câmpurile: „Când s-a întunecat, deodată apa a încetat să curgă în pârâu, ceea ce arhimanii, probabil ca un semn de „lr / jba” pentru noi, a încercat să ne deschidă calea. Patru cai au dispărut în timpul nopții”1 etc.

„Apropiindu-se de Durun, au apărut primele părți inamice; ... până atunci, nici măcar locuitori, cu excepția mai multor familii din Archman, nu au fost întâlnite într-un singur oraș”, spune raportul oficial al generalului Lomakin.

Astfel, chiar și fără a recurge la materiale de natură orală, putem vorbi despre participarea arhimanilor (în orice caz, majoritatea lor absolută) la lupta generală a tekinilor împotriva planurilor agresive ale țarismului rus.

H. II. Grodekov sugerează că locuitorii din Kizyl-Arvat și Beurma, care aparțineau familiilor lui Tykma-serdar și Sophie Khan, care au fost reținuți ca ostatici în lagărul rusesc, s-au dus la nisip, și nu la Geok-Tepe3. Cu toate acestea, această presupunere este infirmată în lucrările altor autori4. Au existat, desigur, grupuri și indivizi separate, aparținând în principal părții bogate a populației, care, dorind să-și păstreze bogăția, au intrat în nisip sau au trecut de partea trupelor țariste. Așadar, la 25 august 1879 (adică cu trei zile înainte de bătălia geok-teppne), Kizyl-Arvat Khudayberdy Khan cu ivad tsat șase nukeri a sosit în lagărul rus, apoi încă la Bsurma, cu o declarație de smerenie.

Majoritatea crescătorilor de vite prosperi au plecat pe nisipuri chiar înainte de a se decide la maslahat să conducă cea mai mare parte a vitelor în stepă înainte de încheierea ostilităților. Prin urmare, se pare că Grodekov are mare dreptate când scrie că printre cei adunați în Geok-Tepe nu existau charva, adică crescătorii de vite6.

Există, de asemenea, informații despre o delegație a proprietarilor bogați de vite Teke, trimisă hanului din Khiva cu o cerere de a le oferi pământ și apă. Această cerere părea să fie vigilentă

1 V. 'Tuga n-M i r z a B a r a i o i s k i i. Decretul muncitorului, p. 89-91

2 sat. „Alăturarea...”, p. 443.

3 N. I. Gr o dekov. Decret, lucrare, vol. I, p. 145.

4 Vezi, de exemplu, V. 'Tuga p-M i r z a Baranovsky, i kaz. lucrare., p. 166-167.

5 A. Rzhev skpii De la Tiflis la Dengpl-Tepe, „Colecția militară-I.i№, 1885 No. 3, p. 128-129.

6 H. II Grodekov, Decret, lucrare, vol. 1, p. 145.

151

Mulțumit de han, el a oferit turkmenilor pământ pe tractul Saudager, lângă Pitnyak.

Generalul Kolpakovski, care la acea vreme a acționat în calitate de guvernator general al Turkestanului, după ce a primit această informație, s-a grăbit să-l avertizeze pe Khiva Khan să refuze cererea Charva-Akhals, sugerându-le „să se întoarcă în oaza lor și să arate supunere față de şeful detaşamentului trupelor ruse care se deplasează din Cekpshlra"2.

Aceste informații sunt valoroase în sensul că, printre altele, arată gradul de participare a diferitelor pături sociale ale populației Akhal la lupta împotriva trupelor regale.

La mijlocul lui august 1879, când detașamentul expediționar rus se afla deja la limitele oazei Teke, în Geok-Tepe, unde până atunci majoritatea locuitorilor din jumătatea de vest a Ahalului cu familiile lor și o parte din populația masculină din regiunile de est se adunase, un nou maslahat a fost convocat pentru a discuta situația. Marea majoritate a participanților la maslahat au cerut război. O parte a nobilimii clanului feudal, condusă de Orazmammed-khano.m l Khanmammed-Ataly-kom3, a vorbit împotriva războiului. Aceștia din urmă au sugerat să fie autorizați să negocieze cu comanda rusă, deoarece credeau că Geok-Tepe nu va rezista forței formidabile a armelor trupelor țariste. Cu toate acestea, cei adunați au acceptat această propunere cu extremă indignare și indignare. La maslahat a existat un jurământ general al tuturor oamenilor - să se apere până la ultima ocazie. S-a decis să părăsească vechea cetate (Kone Geok-Tepe). situat la marginea nisipurilor și construiește o cetate în jurul dealului Dengil-Tepe (Dingli Depe), unde era relativ mai multă apă. Construcția a fost realizată într-un ritm rapid și cu mare entuziasm. „Pentru fiecare 10 familii. – scrie H. I. Grodekov, - a fost numită o secțiune binecunoscută a zidului. Bătrânii și tinerii munceau și femeile”. Dar, cu toate acestea, prin sosirea detașamentului rus la Geok-Tepe, cetatea nu era încă finalizată: „partea de sud a cetății nu era deloc întărită, frontul de răsărit era doar pe jumătate făcut; pe celelalte laturi, zidurile nu au fost aduse la suprafata; înălţime, astfel încât toate vagoanele să fie vizibile”4.

1 ISIS, Uz. SSR. f. eu, op. 34, d 458, ll. 50-51.

2 Ibid., l. 20.

3 „Turkmepovedeshi”, 1927, Nr.] p. 26.

4 N. I. Grodekov. Decret, lucrare., vol. I, p. 145-146

mai tarziu, exact, > acesta a fost in Anau. Tekins relativ recent (în 1861) sa fortificat cu ei bazându-se pe ajutor

Armamentul Tekinilor lăsa mult de dorit, doar o mică parte dintre soldați aveau pistoale cu cremene, în timp ce restul erau înarmați extrem de primitiv - de la sabii turkmene strâmbe până la bâte și bețe obișnuite. Singurul tun pe care Tekini l-au primit ca trofeu în bătălia de lângă Karry-Kala cu trupele lui Jaffar-Kj liana Budzhnurdsky în 1858 a stat în tăcere pe dealul Dengil-Teps. Pentru această armă, care era foarte depășită în modelul său, nu existau obuze de calibru adecvat și, eventual, specialiști care să-l poată descurca.

În tradițiile orale, scrise în mare măsură datorită detaliilor și datelor individuale, ele nu conțin întotdeauna o poveste foarte interesantă despre o încercare de a folosi un tun în luptă. Până atunci, tunul captura π pentru că era cel mai mic loc. Locuitorii subordonați din Anau, feudalii perși, au încercat în repetate rânduri să-i alunge pe tekini de acolo. Tunul, instalat acolo, a servit să-i avertizeze pe Tekins despre pericolul care îi amenința cu o lovitură din el. După ce tunul a fost transportat de la Anau la Geok-Tepe prin decizia maslahat-ului, cunoscutului kznep Abdullah uste i s-a cerut să arunce bile de tun din kungane sparte și cazane de fontă predate lui de către populație. Când a început asaltul asupra cetății de către trupele țariste, Abdulla-usta, după ce a aruncat câteva zeci de ghiule, a reușit să tragă doar două focuri dintr-un tun. Un mesager a fost trimis din pozițiile de înaintare cu o solicitare de a nu trage, deoarece obuzele nu au ajuns departe de locația trupelor ruse și le-ar putea cauza pagube proprii. „Chiar și miezul a fost vizibil în timpul zborului, poți chiar să-l ocoliți. Acolo s-a încheiat focul nostru de tun, de la care ne așteptam atât de mult. Multă vreme, acest tun a ieșit pe movilă nesupravegheat”, spune un martor ocular și participant la acele evenimente. Cu toate acestea, armamentul slab și cunoașterea foarte slabă a noilor forme și metode de artă militară au fost compensate de curajul și curajul apărătorilor lui Geok-Tepe. Ei au înțeles bine sarcinile și scopurile luptei lor și, prin urmare, au fost de neclintit în dorința lor de a-și apăra pământul sau de a muri apărându-l.

Lupta turkmenilor a fost corectă. Cu toate acestea, au existat și câteva puncte negative. Da, se știe

1 „Thrkmeiovedepae”, 1927, nr. I, p. 27-28

că clerul fanatic al lui L. Khal, în frunte cu Kurbai-murad-pshan, Kerimberdy-nshan și alți mullahi reacționari, a încercat prin toate mijloacele să dea luptei poporului Akhal o conotație religioasă. Răspândind diverse povești despre cruzimea excesivă a rușilor din Caucaz și în războiul cu Turcia, reluând tot ce au auzit de la mentorii lor britanici, ishanii și mullahii sperau să transforme războiul tekinilor împotriva trupelor țariste într-un război al credincios împotriva „giaurilor”.

Desigur, aceste predici ale clerului nu au fost și nu au putut fi decisive în explicarea cauzelor războiului din Turkmenistan, deși trebuie să admitem că ele, într-o oarecare măsură, au adăugat combustibil focului acestui război. Dar acest lucru nu a schimbat caracterul just al războiului în ansamblu, deoarece cu toată marginea lui era îndreptat împotriva planurilor grele de capturare și agresiunea directă a țarismului rus.

Până la jumătatea lui august 1879, trupele țariste au continuat să se concentreze lângă granița Akhal-Teke, în fortificațiile Khojem Kala și Bendesen. Pe 14 august, Lazarev a murit în Chat. Comandamentul asupra trupelor, ca senior, a fost preluat de generalul Lomakin.

Înainte de sosirea noului comandant al trupelor, general-locotenentul Tsgukasov, Lomakin a fost rugat să fie ghidat în toate acțiunile sale de „presupunerile" regretatului Lazarev, „făcându-și retrageri de la ele la propria discreție."1 - Geok -Tepe, unde urma să aibă loc ciocnirea decisivă.

Pe 21 august, detașamentul expediționar s-a mutat de la Bendesen și în decurs de o săptămână, trecând prin satele Tekinsky abandonate de locuitorii din Vami, Beurme, Archman, Sunche, Murchs, Bakharden, Durun și Yaradzhy, și-a făcut drum spre Geok-Tepe.

Bătălia de lângă Geok-Tepe din 28 august 1879 s-a încheiat cu un eșec pentru trupele țariste, care au fost forțate să se retragă la liniile lor originale.

Atacul nereușit asupra lui Geok-Tepe din 28 august, ca și întreaga expediție din 1879, este descris în detaliu în lucrările lui Tugai-Mirza Baranovsky, A. Rzhevussky, M. A. Terentiev, H. II. Gro-dekov, în unele recenzii speciale2, precum și în rusă

1 sat. „Aderare p. 433.

Expediția Akhal-Teke din 1879. Sankt Petersburg, mai sus. ed. „Lectură pentru co.i-iiiit", 1886

1"4

periodice skoi de la sfârșitul anilor 70-80. Documentele despre cursul expediției sunt plasate în colecțiile „Aderarea Turkmenistanului la Rusia" și „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea".

Generalul Lomakin, care urma să dobândească gloria învingătorului, și-a încheiat pentru totdeauna cariera de general și lider militar sub zidurile cetății Teke. Dându-și seama de poziția de neinvidiat în care se afla, Lomakin a încercat să fundamenteze în toate modurile posibile în rapoarte și rapoarte către cele mai înalte autorități. sau mai degrabă să justifice eșecurile asaltului asupra Geok-Tepe. Cu toate acestea, argumentele lui Lomakin au fost aparent atât de neconvingătoare, încât înaltul comandament ia instruit în mod specific pe unul dintre ofițerii săi (locotenent-colonelul Meshetic) să „clarifice circumstanțele cazului pe 28 august"1. Fără să vorbim măcar despre rezultatele acestei „clarificări", este ușor de detectat multe

inexactități și distorsiuni ale faptelor în rapoartele și rapoartele lui Lomakin.

Așadar, într-o telegramă din 4 septembrie, operațiunea informează că la dosar a participat doar detașamentul avansat pe 28 august, apariția întunericului a fost motivul încetării asaltului asupra cetății, că „inamicul a fugit noaptea” („urmărește-l atunci cu oboseala extremă a trupelor care au fost în luptă toată ziua, era imposibil” ca „o înfrângere puternică și o pierdere sensibilă suferită de Tekin” să faciliteze sarcina ulterioară de subjugare etc. 2. Între timp , rezultă că „nu doar avangarda a participat în cazul din 28 august..., ci și alte părți ale detașamentului, care au fost la dispoziția generalului-maior Lomakin” (din scrisoarea colonelului Sobolev din 29 / IX 1879) 3 că detașamentul rus, „care a suferit pierderi sensibile, a fost nevoit să se retragă la Bsurma” (din telegrama secretă a trimisului Zinoviev din 27/ IX 1879)4 că Tekinii nu aveau niciun motiv să fugă, deoarece după asalt, „detașamentul rus nu numai că nu a putut decide asupra altor întreprinderi ofensive, dar nu a putut chiar să rămână de cealaltă parte a Kopetdagului” (din raportul secret al generalului Pavlov din 14/IX 1879)5 etc.

Rapoartele lui Lomakin sunt în mod clar inexacte atunci când arată numărul de oameni uciși de ambele părți.

În opera istoricilor burghezi, numeroase

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6861. partea 2, l. 331

2 TsGVIA Cargo. SSR, f. 521. op. 1, d. 213, ll. 118-121, Vezi și Sat. „Alăturarea...”, pp. 438 - 439

3 TsGVIA, f. VUA. dosar 6861, partea 2, l. 331.

•Ibid., l. 339.

5 Ibid., partea 3, partea 52.

explicații plauzibile ale motivelor eșecului expediției din 1879. Multe dintre ele sunt exagerate, dar există și acelea care într-o oarecare măsură corespund realității. Astfel, Tugai-Mirza Baranovsky recunoaște că unul dintre principalele motive ale eșecului campaniei a fost nefamiliaritatea absolută a generalilor ruși cu inamicul, pe care l-au tratat cu dispreț.nu poate să nu aducă un omagiu vitejiei și curajului apărătorilor. a cetatii.

El citează episoade individuale din bătălia Geok-Tsppn și conchide: „Tekinii nu sunt un popor care să se supună unui cuvânt bun, dar există undeva un astfel de popor care să renunțe de bună voie la libertatea și independența lor...”2.

„... Tekinii sunt un trib neobișnuit de curajos, de curajos, care posedă abilități foarte mari, extrem de sârguincioși și devotați cu ardoare patriei lor”, citim într-una dintre revistele relativ liberale apărute în anii 803.

Autorul acestor rânduri nu a putut fi identificat, dar toate explicațiile sale cu privire la motivele eșecului primei expediții Akhal-Skipskop sunt cele mai de succes. "... La Tekin", scrie el, "ne-am uitat cu aroganță și le-am numit robe, iar între timp hainele s-au dovedit a fi oponenți foarte curajoși. Eram puternici în artilerie și tunuri cu pușcă, împotriva cărora Tekinii s-au opus cu mizerie, aproape tunuri cu cremene, dar pe de altă parte, Tekinii și-au apărat țara natală, și-au apărat casele, soțiile și copiii. Asemenea mărturisiri ale autorilor burghezi nu sunt nicidecum dictate de dorința lor de a-i arăta pe turkmeni într-o lumină bună, ci de dorința lor de a justifica înfrângerea trupelor țariste de lângă Geok-Tepe cu cea mai mare persuasivitate posibilă. Cu toate acestea, în fragmentele de mai sus, precum și într-o serie de alte declarații ale martorilor oculari și ale participanților la evenimentele dramatice care au avut loc între zidurile Geok-Tepe, există mult adevăr.

Astfel, atunci când explicăm motivele înfrângerii trupelor țariste în 1879, primul lucru de reținut

V. Λ. Remorcher și n-.M și rza Decretul Baranovsky, lucrare., p.] 76.

'Gam, p. 156

3 Delo, 1881, nr. 6, p. 51.

'Acolo.

luptă eroică curajoasă a turkmenilor din Akhal. „Tekinii au luptat cu disperare”, scrie academicianul M.N. Tikhomirov, „numai moartea i-a forțat să nu mai reziste.”1

Au existat și alte motive pentru eșecul primei expediții Akhal-Teke, provenite în principal din pregătirea ei insuficientă și conducerea ineptă a Xi. Nefamiliaritatea cu terenul, situația și condițiile din Turkmenistan, lipsa unei baze solide din spate, lipsa rutelor bine întreținute, incertitudinea informațiilor despre inamic — toate acestea au constituit un obstacol serios în calea cuceririi lui Akhal. Comandanții militari țariști, care i-au tratat pe turkmeni cu dispreț evident, nu au putut și nu au vrut să ia în considerare în mod corespunzător toate aceste împrejurări. După ce au primit o respingere neașteptată și au experimentat amărăciunea înfrângerii, ei nu au mai putut nu numai să recupereze timpul pierdut, ci de ceva timp pur și simplu nu au putut să-și revină în fire.

Iată cum descrie M. A. Terentyev starea trupelor țariste după o bătălie nereușită: „.. Noaptea, trupele s-au adunat la Wagepberg, la casa din copac, a fost o mizerie groaznică, niciuna dintre autorități nu a putut fi găsită. iar pe oricine este găsit, trimite la altul. Majoritatea oamenilor nu au băut și nu au mâncat toată ziua, cămilele, de asemenea, și răcnesc plângărețe, ajungând din urmă cu melancolia. Noaptea a fost rece, și nu s-au ordonat incendii, pentru a nu atrage împușcături inamice. Nimeni nu a dormit, iar dimineața devreme, pe 29 august, a început retragerea. A doua zi fără apă și mâncare...”2.

Așa s-a încheiat fără succes prima expediție Akhal-Teke din 1879. Detașarea trupelor țarului, mult redusă în număr și suprimată moral, urmărită de gekipții nya, s-a retras în grabă mai întâi la Beurma. iar apoi la Tersakan. Aici, la mijlocul lunii septembrie, a fost primit un ordin de la proaspăt numit comandant al Departamentului Militar Transcaspic , generalul Tergukasov, să se oprească și să aștepte sosirea lui. Noul comandant, după o examinare amănunțită a trupelor situate în Che-kpshlyar, Chat, Duz-Olum și Tersakan, a găsit starea lor complet nesatisfăcătoare. „Tulburarea era completă”, scrie H. II Grodekov3.

Din ordinul lui Tergukasov, trupele care s-au oprit în Tersakan au părăsit acest punct și s-au apropiat de Duz-O.ikhmu și Cha-

1M M. Tihomirov. Decret, sclav, pagina 13

2 XI λ Terentiev. Decret. lucrare., vol. III, p. 25.

3li . II. Grodekov. Decret. lucrare., vol. I. p. 15”.

acea. Noul comandant / după ce a evaluat situația, a decis că operațiunile militare împotriva Tekinilor nu pot fi începute în viitorul apropiat. A hotărât să plece deocamdată la liniile de atrekskop din fortificațiile de la Chekishlyar, Chat π Duz-Olum cât mai puține trupe pentru a ține doar aceste puncte în mână> și în același timp să se concentreze pe proviziile de hrană. Drept urmare, o parte semnificativă a trupelor a fost transferată pe coasta de vest a Mării Caspice. O parte din trupele rămase pe linia Atrek au ocupat poziții strict defensive. Sarcina principală a acestor trupe era să asigure aprovizionarea cu provizii către Duz-Olum - punctul de avans și baza de operațiuni pentru noua expediție Akhal-Tekpi, pregătirile pentru care au început deja de cercurile guvernamentale ale Rusiei țariste.

A doua expediție Akhal-Teke și cucerirea lui Akhal de către trupele regale

Eșecul expediției din 1879 a provocat o mare îngrijorare în cercurile conducătoare ale Rusiei țariste. Retragerea trupelor ruse de la Akhal la Marea Caspică a avut cel mai nefavorabil efect asupra politicii țarismului din Asia Centrală și i-a subminat serios prestigiul.

Înfrângerea militaro-politică de la Zakaspip a fost agravată de faptul că, în timpul războiului anglo-afgan, Anglia a obținut până atunci un succes semnificativ, după ce ocupase Kandahar și Kabul și se pregătea să cucerească Herat. Deosebit de nedorită pentru guvernul țarist a fost întărirea influenței Angliei în Persia. O situație alarmantă a fost creată și în hanatele din Asia Centrală. Potrivit lui A. N. K-ropatkin, „Buhara semi-independentă și chiar Khiva au văzut posibilitatea nu numai de a lupta, ci chiar de a învinge trupele rusești, invincibile în Asia până acum”1.

Generalii țariști au cerut „răzbunare”, diplomații au dat o mulțime de argumente „justificând” nevoia de a pedepsi pe tekini în cel mai „mod

eficient”. S-au exprimat temeri că Herat ar ocupa chiar și atunci, deoarece „nu există așezări între Herat și ținuturile turkmene, britanicii vor avea ocazia să aprovizioneze cu arme tekinilor din Akhal și Merv și să indice

A H. K X p > p a t k și i. Cucerirea Tvarului. mespi (Drumeții în Akhal-Teke în 1880-1881). SPb. 1899. p. 101.

J58

mi..."1. Cartierul general al armatei caucaziene a înaintat guvernului țarist un schimb de considerații sub formă de „Note” privind viitoarele operațiuni militare din regiunea transcaspică. Autorii Notelor, care caracterizează poziția de politică externă de atunci a Rusiei, au propus o serie de măsuri specifice pentru a asigura o deplasare ulterioară către Est dinspre Marea Caspică. În cele din urmă, sarcina principală și principală a fost recunoscută ca fiind nevoia de a ocupa o astfel de poziție în Asia Centrală „pentru a deveni independenți de partea britanică și a-i pune în postura de apărători...”2. Capturarea lui Akhal a fost considerată primul și, în același timp, cel mai dificil pas în implementarea acestei sarcini. „Este imposibil să amânăm acest lucru deoarece orice întârziere va crește costurile și dificultățile în viitor, mai ales având în vedere faptul că britanicii se apropie de Herat și nu vor ezita să ia parte activ la lupta turkmenilor împotriva noastră”3 .

Pregătirile pentru o nouă expediție împotriva turkmenilor au început imediat după campania nereușită din 1879. În noiembrie 1879, noul comandant al trupelor din Transcaspia, generalul Tergukasov, și-a prezentat planul de capturare a lui Akhal4. Acest plan prevedea o mișcare treptată, dar constantă, cu o aranjare cuprinzătoare simultană a spatelui, organizarea punctelor forte cu depozite de alimente, conectate printr-o linie telegrafică. De asemenea, a vorbit despre necesitatea unei căi ferate de la Krasiovodsk la Knzyl-Arvat. Ocuparea oazei a fost stabilită a fi de aproximativ patru ani. La începutul primăverii lui 1881 plănuiesc să mă stabilesc în Beurma, apoi pe tot parcursul anului să aduc mâncare aici și abia în 1882 să mă apropii de Geok-Tepe. Cucerirea completă a oazei a fost planificată pentru 1883.

Termenii planului Tergukasov nu se potriveau înaltului comandament, care i-a considerat extins nejustificat. Pe lângă acest plan, mai multe planuri pentru expediție au fost depuse la sediu. Interesant este planul cartierului general al districtului militar Orenburg, în care se propunea mai întâi organizarea unei campanii împotriva lui Merv din Khiva și Bukhara5.

1 TsGVIA, r. VUA, d. 6862, partea I, vol. 154-157.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 466.

3 Ibid., p. 467.

4 „O notă cu o declarație de considerații privind metoda de ocupare a oazei Akhal-Teysh, mijloacele și timpul necesar pentru aceasta”, TsG! I U Cargo. SSR, f. 521, op. I, dosar 214, ll 6 27.

5 noiembrie 1885, p. 573.

159-

Autoritățile caucaziene sperau să finalizeze capturarea lui Akhal în 1881. Pentru implementarea cu succes a expediției și pentru a „fi garantat împotriva oricăror accidente”, a fost propusă ca măsură cea mai necesară construirea unei căi ferate de la Krasnovodsk la Kizyl-Arvat. până la 1 martie 1881.

În ianuarie 1880, problema unei noi campanii în Turkmenistan a fost analizată în detaliu la numeroase întâlniri la sediul principal din Petsrb) rgs, unde generalul M. D. Skobelev a fost invitat ca viitor șef al expediției1.

Problema construirii unei căi ferate în Transcaspia și rolul acesteia pentru expediția planificată a provocat mari controverse. Mulți s-au pronunțat în favoarea desfășurării campaniei cu ajutorul căii ferate, dar Skobelev a considerat că succesul expediției nu trebuie făcut să depindă de construcția drumului, deoarece lentoarea acesteia din urmă ar întârzia expediția. Prin urmare, expediția, credea Skobelev, putea fi efectuată (sau cel puțin începută) cu ajutorul cămilelor închiriate sau cumpărate de la turkmeni și kazahi2.

Conform ideii sale de bază, planul lui Skobelev. prezentat lui chiar înainte de numirea sa oficială (care a urmat la 24 februarie 1880) era asemănător căpitanului lui Tergukasov. De asemenea, a avut în vedere avansarea către oaza Tekinsky prin crearea de fortărețe și crearea de depozite de alimente și muniții în punctele de avans. Cu toate acestea, planul lui Skobelev a fost diferit de cel al lui Tergukasov în timp, în alegerea vehiculelor, în numărul de trupe și în raportul dintre diferitele tipuri de arme. Skobelev a cerut mai puține trupe decât Tergukasov, dar, pe de altă parte, a cerut de cinci ori mai multă artilerie, în speranța că va produce efectul potrivit, pentru a lovi frica în Tekins. „Skobelev visa constant să concentreze cel puțin 10-12 tunuri la 1000 de oameni lângă Geok-Tepe, ceea ce s-ar traduce într-o invazie de 80-100 de tunuri pe detașament. Acest obiectiv a fost într-adevăr atins”3.

1 Generalul Tergukasov pentru „starea de sănătate” a refuzat să comandă trupe în regiunea transcaspică în decembrie 1879. În același timp, guvernatorul caucazian a pus problema numirii în această funcție a cunoscutului general Shak de atunci. Cu toate acestea, împăratul Alexandru al II-lea și-a nominalizat finul Skobelev, care apoi sub titlul de „comandant temporar” a devenit șeful expediției Zinsk-Ahal-Tekn-sky.

2 N. 11 Grodekov. Decret, lucrare, vol. I, p. 181.

3 T a m. pagina 235.

„Asiaticii trebuie bătuți nu numai de gât, ci și de imaginație”, - această frază, împrumutată de la prim-ministrul englez Lord Beaconsfeld și complet impregnată de aroganța colonialiștilor, Skobelev a folosit de fiecare dată, adesea plasându-l în ordinele și instrucțiunile sale.
■ „Intenționând să influențeze imaginația Tekinilor, Skobelev a insistat asupra unui număr mare de arme, deoarece în Asia se întreabă doar: „câte arme?” Tekinii aveau doar unul...”, scrie M. A. Terentiev1. „Succesul fără sânge din Asia Centrală este direct proporțional cu numărul de artilerie”; „A câștiga înseamnă a surprinde”, a mai spus Skobelev. Ulterior, nemulțumit de numărul de arme pe care a reușit să le cerșească, Skobelev a insistat să transfere la detașamentul său diverse mortare, kerosen și grenade de mână, o masă de rachete vechi și inutilizabile, puști, mine de piroxilină și dinamită, mai multe coruri de muzică și curând. Toate acestea au fost necesare pentru „efectul”, pentru „efectul magic...”2.

În general, a fost un plan atent și cuprinzător gândit, întocmit de un general de luptă și experimentat, planul unui colonialist cuceritor, care, cu asprimea sa, și-a lăsat o reputație neplăcută în Asia Centrală și mai ales în Turkmenistan . În timp ce se afla încă în Sankt Petersburg, Skobelev a făcut comenzi adecvate cu privire la închirierea și cumpărarea de cămile, ceea ce necesita un număr mare, precum și vagoane, covorașe de pâslă și yulameyek.

Anexele la lucrările lui N. I. Grodekov (nr. 11, 12, 13 și 17) citează contracte încheiate cu negustorul din Orenburg Myakinkov și negustorul din Tașkent Gromov pentru aprovizionarea cu cămile, vagoane, yulameek etc. pentru trupele Akhal. -Expediția Teke.

Seriozitatea și amploarea expediției întreprinse de guvernul țarist era deja dovedită de faptul că pregătirea ei activă a continuat până în decembrie 1880, adică până la începutul ciocnirilor militare decisive cu tekinii.

Pe măsură ce societatea din Caucaz și Mercur aducea hrană și muniție, iar comercianții din Orenburg livrau cămile comercianților din Tașkent, noul detașament avansat a ocupat Bami la 10 iunie 1880, unde

1 M. A. Terentiev. Decret, lucrare, vol. III, p. 38.

2 Ibid., p. 38-39.

Și Ordinul nr. 132

apoi au început să aducă tot ce era necesar detașamentului de invazie. Din ordinul lui Skobelev, în acest moment au început să se concentreze o cantitate mare de provizii, furaje, spa-uri de artilerie și tunuri. Timp de aproape 6 luni, aproximativ 20.000 de cămile s-au plimbat înainte și înapoi în patru direcții: transportul a fost efectuat imediat pe două linii - vechiul Atrek (Chekishlyar-Duz-Olum-Chat-Bami) și noul Mikhailovskaya (Krasnovodsk-Mikhailovsk-Molla-). Kara, Kizyl - Ar-vat-Bami). Cămilele au lucrat și la construcția căii ferate, livrând șine, scânduri, apă și alimente. Cu toate acestea, construcția căii ferate la acea vreme era încă lentă. În iulie a fost pusă în funcțiune doar tronsonul de la Krasiovodsk la Molla-Kara (cu o lungime de 122 verste și jumătate).

Totodată, în regiunile Persiei limitrofe Turkmenistanului s-a achiziționat o cantitate mare de alimente1. Șeful de stat major al expediției Akhal-Teke, colonelul Grodekov, a fost trimis special acolo cu mai mulți ofițeri. I s-au alocat câteva sute de mii de ruble pentru costurile de achiziție.

Pregătirea noii expediții Akhal-Teke, precum și cursul acesteia, sunt descrise în detaliu în lucrarea în mai multe volume a lui N. I. Grodekov, în lucrările lui A. N. Maslov, A. N. Kuropatkin, M. A. Terentyev, A. Shcherbak, P S. Vasilyeva și alții Majoritatea acestor autori au participat direct la operațiunile militare împotriva turkmenilor, au trăit o anumită perioadă de timp în Turkmenistan, și-au cunoscut într-o oarecare măsură locuitorii, totuși, în lucrările lor, există doar informații fragmentare, adesea pur presupuneri, despre turkmeni. -Tekins și în general despre situația lui Ahal la momentul înaintării trupelor ruse în ea. Acest lucru se explică nu numai prin tendențiozitatea acestor autori, care în mod firesc, în primul rând și cât mai clar posibil, au încercat să arate acțiunile trupelor țariste, să evidențieze propriile activități sau activitățile generalilor pe care îi cunoșteau, dar și prin faptul că în acel moment era foarte greu să obții vreo informație exactă despre situația internă a lui Akhal. La urma urmei, aceste informații nu puteau fi obținute decât prin cercetași locali devotați, dar așa cum recunosc acești autori, nu au putut fi găsite deloc printre turkmeni.

1 A. N. Oil v. Cucerirea lui Akhal-Teke. Eseuri din ultima expediție a lui Skobelev (1880-1881), Sankt Petersburg, 1882, cip. 29 .

162

confirmă și sursele de arhivă. „O trăsătură caracteristică a Tekinilor este că nu există cercetași printre ei, nici bani, nici amenințări nu îi afectează”, citim într-unul dintre ei1.

La Drsala, după retragerea trupelor țariste în 1879, nimeni nu s-a îndoit de posibilitatea noii lor invazii. Prin urmare, aici erau deja în curs anumite pregătiri pentru o nouă ciocnire armată. În special, s-au lucrat și s-au întărit în continuare Dengil-Teps, au fost ridicate ziduri, au fost amenajate parapeți și traverse.

La sfârșitul lunii septembrie, Nurberdy-hap s-a întors de la Mary, fiind bolnav acolo de multă vreme. După ce a aflat despre moartea fiului său Ber-dy-Murad-khan, care a fost ucis în bătălia de la Geok-Tepe din 28 august 1879, Nurberdy-khan părea să spună: „Ar fi o mare rușine pentru mine dacă în această zi grea pentru toată lumea de la mine nu ar fi nici un sacrificiu.” La consiliul de aksakal și maiștri convocat de Nurberdy Khan din Izgant, s-a hotărât finalizarea construcției cetății Dengil-Tepe, stabilirea în ea a o mie de familii bogate din departamentele Tokhtomysh și Utomysh, formarea unui detașament permanent de hrashes numărând o mii de oameni și stabilesc peste ea comanda serdarilor aleși din toate cele patru unități principale ale Tekinilor; introducerea unui impozit în natură de la populație în anumite sume pentru nevoi de apărare și pentru întreținerea detașamentului specificat; instruiți Tykma-serdar să adune

un detașament de voluntari și să efectueze raiduri sistematice asupra posturilor și detașamentelor rusești.

Pe tot timpul despărțirii primei expediții de a doua, unitățile de cavalerie Tekin au purtat o luptă partizană curajoasă. Atacând brusc și cu o viteză extraordinară plecând din nou spre nisipuri, erau invulnerabili.

Așadar, la 25 noiembrie 1879, nu departe de Kazandzhik, un mic detașament de cavalerie Tekin a atacat un transport escortat de o companie de soldați țariști și a furat aproximativ două mii de cămile. Surse raportează că 25 de persoane au fost ucise și 8 rănite de ruși în acest caz3.

Lupte destul de semnificative au avut loc la 6 martie 1880 lângă Chat, la 2 mai în orașul Tekendzhik, nu departe de Duz-Olum, la 21 iunie - lângă Bendesen4. Detașamentele Tekins atacă

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6862, partea I, l. 145

2 „Turkmenovedenpe”, 1927, nr. 1, p. 29.

a TsGVIA, f. VUA, d. 6862, partea 4, ll. 346-348.

4 Ibid., partea 3, l. 139; Vezi și NI Grodekov. Decret, lucrare., vol. I. p. 168.

sau, de asemenea, la unele așezări ale Yomuților, ai căror maiștri i-au tratat cu o favoare evidentă pe comandanții regali, ajutându-i să închirieze cămile etc. Această împrejurare a determinat o parte semnificativă a Yomuților să plece la Atrek, drept urmare a început comanda regală. să se teamă că până la momentul mișcării pe Ahal, va întâmpina dificultăți în achiziționarea cămilelor.

Nurberdy Khan a dat dovadă de mari abilități organizatorice în ralierea Tekinilor, în menținerea spiritului lor de luptă și în depășirea diferitelor tendințe separatiste. și acțiune. Autoritatea și influența sa erau capabile să „încline opiniile divergente către o singură decizie”, care era propusă de el și care era considerată obligatorie și necesară2.

În ciuda pierderilor semnificative suferite în timpul primei bătălii cu trupele țariste, în ciuda tuturor dificultăților războiului împotriva armatei regulate, dotată cu echipament militar avansat și artilerie pentru acea vreme, majoritatea covârșitoare a locuitorilor oazei erau gata să lupte din nou până la ultimul, folosindu-și toate forțele și capacitățile... Adevărat, au fost cei care au ezitat. „Cei mai lași au migrat la Tejen și Murgab”, scrie academicianul M. N. Tihomirov3. Cu toate acestea, nu a existat o unitate între elita tribală feudală a Tekinilor. Maiștri și hani separați s-au oferit să nu reziste dacă trupele ruse veneau din nou la Akhal. De exemplu, Oraz-Mammed-Khan și Khan-Mammed-Atalyk au vorbit din nou în favoarea oportunității începerii negocierilor de pace cu rușii, fără a aștepta noua lor campanie către oază. În cele din urmă, la o întâlnire secretă a celor

mai distinși maiștri și bătrâni, s-a hotărât să aștepte: „dacă rușii pleacă și nu se întorc, situația rămâne neschimbată, dar dacă se întorc cu vigoare reînnoită, intră în negocieri „pe lângă popor. ” și, într-o atmosferă de luptă, pronunță cele mai bune condiții. Nu faceți nicio acțiune separată; menține o stare de luptă; negociați cu Nurberdy Khan. Decizia de a păstra în cel mai strict secret... „4.

La începutul primăverii, au început să apară informații despre pregătirile trupelor ruse din Chekishlyar, Chat și Krasnovodsk. Aceste zvonuri au provocat noi tulburări și anxietate în Akhal. Pe

1 sat. „Alăturarea...”, p. 470.

2 „Turkmenologie”, 1927, nr. 1, p. 29.

3 M. N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 47.

4 Studii turkmene, 1927, nr. 1, p. 29.

În orice caz, s-a decis să grăbească pregătirea cetății și să se ceară ajutor de la Tekins din Merv.

Se apropiau cele mai grele zile pentru Akhal. Nur Berdy Khan a murit. Moartea lui Nurberdy-khan în ajunul invaziei trupelor țariste din Akhal a avut un impact puternic asupra stării de spirit a locuitorilor oazei. În persoana lui, au pierdut un serdar și organizator priceput, a cărui influență și autoritate până atunci, într-o oarecare măsură, puteau menține unitatea și armonia între liderii cu minte separatistă.

Fiul cel mare al lui Nurberdy Khan, Liakhtumkuli Khan, nu era deosebit de popular în Akhal, iar khanii și ishanii din jurul lui erau în mod deschis dușmani unul cu celălalt, ceea ce a avut un efect deosebit de dăunător asupra situației interne a lui Akhal, care se confrunta cu inevitabilitatea un nou război cu trupele regale.

Odată cu apariția detașamentelor avansate rusești la începutul anului 1880, locuitorii satelor cele mai vestice ale oazei au început, ca și în anul precedent, să plece spre poziții către și dincolo de Geok-Tepe.

După ce s-a fortificat în Vami, care a devenit un bastion pentru cucerirea lui Akhal, Skobelev a început exterminarea sistematică și ruinarea așezărilor Teke. În acest sens, recunoașterea întreprinsă de el de la tine până la granițele Geok-Tepe în perioada 1-7 iulie este deosebit de memorabilă. Potrivit lui Skobelev însuși, obiectivele acestei recunoașteri au fost următoarele: să afle intențiile și forțele reale ale profesioniștilor; inamic, să cerceteze abordările de la Geok-Tepe, să ia inițiativa în propriile mâini și, cel mai important, să distrugă toate satele și culturile de pe drum și astfel să-i forțeze pe Tekins cu familiile și turmele lor să se grupeze și mai aproape în Geok. -Tepe decât să „mărească dezastrul”, pentru că din cauza supraaglomerării și distrugerea alimentelor, ei sunt amenințați cu moartea „1.

Ca urmare a recunoașterii, „trupele au distrus stocuri pe teren și în stive: în Yegen-Batyr-Kala, Ak-Kala, Durun, Begerden (Baharden), Sunch, Murcha. Angajati la foc: Kelete, Karyz Nurberdy-Khan si Ak-Kala," - cu lăudare înainte, - a fost purtat apoi de Skobelev2. Atât de avansat către obiectivul său? un general crud care nu disprețuia niciun mijloc și pe bună dreptate a fost supranumit de turkmeni „Gzi ganly” („Ochi însângerați”).

De dragul carierei sale militare, de dragul obținerii unui „efect”, Skobelev era pregătit pentru orice: sângele, privarea, viața a sute și mii de oameni nu contau pentru el în acest sens.

1 TsGVIA. f. VUA, d. 6862, partea 3, p. 288.

2 T a m f e. l. 292.

sperie. Cererile exorbitante la adresa soldaților au căpătat uneori un asemenea caracter, încât chiar și ofițerii individuali au început să-și exprime nemulțumirea. Dar Skobelev nu a vrut să asculte nicio plângere despre greutăți și dificultăți. „Nu vreau să-i cunosc pe cei obosiți”, i-a întrerupt brusc pe toți, „recunosc doar morții”.

Ca urmare a unui număr de raiduri ale detașamentelor de cavalerie ale trupelor regale și mai ales după recunoașterea din iulie, satele Teke dintre tine și Geok-Tepe au fost complet distruse. În Geok-Tepe, din cauza aglomerării mari de oameni, până în toamna anului 1880, a început să se simtă o scădere a proviziilor de hrană. Pentru a agrava și mai mult poziția apărătorilor cetăților, autoritățile țariste, prin trimișii lor diplomatici, au propus conducătorilor din Khorasan, precum și Khiva și Bukhara, să interzică vânzarea pâinii și a altor provizii locuitorilor din Akhal2. Mai mult decât atât, ca urmare a cererilor repetate ale lui Skobelev, trimisul rus în Iran i-a convins pe conducătorii din Bujnurd și Kuchan să organizeze raiduri sistematice de pradă asupra lui Akhal.

„Sunt recunoscător pentru ajutorul dumneavoastră”, scrie Skobelev într-una dintre scrisorile sale către Zinoviev, „raidurile împotriva Tekinilor din Kuchan și Budzhnurd sunt foarte de dorit acum și în timpul toamnei... Țara până la Geok-Tepe a fost devastată de S.U.A. Este recomandabil să direcționați raidurile kurzilor Khorasan pentru a ruina țara dintre Geok-Tepe și Askhabad. În mod semnificativ: ardeți proviziile Tekin, proprietățile și luați animalele. În plus, Skobelev îi cere lui Zinoviev să „reglezeze” aceste raiduri și își exprimă disponibilitatea de a-și ajuta liderii cu praf de pușcă și plumb.

Oaza Teke a fost o imagine tristă în timpul înaintării trupelor țariste asupra ei în decembrie 1880. Unul dintre membrii expediției A.N. Maslov a descris-o astfel: „Am trecut de linia frontului la sfârșitul lunii decembrie, când timpul de iarnă a făcut imaginea. de ruină generală şi mai tristă. Copacii stăteau cu frunze căzute, satele orfane din jur... Mulți dintre ei au fost tăiați de trupele care treceau. Din câmpuri au rămas doar urme. O înfățișare tristă, complet moartă a fost reprezentată de fecale abandonate, țarcuri goale, dărăpănate și mori de apă prăbușite, inactive... Niciuna

1 A. N. Maslov. Decret. lucrare., p. 111.

2 TsGVIA, f. VUA. dosar 6862, partea 4, ll. 242-243.

3 sat. „Alăturarea...”, p. 478.

„Nu a mai rămas niciun rezident. Tekinii au abandonat totul și s-au dus parțial la cetate, parțial la nisip. Doar urmele adânci ale roților de artilerie mărturiseau că trupele se mișcau constant de-a lungul drumului... „1.

Turkmenii din Ahal au trăit o adevărată tragedie națională și s-au pregătit pentru ultima fază a luptei lor incredibil de dificile, inegale, dar corecte. Skobelev, care a ajuns cu trupele sale la Geok-Tepe, a cerut capitularea necondiționată. Pe 23 decembrie a început asediul cetății, supusă unui foc nemilos de artilerie. Situația celor asediați devenea din ce în ce mai dificilă.

M. L. Terentiev, citând în lucrarea sa o serie de fapte despre intrigile anti-ruse ale agenților britanici, în special Butler, Abbas Khan și alții, concluzionează că se presupune că aceste mașinațiuni au fost motivul principal al recalcitranței turkmenilor-Tekin2.

Imperialiștii atlieni au făcut eforturi mari pentru a ajuta la organizarea luptei tekinilor împotriva trupelor ruse. În plus, după cum scrie M.N. Tikhomirov, „acțiunile abrupte ale lui Skobelev au contribuit de fapt la dorința maiștrilor recționari turkmeni de a se baza pe ajutorul Angliei”3. Cu toate acestea, Tekinii nu au primit niciun ajutor real de la britanici, chestiunea s-a limitat doar la promisiuni și sfaturi „să se țină de ultima extremă în Geok-Tepe și să nu se retragă deloc în nisip”4. Toate acestea au influențat starea de spirit a locuitorilor din Ahal. Dar nu în intrigile ofițerilor britanici de informații ar trebui să se caute o explicație reală a motivelor „răzvrătirii” turkmenilor, ci în justiția obiectivă, istorică a luptei lor, în dorința de a-și apăra pământul. și libertatea de trupele țariste. Cum ar trebui să se comporte Tekinii dacă trupele „regelui alb” înaintau asupra lor cu intenția clară de a-i extermina sau de a-i subjuga? Este clar că au avut o singură cale – calea luptei împotriva invadatorilor. În plus, șeful trupelor țariste, generalul Skobelev, nu a vrut să audă despre nicio negociere de pace. El a perceput orice gând, orice considerație sau argument în favoarea ocupării pașnice a lui Akhal ca „un nod lipicios pe drumul către mareșal.

1 A.H. M a s l o v. Decret, lucrare., p. 37.

* M. A. Terentiev. Decret, lucrare., vol. III, p. 142-143.

3 M. N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 46; Vezi și M. A. T e r e n t e c. Decret, lucrare., vol. III. pagina 142.

4 sat. „Alăturarea...”, p. 480; Vezi și M. A. Terentiev. Decret, lucrare., vol. III, p. 142-143.

bagheta"1. Pe 24 septembrie, i-a scris ministrului de război Mn Lyutin: „Mai ales, este neprofitabil pentru noi ca inamicul să predea Geok Tepe fără luptă. Din fericire, tot ce știu până acum despre intențiile Tekinilor îmi permite să trag concluzia că au decis ferm să-l apere pe Geok-Tepe. Cele zece condiții propuse de Skobelev tekinilor au fost clar calculate, astfel încât aceștia din urmă să refuze să le accepte. Una dintre condiții a proclamat: „Declararea pământului Akhal-Teke ca proprietate a suveranului rus, care îl gestionează la propria discreție”. Această „discreție” a fost cea mai teribilă pentru turkmenii din Ahal? Dar chiar și într-un moment atât de dificil pentru Akhal, dezacordurile și frământările au continuat să fie observate în rândul nobilimii clanului feudal a Tekinilor. Disputele au avut loc în principal în jurul problemelor de pace și război. „Din cauza dezacordului dintre ei, Tekins, pe lângă LIakhtumkuli-khan, au ales încă 4 hani: Bairam-Ali-khan, Uraz-Mamed-khan, Kerim-Berdy-ishan și Muzefer-nshan. Dintre aceștia, Bayram Ali Khan, Uraz Mamed Khan și Muzefer Ishan sunt de partea lumii? și ascultarea față de noi, în timp ce Makhtumkuli Khan și Kerim-Bsrdy-Ishan se opun. Aceștia din urmă înspăimântă poporul, sugerându-le că, în cazul cuceririi lui Ahal, rușii îi vor dezarma pe turkmeni, îi vor evacua din Ahal și vor da soțiile și copiii lor soldaților ", unul dintre cercetașii perși trimiși la Ahal. de agentul comercial rus din Mashhad, Nasirbekov, a raportat4 . Potrivit acestui agent, locuitorii din A-sal l-au asigurat că „dacă ar apărea vreun intermediar care să arate Tekinilor falsitatea acestor sugestii, nu ar întârzia să meargă de partea păcii”5.

Aceste informații au fost colectate pe baza instrucțiunilor speciale ale lui Skobelev și imediat transmise acestuia. Este clar că, dacă Skobelev ar dori într-o oarecare măsură să pună capăt „înțelegerii” cu Tekini fără vărsare de sânge, adică în mod pașnic, atunci ar putea încerca să facă acest lucru. Cu toate acestea, nu numai că nu a făcut nimic în acest sens, dar i-a fost teamă că Tekinii nu vor decide să predea cetatea fără luptă. Skobelev s-a bucurat că printre tekiniți s-au răspândit diverse zvonuri, care îi caracterizează pe ruși în cea mai nefavorabilă lumină. M. A. Terentiev scrie: „... zvonurile răspândite de englezi

1 M. A. Terentiev. Decret, lucrare, vol. III, p. 143.

2 T a m

'M II Tihomirov. Decret, paf, p. 48.

4 sat. „Alăturarea...”, p. 480.

5 T a m.

agenți, promisiunea de ajutor cu arme și bani și sfaturi bune de a nu lăsa rușii, ci de a lupta până la capăt, ne-au servit bine: fără

aceasta, probabil că Tekinii s-ar fi supus fără luptă .., "'. Chiar dacă Tekins și-ar fi dorit chiar să încheie un armistițiu, atunci cu o astfel de poziție a lui Skobelev, nu l-au putut realiza. Prin urmare, a mai rămas un singur lucru - să lupți până la ultima oportunitate.

Într-o luptă inegală și grea, în condițiile unui asediu și bombardamente de artilerie nesfârșite, în absența hranei suficiente, Tekinii au dat dovadă de curaj și inventivitate neobișnuită.în rânduri există dezordine și confuzie. Așadar, pe 23 decembrie, în ziua în care a început asediul, pușcașii Teke, care s-au instalat într-unul dintre punctele fortificate de lângă Geok-Tepe, au provocat o înfrângere gravă detașamentului de cavalerie înaintat al trupelor regale. Asediatorii au pierdut un număr mare de oameni, inclusiv comandantul lor, generalul Petrusevici.

Pe 28 decembrie, Tekinii au făcut un atac îndrăzneț asupra pozițiilor fortificate ale trupelor țariste. Atacul a fost atât de puternic și disperat, încât trupele regulate nu i-au putut rezista. Tekninpy a pus stăpânire pe o mare parte din tranșeele și tranșeele rusești, un tun de munte și steagul faimosului regiment Apshsron au căzut în mâinile lor. „... Pierderile noastre au fost atât de semnificative încât nu au putut să nu facă o impresie puternică asupra detașamentului, ale cărui dificultăți păreau să crească cu fiecare pas înainte”, a scris unul dintre participanții și martorii oculari la acele evenimente1 2. „Este cu adevărat timpul în Asia este timpul să acționăm în armate?”, ar fi spus Skobelev, venind la căruța sa după ce a respins atacul din decembrie 283.

Eșecurile care au urmat unul după altul au avut un efect foarte puternic asupra lui Skobelev. A devenit nervos, iritabil, lucru care nu s-a remarcat la el nici în campania turcă''·.

În noaptea de 30 decembrie, apărătorii cetății au mai făcut o ieșire de succes, bulversând din nou întregul lanț avansat al trupelor țariste. Foarte periculoase pentru asediatori au fost, de asemenea

1 M. A. Terentiev. Decret, lucrare, vol. III, p. 142.

2 „Nou”. 1886; Colecția Turkestan, vol. 388, p. 584.

'T și m.

4 A. N. Maslov. Decret, lucrare., p. 108-

1b<>

-¿Sortirile turkmenilor din 4 şi 5 ianuarie 1881. Cu toate acestea, forţele erau ¡• inegale. Marele și neprețuitul avantaj al trupelor țariste (printre altele) era artileria. Timp de mai bine de douăzeci de zile, ea a supus fortăreața Teke unor bombardamente nesfârșite și crude, a căror garnizoană a suferit foarte mult din cauza focului continuu de artilerie.

„... Nu există nicio îndoială”, scrie A. N. Maslov, „că garnizoana a suferit îngrozitor, neprotejată în nici un fel în corturile lor de acest bombardament: femeile și copiii uciși și mutilați de schije au

trebuit să facă o impresie dureroasă asupra inimile curajoase ale parintilor lor. Dar tot se luptau cu acea încăpățânare și curaj dezinteresat... Și acest curaj era cu atât mai demn de respect cu cât speranța victoriei dispăruse; Cetatea până acum invincibilă ar trebui să cadă în curând și odată cu ea și independența tribului Akhal-Teke”1.

În ciuda statorniciei eroice a apărătorilor cetății, deznodământul tragic se apropia. Skobelev nu i-a cruțat pe soldați, mai ales că de la Sarykamysh au sosit întăriri din partea trupelor din districtul militar Turkestan sub comanda colonelului Kuropatkin. Sub focul puternic de la Teke Mergens, trupele au trebuit să sape șanț după șanț. „De mai multe ori trupele au fost nevoite să-și schimbe pozițiile, apropiindu-se treptat de cetatea asediată. Ei nu au avut timp să capete un punct de sprijin pe o singură linie, deoarece a venit ordinul de a trece pe o nouă linie paralelă. Într-un loc, o galerie de mine a fost așezată direct sub cetate. Lucrarea a fost efectuată în principal manual și ne-am putut imagina cât a costat soldații. Cu toate acestea, Skobelev, tânjind cu nerăbdare după luptă, și-a grăbit ofițerii: „Nu am venit aici să săpă gropi, ci să mergem înainte”.

La 12 ianuarie 1881 a avut loc o explozie de mină, în urma căreia s-a format un gol mare în partea de sud-est a zidului cetății. În același timp, prin foc de artilerie sporit, s-a făcut un gol în partea de vest a zidului. A început asaltul asupra cetății. Tekinii au luptat eroic, lucru pe care nici măcar martorii oculari ai evenimentelor, care erau servili înaintea lui Skobelev, nu l-au ascuns. Așadar, dr. Shcherbak, care și-a lăsat amintirile despre acest atac, a scris: „Depozitul fierbe

' A. N. Maslov. Decret, lucrare, p. 108.

2 Ibid., p. 64.

între vagoane.. Tekinii se luptă ca leii...”1. Cu toate acestea, cetatea a fost luată. Apărătorii săi nu au putut rezista armelor și pregătirii militare incomparabil mai bune ale trupelor țariste.

Skobelev a dobândit în sfârșit oportunitatea de a produce „efectul” dorit. În ziua ocupării lui Geok-Tepe, ca niciodată înainte, au apărut trăsăturile cele mai caracteristice ale acestui general țar „lăudat” - teribila sa cruzime. Nemulțumit de pogromul comis în fortăreață însăși, el a ordonat cavaleriei sale să-i ajungă din urmă și să-i extermine pe Tekini care se retrăgeau în nisipuri. Urmărirea a continuat timp de 15 km și s-a oprit abia după lăsarea întunericului.

Cruzimea nemărginită a lui Skobelev față de Tekin este menționată în aproape toate lucrările dedicate călătoriei sale în Turkmenistan. În anumite cercuri, Skobelev a fost chiar condamnat pentru asta. Dar când, chiar înainte de moartea sa, a fost întrebat: are remuşcări pentru că a exterminat 8 mii de Tekin după capturarea lui Geok-Tepe, el a răspuns: „Regret că nu 80 de mii”2.

Multe femei și copii Teke au rămas în Geok-Tepe. Conform obiceiurilor și conceptelor asiatice, ar fi trebuit să-i aștepte o soartă de

neinvidiat. Cu toate acestea, soldații ruși au dat dovadă de generozitate și umanitate față de ei, nepermițând nicio insultă și violență împotriva familiilor fără apărare ale familiei Tekin. Dimpotrivă, aproape toate sursele raportează grija și atenția soldaților ruși față de copiii orfani și față de toți cei care au supraviețuit ororilor atacului. Aceasta a confirmat falsitatea zvonurilor provocatoare răspândite anterior în Akhal despre cruzimea rușilor față de civili.

După pogromul Geok-Tepyansky, comandamentul rus a încercat prin toate mijloacele să-i liniștească pe turkmeni pentru a-și realiza întoarcerea în satele dărăpănate și părăsite din Akhal. După ocuparea Așgabatului la 18 ianuarie 1881, pe nisipuri au fost trimise detașamente speciale, care, după ce au trecut de-a lungul fântânilor aproximativ 400 de mile, au readus multe familii de Teke în oază, luându-și anterior armele. Cu toate acestea, cei mai mulți dintre tekini se aflau încă la fântâni mai îndepărtate, în Tejep, Mary și pe cărările către ei, precum și în regiunile de graniță ale Persiei. Frica de violență și arbitrar

1 V. A. Shcherbak. Expediția Akhal-Tskn a generalului Skobelev în

1880-1881 Din memoriile Dr. A. V. Shcherbak, Sankt Petersburg, 1884, p. 167. ! Colecția Turkestan”, vol. 289, p. 53.

din partea autorităților țariste, i-au împiedicat să se întoarcă în locurile natale, în ciuda proclamațiilor repetate ale lui Skobelev, care a promis ajutor și patronaj.

Capturarea completă a lui Akhal-Teke a fost efectuată în ianuarie 1881. Dincolo de Geok-Tepe, (în Bezmsin, Kordzhou, Ash-khabad, Anau și Gyaurs), trupele ruse nu au întâmpinat rezistență. Maiștri influenți ai unor sate au venit la Skobelev cu o expresie de smerenie. Skobelev visa deja să meargă la Merv, sau cel puțin la Tejen, de unde, în opinia sa, se putea ajunge la Herat în amonte de râul Tejen. „Herat a atras visele ambițioase ale acestui general ca „a doua etapă”, iar Merv ca ultimul bastion al turkmenilor”, a scris M. A. Terentiev1.

Pe 20 ianuarie, imediat după ocuparea Așgabatului, Skobelev a trimis o telegramă foarte interesantă comandantului-șef al armatei caucaziene: „În viitorul foarte apropiat, ar trebui prevăzute multe probleme de importanță națională, care necesită, în principiu, rezolvarea prealabilă. ...”2.

Arda excesiv de militantă a generalului a speriat serios autoritățile caucaziene: la ce bine, a fost posibil să amestecăm toate cărțile diplomatice ale guvernului țarist. Telegrama lui Skobelev a fost înaintată ministrului de război Milyutin, care el însuși i-a răspuns printr-o telegramă din 26 ianuarie, în care se ordona cu toată severitatea: 1) „Fără nici un pretext este a se întreprinde o mișcare spre est dincolo de limite. al oazei Teke și; 2) să nu încalce inviolabilitatea teritoriului persan”3.

Dar nici măcar acest lucru nu l-a putut menține pe Skobelev „inactiv”. Cu un mare detașament de cavalerie, merge mai departe și la 17

februarie intră în Lutfabad, a cărui populație l-a întâmpinat cu smerenie. „Skobelev intenționa să ocupe Lutfabad ca punct de avans, dar nu a primit permisiunea pentru aceasta”, citim din A. I. Maksheev4.

Trebuie să presupunem că a primit un avertisment secundar și categoric să nu treacă dincolo de oaza Akhal.

1 M A. Terentiev. Decret, lucrare., vol. Sh, p. 206.

2 H a m la fel.

' Ibid., p. 207; Vezi și TsGVIA. f VUA, d. 6862. partea 5, l. 38.

4 A. I. Maksheev. Prezentare istorică a Turkestanului și mișcarea ofensivă a rușilor în el. SPb. 1890, pagina 373

Generalul Pavlov, șeful Statului Major al trupelor caucaziene, a plecat din Tiflis spre Așkhabad, special pentru a se întâlni cu Skobelev. Pe 20 februarie, Skobelev a ajuns la Așgabat cu trupe. Neascultarea lui a provocat nemulțumiri în Tiflis și mai ales în Sankt Petersburg. S-a decis retragerea acestuia. Pe 20 martie, Skobelev a predat comanda trupelor generalului Rerbsrg, iar aceasta i-a încheiat cariera în Transcaspia.

Astfel s-a încheiat cucerirea lui Akhal de către țarism.

Cu toate acestea, pentru o lungă perioadă de timp, nici o viață normală nu s-a putut stabili în oază. Războiul și devastările au adus turkmenii cu adevărat nenumărate dezastre. Cei mai mulți dintre ei se aflau încă în afara Akhal și aveau o nevoie teribilă și lipsa exilaților. Femei și copii au murit în masă de foame, frig și oboseală. „... Situația populației, grupată pe fântânile de la nord de Dengli Tepe, era cu adevărat dezastruoasă. Fără hrană, vagoane și folosirea apei sărate din fântâni, printre ele s-au deschis dizenterie și alte boli, din care au murit mulți oameni în nisip”, spun sursele1.

Starea în nisip fără mâncare și fără nicio speranță pentru viitor nu putea, desigur, să dureze mult. Prin urmare, locuitorii oazei Akhal au început să se întoarcă treptat la locurile lor de odinioară. Activitățile autorităților locale ruse au jucat, de asemenea, un rol semnificativ în revenirea populației din Akhal. În primul rând, după cum am menționat deja, peste tot au fost trimise proclamații cu propunerea de a reveni în oază. În același timp, s-a anunțat iertarea tuturor celor care doreau să se întoarcă și s-a promis dreptul la fosta lor reședință și s-au promis servicii bune și ajutor „servitorilor credincioși”.

În Geok-Tepe, sub comanda maiorului Spolatbog, s-a format un „departament special pentru așezarea populației supuse” din Akhal. Acest departament s-a ocupat de înregistrarea locuitorilor sosiți, a numit maiștri și kazi în sat, a împărțit alimente, vagoane și articole de uz casnic (din cele luate în timpul atacului asupra Geok-Tepe) familiilor cele mai sărace și afectate de război și a examinat. plângerile populației. Potrivit surselor, încă de la jumătatea lui

aprilie 1881, 8496 de vagoane din Chomurs, adică rezidenți stabiliți, s-au întors la Akhal și s-au stabilit în 35 de sate.

1 TsGIA URSS, f. I. D. 230, ll. 2-50.

Au fost distribuite 18.500 puds de grâu, 10.600 puds de dzhugara, 2.000 puds de făină și până la 8.000 de vagoane*.

Întoarcerea și așezarea locuitorilor pe teritoriul ocupat de autoritățile ruse a fost observată și în regiunile de sud-vest ale Turkmenistanului. Imuții și Goklens, care plecaseră în regiunile persane în timpul ostilităților, au început treptat să treacă pe malul drept al Atrek și Gurgen. Zvonurile că rușii le permit să se stabilească în oază și chiar să-i ajute pe cei aflați în nevoie au început să atragă din ce în ce mai multe grupuri de locuitori flămânzi și rătăcitori din Akhal la Geok-Tepe. Situația repatriaților era indescriptibil de grea, lucru pe care nici oficialii țariști nu au putut să nu admită. Astfel, medic-șef interimar al spitalului militar Askhabad, Chudovsky, a spus că, în drum spre Dhrun, „a văzut multe familii de Tekin care s-au mutat din Merv, care au scris îngrozitor și, în plus, un grad puternic. de morbiditate s-a dezvoltat între ei”1 2.

Poziția marii majorități a Tekinilor a fost atât de dezastruoasă încât, în toamna anului 1881, autoritățile țariste au fost din nou forțate să ofere asistență cel puțin unei părți dintre cei înfometați din proviziile de hrană ale cartierului. S-a numărat familiile care aveau mare nevoie de pâine (au fost 3238, conform autorităților din districtul Akhal), cărora li sa ordonat să distribuie în total 16.090 puds de pâine3. Societatea de Cruce Roșie Rusă a trimis o alocație în valoare de 3.000 de ruble4 pentru a-i ajuta pe locuitorii care suferă din Akhal. Există informații despre strângerea de donații pentru a-i ajuta pe nevoiașii Tekin, care au fost examinați printre locuitorii fortificației Mp Khailovsky, în garnizoanele Geok-Tepe și Chekishlyar5.

Autoritățile țariste, pornind în primul rând din propriile interese, au ajutat într-o oarecare măsură locuitorii satelor devastate Akhal să refacă rețeaua de irigații, să semene câmpuri și să repare morile6.

Toate trupele aflate în garnizoană în satele Akhal au primit ordin să trateze bine populația și să nu ia nimic gratuit. Încălcarea acestui ordin a presupus la început o pedeapsă severă. Da, prin judecată

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6935, ll. 1-4.

2 sat. „Alăturarea...”, p. 569.

'TsGA TSSR, f. 97, op. ■, d. 254, l. 569.

* Ibid., l. 5.

5 Ibid., ll. 9-16.

6 sat. „Alăturarea...”, p. 488.

Pe 11 februarie, bombardierul bateriei a 3-a mobilă Titov a fost împușcat la curtea marțială din 11 februarie, care, beat, a dat buzna în corturile soților Tekin, a ucis un Tekin și a rănit o femeie1. Aceste măsuri urmăreau un scop specific -> să arate grija și bunăvoința noilor autorități față de turkmeni și, prin aceasta, să restabilească pacea și liniștea. ordine în teritoriul cucerit.

În chestiunea „linișterii” finale a lui Lhala, foștii hani și serdari ai Tekinilor au făcut un mare > serviciu autorităților ruse.

După căderea lui Geok-Tepe, nobilimea tribală feudală Teke și reprezentanții clerului au fost primii care au fugit în Tedzhen și Merv, lăsând poporul la soarta lor. Acum au fost primii care au răspuns chemării și proclamațiilor autorităților țariste, dorind să-și ispășească vina și să obțină locuri profitabile în slujba rușilor. Într-o telegramă din 26 ianuarie, Skobelev relatează: „... Sophie Khan, Khuday-Berdy Khan și alți hani respectabili sunt în tabăra noastră, restul populației se adună prin ei”3 4 5.

Autoritățile țariste au făcut tot posibilul pentru a câștiga elita feudală a turkmenilor. În acest scop, s-au colectat cele mai detaliate informații despre cei mai bogați și mai influenți khani ai Tekinilor. Unul dintre documente conține o listă de „persoane influente” ale familiei Tekin, cu o descriere și descrierea „meritelor” acestora. Numele Tykma-serdar, Kulbatyr-serdar, Sophie-khan, Ovezguly-serdar, Khudaiberdy-khan, Liakhtumkuli-khan, Kurbanmurad-ishan și altele sunt enumerate aici.

Hanii sosiți cu o expresie de smerenie au devenit, ca și înainte, stăpânii pământurilor lor. Ei erau adesea numiți ca maiștri și, în plus, primeau diverse recompense de la autoritățile țariste.

Într-una dintre scrisorile sale, Skobelev scria deschis: „Am ordonat ca unele familii influente să fie serios ajutate, pentru a iniția măcar un cerc restrâns de oameni care au experimentat bine de la autoritățile ruse”3.

Maiorul Spolatbog, șeful populației din Ahal, i-a cerut comandantului trupelor să-l numească pe Tekins maiștri.

1 TsGIA URSS, f. I, dosar 230, ll. 60-75.

2 Karriev. Aderarea Turkmenistanului la Rusia în secolul al XIX-lea. sens progresiv li-ero. Știrile Academiei de Științe a TSSR, 1958, nr. 2, p. 83.

* Moscow News, 1 februarie 1881.

4 TsGVIA, f. VUA, d. 6935, ll. 19-23.

5 M. N. T i X o m i r o v. Decret, lucrare., p. 59.

- „întreținerea este proporțională cu numărul de vagoane din sat”, cu mirabe - remunerație din culturile colectate de locuitori *.

Autoritățile țariste au făcut multe eforturi pentru a-l câștiga pe Makhtumkuli Khan, care a fugit la Merv după căderea lui Geok-Tepe. În același timp, desigur, s-a ținut cont de faptul că Makhtumkuli Khan, care avea o oarecare faimă printre turkmeni, ca fiu al lui Nurberdy Khan și ca proprietar de terenuri mari, ar putea deveni un suport de încredere pentru țarismul în Transcaspia.

Pe 27 martie, Ovezmurad-Tyk ma-serdar i-a apărut în Așgabat lui Skobelev și i-a dat sabia lui, câțiva Berdani și propriul cal al lui Skobelev, capturat de Tekins la Pasul Bendesen. Skobelev i-a întors sabia, declarând în același timp „iertare”. Apoi Tykma-serdar a depus un jurământ „de a sluji cu credincioșie împăratului suveran”1 2. Toate activitățile ulterioare ale lui Tykma-serdar sunt foarte tipice pentru înțelegerea poziției nobilimii feudale Teke în raport cu autoritățile regale din Transcaspia. Tykma-serdar a oferit mari servicii comandamentului rus, îndeplinindu-și cu sârguință toate ordinele. Cu o misiune specială, a călătorit la Merv, „pentru a-i convinge pe localnicii Tekin să accepte patronajul rusesc”3 *. Activitățile sale în această direcție au contribuit în mare măsură la întoarcerea la vechiul loc de reședință a majorității locuitorilor din Akhal, care au plecat după capturarea lui Geok-Tepe în Merv.

Ca parte a deputației maiștrilor turkmeni, Tykma-serdar a călătorit la Sankt Petersburg, unde s-a prezentat ministrului de război și împăratului Alexandru al III-lea. Membrii delegației au primit cadouri bogate, medalii și grade. Tykma-serdar a primit gradul de maior și, în conformitate cu acesta, i s-a atribuit un salariu permanent cu un salariu sporit - șase sute șaizeci de ruble pe an4. Toată această „generozitate” a guvernului țarist urmărea un singur scop: să cucerească bătrânii și bais-ul turkmeni, să-și creeze în persoana lor un sprijin social în Turkmenistan.

În sursele de arhivă există o mulțime de informații despre diferite premii și promovări ale foștilor teke khans și serdari numiți de autoritățile țariste în armată.

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6935, ll. 5-18.

2 M A Terentiev. Decret, lucrare., vol. 111, p. 217. ' Administrația Centrală de Stat a TSSR, f. 97, op. I, d. 253, ll. 1-2.

•Ibid.

h70

•funcţiile administrative în aparatul administrativ colonial al regiunii transcaspice1. Astfel, viața s-a reluat treptat în oaza Teke. La 6 mai 1881, la Sankt Petersburg a fost emis un decret privind anexarea oazei Akhal la Imperiul Rus și formarea întregului teritoriu ocupat anterior al Turkmenistanului - regiunea transcaspică, cu includerea sa în districtul militar caucazian.

Regiunea transcaspică cuprindea: I) executorul judecătoresc Mangyshlak, care a rămas în fostele sale granițe; 2) executorul judecătoresc Krasnovodsk, căruia i-au fost atașate malul drept al Atrek, Chekishlyar, Cheleken Island cu alte insule din apropiere și 3) districtul Akhal-Teke, format din teritoriul oazei Akhal și terenurile adiacente

Locotenentul general Rerberg a fost numit șef al regiunii, care era și comandantul trupelor staționate în Transcaspia. Executorii judecătorești Mangyshlak și Kraslovodsk, precum și districtul Akhal-Teke, au fost ulterior transformați în districte și în ele au fost numiți șefi de district, care au concentrat, de asemenea, poliția militară și puterea civilă în mâinile lor.

Bătrâni și execuții au fost numiți la auls, în principal din elita bogată a turkmenilor. Formal, alegerile de frici, kazi, mirabe și alte oficialități se desfășurau la adunări generale ale aul, de obicei în prezența unui reprezentant al autorităților ruse, dar listele aleșilor trebuiau aprobate de șeful regiunii, care avea dreptul să îndepărteze persoanele care îi erau dezamăgibile și să-și ofere candidaturile. „... Am călătorit în toate satele oazei de la Knzyl-Arvat până la Gyaurs. S-au adunat în sate societăți care, în prezența mea, își alegeau bătrâni, asistenții lor, aksakal, mirabi și kazi. Listele de maiștri aleși π qazis au fost depuse de mine spre aprobare de către comandantul trupelor din regiunea transcaspică”, scrie maiorul Spolatbog3.

Maiștrii, călăii și mirabii se bucurau de patronajul autorităților țariste, erau stăpâni deplini în domeniu. S-au angajat în extorcare, abuzând grosolan

1 TsGA TSSR, f. 97, op. 1, d. 183, l. eu; Acolo, f. 1, op. 2, dosar 6483, p. 38-41.

2 TsGA TSSR, f. 1, op. 2, d. 5146^ l. 3.

3 sat. „Alăturarea...”, p. 487.

112 Ordin M 132 177

minţit cu puterea lor. Acest lucru a fost facilitat de faptul că și-au primit salariile din fonduri colectate de la populație sub formă de impozite.

În ordinul adresat șefului regiunii transcaspice din 24 septembrie 1881, citim: „... Comandantul armatei va permite numirea aul maiștri și kazi în districtul Akhal-Teke în numărul stabilit de dvs. cu atribuind costurile de întreținere a acestora, câte 20 și 10 ruble fiecare, nu pe cheltuiala trezoreriei... ci pe cheltuiala acelei părți din taxele vagoanelor încasate de la locuitori, care merge la impozitul zemstvo”1.

Astfel, conform datelor date din surse de arhivă, taxele erau deja colectate de la populația din Ahal în 1881. Cu toate acestea, într-un raport binecunoscut al senatorului contele Palen, se spune că în 1882 locuitorii districtului Askhabad (Akhal-Teke), cu excepția nokhurienilor, au fost scutiți temporar de taxe2. Există o contradicție în această chestiune. Populația din Akhal, foarte devastată de război

și care se confruntă cu o nevoie și foamete teribile, pur și simplu nu a putut plăti taxele cerute de ea. Prin urmare, autoritățile regale, evident. au fost nevoiți să le anuleze temporar. În ceea ce privește turkmenii din districtul Krasnovodsk, aceștia trebuiau să plătească taxe în valoare de 6 ruble din fiecare vagon.

Centrul regiunii transcaspice a fost orașul Askhabad, care a apărut lângă satul turkmen cu același nume. Aici s-au construit, pentru o scurtă perioadă de timp, mici fortificații, cazărmi, un spital, o clădire de trezorerie, depozite comisare, circa 400 de clădiri de locuit, în principal pentru ofițeri, o biserică, un club și alte instituții administrative publice și casnice și militare. Populația orașului, cu excepția perșilor și armenilor, era compusă exclusiv din militari. La început, administrarea regiunii era pur militară: aparatul administrativ era preponderent militar; aproape toate marile aşezări conţineau garnizoane militare, în valoare totală de 15-20 mii de oameni.

Guvernul țarist a continuat să mențină un mare contingent de trupe în Transcaspia, având în vedere faptul că încă mai exista

1 TsGA TSSR, f. 97. op. 1. d. 183, l. 1.

2 K. K. Palen. Raport privind revizuirea regiunii Turkestan, realizat de cel mai înalt ordin al senatorului Chamberlain Contele K. K. Palen. Emisiune. 16. Impozite și taxe. Organisme de management financiar^ Sankt Petersburg, 1910, p. 198.

să pună stăpânire pe un vast teritoriu de ţinuturi turkmene care se întinde spre sud-est de oaza Akhal.

Acțiunile ulterioare ale țarismului în această direcție au fost efectuate cu prudență deliberată. Cu toate acestea, Rusia țaristă nu putea fi încă garantată împotriva posibilității unei complicații nedorite a situației de politică externă pentru ea. Absența unei granițe clare, convenite cu Iranul și Afganistanul vecin, precum și problema delicată a Msrva, care a devenit „punctul cel mai dureros” al politicii Marii Britanii în Asia Centrală, au creat un pericol constant de război cu aceasta din urmă. Pentru a consolida oficial teritoriul ocupat în regiunea transcaspică, guvernul țarist a trebuit în primul rând să tragă o demarcație cu Iranul.

Ca urmare a negocierilor diplomatice purtate în urma cercetărilor preliminare și studiului fâșiei de graniță, s-a ajuns la un acord cu guvernul șahului. La 9 decembrie 1881 a fost semnată la Teheran o convenție între Rusia și Iran privind delimitarea la est a Mării Caspice până la lanțul Zerinkuh1.

Ulterior, după finalizarea aderării întregului Turkmenistan la Rusia (1886-1887), a fost stabilită granița finală a posesiunilor rusești cu Iranul și Afganistanul.

Delimitarea ruso-iraniană din decembrie 1881 a fost, parcă, o confirmare juridică și politică a faptului anexării lui Akhal la Rusia.

1 Despre punctele prin care a trecut granița ruso-iraniană și, în general, despre detaliile convenției încheiate, vezi sat. „Aderare...”, p. 603-604; „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea.”, pp. 190-191.

CAPITOLUL VI

RELAȚIILE ECONOMICE ȘI POLITICE ALE RUSIEI CU TURKMENII DIN RAIONUL TEJEN-MURGAB

(începutul anului 1881-sfârșitul anului 1882) Stabilirea unor relații regulate cu Merv

Cucerirea oazei Akhal-Tekn și formarea unei noi regiuni centrate pe fortificarea Askhabad a creat cele mai favorabile condiții pentru stabilirea și dezvoltarea legăturilor economice și politice între Rusia și turkmenii care locuiau în bazinele Tejen și Murghab. râuri. Posibilitățile unor astfel de legături erau destul de clar definite deja în momentul formării regiunii transcaspice, adică în primăvara anului 1881. Dorința de a stabili și dezvolta relații economice și politice era reciprocă. Oyo a avut loc atât pe partea rusă, cât și pe partea turkmenă. Acest lucru este dovedit de scrisorile care au fost schimbate între reprezentanții autorităților transcaspice și maiștrii triburilor turkmene. La mijlocul lunii aprilie 1881, maiorul Spolatbog, în raportul său către comandantul trupelor din Teritoriul Transcaspic, relata: „Am avut relații cu oameni influenți din Lierva. Morții își declară gata să îndeplinească toate cerințele Excelenței Voastre.

La 26 mai 1881, șeful populației oazei Akhal-Tekii a primit o scrisoare de la Merv de la mitrarul Kidyaev, care fusese ținut acolo captiv de turkmeni de câțiva ani.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 488.

ani. Această scrisoare spunea: „Turkmenii mă consideră un om mare. Atât bătrânii, cât și tinerii vin la mine și mă întreabă: „cum putem să suportăm rușii”. Spune-mi ce să fac?... Le spun turkmenilor că „Degeaba vărsați sânge, îndurați rușii”. Turkmenii m-au crezut și mi-au luat un pud de fier din picioare...”1.

Fragmentul citat dintr-o scrisoare a unui artilerist captiv mărturisește slăbirea tensiunii care a caracterizat situația din Lierva la câteva luni după ocuparea oazei Akhal-Teke de către ruși. Atitudinea unei părți semnificative a populației locale față de ruși a început să se schimbe dramatic. Kidyaev a raportat chiar la sfârșitul scrisorii sale numele turkmenilor, care și-au exprimat disponibilitatea de a sprijini constant autoritățile ruse2.

Șeful regiunii, generalul locotenent Rerberg, raportând despre sosirea a patru aksakal de la Merv la Askhabad pe 21 iunie și despre negocierile care au avut loc cu aceștia, a scris: tratați-ne cu

ostilitate”. Și deși autoritățile transcaspice au tratat aceste declarații cu neîncredere, însuși faptul șederii unor reprezentanți influenți turkmeni în centrul regional a fost de mare importanță. În ciuda dubiilor puterilor lor, aceasta a mărturisit fără îndoială schimbări favorabile în relațiile dintre turkmeni și autoritățile ruse. General-locotenentul Rerberg a relatat în aceeași scrisoare: „La 18 iulie, trei aksakal au venit la mine de la Tejen cu o scrisoare a hanului lor Khadzhakulp-khan, iar pe 2 august a apărut însuși Khadzhakuli-khan, însoțit de maistrul Ovez-serdar și un suita de 26 de persoane. Esența declarațiilor lui Khadzhakuli Khan a fost că tejenii de acum înainte se consideră supuși ai țarului rus și că sunt gata să-mi îndeplinească toate ordinele”'1. În timpul negocierilor, s-a dovedit că populația văii râului Tejen a fost constant sub presiunea autorităților persane, care le-au cerut să plătească impozite.

Un anumit rol în stabilirea relațiilor cu turkmenii din cursurile inferioare ale fluviului. Murgab a fost jucat de călătoria lui Tykma-serdar la Merv. Această călătorie a avut loc după întoarcerea lui Tykma-

1 s b. „Conexiune..”, p. 537.

2 Ibid.

' Ibid., p. 557.

„Ibid., p. 558; Vezi M. H. T și h o m i r o v. Decret, lucrare., p. 70.

serdar din Sankt Petersburg, unde a fost trimis în fruntea unei „deputații” din populația turkmenă pentru a fi prezentat țarului1.

La începutul lunii septembrie 1881, conacul Ovez Murad Tykma-serdar a trimis la Sankt Petersburg o scrisoare adresată colonelului Meshetich2, în care acesta spunea: „Ajuns în siguranță la Akhal, la cererea generalului Rerberg și a baronului Aminov, m-am dus la Merv. , unde Merv Tekins să accepte cetățenia regelui alb, iar în acest scop, împreună cu mine, o deputație Merv, 120 de oameni, a ajuns în Askhabad...”. Sosirea acestei delegații la Askhabad a fost raportată în raportul său din 19 octombrie 1881 de către șeful regiunii Transcaspice către comandantul armatei caucaziene. El a scris: „În a opta zi a acestei luni, Tykma-serdar s-a întors. Cu el au venit de la Merv la Askhabad ca adjuncți 24 de maiștri ai clanurilor Sychmaz și Dashayak, însoțiți de 10 persoane. Merviev cu o expresie de supunere față de suveranul-împărat și sentimente de prietenie pentru poporul rus”3 *. Rezultatele călătoriei lui Tykma-serdar la Merv au fost evaluate pozitiv de autoritățile transcaspice*. Și într-adevăr, prin călătoria sa, el a ajutat la rezolvarea unei probleme atât de importante, fără îndoială, pentru organizarea regiunii, precum întoarcerea Akhal-Tekintsy, care au migrat după asaltul asupra lui Geok-Tepe, pe care autoritățile țariste îl considerau supuși ai Rusiei5.

În timpul șederii sale la Merv, Tykma-serdar a strâns o mulțime de informații atât despre situația internă din oază, cât și despre situația de politică externă care se dezvolta aici. Informațiile

colectate de Tykma-ser degeaba au fost completate și rafinate cu date provenite din alte surse. Autoritățile din Turkestan, consulatele comerciale și diplomatice ale Rusiei din țările vecine au raportat periodic despre situația din Merv. Astfel, de exemplu, la începutul lui septembrie 1881, trimisul rus în Iran, Zinoviev, în telegrama sa adresată ministrului afacerilor externe, a anunțat că hanii Merv au trimis un agent rus în Mesh-

1 sat. „Conectând...”, pp. 544, 546, 553, 555, 573, 574 etc. Vezi add. sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, p. 181, 187, 253-259.

2 Colonelul Meshetich a fost numit să însoțească deputația în timpul șederii acesteia la Sankt Petersburg.

3 sat. „Alăturarea...”, p. 573.

' Ibid., p. 574.

5 Tykma-serdar nu a reușit să-l convingă pe Makhtumkuli-khan să se întoarcă la Akhal. Potrivit lui Tykma-serdar, Makhtumkuln-khan se distingea printr-un „caracter extrem de slab și nu hotărât”. Înainte de a părăsi Merv, Tykma-serdar, Makhtumkuln-khan a anunțat că va merge la Khiva și va raporta acolo autorităților ruse...”; Ibid., p. 575. Vezi, de asemenea, p. 609. 182

face, printr-un împuternicit, o petiție pentru acceptarea populației din Cherva sub protecția Rusiei, angajându-se să se supună ordinelor autorităților ruse1. Un grup de oameni care se numeau reprezentanți ai poporului au venit la Petro-Leksandrovsk intenționat pentru a negocia cu șeful departamentului Amu-Darya. Se notează fapte care mărturisesc încercările locuitorilor oazei Merv de a stabili contacte cu autoritățile ruse prin guvernul emir de la Bukhara. Toate aceste fapte mărturiseau că în dezvoltarea relațiilor cu Merv și în implementarea ulterioară a obiectivelor și sarcinilor sale aici, Rusia nu va întâmpina acele dificultăți mai mult decât grave cu care a trebuit să se confrunte în oaza Lkhal-Teke.

Aparent, pe această bază, generalul locotenent Vaniovski, observând importanța rapoartelor despre dorința unui grup mare de populație (10 mii de familii) de a se muta în oaza Atek și ținând cont de o anumită creștere a stării de spirit pașnice a populației a oazei Merv și apelul frecvent al deputației, a numit toate acestea „mișcare generală”.

Una dintre măsurile luate de autoritățile țariste în vederea creării condițiilor favorabile pentru stabilirea și dezvoltarea relațiilor cu Merv ar trebui considerată soluția problemei poalelor Atek, situate pe drumul spre Merv.

Situația generală de la poalele Atek și dezvoltarea relațiilor cu populația sa

Poalele Atek, care era, parcă, un punct intermediar între oazele Akhal și Merv, administrația transcaspică a acordat o mare importanță. Ar putea fi folosit ca o trambulină în implementarea planurilor de anexare a văii râurilor Tejen și Murghab. Câteva detalii despre situația

populației turkmene de la poalele Atek sunt oferite în studiul lui M. N. Tikhomirov „Alăturarea lui Merv cu Rusia”3. În ea, autorul se oprește în mod special asupra examinării problemelor legate de aderarea lui Kaakhk și Dushak, oferă informații interesante despre răspândirea influenței ruse asupra Tejen.

1 sat. „Alăturarea...”, p. 564.

2 Ibid., p. 566.

3 M N. Tihomirov. Decret, lucrare, p. 65-71.

și Serakhs, precum și stabilirea și dezvoltarea relațiilor dintre Rusia și locuitorii locali ai acestor zone.

Populația oazei Atek ducea în principal o viață sedentară. Câmpurile semănate în oază au fost irigate cu apele râurilor și pâraielor care își au originea în Iran. Lordii feudali iranieni au creat în mod deliberat întreruperi în alimentarea cu apă pentru irigarea pământurilor turkmene, ceea ce a dus la frecvente conflicte deschise. Ostilitatea evidentă a feudalilor iranieni și kurzi față de turkmeni s-a intensificat mai ales după anexarea stepei transcaspice la Rusia. Cea mai sălbatică furie i-a cuprins pe Ilkhanii iranieni când au auzit vestea aderării oazei Akhal-Teke în Rusia. Lordii feudali persani au început să crească presiunea asupra părții turkmene a populației, să mărească taxele și să incite lupte între clanuri. „După instaurarea puterii ruse în regiunea transcaspică”, a scris Kuzmin-Karavaev, care a vizitat Atek în 1881, „la ordinele tipului persan ser de la Serakhs, perșii au capturat toată apa râului, și-au răspândit arabilul. pământ până la câmpia Atek, iar Tekinii din Chaach- nu și-au putut colecta recoltele și intenționau să părăsească complet această oază.

O situație similară a fost observată în satele din partea de vest a Atek, despre care același Kuzmip-Karavaev a scris: „În regiunea Nourek, din 1881, locuitorii murăturilor persane zzh și-au pus apa râului în mâinile lor și au început să-și răspândească recoltele spre nord, în direcția canalului Nourek, situat în apropierea satului Kaakhka.

În primăvara anului 1882, inginerul Lessar a vizitat din nou Atek și a lăsat o descriere destul de valoroasă a situației populației turkmene din Atek. Lessar a scris: „Tot timpul, pe drumul spre Askhabad, a trebuit să ascult plângerile locuitorilor din Atek cu privire la situația lor: perșii își iau sistematic apa în momentul în care este cea mai necesară pentru culturi, Tekins. nu îndrăznește să-și susțină dreptul cu forța și să vadă singuri doar două rezultate: fie devin supuși perși și plătesc tribut graniței Ilkhanis, fie abandonează așezările și migrează la Merv sau Tejen, în ciuda ruinei complete asociate cu aceasta.

În toamna anului 1882, inginerul Lessar a vizitat din nou

1 „Colecție ... de materiale despre Asia”, numărul 40, Sankt Petersburg, 1889, p. 122.

2 T a m.

' „Colecție ... de materiale despre Azin”, numărul 6. Sankt Petersburg .. 1883, p. 37-38.

sate. În partea Deregez din Atek, i-a văzut pe turkmeni trăind în cele mai groaznice condiții. În ziua sosirii lui Lessar în \tech, a fost vizitat de locuitorii din cele mai apropiate sate turkmene. Potrivit lui Lessar, foarte multă lume s-a adunat în casa în care a stat, unul după altul, oamenii i-au pus cele mai incitante întrebări. S-au grăbit să audă cât mai curând veștile de la Askhabad și au fost interesați în special de atitudinea Rusiei față de populația oazei. Cea mai importantă problemă pentru ei a fost problema apei. Populația s-a plâns lui Lessar de situația lor. Locuitorii satelor turkmene au cerut cu insistență ajutor autorităților ruse și și-au exprimat deschis speranța pentru Rusia1. Potrivit lui Lessar, locuitorii satelor turkmene erau profund convinși că, în legătură cu anexarea stepei transcaspice, resursele de apă ale oazei Atek puteau fi anexate și posesiunilor Rusiei. Au spus că „... apa Lutfabad este rusească”2. Lessar trebuia să explice că apa mai putea fi împărțită, adică după aceleași obiceiuri pe care le aveau înainte și că deocamdată ar trebui să rămână supuși perși. Cu greu, au fost de acord cu această situație și i-au cerut lui Lessar să-i ajute să numească un alt han pentru a-l înlocui pe Allayar Khan, pe care îl urăsc.

Solicitările și plângerile turkmenilor aveau temeiuri foarte bune. Numărul celor săraci în rândul populației oazei creștea în fiecare zi. Situația a fost agravată de faptul că autoritățile iraniene au lansat apă oriunde, atâta timp cât aceasta nu a mers către populația turkmenă. Kuzmin-Karavaev a văzut șanțuri abandonate și câmpuri uscate în Atek, în timp ce în multe locuri erau șanțuri revărsate, deoarece apa era folosită neproductiv aici. Potrivit colonelului Kuzmin-Karavaev, Lutfabad Khan i-a forțat pe locuitorii satului turkmen Makhtum să-i dea pământ pentru recoltele lor3. În 1883, el a luat o parte din pământ de la locuitorii satului turkmen Mehinli. După cum a subliniat Lessar, aceste pământuri nu au aparținut niciodată perșilor4. Pe lângă taxa pe care turkmenii erau obligați să o plătească la ocuparea inițială a oazei, autoritățile de frontieră persane i-au obligat să plătească o taxă pentru pășunile situate pe pământurile turkmenilor5. În văile râurilor, autoritățile persane au luat

1 Regiunea Mari Arhiva. „Sam. arc. doc...”, partea 2, l. 20.

2 T a m.

3 „Culegere de materiale despre Asia”, nr. 21, Sankt Petersburg, 1886, p. 124.

Regiunea 4 Maria Arhiva. „Sam. arc. doc...”, partea 2, p. 125.

cu „Colectia... de materiale despre Asia”, nr. 21, Sankt Petersburg. 1886, p. 125.

chivali în fiecare an schimbă recoltele. Serakh sertib Ab-I bas-khan a luat apă de la locuitorii satului Chaache și au fost nevoiți să se descurce doar cu apă de fântână pentru nevoile casnice.

Exemplele citate arată că, după includerea stepei transcaspice în Rusia, s-a intensificat opresiunea populației turkmene din Atek de către autoritățile de frontieră din Khorasan, ceea ce a dus uneori la ciocniri deschise. Convenția din 9 decembrie 18811 dintre Iran și Rusia reglementa strict drepturile autorităților de frontieră iraniene în raport cu satele turkmene și sursele de apă care curgeau pe teritoriul Atek, interzicea unităților persane să ocupe orice zonă din valea râului și să producă culturi de acolo, în special orez.

Situația intolerabilă în care autoritățile de frontieră iraniene au plasat populația turkmenă din Atek nu a mai putut continua. Din primele zile de la apariția aici a reprezentanților administrației transcaspice, turkmenii au început să apeleze la ei cu o cerere de patronaj rusesc. Pentru a soluționa disputele care au apărut sistematic asupra apei și a pământului semănat între populația turkmenă și autoritățile de frontieră din Khorasan, guvernul iranian, la sugestia autorităților ruse, a fost de acord să creeze o comisie mixtă de comisari autorizați. În anii 1882 și 1883 această comisie a lucrat cu privire la soluționarea pașnică a disputelor. Pe baza unor protocoale speciale întocmite în diverse momente în această perioadă, au fost precis determinate drepturile ambelor părți la apă și teren.

Rezultatele lucrărilor comisiei arată că Rusia a acționat într-adevăr ca un protector al populației turkmene din Atek de persecuția autorităților persane și a respectat cu strictețe cerințele convenției și protocoalelor comisiei de comisari autorizați. În timpul așa-numitei perioade „de tranziție”, s-au stabilit legături economice normale între satele Atek și Transcaspia, care fusese deja anexată Rusiei. Locuitorii din Atek au vizitat constant Askhabad.

Colonelul Kuzmin-Karavaev a raportat că „Atek dere-tezsky s-a înclinat direct de partea Rusiei și a căutat sprijin și protecție în ea împotriva opresiunii khais-ului persan”2.

1 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, pp. 189-192.

2 „Col.. materiale despre Asia”, nr. 21, Sankt Petersburg, 1885, p. 120. Vezi și AV II. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 68.

Locuitorii satelor situate între Artyk și Kaakhka, considerându-se deja supuși ruși, au încetat să plătească tribut hanilor perși, sperând într-o subordonare de facto rapidă autorităților ruse.Orașul a fugit în Merv Oazps și apoi a început să se întoarcă . lui Akhal. S-au stabilit în principal în ținuturile Pritejen și Atek. Unul dintre liderii acestor turkmeni, Khadzhakuli-khai, menționat în secțiunea anterioară, a stabilit o corespondență permanentă cu autoritățile transcaspice. În scrisorile sale, Khajakuli Khan a relatat că el și anturajul său s-au stabilit la Tejen, unde reparase deja barajul și canalele de apă și că

atât el, cât și anturajul său sunt gata să execute ordinele comandanților ruși. Cu speranța patronajului rusesc, locuitorii Merv s-au mutat și ei în oaza Atek. Aceștia erau ■oameni, potrivit lui Lessar, „împacați cu ideea nevoii de muncă, a căror întreagă bunăstare depinde de starea de calm a regiunii”1. Într-adevăr, în principal oamenii săraci s-au mutat de la Merv la Atek, care au căutat să găsească acolo patronajul rusesc. Grupuri întregi de turkmeni au fost trimise la Askhabad cu plângeri cu privire la hărțuirea pe care au trebuit să o îndure din partea autorităților iraniene.

Lupta Rusiei pentru Atek a fost legată de planurile de capturare a lui Merv. Această împrejurare a necesitat din partea autorităților ruse punerea în aplicare imediată a măsurilor menite să consolideze influența în Atek și să creeze acolo o trambulină convenabilă pentru trecerea ulterioară către ÃíepB. O trăsătură caracteristică a luptei Rusiei pentru Atek a fost că aceasta s-a întâlnit cu o efort reciprocă a majorității turkmenilor din satele de la poalele dealurilor de a se uni cu Rusia. Acest lucru este dovedit de apelurile repetate ale rezidenților la autoritățile ruse. Acest lucru, desigur, a facilitat Rusiei să-și ducă la îndeplinire planurile, creând oportunități favorabile pentru anexarea pașnică a teritoriului acestor chiazi.

În martie și aprilie 1882, în mai multe locuri din Deregez au izbucnit tulburări serioase, timp în care locuitorii și-au anunțat intenția de a accepta cetățenia rusă2. Aceste tulburări au arătat încă o dată atracția din ce în ce mai mare a turkmenilor pentru Rusia.

1 arhiva regiunii Marynsk. „Sam. arc. doc..", partea 2, l. 29.

2 M N. T și X o m i r o v. Decret, lucrare., p. 64.

După cum a subliniat pe bună dreptate M. N. Tikhomirov, frământările turkmenilor din teritoriile rămase sub stăpânirea Persiei a luat dimensiuni tot mai largi1. Locuitorii din Lutfaba-da și din satele din apropiere și-au exprimat deschis dorința de a se muta în acea parte a Atek, care a plecat în Rusia.

Odată cu intensificarea opresiunii locuitorilor Atek de către autoritățile iraniene, a existat și o creștere a intrigilor informațiilor britanice, care au căutat să folosească relații ostile dintre autoritățile iraniene și populația turkmenă. Elemente ostile Rusiei din rândul grănicerilor persani, precum și feudalii locali, la ordinul informațiilor britanice, au încercat în toate modurile să aprindă aici sentimente anti-ruse, să provoace discursuri îndreptate împotriva Rusiei. Potrivit maistrului satului Kaakhka, Seid Pazar-Yuzbashi, un oficial persan, un anume Shamammed Khan, „a revoltat oamenii”2, susținând că întreaga regiune aparține Persiei.

În timpul așa-numitei perioade „de tranziție”, ocolurile fâșiei de frontieră de către diverși oficiali de rang înalt ai Iranului au devenit mai frecvente. În ordinea cea mai grăbită, s-au strâns informații despre prezența cetăților și fortificațiilor. Guvernatorul general Khorasan „a călătorit” de-a lungul liniei de frontieră, însoțit de un număr mare de trupe.

Potrivit lui Lessar, călătoria guvernatorului general persan a provocat o puternică nemulțumire în rândul populației, printre care au fost adunate cămile și măgari în acest scop. După vizitarea punctelor relevante, de mai multe ori s-au încercat lansarea construcției de fortificații în regiunea Serakhs, pe locul vechii cetăți turkmene Koushut Khan, în regiunea Zurabad și în Baba-Durmaz3. Și numai ca urmare a intervenției rusești, construcția acestor fortificații a fost amânată de autoritățile persane. Autoritățile de frontieră au continuat însă să tulbure calmul general de la graniță. Scrisoarea lui Seyid Pazar-Yuzbashi informa despre sosirea urgentă în Mashhad a unui oficial al Ministerului Afacerilor Externe, Mirza Seyid Khan. Send-Nazar-Yuzbashi, în propriile sale cuvinte, cunoștea bine nukerul proprietarului, unde stătea acest oficial. Acest nuker i-a spus că prinții se întâlneau adesea cu stăpânul său și discutau mult timp. La aceste întâlniri, pe lângă oficial, a mai predat

1 M N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 64

2 Regiunea Maria Arhiva. -xSb. arc. doc..", partea 1 l. 221.

3 Ibid., ll. 220, 390.

o anume Mirza Malkum-hai. Malkum a întocmit o instrucţiune, conform căreia autorităţile iraniene erau obligate să inspecteze terenurile de-a lungul Atek*.

Pentru a proteja regiunea transcaspică de pătrunderea cetățenilor străini, a fost introdusă eliberarea de documente speciale pentru dreptul de a intra și de a rămâne în posesiunile ruse. Acest lucru a fost profitat de oficialii iranieni, care au înmânat în mod arbitrar permise pentru dreptul de a vizita regiunea transcaspică. Unii oficiali au transformat distribuirea abonamentelor în surse de profit. Astfel, de exemplu, angajatul oficial al Ministerului de Externe iranian, Mirza-Mustafa-Kuli, a ajuns la Bujnurd și a înmânat pașapoarte tipărite oficial cetățenilor perși care mergeau la oaza Akhal-Tekiisk pentru muncă, „luând bani pentru ei. " Fapte similare au fost observate atât în Kochan, cât și în Deregez1 2.

Potrivit tradițiilor consacrate, funcția de maistru al satelor turkmene era considerată electivă. Cu toate acestea, au existat cazuri când ilkhanii persani, încălcând grav aceste tradiții, și-au numit maiștri la propria discreție. Același lucru s-a întâmplat cu mirabe. Colonelul Kuzmin-Karavaev a scris despre aceasta: „Cu diverse daruri și servicii ale Hanului, oamenii mai bogați și mai dezvoltați au căutat numirea ca maiștri și mirabi, pe lângă dorința comunității”3. Cei care ocupau aceste poziții erau de fapt proprietari cu drepturi depline în satele lor și dispuneau de apa și pământul acestor sate la discreția lor. Maiștrii au distribuit apă și pământ pentru bani unor străini complet și adesea, așa cum mărturisește Kuzmin-Karavaev, chiar și locuitorilor bogați din partea iraniană a satului Deregez. Într-un număr de sate din vestul Atek, aul maiștri dețineau mai multe loturi de pământ. Exproprierea forțată a terenurilor comunale a avut un impact puternic asupra situației săracilor.

Seyid Nazar Yuzbashn a declarat într-una dintre scrisorile sale: „Sepah-Salar a trimis 3-4 mii de soldați la Kelat pentru a-i evacua pe Alilips, dar noi, ajungând în Kelat, ne-am explicat, după care trupele s-au întors la Mashhad... suntem frică de perși și cere să ne aprovizioneze cu hârtie.”

1 Maryskpii ambele. Arhiva. „Sam. arc. doc...”, partea 1. l. 221.

2 Ibid., l. 296.

3 „Col.. materiale despre Asia”, nr. 21, Sankt Petersburg, 1885, p. 115.

* Maryp obch. Arhiva. „Sam. arc. doc...”, partea I, l. 253.

Mirza Ati Kerim ogly, care era în serviciul rusesc, descriind în detaliu în scrisoarea sa situația populației din Atekt, a raportat că autoritățile persane erau la conducere acolo, iar toți turkmenii erau de partea Rusiei. Toate acestea au servit drept pretext pentru o intervenție mai deschisă a Rusiei în afacerile Atek. deși conform convenției din 9 decembrie 1881, poalele Atek erau considerate neutre.

În cercurile guvernamentale ale Rusiei, stăpânirea lui Atek. a fost văzută ca o consecință inevitabilă a anexării lui Akhal la Rusia.

Colonelul Kuzmin-Karavaev a remarcat că însăși populația turkmenă căuta patronajul rusesc, deoarece influența Rusiei în Atek s-a întărit semnificativ, iar necesitatea introducerii administrației ruse aici era coaptă. El a considerat posibil să se înființeze o administrație centrală în Atek sub forma unui serviciu de poliție. Funcțiile sale ar include, de asemenea, formarea de noi sate, relocarea rezidenților înapoi în locurile pe care le-au abandonat dintr-un motiv sau altul etc. Kuzmin-Karavaev a propus, de asemenea, să determine cu exactitate granița cu Persia, să reglementeze procedurile pentru alegerea bătrânilor, mirabe și rezolvă o serie de alte întrebări importante.

S-au exprimat păreri și despre necesitatea ocupării văii râului Tejei. Despre aceasta a vorbit inginerul Lessar2 încă din 1882. Potrivit acestuia, pe malul râului erau împrăștiate ruinele așezărilor și culturilor abandonate de turkmeni. S-a decis menținerea zonei sub supraveghere constantă. În acest scop, în perioada anilor 1882-1883. s-a practicat trimiterea așa-numitelor colonii de ocolire în regiunile Sera.khsa și Kara-Beita. Aceasta a fost una dintre măsurile importante luate de comandamentul țarist pentru a întări influența Rusiei asupra abordărilor către Merv, Atek, Serahhs și Tejei.

Din toate cele de mai sus, putem concluziona că versanții nordici ai munților Kopetdag și cursurile superioare ale râului. Tejen pe tot parcursul secolului al XIX-lea. locuite de triburile turkmene că aceste pământuri le aparțineau cu adevărat, în ciuda faptului că autoritățile persane au dispus arbitrar de ele și au perceput impozite de la populația turkmenă. Arbitrariul autorităților persane s-a intensificat

mai ales în perioada de contact dintre populația turkmenă din oaza Akhal-Teke și ruși.

1 „Colecție ... de materiale despre Asia”, nr. 21, Sankt Petersburg, 1885, p. 143.

2 Ibid. emisiune 6, Sankt Petersburg, 1883, p. 65.

190

După anexarea stepei transcaspice la Rusia, atitudinea ostilă a oficialităților persane față de populația turkmenă din Atek a devenit și mai acută. În aceste condiții, dorința populației de la poalele Atek de a accepta cetățenia rusă este în creștere.

Problema aderării definitive a Atek la Rusia ■ era doar o chestiune de timp.

Dezvoltarea relațiilor dintre Rusia și Merv în perioada din vara lui 1881 până în toamna lui 1883

La mijlocul anului 1881, au avut loc unele schimbări în relațiile dintre Rusia și Merv. Corespondența autorităților transcaspice cu locuitorii din Merv a început să capete un caracter mai viu. Mervhanii au început să sosească în centrul noii regiuni fie în grupuri, fie singuri. Aici nu numai că s-au familiarizat cu situația generală din regiune, dar au primit și informații despre planurile de viitor ale Rusiei în legătură cu Merv și alte țări. Administrația țaristă a încercat, de asemenea, să folosească fiecare fapt al șederii hanilor Merv la Așgabat în propriile interese.

Printr-o instrucțiune specială primită în septembrie 1881 de la Ministerul de Război, autorităților din Turkestan și guvernatorului caucazian li s-a ordonat să încheie acorduri cu fiecare clan turkmen separat. Conform unui astfel de acord, un reprezentant al clanului corespunzător trebuia să-și asume obligația și să depună un jurământ asupra Coranului că turkmenii clanului său nu vor ridica niciodată arme împotriva Rusiei, iar în cazul în care ar apărea ciocniri, semnatarul a „condiției” ar trebui să poarte responsabilitatea personală pentru ceea ce s-a întâmplat.responsabilitate. Astfel, cel care și-a pus semnătura sub „condiția” sau contractul a devenit responsabil și s-a transformat, parcă, într-un reprezentant al autorităților ruse în limitele clanului său. El a fost însărcinat cu responsabilitatea de a urmări tot ce s-a întâmplat printre rudele sale. O mare importanță a fost acordată acestor tratate sau „condiții” impuse de autoritățile țarului Merv khayim și bătrânilor. Printre numeroasele și, mai mult, cele mai diverse măsuri întreprinse de Rusia țaristă pentru a obține o rezolvare pașnică a problemei lui Merv, li s-a atribuit un anumit loc. De aceea, sosirea hanilor și bătrânilor în centrul regional a fost folosită de autoritățile țariste ca o oportunitate convenabilă de a stabili contactul cu aceștia. Etg

19L

ar putea contribui la exercitarea unei anumite influențe asupra populației din Merv și, mai ales, în vârful societății turkmene.

Condițiile pentru aceasta au fost cele mai favorabile. Un flux nesfârșit de scrisori a venit la numele șefului regiunii despre dorința unuia sau altuia de clan, trib de a accepta cetățenia rusă.

Chiar și cei mai convinși oponenți ai apropierii de Rusia în trecutul recent au început să se adreseze autorităților transcaspice. Printre ei s-a numărat și Baba Khan. A sosit în Așgabat abia la sfârșitul lunii septembrie 1881. La prima întâlnire cu autoritățile ruse, Baba Khan a refuzat să încheie condiții. Cu toate acestea, după ce s-a întors la Merv, a început să scrie scrisori adresate șefului regiunii, în care a cerut să aloce fonduri de la trezorerie pentru întreținerea a 1000 de călăreți și cu ei - 100 de serdari. Formarea unei astfel de echipe, potrivit lui, era necesară pentru a menține „calmul” în rândul populației. Ministerul de Război nu a acordat prea multă importanță cererii lui Baba Khan, dar a considerat că acordarea acestuia de subvenții pentru întreținerea unui detașament armat în Merv era inutilă și chiar periculoasă. Însuși faptul refuzului autorităților ruse de a oferi asistență armată morților ar putea provoca consecințe nedorite pentru Rusia, în primul rând, britanicii ar putea folosi acest fapt pentru a umfla versiunile „pericolului rusesc” pentru India în orice mod posibil și, în al doilea rând, , ei înșiși ar putea începe amestecul deschis în afacerile lui Merv, distribuind arme către populația locală. În plus, administrația țaristă îl considera pe Baba Khan o persoană care nu se bucura de influență în rândul populației din Merv. Solicitarea sa de subvenție a fost văzută ca extorcare de bani din Rusia pentru nevoi personale1. Baba Khan s-a gândit mai ales la cine ar fi mai profitabil să vândă Valea Murgab - lorzilor feudali afgani sau iranieni, care erau susținuți de britanici. El a pus mari, deși iluzorii, speranțe asupra conducătorilor din Khiva și Bukhara, cu care a încercat să se împace. Conducătorii acestor hanate, care fuseseră recent transformați în vasali ai țarului rus, în viziunea lui Baba Khan și a altor reprezentanți ai straturilor superioare feudale ale societății, care se temeau de Rusia și îi erau ostili, au acționat în mod evident ca conducători independenţi. Esența tacticii acestei părți oscilante a elitei a fost să-și asigure în toate modurile în aceste condiții bunăstarea personală, să-și păstreze privilegiile. Cel mai probabil cu

1 TsGVIA, f. VUL, d. 6938, 1881-1885, l. 160.

Plecarea lui Baba Khan la Tașkent în 18821 a fost legată de aceste obiective. Asemenea întregii elite a lui Merv, a manifestat un viu interes pentru evenimentele politice care au loc în regiunea Turkestan, a căutat să afle mai multe despre situația din regiune și să cunoască poziția nobilimii locale în noile condiții create în legătura cu cucerirea hanatelor din Asia Centrală de către ruşi.

Între timp, maiștri de la Merv au continuat să sosească la Așgabat, încheind acorduri cu autoritățile locale. Autoritățile țariste aveau puțină încredere în seriozitatea acestor tratate. Cu toate acestea, însuși faptul întemnițării lor a jucat, așa cum sa menționat deja, un anumit rol în extinderea în continuare a influenței ruse în oaza Merv. Aceste tratate reprezentau o garanție temporară a întăririi legăturilor cu Merv. În primul rând, a vizat relațiile economice și politice. De

multe ori au fost incidente. Așa că, de exemplu, în octombrie 1881, Karahap-Ek și Anna-Murat-bek au ajuns la Ashgabat.

În numele rudelor lor, aceștia au încheiat acorduri scrise cu autoritățile ruse. Delegațiile sosite după plecarea lui Karakhan-bek și Ania-Murat-bek au declarat indignate că Karakhan-bek și colegul său nu erau autorizați de nimeni și erau în esență impostori2.

O serie de fapte similare au fost remarcate în istoria relațiilor ruso-merviene. Cu toate acestea, ei nu au exercitat nicio influență negativă semnificativă asupra dezvoltării acestor relații. Mai mult, autoritățile transcaspice au încercat să nu rateze nici măcar o ocazie de a încheia astfel de acorduri, făcând asta chiar și atunci când impostori au apărut sub masca unor reprezentanți autorizați de popor. Fiecare întâlnire cu un rezident din Merv sosit în Ashgabat a contribuit la extinderea ideilor despre viața politică și socială a Mervului, obținând date noi, care au avut o mare importanță.

Reprezentanții clanurilor individuale au apărut în Petro-Aleksandrovsk. Faptele au fost remarcate atunci când turkmenii autorizați de la Merv au venit la Mashhad și au apelat la un agent comercial rus cu o cerere de mediere în stabilirea relațiilor cu autoritățile ruse. Au venit la Kara-Bent, unde doar uneori era posibil să ne întâlnim

1 A fost returnat de autoritățile din Turkestan la miezul nopții.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6938, 1881-1882. l. 160. În trup se ţine k. yagven-a promisiunea” a celor doi merveni amintiţi mai sus.

pentru a construi coloane speciale de trupe țariste trimise acolo în scop de recunoaștere. În perioada 1881-1882. populația oazei Merv a făcut toate eforturile pentru a dezvolta relațiile cu Rusia, exprimată prin trimiterea reprezentanților lor la Așgabat pentru negocieri și corespondență constantă cu oficialii administrației regionale. Nu se pot ignora însă faptele și tendințele care au fost ostile dezvoltării acestor relații și care au avut loc în această perioadă. Unii dintre foștii maiștri au început să viziteze agenții britanici din Khorasan. Negustorul rus Pavel Abelov a raportat că a văzut mai mulți turkmeni în Mashhad care s-au apropiat de agenți britanici și și-au exprimat ostilitatea față de avansul rus. În mod firesc, agenții britanici i-au răsplătit frumos.

Autoritățile țariste, ținând cont de creșterea activității agenților britanici și de intensificarea agitației anti-ruse în Merv și zonele adiacente, decid să înroleze astfel de turkmeni (lideri leodali) la fel de puternic ostili Rusiei ca Makhtumkuln Khan. Op a fost unul dintre lideri și inspiratori ai rezistenței în cetatea Geok-Tepe în 1880-1881 Makhtumk-li-khan, după fuga sa din Ahal la începutul anului 1881, s-a ascuns în Merv în moșia regretatului său tată Nurberdy-khan. în Akhalo și a corespondat doar cu autoritățile din Așgabat, refuzând să se întoarcă în posesiunile sale în oaza Khal-Tekpn. Când O'Donovan se afla în Merv, Makhtumkuli-hap aproape peste tot} l-a însoțit, lucru cunoscut din cartea lui O'Donovan „Oaza”. din Merv" 2.

Șeful regiunii Transcaspice și-a exprimat opinia că stabilirea legăturilor cu Makhtumkuli Khan ar fi mai utilă pentru a menține, așa cum a spus el, „farmecul” Rusiei în ochii populației locale.

Colonelul Sobolev, expunându-și gândurile cu privire la această chestiune, a considerat că este oportun să-l înapoieze pe Makhtum Kuli Khan pe pământurile și bogățiile sale din Akhal și să-l invite mai des la Hșgabat3, asigurându-l că va primi o primire călduroasă în Așgabat. În noiembrie 1881, autoritățile țariste au declarat categoric că dacă Makhtu.mkuli Khan într-o lună

Marisky despre i. Arhiva. „Sam. arc. doc". partea 1, l. 10, partea 2, l. 184

2 O'Donov și Oasis Merv, Sankt Petersburg, 1883, p. 352.

3 TsGVI f VUA, d. 8943, 1882-1883, ll. 80-81.

1<H

nu apare la cheremul autorităților ruse din Akhal, atunci i se vor confisca proprietățile și pământurile. După câteva încercări repetate de a se scuza spunând că îi pasă de pacea în Merv, Makhtuikuli Khan a apărut în Akhal și, în esență, s-a predat milei autorităților regale.

Până la sfârșitul anului 1881, a apărut o situație în Merv, în care a devenit necesar să se transfere puterea în mâinile unui singur conducător. Administrația regală nu a avut încă ocazia de a numi pe vreunul dintre bătrâni sau hani ca conducător șef al lui Merv. Nu exista o astfel de posibilitate nici în 1882. Acest lucru s-a explicat nu numai prin factori interni, ci și externi. În Merv în sine, condițiile nu sunt încă coapte pentru acest lucru. Autoritățile țariste nu erau sigure că protejatul numit de Rusia nu va fi răsturnat de populație1. Influența părții ostile a populației asupra vieții politice a societății era încă puternică. În plus, numirea unui astfel de conducător ar însemna amestecul deschis al Rusiei în treburile lui Merv, pe care agenții britanici l-ar putea folosi în propaganda lor anti-rusă.calitatea de guvernator.

În perioada 1881-1883, mai mulți demnitari khan au fost înlocuiți în acest post. Cu toate acestea, cu excepția unui cerc extrem de restrâns de oameni, niciunul dintre locuitorii oazei Merv nu a recunoscut autoritatea acestor guvernatori. Cu toate acestea, autoritățile țariste i-au folosit ca intermediari în rezolvarea problemelor legate de relațiile ruso-merviene. Acest lucru a fost asociat cu mari dificultăți, deoarece mulți dintre maiștrii Merv au recunoscut doar autoritățile transcaspice ca putere reală. Guvernul țarist nu putea ignora acest lucru. La mijlocul lunii august 1881, a existat o corespondență activă între Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul de Război cu privire la necesitatea elaborării instrucțiunilor pentru șeful regiunii Transcaspice cu privire la problema relațiilor cu Atek și Merv. O astfel de instrucțiune generală a fost în curând dezvoltată și trimisă pe teren. Oficial, s-a numit „Instrucțiune către șef al regiunii transcaspice cu privire la relațiile cu locuitorii din Merv, Vgek și posesiunile persane limitrofe”2.

1 TsGVIA. f VL t 'Mb. 1882 1883, l 33

2 La fel, 0935, 1881 1883, l. 81.

1I'Z

Deja în primul paragraf al esenței sale, a fost fixată inacceptabilitatea dezvoltării relațiilor cu Merv prin khanii Khiva. Numirea unui conducător al Khiva, se spunea în acest paragraf, era necesară pentru Rusia atunci când nu avea relații directe cu Merv, având în vedere predominarea elementelor ostile acolo. În viitor, șederea domnitorului Khiva la Merv a devenit un obstacol în calea dezvoltării relațiilor ruso-merve, mai ales în timpul evenimentelor din 1881-1882, când Emir Abdurrahman a luptat pentru a-și consolida poziția în nordul Afganistanului. Informațiile britanice și-au intensificat activitățile anti-ruse în oază. Din a doua jumătate a lunii noiembrie 1881, deputații din Merv au început să sosească din ce în ce mai rar, iar până la sfârșitul lunii decembrie 1881, sosirea maiștrilor Merv la Așgabat a încetat complet. Evenimentele petrecute la Herat la începutul anului 1882 au avut un efect negativ asupra relațiilor Atek cu Rusia. În acest moment, a existat o slăbire a influenței ruse în Merv.

În regiunea Tedzheno-Murghab, raidurile alamanilor au devenit mai dese. În baza termenilor acordului, administrația regiunii a început să ceară maiștrilor despăgubiri parțiale pentru pierderile populației afectate de aceste raiduri. A existat și o creștere a dezacordurilor în societatea Merv. Autoritățile transcaspice au ajuns informații despre organizarea unor grupuri întregi de oameni morți pentru a ataca caravanele comerciale. Diverse zvonuri au început să se răspândească în bazarurile și locurile publice din Merv și oaza Akhal-Teke că britanicii vor veni în curând la Merv și vor elibera turkmenii de ruși, că britanicii l-au înrolat deja pe Cha.kh-tumkuli-khan și pe alții. khani în serviciul lor.

Situația a necesitat o monitorizare sporită a intrigilor britanicilor. A fost necesar să se realizeze o îmbunătățire imediată a relațiilor cu Merv.

Influența Rusiei în Merv era într-adevăr amenințată serios. Agentul britanic din Mashhad, Mprza-Ab-bas-khan, îndeplinind sarcina stăpânilor săi, și-a extins semnificativ sfera activităților sale. În rapoartele bărbaților homosexuali transcaspici, s-a indicat că maiștrii Merv au început să se sustragă cererilor autorităților ruse de a despăgubi proprietarii rulotelor jefuite. În plus, ei au refuzat să-i extrădeze pe alamani.

Comandamentul regal a continuat să culeagă cele mai sigure informații despre starea de lucruri din valea Murgab, 196

încercând să afle gradul de influență străină asupra turkmenilor Murgab-skn.kh. Un oficial trimis special la Merv a raportat că „... oamenii sunt îngrijorați și că Aziz-serdar a părăsit Tejen pentru a-l vizita pe emirul afgan”1. La finalul raportului, se spunea că înainte de evenimentele de la Herat nu existau legături deosebit de mari între Mern și Afganistan.

La începutul anului 1882, viața politică a lui Merv devenea extrem de tensionată. De ceva timp, Baba Khan a fost considerat conducătorul lui Merv, dar din cauza mai multor circumstanțe, a fost nevoit să renunțe la aceste atribuții. Puterea a trecut în mâinile mai multor khani. Cei mai influenți și ostili reprezentanți ai elitei feudal-clericale Katzhar-hap, Molla-Mu.hammed-Ra.khim, Durdy-Khoja, Aziz-serdar și alții, care erau ostili față de Rusia, au început să convingă populația să caute ajutor de la musulman - la conducătorii Iranului, Afganistanului. O altă parte a nobilimii Merv a considerat că este mai corect să includă Cherv în Bukhara sau Khiva, construindu-și planurile ținând cont de dorința maselor largi ale populației turkmene de a se uni atât cu turkmenii, cât și cu alte popoare din Asia Centrală, strigând deja în Rusia și devenind supuși ruși. Susținători ai ideii de includere a lui Merv. componența Buharei sau Khiva credea că, invitând unul dintre oficialii conducătorilor Bukhara sau Khiva, ar fi posibil să se rezolve două probleme deodată: în primul rând, să convingă populația că au adus o persoană care el însuși îi servește pe ruși; în al doilea rând, bazându-se pe sprijinul emirului din Bukhara sau al hanului din Khiva, pentru a păstra puterea în mâinile lor. Baba Khan a fost printre susținătorii acestei idei. Baba Khan, se pare, a continuat să fie captivat de temerile pe care le-a exprimat odată regretatul său tată Kou-ipukh Khan, care a murit în 1878. La începutul anilor '70, Koushut-an era unul dintre cei mai implacabil dușmani ai Rusiei.

Când trupele s-au apropiat de granițele Hanatului Khiva, Kouiut Khan a început să construiască febril Kou-shut-khan-kala, singura cetate relativ fortificată din oază, în care trebuia să adune toți locuitorii.

• Arhiva regională Maryiskin. „Sam. arc. cazuri...”, partea I, l. 8.

2 Oamenii spun că Koushut-hai a fost otrăvit de arenul rusesc Alikanov. Este greu de crezut în veridicitatea unei astfel de afirmații, deoarece conform documentelor de arhivă și periodicelor rusești, primul poya v-tein al unui locotenent / lnkhaiov din cadrul Merv datează de la începutul anilor 80.

sculptarea și rezistența trupelor ruse în cazul apropierii lor de Merv1 2.

Atitudinea lui Koushut Khan față de Rusia a devenit și mai ireconciliabilă în perioada de recunoaștere efectuată de detașamentele ruse în stepa transcaspică. În acest moment, ideea pan-islamistă a unei coaliții de state din Asia Centrală1’ a devenit deosebit de răspândită. Totuși, Ko Shut Khan, rămânând cel mai înflăcărat rusofob, a reușit să evalueze corect situația. Evident, și-a dat seama că vărsarea de sânge de lângă Merv nu va duce nicăieri. Ultimii ani ai vieții sale includ declarațiile sale despre lipsa de sens a unei ciocniri armate cu rușii. Koushut Khan le-ar fi spus apropiaților săi că Rusia nu va lua legătura cu Merv, că va trece prin oază, pentru că are nevoie de un drum spre India și, prin urmare, nu era nevoie să lupte cu rușii - lăsați-i să treacă3.

Convins de inadecvarea rezistenței pregătite, Koushut Khan a fost aparent înclinat să accepte vasalajul din Khiva sau Bukhara,

considerând aceasta soluție cea mai acceptabilă din punctul de vedere al menținerii poziției sale privilegiate în oază.

Potrivit martorilor oculari și bătrânilor, a raportat Ata-Salih4, Koushut Khan i-a convins pe locuitori că câteva mii de vagoane turkmene nu vor rezista Rusiei, mai ales după ce atacul a preluat controlul asupra Budrei și Khiva. Fiind cel mai bogat feudal din oază. Koushut Khan, ca toți proprietarii bogați. a căutat, în primul rând, să-și mențină poziția dominantă în societate și să-i țină în subordine pe khanii care se străduiau atunci pentru separatism. Și a face acest lucru în acele condiții ar putea, în opinia sa, doar recunoscând dependența nominală de Khiva sau Bukhara. O astfel de poziție a lui Koushut Khan mărturisește încă o dată ostilitatea sa față de avansul rus. Nu este o coincidență că, chiar și la apogeul bătăliei Zerabulak de lângă Samarkand, în 1868, Koushut Khan a condus un detașament al lui Merv Tekins, care a sosit să-l ajute pe emirul Bukhara.

Nu s-a păstrat un singur document care să caracterizeze

• Cetatea Ko piut-khan-kala a rămas neterminată.

2 N. A. Ha.tfiiii. Sultanul Turcia și expansiunea engleză în Central Azin (anii 50-80 ai secolului al XIX-lea) Proceedings of the Central Asia State University, nr. 94, Tashkent, 1957, p. 29-46.

3 3 scris din cuvintele lui Ata Salih, Poetul Poporului din RSS Turkmen, 2 ianuarie 1951.

* Informații orale culese de A. Ilyasov în perioada 1951-1954.

atitudinea sa pozitivă față de avansarea Rusiei în Asia Centrală. Se știe doar că până la sfârșitul vieții, Koushut-hai nu și-a schimbat poziția de principiu și a început să dea dovadă de precauție maximă față de evenimentele care aveau loc în acel moment și, în special, planurile Rusiei țariste în legătură cu Merv. .

Baba Khan și susținătorii săi, se pare, au împărtășit opinia lui Kou Shut Khan și, de asemenea, nu au găsit nimic mai bun decât să se supună lui Khiva sau Bukhara. Aparținând grupului reacționar Apton-rus, Baba Khan a trebuit să suporte faptul că, mai devreme sau mai târziu, Merv va intra în Rusia, la fel ca tatăl său. O parte semnificativă a nobilimii Mervsk nu a putut să nu constate că majoritatea populației, mai ales după anexarea stepei transcaspice la Rusia, este în mod clar într-o dispoziție pașnică și vrea doar să se unească cu Rusia. Dar cercurile elitei exploatatoare, ireconciliabil ostile față de Rusia, nu au vrut să înțeleagă acest lucru. Este firesc, așadar, ca în chestiunea orientării politice tabăra anti-rusă s-a destrămat în diferite grupuri, între care a izbucnit o luptă din ce în ce mai aprinsă. Unii khani au dat dovadă de nehotărâre și au ezitat, continuând să spere la sprijin mai întâi de la Teheran, apoi de la Herat, întorcându-și apoi ochii spre Khiva sau Bukhara.

În iulie 1881, un grup mare de maiștri Merv s-a întors fără un răspuns cert de la Sepah-Salar, conducătorul Khorasanului, la care s-a dus în speranța de a obține protecția autorităților persane. Ambasada, trimisă de nobilime emirului Abdurrahman, a revenit și ea fără un răspuns

pozitiv. Această deputație era condusă de „prietenul personal” al emirului Aziz-serdar. Purta și scrisoarea Ma. tumkuli-khapa autorităților anglo-indiene din Peshevar.Teputația Merv a cerut și protecție de la Emirul Bukhara. Totodată, deputația a încercat să-l determine pe emir să-l lase pe turkmenul Kara-Shaitan să meargă la Merv, care în acel moment deținea alături de el postul de dadho1 2. Calculul a fost astfel încât Kara-Shaitan, întorcându-se la Merv, va devenit conducătorul oazei și guvernatorul emirului din Bukhara. Dar și această misiune nu a avut succes. Emirul Buharei nu a fost de acord să-l lase pe Kara-da dhu să meargă la Merv3.

1 TsGVIA f. 1396, op. 2, d. 180, 1881-1883. p. 95-96.

2 Dadkho - unul dintre cele mai înalte grade militare din Hanatul Bukhara.

3 Kara-Shaitan, potrivit locotenentului Nazirov, este cunoscută în Bukhara sub numele de Kara-dadkhp. Kara-Shaitan a rămas să servească la Bukhara-

I9'.i

Mai importantă a fost ambasada care a mers la Khiva. Khiva Khan, după corespondența corespondentă cu autoritățile ruse, a fost de acord să-l trimită pe Yusuf-bay la Ierv ca guvernator, care a sosit acolo în iunie 1881. Acesta a fost primul guvernator al Hanului din Merv. Alături de el a venit un personal format din 15 oficiali Khiva care ocupau deja unele funcții în administrația Merv. Cu toate acestea, populația oazei nu l-a recunoscut pe guvernatorul Khiva, refuzând să-i urmeze ordinele.

Descriind încercările elitei feudale din Merv de a obține patronajul statelor musulmane învecinate, șeful regiunii transcaspice a remarcat: „... este greu de contat pe puterea deciziei luate acum de seniorii din Merv . ..”1.

Baronul Aminov, în scrisoarea sa adresată locotenentului Nazirov, scria din Așgabat: „În general, utomișii sunt aproape complet pașnici”2. Trebuie remarcat în acest sens că poporul Utomysh alcătuia aproape jumătate din locuitorii Merv. Demnitarul Khiva Murtaza-bai, numit guvernator al hanului din Merv după moartea lui Yusuf-bai, în august 1881, în scrisorile sale către Khanul Khiva, a relatat că populația era dispusă față de Rusia și dorea să-i accepte cetățenia3.

Când locotenentul Nazirov a plecat din Mashhad pentru Merv, a purtat scrisori de recomandare adresate hanilor Merv de la agentul comercial rus Nasyrbekov. Acesta din urmă, potrivit lui Nazirov, este bine familiarizat cu hanii, în numele cărora și-a scris scrisorile. În aceste scrisori, Nasyrbekov a subliniat cu încăpățânare ideea că „cel slab trebuie să se supună celor puternici” și, în același timp, a dat exemple din viața musulmanilor caucazieni care au devenit parte a statului rus4.

În timpul șederii sale la Merv, locotenentul Nazirov a urmărit îndeaproape toate schimbările care au avut loc în oază, a călătorit adesea în sate, unde a purtat discuții cu reprezentanți influenți ai elitei feudale, adunând informații despre diverse zvonuri care au

circulat printre locuitori pentru a putea au o idee mai realistă despre atitudine

Emirul Buharei după turkmeni în valoare de 3000 de călăreți, sub conducerea lui Koushut Khan, a venit să-l ajute pe emirul Buharei în războiul împotriva Rusiei din 1868.

1 Maryskip ool. Arhiva. «Sb. arc. doc...», cap. 1, l. 11

2 CI VIA, f. 1390, op. 2, d. 180, 1881 – 1883, l. 78.

3 CGVIA, f. VUA, d. 6938, 1881– 1882, l. 65, text B „Slavă nouă, până acum panta tekinci de lângă noi”.

4 Tsgvia, f. 1396. Op. 2, d. 180, 1881 - 1883, l. 87.

Turkmenii spre Rusia. Informațiile date în raportul său despre călătoria la Merv sunt foarte rare. Deosebit de rare sunt datele despre atitudinea populației oazei față de chestiunea încorporării Cherv în Imperiul Rus. Cu toate acestea, Nazirov nu a putut să nu observe că majoritatea populației oazei și-a exprimat deschis dorința de aderare pașnică la Rusia, a înțeles necesitatea acesteia. Nazirov a subliniat această împrejurare în raportul său, deși avea puține date concrete directe cu privire la această problemă. Ghizi cu experiență alocați lui de Nasyrbekov, un agent comercial rus din Mashhad, l-au ajutat să clarifice situația. Amândoi (un pasager pe nume Kurban și un ghid, Meshedn Mamezh-Áln, care se afla în închisoare în Merv de 12 ani) cunoșteau bine situația și l-au ajutat activ pe Nazirov să culeagă informații. Concluziile lui Nazirov sunt, după toate probabilitățile, mai aproape de realitate. O parte semnificativă a populației oazei a fost cu adevărat simpatic față de alăturarea Rusiei.

Începutul relațiilor comerciale regulate între Rusia și Merv

Pentru a se apropia de populația din Merv și mai ales pentru a îmbunătăți legăturile economice, autoritățile transcaspice au luat măsuri pentru a implica mai larg populația oazei în comerțul cu Rusia. S-a raportat că peste 200 de mii de ruble din banii statului au trecut în mâinile locuitorilor locali care și-au vândut furajele și lemnele de foc pentru nevoi militare.Populația Merv a luat parte de bunăvoie la treburile casnice și a furnizat cămile1. Ashgabat a fost adesea vizitat de viermi, care făceau comerț constant cu populația orașului. În memoriul șefului regiunii, se raporta că de la Merv la Așgabat, ambele turme de berbeci au fost aduse în mod constant spre vânzare2. Toate acestea indică o întărire semnificativă în perioada 1881-1882. Relațiile economice ruso-merviane. Cu toate acestea, agenții britanici, încercând să împiedice dezvoltarea relațiilor comerciale dintre Rusia și Merv, au început să folosească mită și șantaj la o scară și mai mare. Populația și-a exprimat nemulțumirea față de intrigile britanicilor, mai ales când raidurile Alaman s-au intensificat.

La mijlocul lui octombrie 1881, pe ruta caravanelor de la Geok-Tepe la Khiva, nu departe de fântâna Dashly, pe rulotă,

1 Mary <> bl arhiva. „Sam. arc. doc...”, partea I, l. 15

2 T a m.

201

a apartinut lui geon tepiits. atacat de un detașament al Merv alamap-shchik Veln-Kizyl Serdar. Cu această ocazie, autoritățile transcaspice au trimis scrisori către Merv adresate maiștrilor și hanilor cu cererea de a organiza imediat o căutare a criminalului și de despăgubire pentru pierderile cauzate proprietarilor caravanei. Pe traseul caravanelor au fost trimise detașamente de trupe rusești pentru a îndeplini serviciul de pază1. Pentru autoritățile țariste, aceasta a fost mai mult decât o oportunitate convenabilă de a-și consolida poziția asupra abordărilor îndepărtate de Merv. Începând de la mijlocul lui ianuarie 1882, deputații din mervieni au început să sosească din nou în Ashgabat. În februarie 1882, un întreg grup de deputați din clanul „bek” a ajuns la Ashgabat. Au adus o scrisoare de la rudele lor, impregnate de dispoziții iubitoare de pace, atitudine sincer binevoitoare a locuitorilor din Merv față de patronatul rus. Scrisoarea spunea că clanul „bek” va respecta toate cerințele limbii ruse?; autoritățile că membrii săi vor conduce lupta împotriva jafului și îi împiedică deja pe toți Alamanshpkov de la raiduri, cum ar fi On-bsgi, Nuri-kol și alții.

Primăvara anului 1882 a fost marcată de o intensificare a luptei populației din oazele Atek și Merv împotriva alamanismului. Meshedi Sadyk, care locuia la acea vreme în Ashgabat (aparent un comerciant), a scris autorităților ruse că a primit o scrisoare de la turkmenii lui de încredere din Merv, Khuday-Nazar, care a raportat că Tokhtomypshy „încearcă împreună să oprească raiduri”2.

Judecând după scrisorile bătrânilor Merv adresate autorităților din Așgabat, precum și după corespondența privată și rapoartele oficiale, în primăvara anului 1882, printre turkmenii din Merv, dorința de a comunica cu rușii și de a accepta cetățenia rusă a crescut, deși unii administratori ţarişti şi-au exprimat îndoielile cu privire la sinceritatea acestor aspiraţii. De exemplu, colonelul Aminov scria: „După părerea mea, este greu să contam pe atașamentul serios al turkmenilor față de noi...”3. El a considerat oportun să se limiteze la măsuri de „interesare, dacă este posibil, un număr mai mare de indivizi interesați să facă bani prin comerț și muncă”4. Pentru a menține „farecul” Rusiei în rândul locuitorilor medii, colonelul Aminov a considerat că este necesar

1 TsGVID, f. VU X. h. 6938. 1881-1882. l. 172.

! Ibid., .g 177.

3 Ibid., l. 185.

1 Ibid., p. 177.

202

trimite magic așa-numitele coloane de ocolire în oaza Atek, în regiunea Orta-Kuyu (în drum spre Khiva) și în Kara-Bent. Potrivit colonelului

Aminov, administrația regională a văzut ca sarcina principală în această perioadă să insufle constant în mintea locuitorilor din Merv ideea că Rusia este un stat puternic și că urmărește să susțină comunitatea. relații pașnice.

Dezvoltarea în continuare a relațiilor comerciale cu Rusia a fost de mare importanță pentru oaza Merv. Începând din 1882, Merv a început să facă comerț cu Rusia direct prin Ashgabat. În februarie 1882, prima caravană rusă a sosit în Merv din Așgabat. În ajun, maiștrii tuturor clanurilor s-au adunat la o ședință specială pentru a decide dacă să permită sau nu intrarea caravanei rusești în oază.Întâlnirea „aproape s-a încheiat fără succes pentru caravană... Mai diferit? s-a revoltat împotriva caravanei... Kara-Ku lp-hap1 - unul dintre khanii din Merv.

Reprezentanții clanului „bek” au declarat la întâlnire că, dacă Kara-Kulp-khan continuă să acționeze împotriva caravanei, „atunci fugarii săi vor fi răsturnați”2. Înseamnă că a treia parte a populației a primit cu bucurie vestea venirii caravanei rusești. S-a observat în primele zile. De aceea colonelul Aminov avea toate motivele să spună că „lucrarea de stabilire a relațiilor comerciale cu Merv și deplasarea în siguranță a caravanelor de la Bukhara la Askhabad se desfășoară cu succes”3 și că „lucrurile din Merv ne-au devenit acum clare; relațiile dintre noi și această țară sunt zilnice și suntem capabili să urmărim cu exactitate toate schimbările viitoare bine îndreptate în ordinea internă în Merv”4.

Odată cu prima rulotă rusă care a venit la Merv, aici au sosit și cornet Sokolov și ensign Alikhanov. Toate persoanele care însoțeau rulota au primit instrucțiuni detaliate și informații de la tsltnchch; .azliipem route rue. Punându-le în fața următoarele sarcini: stabilirea relațiilor comerciale cu locuitorii din Merv, culegerea de informații despre comerț și drumuri, precum și diverse date de natură politică, topografică, statistică și militară În plus, toți cei care se aflau cu caravana au fost prevazut cu o scrisoare

1 TSGVIII f. VUA ï C943. 1882-1883, l. 39.

2 Ibid.

3 Ibid., d. G938, 1881 - 1882. l 155.

■•Ibid cu p lõü—15(>

mamn către khanii și ketkhud-ii influenți din Merv și oaza Atsk.

Referitor la rezultatele primei caravane, șeful regiunii a scris în raportul său că a făcut posibil „...să se familiarizeze cu Merv însuși, cu populația, productivitatea, traseele...”1 care duce la Merv, și obțineți informațiile necesare despre situația din oază, despre forțele politice locale și alinierea acestora. „În termeni politici, principalele rezultate ale trimiterii unei caravane”, scria șeful regiunii, „constă în deschiderea accesului caravanelor reale rusești la Merv și în descurajarea morților de inaccesibilitatea țării lor”2.

Când caravana s-a întors de la Merv la Așgabat, mai mulți comercianți turkmeni au ajuns cu ea în centrul regiunii transcaspice. Unul dintre ei, Ksmek-bai, și-a construit chiar și o casă cu magazine în Ashgabat, cu scopul de a începe un comerț cu bunuri Bukhara. Apoi s-a dus la Bukhara cu o rulotă mică încărcată cu fier și ulei. Komek-bay a fost furnizat cu scrisori de recomandare către Bukhara kush-be-gi și societatea comercială a fraților Kamensky. Komek-bay s-a oferit să organizeze expedierea de rulote mari din Bukhara prin Merv către Ashkhabad3. Acest fapt servește ca un exemplu viu al modului în care turkmenii din regiunea transcaspică și oaza Merv au fost atrași treptat în comerțul pe piața integrală rusească. Următoarele date vorbesc despre modul în care comerțul cu Merv a început să se îmbunătățească. Timp de trei sau patru luni – din martie până în iulie 1882 – „zece negustori din Merv" au adus spre vânzare la Așgabat până la 4.750 de capete de vite și până la 10.000 de berbeci și capre4.

Industriașilor ruși li s-a oferit ocazia să pună în aplicare planul de a transforma oaza într-o bază de bumbac pentru industria textilă, îndemnând locuitorii oazei să sporească recoltele de bumbac. Generalul locotenent Rerberg, în raportul său către cartierul general, nota: „La bazarul Merv, s-a anunțat oamenilor că mervițiii ar trebui să ia cât mai mult bumbac, care la Askhabad ar avea o vânzare sigură"5.

Pentru a dezvolta în continuare comerțul și a-l face mai durabil, au fost exprimate opinii cu privire la necesitate

1 TsGVIA f. VUA, d. 6938, 1881 - 1882, l. 213.

2 Ibid., d. 6940, 1882-1883, fol. 1.

3 T a m.

– Acolo, l. 2.

5 Ibid.

la distanță de mers pe jos până la orice punct din apropierea Merv. Aceeași părere a fost împărtășită și de generalul locotenent Rerberg, care considera că o astfel de măsură este necesară nu numai pentru dezvoltarea relațiilor comerciale cu oaza, ci și „pentru a contracara influența străină în această țară"1. Trebuia să ia Kara-Bent, de unde era posibil să urmărească acțiunile agenților britanici, precum și să mențină un contact mai strâns cu locuitorii din Serakhs, întreaga vale Tedzhen și oaza Murghab.

Afirmarea Rusiei în cursul inferior al râului Tejei

Afirmarea Rusiei în cursurile inferioare ale râului Tejeya a fost pregătită de întregul curs al evenimentelor din partea de sud a Turkmenistanului care a avut loc în perioada 1881-1883. Până la începutul anului 1883, viața regiunii era aproape complet sub controlul comandamentului țarist. Cu toate acestea, Rusia nu a ajuns încă la aprobarea finală aici. S-a întâmplat la sfârșitul anului 1883. Acest lucru se explică printr-o serie de circumstanțe. În primul rând, ar

trebui indicat o astfel de măsură precum întărirea pozițiilor Rusiei în regiunile limitrofe Persiei (deși granița aici era condiționată). Satele turkmene, situate între Așgabat și Tejen, erau deja complet sub jurisdicția administrației transcaspice. Angajarea lor a avut loc la cererea însăși a populației, care a căutat protecție împotriva atacurilor feudalilor și alamanilor persani. În satele turkmene de la poalele Atek, precum și în cursurile inferioare ale râului. Tejen, autoritățile persane au căutat să-și stabilească dominația. Acest lucru a fost relatat în scrisorile turkmenilor adresate șefului regiunii. Acest lucru a fost indicat în rapoartele oficialilor administrației țariste, trimise pentru a culege informații despre starea de fapt din zonă. Totuși, maiștrii de la Tejen, după cum subliniază academicianul M.N. Tikhomirov, au urmat o politică duală3. Unii dintre ei au încercat să stabilească contacte simultan cu administrația regiunii transcaspice și cu autoritățile persane.Majoritatea populației era de partea acceptării cetățeniei ruse.

Rusia țaristă, ținând cont de situația din acest domeniu, nu a întârziat să ia măsuri decisive,

1 TsGVIA f. VUA. 6940. 1882-1883. l. 3.

2 M. N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 71.

3 Ibid., p. 70.

2(15

conduse de \ tierzhdeip final al dominatiei lor in oaza Tejen. S-a decis oprirea punctului Karry-Bent. O astfel de măsură, potrivit șefului regiunii transcaspice, a fost cauzată de necesitatea de a consolida „supravegherea efectivă a ceea ce se face în Merv, și de a contracara influența străină în această țară, precum și de a asigura mai bine securitatea traficului comercial în viitor... „1. Vorbind despre semnificația acestui punct, șeful regiunii indică faptul că prezența detașamentului rus în Karry Bent va face posibilă stabilirea controlului asupra oazei, deoarece acest punct era situat deasupra ieșirii tuturor șanțurilor de irigare din râu. .

La 30 decembrie 1883, un detașament de trupe rusești a sosit în tractul Karry-Bent. În aceeași zi, șeful regiunii l-a informat pe guvernatorul din Caucaz prin telegraf despre ocuparea acestui punct, care a jucat ulterior un rol foarte important în implementarea planurilor de ocupare a Mervului.

1 Sh \ TSSR, f. 1, el. 2, d. 5159, l. 57.

1.1 A B \ Il

CONTRIBUIREA INVESTIGAȚIILOR ENGLIZE

IN OAZA MERV SI ADIACENTA

CU ZONELE ÎN MOMENTUL ADERĂRII MERV ÎN RUSIA

Întrebarea lui Merv și agravarea contradicțiilor imperialiste anglo-ruse

Oaza Mervian a început să atragă atenția colonialiștilor încă din anii 30 ai secolului al XI-lea, când ofițerii britanici de informații militare și politice trimiși aici de Campania Indiei de Est au început să viziteze ținuturile turkmene. Sub masca negustorilor, aceștia străbăteau întinderile largi ale bazinului Murgabului și se opreau adesea pe la Merv, limitându-se totuși la acea vreme la a culege cele mai importante informații cu semnificație militară și politică, studiind drumurile și oportunitățile comerciale. În anii 40 ai secolului al XIX-lea. Merv a fost vizitat de agenții militari și politici britanici R. Shakespeare (1840), Thomson (1843) și mulți alții în scopuri de recunoaștere. Foarte des au început să apară în Merv și în regiunile adiacente sudului Turkmenistanului în anii 50-60. Această perioadă, după cum se știe, se caracterizează prin intensificarea acțiunilor Rusiei; Hanatele din Asia Centrală.

La sfârșitul anilor 70 ai secolului al XIX-lea, politicienii britanici și presa burgheză au cerut cu insistență cucerirea Asiei Centrale și transformarea acesteia într-o posesie colonială a Angliei. Se știe că un anumit rol în

1 Alexandru Boris și un număr de negustori musulmani alături de el.

Cea mai mare răspândire a expansiunii engleze spre Asia Centrală a avut-o un acord încheiat între L. glia și Rusia în 1873. Potrivit acestui acord, fluviul. Amu Darya a fost recunoscută ca granița de nord a Afganistanului, iar toate pământurile de pe malul stâng, indiferent dacă erau posesiuni ale Afganistanului sau nu, au rămas la afgani.

Din 1878 până în 1880, Anglia a purtat un al doilea război cu Afganistan, care s-a încheiat cu înfrângerea Angliei. Cu toate acestea, conform tratatului de pace de la Gandamak, Anglia a păstrat teritoriile pe care le cucerise - Kuram, Sibin, Pishin și dreptul de a controla relațiile externe ale Afganistanului. Agenți britanici au călătorit în jurul Afganistanului, însoțiți de detașamente militare. Toate acestea au fost folosite de Anglia pentru a se pregăti pentru stăpânirea Asiei Centrale. Tratatul Gandamak a declarat direct că Afganistanul va permite trupelor britanice să intre pe teritoriul său „pentru a respinge o invazie străină". Prin această „invazie străină" Anglia însemna „amenințarea posesiunilor ei din partea Rusiei". Sub același pretext, informațiile britanice erau active în țările adiacente Afganistanului și, în primul rând, în Turkmenistan, unde ofițerii de informații militare-politici britanici au început să apară unul după altul. Unul dintre cei mai de ajutor agenți ai britanicilor, Mirza Abbas Khan, care locuia într-unul dintre orașele Khorasan, s-a întâlnit cu colonelul englez MacGregor și i-a spus cu bunăvoință că are un mod special de a calcula timpul. Astfel, de exemplu, a numit 1872 „anul căpitanului Marsh", 1873 – „anul colonelului Becker", 1874 – „anul căpitanului Napier", iar 1875 va numi „anul colonelului MacGregor" 1.

Cu o sinceritate și mai mare decât Mprza-Abbas-hap, Ch. Marvin a vorbit, subliniind direct că, de la finalizarea expediției Khiva în

1873, nu a trecut un an fără ca un ofițer englez sau altcineva să se deplaseze de-a lungul graniței cu Turkmenul din Serakhs. la Marea Caspică Toți au desfășurat activități subversive împotriva Rusiei și nu numai că i-au încurajat pe turkmeni să reziste rușilor, ci și prin anchete constante - vor să accepte protectoratul englez - ei au făcut direct aluzii la ajutorul Indiei în lupta împotriva avansul rusesc. Marvin a scris deschis că până în ziua asediului lui Geok-Tepe, Tekinii se așteptau ca ofițerii din Kandahar să-și conducă mișcarea împotriva

1 Mac-Grsgor Khorasan (tradus din engleză), partea 1, Sankt Petersburg, 1882, p. 194.

ruși, iar când cetatea era deja ocupată de ruși, în grajd a fost găsit un frumos cal de război, pe care Tekinii l-au păstrat pentru așteptatul general englez.

Evaluând activitățile sub acoperire și subversive ale ofițerilor britanici de informații militare-politice care târâie granița turco-persană, Marvin a subliniat că, dacă Becker și MacGregor, Napier și Butler nu ar apărea la granița de nord-est a Persiei, Rusia ar fi scutită de întreaga serie de campanii turkmene. Vizitele acestor ofițeri, potrivit acestuia, „cost Rusia milioane de ruble și sute de vieți omenești...”2. Potrivit lui Marvin, acest act istoric, care nu a fost niciodată luat în considerare în mod corespunzător nici măcar de ruși înșiși, sugerează că acești spioni au provocat un mare rău puterii rivale.

Încă din 1869, cunoscutul publicist englez și ofițer de informații Henry Rawlinson a acționat ca purtător de cuvânt al „politicii ofensive” la granițele Indiei. Sub acest steag, guvernul britanic a început un război împotriva Afganistanului, al cărui rezultat urma să fie anexarea nu numai a Afganistanului, ci și a tuturor pământurilor până la Amu Darya, precum și Merv, la posesiunile britanice.

Perioada anilor 1970-1990 se caracterizează printr-o extindere suplimentară a politicii de cucerire colonială de către așa-numitele mari puteri.

Bazându-se pe punctele importante din punct de vedere strategic dobândite în Afganistan, imperialiștii britanici sperau să ajungă la Marea Aral, să pună mâna pe ținuturile kazahe și să ajungă la coasta Mării Caspice. Planurile cercurilor conducătoare britanice includeau și ocuparea tuturor pământurilor turkmene și, în primul rând, a oaza Merv. Prin capturarea oaza Merv, sau cel puțin stabilindu-și influența directă asupra acestei părți a Turkmenistanului, imperialiștii britanici sperau să amenințe toate câștigurile coloniale ale Rusiei în Asia Centrală.

În scrisoarea sa către ministrul de război din 24 septembrie 1880, generalul Skobelev scria: „... planul operațional al trupelor britanice din 1878 amenința posesiunile noastre centrale din Asia cu mare pericol”. Potrivit informațiilor raportate oficial de agentul militar rus la Londra, generalul locotenent Gorlov, „a constat în intenția de a ieși pe dreapta.

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6865, 1881, l. 1.

2 N. A. Khalfin. „Aderarea Turkmenistanului la Rusia”, pp. 339-370.

3 T a m.

flancă spre Fapzabad și plecă spre Herat"1. Mesajul generalului locotenent Gorlov este confirmat de mărturisirea deschisă a colonelului englez Malleson, care scria: „Turkmenii și deșerturile fără apă sunt cei mai buni aliați ai Marii Britanii. Va putea Rusia să-i distrugă pe turkmeni sau, dimpotrivă, Anglia, după ce a ocupat Heratul, îi va face cei mai durabili și loiali aliați?

Diplomația britanică, pentru a-și face o deghizare mai subtilă, și-a motivat acțiunile și planurile prin faptul că, atunci când detașamentul rus se va muta la Merv, populația oazei ar începe să plece la Badkhyz (Herat), ceea ce provoacă teamă nu numai în Anglia, dar şi în Emirul Afganistanului3. Ascunzându-se în spatele „preocupării pentru posesiunile sale indiene”, guvernul britanic a avertizat că, dacă Rusia va ocupa Merv și granița sa ar ajunge la granițele Afganistanului, acest lucru l-ar forța pe emirul afgan „la acțiune defensivă unită cu triburile turkmene de graniță”4. Aceasta a însemnat că încă din 1877 colonialiștii britanici au căutat să folosească în lupta lor împotriva Rusiei nu numai forțele Afganistanului, ci și turkmenii. Într-o scrisoare din 17 iunie 1877, Ministerul rus al Afacerilor Externe l-a informat pe șeful Statului Major, generalul Heiden, despre nota ambasadorului britanic la Sankt Petersburg, în care acesta amintea din nou de promisiunea făcută de prințul Gorceakov în noiembrie 1875. Atunci Gorceakov a spus că Rusia nu va merge la AAerv . În acest sens, ambasadorul britanic a subliniat în nota sa că deplasarea trupelor ruse în stepele turkmene și ocuparea lui Merv ar duce la consecințe nefaste. El a cerut Rusiei să se abțină nu numai să ocupe Merv, ci chiar să se apropie de el.

În contextul agravării contradicțiilor ruso-engleze, guvernul țarist, aparent, nu a găsit nimic mai bun decât să încerce să înfățișeze ocuparea Krasnovodskului de către trupele ruse ca măsură, presupusă cauzată de necesitatea de a suprima tulburările și jafurile. în rândul populației locale.

Schițându-și planurile de viitor, guvernul țarist a explicat Angliei că detașamentul Krasnovodsk va supraveghea cele mai apropiate fortărețe și că ocuparea lui Merv, care se afla la o distanță de 1000 de mile de Krasnovodsk, nu a fost inclusă în planurile Rusiei. Dar acest lucru nu a împiedicat guvernul țarist să extindă aria de operare a trupelor sale în Zakas-

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6862, partea 4, 1880, l. 186.

! Acolo, l. 187.

3 TsGVIA, f. VUA, d. 6899, 1877, l. 54.

4 Ibid., l. 56.

stepă fericită. A stabilit scopul final de a stăpâni întregul Turkmenistan, inclusiv Merv. Nu întâmplător, așadar, în cele mai înalte cercuri militare ale Rusiei, expedițiile Akhal-Teke au primit o importanță deosebită. Deci, de exemplu, generalul Skobelev credea „... că expediția Akhal-Teke nu este doar o „execuție a poporului Teke”, ci din punctul de vedere al intereselor Rusiei în Asia, există o necesitate de stat”1. Aceasta înseamnă că sarcina principală a Rusiei în stepa transcaspică era să rezolve problemele legate de anexarea definitivă a întregului Turkmenistan la Imperiul Rus și stăpânirea tuturor ținuturilor care se întindeau pe vastul teritoriu dintre Marea Caspică și Marea Caspică. Amu Darya. Aceasta a fost sarcina principală și imediată pe care țarul a îndeplinit-o în mod sistematic și ținând cont de întreaga situație din Turkmenistan din anii 70 și prima jumătate a anilor 80 a secolului trecut. Moșierii și mai ales cercurile burgheze ale Rusiei erau interesați de implementarea imediată a planurilor agresive ale țarismului din Turkmenistan, care visaseră de mult timp la noi rute comerciale așezate „... de-a lungul coastei Mării Caspice...”2.

Prin eforturile experților militari britanici, politicienilor și jurnaliștilor, s-a răspândit în cercurile largi ale publicului țării opinia că Merv este cheia Indiei și că cea mai convenabilă și mai ușoară cale către posesiunile engleze se deschide celor în a căror mâinile această cheie este localizată. De aici, politicienii și experții militari britanici au ajuns la concluzia că rușii nu ar trebui să li se permită să intre în Merv, deoarece le-ar servi drept bastion pentru a se muta în India. Presa engleză a preluat aceste acuzații și pentru o lungă perioadă de timp le-a vehiculat intensificate pentru a justifica politica expansionistă a Angliei în Asia.

Rawlinson, McGregor, Marvin și mulți alții menționați mai sus s-au angajat într-o propagandă extinsă a versiunii false a amenințării ruse la adresa Indiei în Anglia. Vorbind despre așa-numita „frontieră științifică” a Angliei în Asia, Henry Rawlinson a cerut ca Rusiei să înțeleagă că mai este timp pentru ea să se gândească „la nevoia de a-și schimba pregătirile ofensive, declarând că nu i se va permite să stabilească ea însăși la granița cu Afganistan, în Merv , Serakhs sau chiar Abiverd, nici să facă intrigi „împotriva suveranului englez.

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6862, partea 1, 1880, l. 125.

1 N. A. Khalfi i. Politica rusă în Asia Centrală. M IVL, 1960, p. 327-328.

stva în India. Rusia”, a continuat Rawlinson, „trebuie avertizată că Anglia este pregătită să facă cheltuieli materiale mari pentru activitățile subversive anti-ruse din Asia Centrală.

Spre surprinderea comunității mondiale, pe măsură ce rușii se apropiau de Merv, hype-ul ridicat de presa engleză în acest punct și

semnificația lui au început să slăbească din ce în ce mai mult. Dar, când s-a realizat ocuparea Laerv de către ruși, ziarele engleze au început să-și convingă cititorii că anexarea acestei oaze la Rusia era inevitabilă. Anglia, după cum relatează revista rusă Rodina2, a privit acest fapt destul de calm. Adevărat, afirmarea Rusiei în Merv a dat naștere unei reacții furtunoase în Anglia3. Zgomotul ridicat de presa britanică în jurul problemei Merv s-a domolit, iar imperialiștii britanici au fost nevoiți să socotească înaintarea rușilor către oaza Merv ca pe un fapt real și istoric.

Același lucru s-a întâmplat aici ca și în Akhal. Agentul militar rus la Londra, generalul Gorlov, scria în iunie 1880 cu privire la pozițiile partidelor conservatoare și liberale în problema înaintării detașamentului rus la Akhal-Teke. Ziarul Times a publicat articole anti-ruse pe paginile sale. Emoția neașteptată a ziarului The Times, potrivit generalului Gorlov, s-a datorat faptului că Partidul Conservator a încercat în toate modurile posibile să umfle dușmănia față de Rusia în Anglia. El a scris: „Acum guvernului liberal i se reproșează prietenia cu Rusia, cel mai mare dușman al Angliei, potrivit conservatorilor”4. Pentru a se apăra împotriva acestui atac, Partidul Liberal a instruit ziarul său să atace Rusia pentru a arăta publicului că, la fel de mult ca guvernul Beaconsfield, liberalii urmăresc cu atenție mișcările Rusiei în Asia. Aceste articole, potrivit generalului Gorlov, nu legau guvernul liberal de nimic.

Fără a extinde analiza acestei probleme, observăm că presa burgheză a Angliei, care a predicat cu atâta râvnă versiunea sudică a „amenințării ruse la adresa Indiei” în ajunul anexării de către Rusia a oazei Merv, s-a arătat din nou ca o coruptă. presa burgheza. Pe problema propagandei

1 L. N. Sobolev. Conflictul anglo-afgan. Sankt Petersburg, 1880, p. 28.

2 Jurnal. Rodina, 1884, Nr. 6, p. 65.

3 N. A. Khalfin. Aderarea Asiei Centrale la Rusia. M., „Nauka”, 1965, p. 364.

* TSVIA, f. VUA, d. 6862, cap. 3, 1880, l. 109.

Cursul aderării lui Akhal și Merv la Rusia a fost cel mai clar afectat de natura eclectismului presei burgheze. Cu toate acestea, nu se poate presupune că burghezia imperialistă britanică s-a împăcat complet cu acest lucru și a abandonat planurile sale expansioniste pentru Asia Centrală. Dimpotrivă, sub pretextul „apărării forțate a Indiei”, expansioniștii britanici și-au concentrat acum atenția pe consolidarea poziției lor în Afganistan, care urma să devină bastionul Marii Britanii în Est. Folosind această bază, imperialiștii britanici au intenționat să pună stăpânire pe valea Murgab și apoi, bazându-se pe acest punct, să lovească Rusia în Orientul Mijlociu. De aceea, MacGregor, Rawlinson12, C. Arvin3 și alți vestitori ai politicii agresive britanice, în voluminoasele lor scrieri, au continuat în orice

mod posibil să exalte semnificația Aiervei, înfățișând-o drept cel mai important punct strategic din Asia Centrală.

În conformitate cu aceasta, ei au continuat să umfle pasiunile în jurul „întrebării Merv”, stârnind în mod artificial frica de Rusia. Corespondentul vienez al ziarului Standard a transmis o scrisoare a unui oarecare om de stat persan, în care acesta din urmă își expunea atitudinea față de politica rusă în Asia Centrală. În opinia sa, ocuparea Mervului este necesară rușilor pentru a-l transforma într-un „loc de depozitare a armelor” și apoi a pleca în India. Implementarea cu succes a acestor planuri este facilitată, după cum a afirmat autorul acestei scrisori, de versiunea care s-a răspândit printre turkmeni în ultimii ani că ei, turkmenii, vor obține pradă bogată. „Această speranță a unui profit bogat, prețuită de multă vreme de turkmeni, a contribuit mai mult la „linișterea lor...”4, iar această speranță, în opinia lor, era asociată cu succesele rușilor. Autorul imaginar al „scrisorii” a reproșat guvernului britanic că a lăsat Persia în voia soartei și că nu a vrut, fie nu a putut opri mișcarea ofensivă a Rusiei. Cartea „Afganistan” de A. Hamilton, publicată deja la începutul secolului al XX-lea, este plină de frică de „știuca cazac” de pe vârfurile Himalaya. Rusia este înfățișată în ea ca o putere agresivă, care, folosind limba engleză „inactiv-

1 „Colectie .... de materiale despre Asia”, nr. 4. 1891. McGregor. Apărarea Indiei, părțile 1-2

2 N. A. Khalfin. „Alăturarea...”, p. 22.

' Ibid., p. 23

4 Jurnal. Rodina, 1884, nr. 9, p. 102-103.

styo”, face pași lenți, dar fermi1 în Est, drept urmare pericolul din partea sa amenință Afganistanul. După ce a stăpânit Merv, Rusia prin Pasul Ardevan se va apropia nu numai de Herat, ci și de Kandahar. Potrivit lui Hamilton, Rusia a pregătit deja tot ce este necesar pentru trecerea către coasta afgană.

După ce a adus întăriri de la Merv și bazându-se pe baze principale pentru operațiuni militare precum Kushka, Pepde, Tzkur-Sengi, Kala i-Khumb, Chushka-Guzar, Kelif și Termez, ea, spun ei, poate ataca nordul Afganistanului în orice moment. Sub pretextul unui pericol iminent, guvernul britanic a început să întărească deschis regiunile de nord ale Afganistanului, potolind clica conducătoare afgană cu subvenții uriașe; au fost construite cetăţi mari, cetatea Herat a fost fortificată. Hamilton i-a speriat pe cititorii englezi nu numai cu „știuca cazac”, ci și cu competiția comercială a Rusiei. El a scris că comercianții ruși au devenit stăpâni deplini ai pieței Khorasan. Comerțul britanic este neputincios să le lupte, iar „influența comerțului rusesc... amenință să reducă Seistanul la poziția de bază comercială, de unde India poate fi atacată de manufactura rusă”3.

Printre cele mai importante măsuri, a căror implementare este necesară pentru a preveni „pericolul rusesc”, A. Hamilton a propus construirea

unei căi ferate către Kandahar. Op a scris: „Dacă Kandahar este conectat pe calea ferată cu India, iar Afganistanul este aliatul nostru, iar Persia este liberă de influența Rusiei și depinde de Anglia, atunci poziția noastră în Asia Centrală va fi atât de puternică încât va reflecta toate manifestările viitoare ale Activitatea rusă în Orientul Mijlociu. Orient4". Este destul de evident că toate acestea vorbesc despre planurile expansioniste de anvergură ale imperialismului britanic.

Exclamul umflat artificial despre „apărarea Indiei” a servit burgheziei britanice drept acea cortină de fum, sub acoperirea căreia ei au căutat să subjugă Afganistanul intereselor lor prin orice mijloace, să transforme bazinul Amu Darya în fortăreața lor și să-și stabilească coloniale. dominaţie în toată Asia Centrală. De aici zgomotul exorbitant din jurul lui Merv, ridicat de presa burgheză engleză despre importanța sa presupusă excepțională în strate.

1 A. Gam și l sus. Afganistan (tradus din engleză), Sankt Petersburg, 1908, p. 9.

! Aceeași. pagina 24.

3 Ibid., p. 82.

4 Ibid., p. 86.

planurile tic ale Rusiei. Autoritățile anglo-indiene nu și-au lăsat o singură clipă din vedere întinderile largi ale stepelor turkmene și au trimis constant acolo ofițeri de informații militare, care, prin activitățile lor subversive, urmau să pregătească condițiile pentru invadarea coloniei engleze. trupe aici în viitor.

Încercări ale serviciilor secrete britanice de a crea o barieră în calea înaintarii Rusiei

În efortul de a transforma Merv într-o barieră serioasă în calea avansării Rusiei, cercurile conducătoare britanice au început să practice transferul ofițerilor de informații militar-politice direct în această zonă. Inițial, transferul a fost efectuat unul câte unul, iar apoi, până când Merv a fost anexat la Rusia, în grupuri mici pentru o perioadă relativ lungă. Unul dintre primii care au fost transferați aici a fost Edmund O'Donovan. Era în februarie 1881. Momentul a fost mai mult decât bine ales. Pe de o parte, refugiații din oaza Akhal-Teke au continuat să sosească în LAerv, iar pe de altă parte, tulburările și discordia s-au intensificat aici. Toate acestea au favorizat activitățile lui O'Donovan și i-au permis la început să obțină anumite succese relativ ușor. O'Donovan a ajuns la Merv fără prea multe dificultăți și, de fapt, nu și-a ascuns intențiile nici acolo.

Comandamentul regal a interzis corespondenților străini să viziteze teatrul de operațiuni militare Akhal-Teke. Lui O'Donovan, dând drept corespondent pentru un ziar londonez, i s-a interzis accesul în zonă. Dar asta nu l-a deranjat deloc. El a continuat să rămână în regiunile

de graniță de nord ale Iranului, pregătindu-se activ pentru transferul la Merv.

Lăsând Astrabad în direcția Deregez, O'Donovan s-a mutat de acolo la Kelat. Timp de 23 de zile, a „visit” ilkhani-ul local Bebud Khan, apoi s-a mutat spre Serakhs și de acolo la Merv. Aici s-a întâlnit cu Qajar Khan, care la acea vreme era considerat Hanul lui Merv. Cu el, O'Donovan a fost mai mult decât sincer și nu a întârziat să-și dezvăluie cărțile. La insistențele sale, o parte a nobilimii Mervsk, aderând la orientarea engleză, a început să organizeze finalizarea cetății Koushut-Khan-Kala și să înarmeze populația oazei. S-a organizat sistemul de gărzi propus de O'Dotuvan și s-a stabilit funcția de șef.

capul lui yasaul-bashi *. O sută de călăreți au fost puși la dispoziția acestuia din urmă. Liers, întreprinsă la sosirea lui O'Donovan în Merv, vorbesc despre o încercare a „corespondentului” englez de a stabili o formă mai perfectă de guvernare a oazei, subordonând-o intereselor de „apărare” față de ruși1 2. Potrivit lui O’ Donovan însuși, ideea de a crea un așa-zis gardian centralizat de poliție i-a aparținut, ulterior compoziția a fost adusă la 1000 de persoane. „Acești oameni au fost mutați din ordinul ambilor khani la Merv din zona înconjurătoare și, locuind în corturile pe care le-au adus cu ei în spațiile de-a lungul arcului râului Murghab și zidurilor noii cetăți, au fost obligați să apară la prima cerere a yasaul-bashi”3, a declarat unul dintre ggatei, publicată pe paginile revistei „Colecția militară”.

Fortificația Koushut-khan-kala a început să capete aspectul unui adevărat punct defensiv, deși din punct de vedere militar O'Donovan a găsit locația cetății nereușită. La insistențele lui, 6-7 mii de oameni au lucrat zilnic la repararea și finalizarea construcției cetății. Fortificarea cetății și toate lucrările conexe au fost responsabilitatea hanilor Utomyshe și Tokhtomysh - Baba Khan și Amannpyaz Khan, care au fost ghidați în principal de instrucțiunile aceluiași O'Donovan. Potrivit locotenentului Nazirov, el plătea muncitorilor pentru munca de la cetatea Koushut-khan-kala4.

O mare importanță s-a acordat întăririi altor cetăți. În acest scop, O'Donovan a inspectat ruinele vechii fortificații Porsu-kala, precum și dealurile Geok-Tepe și Marma-khan-tepe. În timpul unor astfel de călătorii, special întreprinse pentru a inspecta zonele. O'Donovan a fost însoțit de câțiva dintre khanii Merv.Au fost cartografiate cele mai detaliate informații despre poziția geografică a oazei Merv. O'Donovan a pregătit tăieturile Merv. În original, au căzut în mâinile unui agent de vânzări rus din Mashhad, care i-a predat apoi inginerului Lessar.

1 Yasaul-bashi era obligat să-i asiste pe khani în toate activitățile desfășurate în oază, în conformitate cu hotărârile Majlisului, un organism consultativ al mervienilor.

2 Izzot-Usto, care a vizitat Merv în vara lui 1881, a relatat în detaliu cum O Donovan i-a îndemnat pe hani să pună în ordine artileria și să întărească cetatea și a luat întreținerea trupelor „pe cheltuiala lui”. Vezi despre acest TsGIA UzSSR, f. l. eu, op. 34, articol, set 509, fol. 47.

Jurnal. „Colectia militara” pentru 1881, nr 11, pag. 200.

4 TsGVIA, f. 1396, op. 2, d. 180, 1881 - 1883, l 125.

În perioada inițială a activității sale, O'Donovan a avut încredere de o parte a nobilimii Merv. Prezentându-se drept o persoană autorizată să medieze între turkmeni și guvernul britanic, el le-a promis sprijin din partea anglinilor nu numai în bani și arme, ci și în trupe dacă vor organiza o revoltă a locuitorilor împotriva rușilor.

Khanam - conducătorii lui Merv, O'Donovan a sfătuit să nu-l returneze pe Kndiaev autorităților ruse, a insistat să-i vândă acest prizonier rus pentru a fi trimis în Anglia. El i-a sfătuit pe khanii individuali care s-au întors la Merv după căderea lui Geok-Tepe să nu se întoarcă la Akhal. Printre acești khani a fost Makhtum-Kuli-khan. O'Donovan l-a convins să intre în serviciul englez.

Așa a fost activitatea viguroasă pe care O'Donovan, încă din primele zile de ședere în oaza Merv, a lansat-o aici pentru a pregăti un discurs împotriva Rusiei. Influentul ziar englez „Daily News” a plasat sistematic pe paginile sale scrisorile lui O’Donovan de la Merv,2 care nu lasă nicio umbră de îndoială cu privire la activitățile sale anti-ruse. În rândul populației au început să se răspândească diverse zvonuri. Se spunea că O'Donovan a pus o insignă în bazar, susținând că cetatea Merv aparține britanicilor. Toogov Mashgai, care a vizitat Merv la acea vreme, a povestit despre acest lucru. Același comerciant a livrat lui Ashkhabad o scrisoare adresată autorităților ruse de la Yus\ n-hapa3 *, care a raportat că un englez (evident O'Donovan) le-a oferit Merv Tekins să devină nukeri1 ai Angliei. Același englez i-a asigurat pe locuitorii oazei că Anglia nu va lua bani de la turkmeni, că nu va permite rușilor să intre în Merv5. Răspândind astfel de zvonuri. O'Doiovan a reușit să cucerească, deși pe scurt, o anumită parte a populației oazei de partea lui.

Judecând după datele de arhivă, precum și după sursele publicate, februarie și martie 1881 au fost perioada celei mai active activități a lui O'Donovan în Merv și cel mai mare succes. După aceea, au început să plece de la O'Donovan

1 TsGVIN, f. FUL, d. 6935, 1881 - 1883, l. 62.

2 „Colectia militara”, 1 11, 1881.

3 Mai târziu, un ofițer regal.

* În ceea ce privește trupele.

5 Regiunea Maria Arhiva. „Sam. arc. doc...”, partea 1, l. 290.

bea susținătorii săi și oamenii cu gânduri asemănătoare. A devenit cunoscut faptul că o parte din populația oazei, care intenționa să emigreze în Persia și Afganistan, a abandonat această idee și a decis

să-și continue munca pașnică. Aceasta și împrejurarea, aparent, au marcat începutul relaxării atmosferei din Merv. Când a devenit clar pentru majoritatea locuitorilor că intrigile agentului englez aveau scopul de a-i provoca pe turkmeni într-un război sângeros cu Rusia, despre care O'Donovan însuși nu l-a ascuns, a suferit un colaps complet. În aceste condiții, O'Donovan, la ordinul stăpânilor săi din Lashhad și Teheran, s-a grăbit să-și grăbească plecarea. Cu toate acestea, acea parte a nobilimii Merv care era ostilă Rusiei a continuat, până în ultimele zile, direct sau indirect, deschis sau secret, să-l sprijine pe O'Dinovan. Urmărindu-și obiectivele cu mintea îngustă, această parte a elitei conducătoare nu a îndrăznit să rupă definitiv relațiile cu „reprezentantul” coroanei britanice. Qajar-Khan, Baba-Khan, Amanniyaz-Khan, Dov-let-Nazar-bek și Mered-Ali, liderul alamanilor Merv, au sosit la rămas-bun „solemn”, despre care O’Donovan a scris cu lăudare în cartea sa „ Oaza de Merv”. Makhtum-Kuli Khan a fost și el aici. Ei i-au furnizat lui O'Dono Van un convoi de 20-30 de călăreți, care, conduși de Qajar Khan, l-au însoțit la Mashhad, unde a fost jucată o comedie la domnitorul Khorasanului, „dorințele morților de a deveni supuși iranieni”. Știind că călăreții sosiți în Mashhad nu erau deloc autorizați să negocieze, conducătorul Khorasanului a trimis o parte din „deputație” înapoi, instruindu-i să „se consulte cu societatea”. „În drumul spre Teheran, O'Donovan s-a oprit la Rasht și l-a vizitat pe consulul rus Vlasov, căruia i-a povestit multe lucruri interesante despre Merv și despre șederea sa printre turkmeni. În același timp, a mers atât de departe încât a spus că turkmenii se presupune că își pun toate speranțele în patronajul și mijlocirea Angliei. După cum a relatat Vlasov, „intermediarul” englez i-a arătat „petițiile” hanilor Merv. Cu toate acestea, în cursul conversației, O'Donovan a fost forțat să recunoască situația reală din Merv. El a menționat că majoritatea populației își exprimă dorința de a se supune Rusiei. De aceea, după el, hanii ostili Rusiei i-au cerut lui O'Donovan să-și grăbească plecarea la Londra pentru a transmite guvernului Marii Britanii petiția lor de a lua măsuri.

* Alte despre aceasta, vezi: M. și Tikhomirov. Decret, lucrare., p. 105.

a populaţiei aflate sub protecţia Angliei. Emisarul englez a mai recunoscut că scrisoarea maiștrilor Merv adresată guvernului britanic a fost întocmită din proprie inițiativă.

Generalul Skobelev a menționat acest lucru în scrisorile sale. că autoritățile indiene s-au ocupat de activitățile lui O'Donovan în Merv, iar regele coroană al Indiei aștepta cu nerăbdare mesajele sale. La întoarcerea din Merv, a locuit cu agentul englez Mirza Abbas Khan. Scrisori și ziare au fost livrate prin intermediul lui în timpul șederii sale în Merv1. Abbas Khan era bine cunoscut în Merv. El a avut un agent privat, Khodja-Kuli, care s-a asigurat că informații detaliate despre situația din oază sunt livrate lui Mashhad. Când Khoja-Kuli a fost suspectat că are legături cu britanicii și scrisorile de la agenții englezi au început să fie interceptate în Merv, această funcție a fost îndeplinită cu grijă de un anume Golam-Rsza.

La 10 august 1881, ziarele londoneze relatau cu satisfacţie „eliberarea” corespondentului Merv „din captivitatea turkmenă” şi sosirea lui în Mashhad2. După ceva timp, pe paginile englezei a fost publicată o telegramă: ziare, care își informa cititorii despre sosirea lui O'Donovan la Constantinopol. Ziarele mai relatau că O'Donovan adusese cu el o „instrucțiune” din partea populației din Merv de a fi trimisul lor în statele europene. De asemenea, s-a raportat că O'Donovan poartă o „petiție” semnată de maiștrii Merv pentru a le oferi „asistență” în lupta împotriva planurilor Rusiei. Yavea a fost exagerat și denaturat de el, într-un mod benefic pentru invadatorii britanici, pentru a-i informa despre planurile Rusiei privind atitudinea lor față de Merv. În același timp, presa engleză a încercat în toate modurile să înfrumusețeze și să justifice povestea rușine-l'ij cu misiunea O'Donowap. Pe paginile ziarelor engleze, cazul a fost prezentat în așa fel încât s-a trezit accidental în Merv și a „venit” la turkmeni. Toate acestea au fost în mod deliberat false. Sarcina pusă în fața lui era să pregătească rezistența încăpățânată a populației din sud-estul Turkmenistanului la înaintarea Rusiei către Merv. Pentru a îndeplini această sarcină, O'Do-Povan a trebuit să cucerească cercurile conducătoare ale L'erv de partea Angliei. 11 a făcut tot posibilul pentru a atinge aceste obiective, folosind astfel de încercate și testate

1 TsGVIA, f. 400. Ch. PC. Az h. d. 45. 1882-1887, fol. 105 Acest fapt a fost confirmat și de Qajar Khan. Vezi protocolul anchetei efectuate la Așgabat în cazul Siyah-Push.

2 TsGVIA, f. VUA, d. 6862, partea 5, 1880-1881, ll. 448-452.

mijloacele, metodele și anii colonialiștilor britanici, cum ar fi mita, șantajul, intrigile, incitarea la ură feudală și tribală, crearea conflictelor prin incitarea alamanilor turkmeni în regiunile de graniță persane.

Activitatea lui O'Donovan în Merv nu lasă nicio umbră de îndoială că a fost transferat special la Merv de către autoritățile anglo-indiene, iar acțiunile sale în Merv au fost conduse de colonelul Stuart. Sub masca unui individ privat, O'Donovan a îndeplinit sarcina grupului de informații britanic, care opera atunci în regiunile de nord ale Persiei și Afganistanului. Locotenentul Nazirov a avut dreptate când a afirmat că O'Donovan s-a îndreptat intenționat spre Merv: „... în cazul unei mișcări rusești către Merv, să ridice un al doilea, mai grandios Geok-Tepe în acest loc”1.

Cu toate acestea, transferul lui O'Donovan la Lierv, încercările autorităților anglo-indiene de a organiza o rețea de posturi de recunoaștere, cu ajutorul căreia ar fi posibilă crearea unei bariere de încredere în Turkmenistan, au fost eșuate.

Aventura lui O'Donovan și a patronilor săi anglo-indieni s-a încheiat cu un eșec total. Dar serviciile de informații britanice nu s-au bazat pe asta. Ea a început să caute noi modalități și mijloace de a-și transfera ceilalți agenți la Merv. Întreaga operațiune a fost condusă în principal de colonelul Stuart. Călătorind constant prin regiunile

care se învecinează cu ținuturile turkmene, Stuart a colectat o cantitate imensă de informații de natură militară, economică și politică, a alcătuit o descriere detaliată a granițelor și a fotografiat locurile cele mai importante din punct de vedere strategic2. Trimisul rus la Teheran, Argiropulo, vorbind despre călătoria colonelului Stewart în regiunile de nord ale Persiei, a citat în raportul său exemple care caracterizează activitățile colonelului Stewart, ostil Rusiei, care i-a convins pe coloniștii din Hanatul Khiva să se pronunțe anti-ruse3.

Deja la sfârșitul lui iulie 1883, consulul rus Melnikov a raportat Ministerului Afacerilor Externe că Stuart, care „trăia temporar” în acel moment în Mashhad,

1 TsGVIA, f. 1396, op. 2, d 180, 1881-1883, l 123.

2 „Sam. Materiale despre Asia, voi. XXI pentru 1885. Raportul colonelului Stuart „Valea Heratului și frontiera persană de la Harirud la Seistan”, p. 158.

3 Potrivit Argiropulo, Stuart i-a convins pe conducătorii triburilor Agdar Bandi și Amgani să se reinstaleze în Herat. Aceste triburi sunt cunoscute ca iaz-220

a răspândit printre locuitori diverse zvonuri anti-ruse. În special, un zvon a fost răspândit pe scară largă în rândul populației, conform căruia toate statele europene ar fi insistat ca Rusia să curețe Akhal-Teke. Răspândirea unor astfel de zvonuri a avut ca scop provocarea de tulburări în rândul turkmenii din Akhal și Merv.

În iulie 1883, Stuart a sosit la Deregez, unde opera slujitorul său, supusul persan Haji Ali, prin care a înființat populația locală, în special clerul, împotriva Rusiei.

În primăvara anului 1883, ministrul șahului, Mirza Seyid Khan, în conversația sa cu Melnikov, l-a asigurat pe trimisul rus că, în cazul călătoriei lui Stuart la Khorasan, autoritățile persane vor monitoriza cu strictețe acțiunile acestui agent englez și că un au fost trimise instrucțiuni autorităților de frontieră în acest sens. Cu toate acestea, nu trecuseră nici măcar câteva luni înainte ca generalul Komarov să-i scrie lui Tiflis că colonelul englez Stuart își continuă activitatea ca agent politico-militar.

Activitățile colonelului Stewart sunt asociate cu transferul lui O'Doiovan, și apoi a unui întreg grup de agenți britanici, la granițele din sudul Turkmenistanului.

Consolidarea activităților anti-ruse ale agenților britanici până la anexarea lui Merv la Rusia

La exact un an de la plecarea lui O'Donovan din Merv, la sfârșitul lui august 1882, un grup de agenți englezi, bine deghizați, ascunși cu grijă sub un semn religios, au apărut în valea Murgab, conduși de un „derviș” pe nume Siyah-Push. („Chernorizets”), Acest grup, format din mai mulți oameni1, a început și el să desfășoare propagandă anti-rusă printre turkmeni, dar a făcut-o mult mai subtil.

Încă din primele zile ale șederii sale în Merv, Siyah-Push s-a prefăcut a fi un fachir. Au existat diverse versiuni despre el.

vanism-vargenji”. În vara anului 1882, „Vrgenji” s-a mutat la Herat printre 1000 de vagoane.

1 Siyah-Push - alias Sher-Ali, Seid-Siyah-Push, Sepd-Shah-Ji, Seid-Shah-chi (numele său real a rămas neclar), Ahmed Shah, Sultan Mahmud 1, Ahmet Kuli

Se pare că a știut să-și impresioneze interlocutorii. I Unii dintre locuitorii din Merv au declarat direct că sunt profund convinși că Siyah-Push era un fanatic musulman care și-a sacrificat viața în căutarea adevărului, că activitățile sale erau legate de numele lui Mahdi1, care ar trebui să apară în curând pentru a restabili justiția. . Ascunzându-se în spatele steagului „Mahdismului”, Siyah-Push a încercat să-și mărească numărul aderenților săi și să realizeze afirmarea puterii sale spirituale în întreaga oază.

Pentru a-și atinge scopul, Siyah-Push și grupul său au desfășurat o propagandă religioasă destul de extinsă. În conținut, seamănă cu învățătura religioasă a Mahdismului, binecunoscută în Orient. Siyah-Push, în proclamațiile sale, a inspirat populația care, conform cărții sfinte, în secolul al XIV-lea se presupune că Hijri ar trebui să vină în țara lui Mahdi2, care s-a născut deja și va apărea printre oameni abia după 27 de ani. Înainte de apariția sa, Siyah-Push va fi calif. Unul dintre apelurile sale spune că el, Siyah-Push, a ridicat steagul islamului. Oricine este devotat islamului nu ar trebui să se îndoiască de acest lucru și toți musulmanii ar trebui să se unească sub steagul lui când apare Imam Mahdi. El a scris: „Când voi deveni calif, mă vor ajuta britanicii și perșii, afganii și turcii, iar dacă rușii îl vor ataca pe Merv, le voi scrie și le voi păstra”3. Timp de un an și jumătate, din septembrie 1882 până în martie 1884, aceste „apeluri”, cu conținutul lor vag exprimat, dar politic foarte definit, au fost distribuite în rândul populației. Învățătura mahdismului nu a fost răspândită pe scară largă printre turkmeni. Din câte se pare, niciunul dintre locuitorii din Iolotanp, de unde a intrat în Merv. nu a vrut să fie victima unei întreprinderi de neconceput. La 5 luni de la sosirea lui în Polotan, a fost băgat într-o groapă de Sary Khan. Aureola „divinității lui Mansur”, care a fost reclamă în toate modurile posibile de susținătorii săi, s-a risipit treptat. În curând, Siyah-Push și complicii săi din grupul „dervișilor” și-au făcut drum spre Merv. Sary-Khan a scris „Cineva cu personalitate necunoscută Siyah-Push, ca un bărbat.

1 Mahdi este un profet musulman. Vezi M. N. Tikhomirov. Decret, lucrare., p. 105.

2 Corespunde cu octombrie 1882.

3 TsGVIA, f. 400, cap. PC. Az, h. d. 45, 1884-1887. l. 23.

stârnind confuzie și ceartă, a fost luat de aici de Qajar, ... care i-a promis lui Siyah-Push să facă o răscoală prin niște oameni răi și răi și să acționeze împreună cu ei. Niciunul dintre locuitorii noștri nu i s-a alăturat ca tovarăș.”1

Qajar-Khap și-a arătat într-adevăr în mod activ atașamentul față de noul „imam”, oferindu-i tot felul de sprijin cu un zel excepțional. Siyah-Push a purtat o corespondență extinsă cu oamenii influenți ai oazei.

În scrisorile sale, el a promis că îi va reține pe ruși dacă ar încerca să se mute în oază. Siyah-Push și-a convins invariabil interlocutorii că în cazul unei declarații > a unui război sfânt, doar Rusia ar rămâne dușmanul musulmanilor, „restul statelor sunt legate de prietenie reciprocă”2.

Siyah-Push a ținut constant legătura cu serviciile secrete britanice. Acest lucru este dovedit de o scrisoare a unui anume Abdul-Aziz, în care acesta din urmă i-a cerut lui Said-Shah-Ji3 să furnizeze o serie de informații importante despre turkmeni și, mai ales, despre relația lor cu așa-numitul „ghazavat” - „ război sfânt". El a recomandat, de asemenea, ca Siyah-Push să se întâlnească cu cele cinci figuri de frunte dintre turkmeni și să le informeze despre Abdul-Aziz4.

Materialele documentare disponibile arată modul în care Seid-Siyah-Push a realizat planuri de pregătire a locuitorilor din Merv pentru „răscoală”. Mai mult, autorul scrisorii asigură că banii vor fi livrați în curând lui Siyah-Push și cere să nu „își facă griji pentru această problemă”, ci să se angajeze în predici și instrucțiuni, înclinând oamenii către „jihad-fi-Sebibul-lah”. și „... încercați să adune oameni”, asigurându-le „pregătirea pentru acțiune”.

Scrisoarea lui Abdul-Aziz menționată de noi este de un interes neîndoielnic. Stilul, modul de prezentare, tonul scrisorii, semnătura de pe scrisoarea în sine și de pe plic, puse în latină - toate acestea sugerează că a fost scrisă de un senior în grad, în a cărui subordonare și control se afla

1 Sub text sunt 4 semnături: 1. Sary-khai, 2. Mukhammed-Bag și Khal și fa-ogly. 3. Niyaz Berdy Kullar Agasy. 4 Amai-Kn-lij-back. Scrisoarea este datată 12 martie 1884. Vezi: TsGVIA, f. 400, cap. PC. Az. h., d. 45, 1884-1887, l. 5.

2 TsGVIA, f. 400, cap. PC. Az. h., d. 45, 1884-1887, foaia 71.

3 Porecla afgană Siyah-Push. Aparent, pentru a rămâne incognito.

4 TsGVIA, f. 400. Ch. PC. Az. h., d. 45, 1384-1887, l. 42.

*Siyah-Push. Abdul-Aziz, după cum se vede din scrisoare, era destul de familiarizat cu situația politică din Merv.

În timpul șederii lor la Lferve, membrii grupului au întâmpinat în mod constant dificultăți financiare. Siyah-Push a primit fonduri pentru întreținerea grupului său, precum și pentru luarea de mită a Hanilor Merv, de la stăpânii săi Mashkhed1.

Într-o scrisoare scrisă în turkmenă adresată lui Kadzhar Khan, s-a raportat că lui Khaf i-au fost solicitate informații despre situația din Merv, ia reamintit să raporteze motivele tăcerii lui Durda Khoja2 3. Autorul îi amintește lui Kadzhar Khan de obligațiile sale față de o persoană care locuia în acel moment în Hafa. El l-a avertizat cu severitate pe Qajar Khan că din anumite motive este necesar „să se încerce prin toate mijloacele ca scrisorile trimise mai devreme atât de la autorul scrisorii, cât și de la Khaf să nu cadă în mâinile rușilor”2. Qajar Khan a fost rugat să trimită scrisorile primite înapoi lui Mirza Abbas khan4.

Instrucțiuni scrise au venit de la Mashhad către Qajar Khan și membrii grupului Siyah-Push.

Siyah-Push a corespondat cu jurnalul afgan din Lend, cu Eyub Khan, a trimis scrisori trimisului turc la Teheran, chiar și emirului Bukhara. Livrând toate aceste scrisori către destinațiile lor, Qajar Khan a făcut un serviciu grozav lui Siyah-Push.

Setea de putere l-a forțat pe Qajar Khan să-și tragă rudele în rețeaua de informații britanice - Molla-Mukham-med Rahim și Oraz-Klych, care era cunoscut în Merv ca un faimos alamanist. Ei l-au asistat cândva pe O'Dono-

1 După toate probabilitățile, Mirza Abbas Khan

2 TsGVIA, f YuI Ch. Piesa, Az. Ch. D., 45. 1884-1 „87, ll. 98-99. ÎN

În scrisoare se precizează că, din motive de secret, acestea nu vor fi ștampilate, iar semnătura autorului este înlocuită cu simbolul „ ”. Același „” în numele lui Abbas Khan scrie merkh-

tsu Durda Khoja că Abbas-hai a auzit despre arestarea lui Qajar Khan și transferul lui la închisoarea Ashgabat: „Pentru a vă avertiza, pentru orice eventualitate, ne scriu pentru a-l informa pe Qajar Khan, astfel încât în niciun fel să nu fi căzut în mâinile rușilor i-au scris mai devreme scrisoarea atât lui, cât și lui Durda Khodja. Dacă într-adevăr Qajar Khan a fost trimis la Askhabad, atunci informați-l despre asta acolo, altfel la /Cherv.

3 T a m

4 Ibid., l. 98. Judecând după tonul și stilul scrisorilor de mai sus, se poate presupune că au fost scrise de unul dintre asistenții agentului englez Mirza Abbas Khan.

■van și au fost asociați cu Mirza Abbas Khan, prințul persan Rukn-ed-Dole și alți agenți ai britanicilor.

În aprilie 1884, conacul Makhtum-Kuli-Khan a raportat că un anume Gadzhi-Ali slujea ca agent englez în Mohammed-Abad și că acest „Gadzhi-Ali l-a predat rezidentului din Deregez Mohammed-Tisan, care se afla în Mohammed- Abad, un armean - rezident în Tushino, Mikhail Artemov Asaturyain, avea două scrisori: una adresată lui Qajar Khan, cealaltă mortului Durda-Khodja, pentru a le preda lui Merv. Ambele scrisori ar fi incluse într-un singur pachet. Acest pachet Asaturyants l-a predat lui Makhtum-Kuli-Khan, care, la rândul său, l-a trimis autorităților din Ashgabat. În timpul anchetei cazului Siyah-Push, Durdy-Khoja a recunoscut că a avut o corespondență cu De-regez. L-a slujit pe Siyah-Push cu același zel ca pe vremea lui O'Donovan.

Informațiile de mai sus, precum și unele documente de arhivă, pun în lumină acel moment în activitățile lui Qajar Khan și Durda-Khoja, despre care a fost menționat mai sus. Se poate presupune că misteriosul "   " însemna numele Gadzhi-

\li, ale cărui acţiuni au fost conduse de colonelul englez Sguart.

Pe lângă Qajar Khan, turkmenii obișnuiți au fost folosiți și ca curieri și complici - rezidenți ai provinciilor din nordul Persiei, Afganistanului, mulți kurzi, baluchi, khazarieni, țărani din rândul locuitorilor din Char Vilayet. Toate au servit ca instrumente oarbe în mâinile agenților britanici. Neexperimentați din punct de vedere politic, asupriți, absolut lipsiți de experiență în orice probleme complexe ale vieții publice, țăranii locali nu au reușit să navigheze rapid în situație și, prin urmare, într-o oarecare măsură, au cedat în fața diferitelor zvonuri provocatoare răspândite în mod deliberat de aitatorii englezi, uneori s-au lăsat atrași. în ele.mașinațiuni și activități anti-ruse subversive.

Foarte indicativ în acest sens este raportul oficialului diplomatic Charykov cu privire la călătoria sa la Tejen. În acest raport, Charykov spune că un călăreț din convoi și-a spus impresiile despre puterea afganilor. Aceștia din urmă, spune jigitul, primesc mulți bani de la britanici, pentru care le-au dat cuvântul să nu-i lase pe ruși să treacă. Hotărâri similare au fost

1 Regiunea Mari Arhiva. „Sam. arc. doc..", partea 2, l. 141

2 „Colecție... de materiale despre Asia”. HB. Charikov. Descrierea călătoriei pe malurile râului. Tejen-Gernrud, p. 148.

răspândită printre locuitorii oazei. Clerul reacţionar a făcut tot posibilul să incite la duşmănie faţă de giaours, adică faţă de ruşi.

Localnicii credeau în „divinitatea” lui Siyah-Push, acest „purtător de negru” care s-a înfășurat într-un halat negru pentru a se deghiza din cap până în picioare. Mulți l-au recunoscut drept „sărbătoare”. „Murizii” săi i-au scris încântați lui „Mysore” că slujitorii lui au ajuns la Mean și Chaach1 despre el. Dar când acest principal „derviș” și „luminari” au început să se răspândească pe subiecte politice, mulți au început să se îndepărteze de el.

Cea mai influentă elită a lui Merv, care căuta includerea lui Merv în orice stat puternic, a văzut acest lucru doar ca un beneficiu personal și l-a tratat pe Siyah-Push cu neîncredere. Potrivit lui Mulla-Muhammed-Rahim, Molla-Tyura, influent în Merv, a refuzat să scrie o scrisoare de răspuns lui Siyah-Push, spunând că „și rușii ar trebui să se teamă”2. Aceste cuvinte ale lui Molla-Tyur exprimau părerile unei anumite părți a populației oazei, în primul rând, cercurile cunoscute ale nobilimii sale.Între timp, Siyah-Push, fiind închis la Iolota-ni, a continuat să adune și transmite informații despre situația din Merv patronilor săi din Londra. Membrii grupului Siyah-Push au primit în mod constant informații de la Durda-Khodzha. Într-una dintre scrisorile sale, el a scris: „Până acum, nu există informații demne de comunicat din Ahal, Khiva, Chardzhuy, Bukhara, Samarkand și Turkestan”3. Durdy-Khoja a raportat4 britanicilor toate informațiile de care erau interesați, de exemplu, despre măsurile de colectare a nukerilor, despre relocarea rezidenților în zona barajului sub pretextul că ar fi luptat împotriva alamanismului etc. De asemenea, a relatat despre călătoria lui Baba Khan în capitala Rusiei5 ca pentru a-l aduce pe șeful rus de acolo și despre situația din Syr Darya, unde, conform informațiilor sale, se pregătește un conflict cu China . Dar el acordă cea mai mare atenție situației din Merv. Potrivit lui, aici „fiecare are propriul look separat”. Într-o scrisoare secretă primită de la un anume Sefirek Khan, acesta din urmă, potrivit Durdy-Khoja, îl sfătuiește să facă eforturi pentru a convinge oamenii din Merv să accepte patronajul Angliei. Durdy-Khoja, la rândul său, l-a asigurat pe Sefirek Khan că i-a convins întotdeauna pe turkmeni să accepte

1 TsGVIA, f. 400, cap. PC. Az. h., d. 45, 1884-1887, l. 37.

2 Ibid., l. 23.,

3 Ibid., l. 144.

4 Ibid., ll. 143-144.

5 Se pare că este vorba despre încercarea lui Baba-Khaia de a merge la Tașkent.

cetățenie engleză și că „spiritul comun” în acest sens din Merv este favorabil Angliei. Mi-a cerut să-i transmit toate acestea „încrederii”, indicând că de două ori pe lună se va aștepta la o scrisoare de la destinatar, una cu rulotă, cealaltă cu curier.

Activitatea antirusă a britanicilor, fără îndoială, a afectat situația din Merv. Potrivit lui Khba-On-Begi, „fermentarea” din Merv ar fi cauzată de prezența britanicilor acolo, „care spun oamenilor că britanicii sunt gata să intre în aceleași relații cu Mervtsamp pe care rușii le oferă, mervienii”1. Potrivit inginerului Les capa, „...după atacul asupra topografului, partidul neliniştit din Merv a ridicat capul...”2 În aceste condiţii, Siyah-Push a trebuit să organizeze o acţiune deschisă a turkmenilor împotriva ruşilor. Dar aceste planuri nu erau destinate să devină realitate.

Situația politică internă care s-a dezvoltat în oaza Merv în 1883 și evenimentele care s-au desfășurat acolo nu le-au permis să organizeze o revoltă majoră împotriva avansului rus. În cursul implementării anumitor măsuri, precum întărirea poziției Rusiei la poalele Atek, afirmarea acesteia în oaza Tejen, stabilirea și consolidarea relațiilor dintre Rusia și Merv, guvernul țarist a realizat o slăbire a tensiunii politice, o creștere a forțe de orientare rusă și izolarea elementelor cu minte anti-rusă în Merv însuși, acționând la comanda ofițerilor britanici de informații militaro-politice și a acoliților lor.

Situația care s-a dezvoltat la Merv a favorizat mai mult decât implementarea următorului pas de către Rusia țaristă în sudul Turkmenistanului - deținerea de terenuri în valea râului Murghab.

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6946, 1882-1883. l. 83.

2 T a m. Aici vorbim despre atacul din noiembrie 1882 asupra topografului Parfionov.

15*

CH\VA VIII

INTRODUCEREA OAZEI MERV ȘI IOLOTAN ÎN RUSIA

FINALIZAREA ADERĂRII TURKMENIEI LA RUSIA

Rezultatele lucrărilor pregătitoare efectuate de guvernul țarist în perioada 1881-1883.

Printre marea varietate de măsuri luate de guvernul țarist pentru a asigura anexarea lui Merv, ar trebui să se evidențieze practica implicării guvernului hanului de la Khiva în dezvoltarea relațiilor dintre Rusia și populația din valea râului Murgab.

Este dificil de clasificat această măsură drept una dintre cele mai importante și mai eficiente. Dimpotrivă, a îmbrățișat natura măsurilor secundare, suplimentare. Cu toate acestea, ea a lăsat o amprentă vizibilă asupra dezvoltării relațiilor ruso-merviane. Este curios de observat că ideea implementării unei astfel de măsuri a fost „îndemnată” nu „de sus”, așa cum s-a întâmplat înainte, ci de cursul evenimentelor, „de jos”, datorită situației generale care se dezvoltase. în Lierva.

Decizia a fost luată imediat după apariția în 1881 a „deputației” turkmene la Khiva, condusă de Kara-Kuli Khan.

Populația oazei Merv s-a adresat autorităților Khiva cu o cerere de asistență în acceptarea cetățeniei ruse. Cu o cerere de a lua morții sub protecția Rusiei, în Petro-228 au apărut și „deputații” turkmeni.

Aleksandrovsk. În ambele cazuri, aceasta a fost o expresie a dorinței populației oazei Merv de a deveni supuși ai Rusiei.

Departamentul Amu Darya (cu centrul său în Petro-Alexandrov-sk) a servit drept legătură între Merv, pe de o parte, și autoritățile ruso-hivane, pe de altă parte.

Hanul din Khiva, după o consultare adecvată cu autoritățile ruse în această problemă, și-a dat acordul pentru a trimite unul dintre demnitarii săi la Merv. În iunie 1881, Yusuf-bay, hanul onorific al Khiva, a sosit în Merv. Împreună cu el, a sosit un personal format din 15 oficiali Khiva, fiecare dintre aceștia trebuind să desfășoare un anumit domeniu de activitate în gestionarea Merv.

Acțiunile guvernatorului Hanului au provocat imediat complicații grave în viața interioară a lui Merv. Populația și-a exprimat nemulțumirea față de activitățile guvernatorului khanului, care a cerut plata „kherajului”. În același timp, a anunțat că face acest lucru cu permisiunea superiorilor ruși. Neliniștea dintre locuitori a devenit mai puternică și a început să capete caracterul unei lupte sociale acute.

Ar putea fi citate o serie de alte exemple care caracterizează complexitatea situaţiei politice din Merv.

Yusuf-ban nu a reușit să atenueze situația tensionată care domnea aici, numită „anarhie” și „dezordine” în cercurile oficiale. Autoritățile din Turkestan, văzând pericolul situației apărute în Merv, nu au întârziat să avertizeze Khaia din Khiva despre acest lucru.

În aceste condiții, guvernul țarist a obligat autoritățile din Khiva să nu-și mai numească conducătorul la Merv. Populației oazei Merv i s-a recomandat „fiecărui dintre cele patru triburi să aleagă o khaia, astfel încât acești khani să fie aprobati de guvernul rus, iar în cazul unor dispute între khani, ei veneau la Askhabad pentru analiză”2. În plus, a fost pusă o condiție conform căreia șeful regiunii Transcaspice a folosit dreptul de a-și trimite reprezentanții la Merv pentru a soluționa disputele apărute. Astfel, autoritățile transcaspice i-au obligat pe hanii Merv să se supună comandanților ruși, cărora li sa dat dreptul de a se amesteca direct în treburile interne ale oazei.

În octombrie 1882, Yusuf-bay a murit. Hanul din Khiva a numit un nou guvernator - Abdurakhman-bay. Când este livrat

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6938, 1881-1882, l. 232.

2 Ibid., dosar 6946, 1882-1883. l. 19.

a fost o întrebare despre rechemarea lui de la Merv, generalul Cerniaev, care era atunci guvernator general al Turkestanului, considerat acest lucru prematur. O astfel de măsură, în opinia sa, ar putea submina prestigiul hanului din Khiva în ochii turkmenilor1. Numirea unui succesor al defunctului Yusuf-bay a fost rezultatul instrucțiunilor directe ale generalului Chernyaev, care, fără acordul prealabil al guvernatorului caucazian și, contrar precauțiilor autorităților superioare în această materie, a ordonat să trimită un nou guvernator. lui L\erv, care a fost imediat executat de hanul din

Khiva. În timp ce problema rechemarii noului guvernator era decisă, Abdurakhman-bay a început să primească plângeri de la locuitorii din Merv. Tendințele de a-și depăși puterile au fost observate și la succesorul lui Yusuf-bay. Ele au avut loc și în practica ulterioară de a numi guvernatorii khanului în Merv. Astfel, acțiunile guvernatorilor din Khiva Khan au dus la agravarea situației politice din Lierva. Demnitarii lui Khan, după cum a arătat experiența, nu au făcut față sarcinilor care le-au fost atribuite. Ca și până acum, situația politică din Merv a rămas tensionată2. A devenit destul de evident că activitățile conducătorilor din Khiva au avut un impact negativ asupra vieții interioare a lui Merv. Ca și înainte, în Merv nu exista o autoritate centralizată care să poată oferi asistență eficientă în dezvoltarea relațiilor ruso-mervești.

În ianuarie 1883, șeful Statului Major General, generalul Obruciov, l-a informat pe șeful regiunii, generalul Rerberg, că, potrivit informațiilor private pe care le primise, atmosfera din Merv era nefavorabilă Rusiei. Verificarea acestor informații la fața locului a fost încredințată lui Liakhtum-Kuli-khan, care, caracterizând situația, a remarcat că „fermentarea” din Merv a fost asociată cu șederea lui Abdurakhman-bay3. Generalul Rerberg a cerut insistent ca Abdurakhman-bay să fie rechemat de la Lierva la Khiva4.

Populația din Merv a cerut transferul puterii în mâinile unui singur conducător. Potrivit generalului Rerberg, cel mai potrivit candidat pentru această funcție a fost Makhtum-Kuli-

1 TsGVIA, f. VUA, d. 6946, 1882-1883, l. 79. La sosirea în Petro-Alexandrovsk, Cerniaev a primit o deputație de la Merv Gugzhmen, care a început să ceară insistent ca un nou conducător din Khiva să fie trimis la Merv. Delegația morților, ca și înainte, a fost condusă de Kara-K'ln Khan. Pentru detalii despre aceasta, a se vedea: M. N. Tikhomirov. Decret, lucrare, p. 122.

2 TsGVIA, f. VU \, d. 6946, 1882-1883, l. 19.

3 Ibid., l. 87.

4 Ibid., l. 121.

lan. În numele autorităților regionale, se afla în acel moment la Merv. Autoritățile regionale transcaspice au sperat că șederea lui Makhtum-Kuli-Khan la Merv va contribui la consolidarea pozițiilor Rusiei acolo. Hanii au fost realeși. Cu toate acestea, contrar presupunerilor autorităților ruse din Transcaspia, Makhtum-Kuli Khan s-a dovedit a nu fi deloc ales. Mayly Khan a fost ales Khan din cele două ramuri. Autoritățile din Ashgabat nu au aprobat alegerea acestuia din urmă. Administrația regiunii în rapoartele și rapoartele oficiale l-a caracterizat pe Maply Khan drept o persoană nepopulară, fără spinare și indecisă.

Campania pentru realegerea hanilor, care s-a desfășurat în condiții de agravare extremă a luptei sociale și a conflictelor între clanuri, a arătat întărirea influenței Rusiei țariste în Merv. Autoritățile

țariste au început practic să caute instituirea unei astfel de forme de control al populației care să contribuie la punerea în aplicare a sarcinii principale - anexarea lui Merv.

Situația schimbată a contribuit la îmbunătățirea relației dintre Merv și Rusia. În oază, influența susținătorilor orientării rusești a crescut considerabil. În acest sens, ministrul adjunct al Afacerilor Externe, în scrisoarea sa adresată comandantului șef al unității civile din Caucaz, a subliniat inutilitatea trimiterii domnitorului Khiva la Merv. El a scris: „Relațiile care au început recent între noi și această populație și primirea făcută de decedați atât caravanei, cât și călătorilor noștri care au vizitat această zonă fac să nu fie necesară măsura indicată, ci dimpotrivă, ne obligă să avem grijă. de eliminare a oricărei interferențe din exterior din Merv. și influență pentru a obișnui treptat bătrânii locali și populația să se supună direct propriei noastre autorități.

În primăvara anului 1883, în Merv a apărut un nou guvernator al Khiva Khan, Babajan-bek, care l-a înlocuit pe Abdurakhman-bay. Ba-badzhan-bek avea voie să colecteze taxe de la populație pentru întreținerea călăreților. Această măsură a avut un impact negativ și asupra situației interne a Merv,

În toamna anului 1883, în Merv s-a răspândit un zvon că Rusia a cedat oaza Merv hanului din Khiva. Acest lucru i-a înfuriat pe locuitori. În noiembrie 1883, maistrul Merv Sary-Batyr, într-o scrisoare adresată șefului regiunii, a raportat că Nasetenpe își exprimă o puternică nemulțumire. El a scris: „Noi, în plus

'TsGVIA, f. WUA, col. 483, d. 116, 1882, l. 1-2.

nu vă recunoaștem pe voi, celelalte autorități, iar dacă vă considerați stăpânul nostru al Mervului, atunci trimiteți pe cineva la Merv care ar putea înțelege situația locuitorilor săraci... 1. Sary-Batyr a mai scris că jafurile alamanilor provoacă pagube mari celor mai sărace secțiuni ale populației. Atitudinea unei părți semnificative a populației față de problema numirii unui conducător din Khiva a fost exprimată de Sary Khan, unul dintre cei mai influenți bătrâni din Merv. El a scris: „... Persoana trimisă la noi din Khiva ca domnitor să fie cu dreptate și să-i patroneze pe săraci...”2.

Administrația locală avea informații că Abdurakhman-bai a purtat negocieri secrete cu britanicii prin Iolotan3, unde opera un grup de agenți britanici conduși de Siyah Push, iar Babajan-bek, potrivit lui Lessar, le-a cerut deschis locuitorilor Merv să nu se supună Autoritățile ruse din Ashgabat4.

Autoritățile țariste au considerat că este necesar să se ia măsuri urgente pentru eliminarea acțiunilor greșite, din punctul de vedere al administrației ruse, ale conducătorilor Khiva din Merv.

În acest sens, s-a decis oprirea așa-numitului sistem dual de influență directă asupra Merv prin guvernatorul general al Turkestanului și guvernația caucaziană.

La o întâlnire din 1883 a reprezentanților celor mai importante departamente guvernamentale și guvernatorilor generali5, împreună cu alții, s-a discutat și chestiunea rechemarii conducătorului Khiva din Merv. Curând, Babajan-bek a fost rechemat. În acest moment, procedura de numire a guvernatorului Hanului Khiva din Merv a fost încheiată.

Acestea sunt, în termeni generali, măsurile luate de guvernul țarist pentru a crește influența Rusiei asupra vieții interne a lui Merv prin Khiva și Petro-Alexandrovsk. Această măsură, în ciuda unor aspecte negative, într-adevăr, a jucat un anumit rol în crearea condițiilor pentru implementarea directă a planului de aderare la Lierva.

Unele dintre succesele obținute de Rusia în consolidare (pozițiile noastre ·! în Merv au fost strâns legate de îmbunătățirea

1 Regiunea Mari Arhiva. „Sam. arc. doc...", partea 2, l. 99.

2 Ibid., l. 25.

3 Ibidem, partea 1, l. 367.

* „Colectia... de materiale despre Asia", nr. 13, Sankt Petersburg, 1883, p. 103.

5 Stepa, Turkestan și capul regiunii Transcaspice.

poziţia de politică externă a oazei. De mare importanță în acest sens a fost soluționarea problemei terenurilor asupra cărora guvernul iranian avea propriile pretenții. Era, în primul rând, despre terenurile din oaza Atek. Era nevoie urgentă de a rezolva aceste probleme înainte de a trece la implementarea planurilor pentru anexarea Merv. Negocierile s-au purtat prin canale adecvate, în timpul cărora guvernul țarist a căutat să renunțe Persiei nu numai la oaza Ltek, ci și la pământurile situate pe malul piava al râului Tejen.

Pe baza sarcinilor generale de reglementare a relațiilor cu Persia, diplomații țariști au făcut eforturi pentru a convinge autoritățile persane de oportunitatea renunțării la intențiile lor de a ocupa orice punct de pe malul drept al Tejenului. Totodată, s-au referit la termenii Convenției din 9 decembrie 1881 privind granița dintre Rusia și Persia, potrivit căreia aceste pământuri erau cedate Rusiei.

În toamna anului 1882 s-au luat măsuri menite să elimine „interferența și influența exterioară" din Merv1 cu scopul specific de a „obișnui maiștrii Merv și populația să se supună direct autorităților ruse".

Șeful regiunii transcaspice a primit ordin să colecteze informații exacte despre modul în care bătrânii și hanii Merv se raportează la ordinele comandanților ruși și problema necesității de a-și rezolva disputele cu participarea directă a autorităților ruse2.

Autoritățile locale au fost sfătuite să întărească poziția Rusiei în Merv „prin sugestie și persuasiune", pentru a evita măsurile coercitive

și să se abțină de la prezentarea unor revendicări locuitorilor oazei Merv care ar putea provoca nemulțumiri în rândul lor3. Alături de aceasta, s-a subliniat că ar fi oportună trimiterea de la agenți autorizați către Merv, limitând sfera de activitate a „îndatoririlor agenților oficiali” detașați4.

A fost stabilit un control îmbunătățit pentru Atek. Autoritățile țariste au considerat că este necesar să oprească, în primul rând, intrigile britanicilor în această zonă. Datorita interventiilor sporite.! în afacerile lui Atek al autorităților de graniță persane, care, după cum se precizează în rapoartele și rapoartele funcționarilor regali,

1 TsGVIA, f. VUL, casa 6916. 1882-1883. 26

2 C a m e, l 28

3 Ibid., l. 27.

'Ibid., d (946, 1882-1883, l. 29.

a încălcat în mod deliberat termenii Convenției ruso-persane din 9 decembrie 1881 la graniță. Aici a fost trimis special inginerul Lessar, care a fost însărcinat să afle situația în această zonă. Lessar și alții trimiși la Atek au primit ordin să acționeze în așa fel încât să nu provoace nemulțumiri în rândul localnicilor și în Persia. Cea mai mică neglijență în legătură cu Merv și Atek ar putea-111 fi folosită și folosită de agenții britanici.

Pentru a suprima rapid intrigile engleze din Yerve. Generalul locotenent Rerberg a considerat necesar să se stabilească mai multe puncte de pe râul Tejen cu călăreți angajați de la locuitorii locali și, pentru a întări influența rusă în rândul turkmenilor și a întări reputația hanilor principali, să se aloce o indemnizație financiară celor patru hani principali din printre conducătorii lui Merv *. Cu toate acestea, guvernul țarist, pe baza mai multor motive interne și externe, a considerat prematur implementarea unor astfel de măsuri. Poziția de politică externă a oazei a fost plină de noi complicații.

Trimisul rus la Teheran, Zinoviev, raportând fapte noi despre intensificarea intrigilor britanicilor, și-a exprimat opinia că este necesar să se ia măsurile cele mai urgente pentru a preveni amestecul britanic în așa-numita „chestiune turcă”3. În același timp, a considerat că este necesar prin toate mijloacele să-i țină pe turkmenii Merv de alamani pe teritoriul persan sau afgan. Și, într-adevăr, raidurile alamanilor ar putea servi drept pretext pentru noi complicații grave atât în viața politică internă, cât și în cea externă a oazei.

În a doua jumătate a anului 1882 s-au înregistrat cazuri de atacuri asupra oficialităților ruși de către alamani: la jumătatea lunii noiembrie, asupra unei echipe de filmare condusă de ofițerul rus Parfyonov, iar în decembrie, asupra topografului rus Gladyshev. Înainte de a intra în oraș, căpitanului Gladyshev a fost rugat să ceară

permisiunea Merv jig ei. Iar șeful regiunii, în scrisoarea sa de recomandare adresată hanilor Merv, le-a cerut acestora să ofere asistență și protecție topografului rus. Gladyshev însuși, ajungând în A\erv,

1 TsGVIA. f. VUA, d. 6946, 1882-1883, l 7

2 C a m e. l 54

3 TsGA UzSSR f I 1, op 34, cauza 540, l. 12.

4 Înțelesul Merv.

va informa maiștrii că operațiunea trebuie să stabilească un punct astronomic și care este vârful? nu urmărește niciun scop care ar putea dăuna populației. În Merv, în aceste zile, un grup de agenți britanici conduși de Siyah Push opera cu viteză maximă.

Lakhtu m Kuli Khan a fost trimis la Merv pentru a clarifica la fața locului cauzele incidentului cu cadavrul lui non Parfyonov. În ceea ce privește atacul asupra căpitanului Gladyshev, P. M. Lessar a ajuns la Merv pentru a clarifica circumstanțele cazului. Şederea lui Makhtum-Kuli-khan şi a inginerului Lessar a ajutat la clarificarea situaţiei noi, schimbate din oază, care era caracterizată printr-o atitudine mai favorabilă faţă de Rusia, iar acest lucru, la rândul său, a făcut posibil să se ceară ca hanii Merv. respectați clauzele „Condițiilor".

Atacul asupra grupului topografic al lui Parfyonov, cazul cu căpitanul Gladyshev, intensificarea urii tribale, care a fost incitată și alimentată de agenți britanici, consecințele negative ale activităților conducătorilor din Khiva - toate acestea au servit drept pretext pentru autoritățile ruse, care nu a ezitat să ia măsuri decisive pentru a-l captura pe Merv.

Aderarea oazei Merv la Rusia

Circumstanțele care s-au dezvoltat până la sfârșitul anului 1883 în sudul Turkmenistanului au făcut posibil ca guvernul țarist să accelereze decizia cu privire la problema aderării lui Merv la Rusia. Stabilirea unor relații destul de puternice cu turkmenii de la poalele Atek și cu valea râului. Tejen, rezultatele pozitive ale relațiilor ruso-turkmene în curs de dezvoltare, dorința deschisă a majorității populației din Merv de a se uni cu supușii ruși ai turkmenilor ca parte a unui stat puternic, prezența semnelor clar definite ale eșecului activităţile subversive ale agenţilor britanici în valea Murgab. a făcut posibilă trecerea la punerea în aplicare a unor măsuri mai hotărâtoare în raport cu oaza Merv.

O ședință specială2 cu participarea reprezentanților departamentelor guvernamentale, desfășurată în vara anului 1882, a remarcat că Merv era un obstacol în calea relațiilor economice, în primul rând comerciale, dintre autoritățile din Asia Centrală.

'TsGVIA, f. BU \ d. 6946, 1882-1883, l. 45. Rănit, Parfenov a ajuns în satul Atek Chaache și de acolo a plecat spre Ashkhabad.

2 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, p. 207.

denpyami Rusia și Marea Caspică. Anexarea Merv ar fi și ultima etapă în implementarea delimitării ruso-afgane. În plus, intensificarea intrigilor britanice în Turkmenistan a amenințat cu noi complicații pentru Rusia în această oază și, așa cum au subliniat reprezentanți de seamă ai diferitelor departamente țariste, a împiedicat întărirea influenței ruse acolo. Acesta a fost un program de acțiune clar dezvoltat în sudul Turkmenistanului de către țarism. La sfârșitul anului 1883, locotenentul Alikhanov și Makhtum-Kuli-Khan au fost trimiși la Merv pentru a rezolva această problemă în practică.

Întrebări despre cursul negocierilor care au fost purtate între trimișii Rusiei în persoana lui Makhtul Kuli Khan și Alikhanov, pe de o parte, și populația oazei Msrva, pe de altă parte, despre pregătirea pentru convocarea Gengesh, rolul lui Khanshi Guljemalsch în aceasta. rezultatele acestei întâlniri destul de reprezentative, „meritele” imaginare pe care locotenentul Alikhanov și-a atribuit-o în „pregătirea diplomatică” a anexării pașnice a lui Merv și o serie de alte probleme legate de includerea Turkmenistanului de Sud-Est în Rusia, sunt discutat în detaliu în studiul valoros mai sus menționat al Acad. M. N. Tikhomirova „Alăturarea lui Merv cu Rusia”1. Aceste probleme au fost elucidate în lucrările Prof. A. K. Karrye-va2, N. A. Khalfina3.

Fără a intra într-o prezentare detaliată a tuturor acestor probleme, am dori să ne oprim doar asupra unor aspecte ale procesului de aderare la Merv. Materialele anchetei de la Ashgabat asupra cazului membrilor grupului Siyah-Push, care sunt introduse pentru prima dată în circulația științifică, pun în lumină unele aspecte ale acestui proces deosebit, ale cărui rezultate au lăsat o amprentă notabilă. asupra întregii istorii a aderării Turkmenistanului la Rusia.

La 1 ianuarie 1884 a fost convocat Merv gengesh4, care

1 M. N. Tihomirov. Decret, lucrare., p. 140-161.

2 Istorie TjpKMCHCKoiì SSR, vol. I carte. 2, Așgabat. Editura Academiei de Științe a TSSR, 1957, p. 130-138; Aga Karryev și alții.Eseuri despre istoria poporului turkmen și a Turkmenistanului în secolele VI—XIX. AN TSSR, Ashkhabad, 1951, p. 363-364.

3 I A. Khalfin. Aderarea Asiei Centrale la Rusia. M., Nauka, 1965, p. 358 -364.

4 Gengesh, maslahat (maslahat extraordinar) - o adunare tribală sau un consiliu de bătrâni. Locotenentul Alikhanov și maiorul de poliție Makhtum-Kuln-khan au luat parte la lucrările gengesh, reunite la Merv la 1 ianuarie 1884 . N. Tikhomirova (decret, lucrare, pagina 149) și N. \ Khalfin (decret, lucrare, pagina 363)

În numele majorității locuitorilor oazei, el a decis să accepte cetățenia rusă. Guvernatorul caucazian, prințul Dondukov-Korsakov, în telegrama sa adresată ministrului de război Bankovsky, a informat în legătură cu această decizie a gengeshului că în acest caz nu ar trebui să existe nicio suspiciune cu privire la dorința sinceră a populației Merv de a deveni supuși. a Rusiei1. Prin urmare, Dondukov Korsakov a considerat că este necesar să accelereze implementarea practică a acestei probleme în toate modurile posibile. În acest sens, a considerat că este oportun să-l recheme pe guvernatorul Khiva Babajan-bek din Merv. O astfel de măsură, în opinia celor mai de autoritate, trebuia să asigure „transferul definitiv al puterii lui Merv în mâinile șefului regiunii transcaspice2.

Conform deciziei Merv gengesh, 4 khans și 23 kethuds au fost trimise la Ashgabat pentru negocieri cu autoritățile transcaspice - câte unul din fiecare șanț mare. La 2 ianuarie 1884, acest grup de khani și ketkhud a sosit în Ashgabat. Ea a inclus Sary-batyr, Oraz Niyaz, Mayly-hap, Murad-khan, Yusuf-khan. Toți acești kethud, reprezentând populația oazei, au semnat „promisiunea jurământului”.

Dintre mervhanii morți, Kara-Kuli-khan și Qajar-khan nu au venit la Așgabat, care încă nu voiau să suporte circumstanțele și au continuat să rămână în tabăra ostilă Rusiei. Kara-Kuli-Khan și Baba-Khan erau în cea mai strânsă relație cu guvernatorul Khiva, iar Qajar-Khap a rămas loial „mansurului” său Siyah-Push și, împreună cu alte elemente cu minte anti-rusă, se pregătea să reziste. înaintarea ruşilor.

Clanul Beg, care nu dorea să rămână izolat de populația Merv și, contrar poziției lui Kara-Kuli-Khan, și-a exprimat în unanimitate dorința de a accepta cetățenia rusă, alegând ca Liurad-Khan în locul lui Kara-Kuli-Khan. capul ei. Printre cei 4 hani principali, Murad Khan a plecat la Askhabad. El a fost autorizat să conducă în numele unui fel de negocieri cu autoritățile ruse privind acceptarea „fugitivilor” în cetățenia rusă.

1 Sat „Rusia și Turkmenistan ® secolul XIX”, p. 229.

: Aceeași.

3 Ibid., p. 243.

eu

În sinceritatea dorinței clanului „alergător”, Murad-hap îl va asigura pe tatăl care a mers la L/erve Alikhanov în februarie 1884, spunându-i acestuia din urmă că dorește sincer ca rușii să vină la Merv „în interesul oameni care au nevoie de ordine și liniște, iar eu nu am nimic să vă pregătească oamenii, sunt pregătiți de multă vreme, spuneți-ne, și vă vom îndeplini întocmai comenzile.

Pentru a ocupa Merv pe 21 februarie 1884, în Karry-Bent, unde un detașament de trupe țariste a fost staționat din decembrie 1883, a sosit șeful regiunii, însoțit de khani și ketkhud, care se aflau pe

drumul de la Askhabad la Merv. Hapai și ketkhuds care se întorceau în oază au fost instruiți să organizeze o întâlnire a detașamentului rus la Merv. A doua zi după plecarea hanilor din Askhabad, șeful regiunii a primit vestea că complicii lui Siyah-Push cheamă populația să reziste. Elementele ostile Rusiei au declanșat activități anti-ruse active. Clerul a propovăduit ideea că „Coranul interzice musulmanilor să-și cedeze pământul fără luptă”2.

Pe 28 februarie, detașamentul rus a ajuns în regiunea Kzrabat și a intrat în zona culturală a oazei Merv. Aici s-a primit un nou raport că un detașament de 4.000 de turkmeni se apropie de tabăra rusească cu scopul de a-l ataca3. A fost organizat de Qajar Khan.

Cu câteva zile înainte de aceasta, Qajar-hap, după ce a aflat despre înaintarea detașamentului rus către Merv, l-a trimis pe Muhammad-Rahim la Polotap pentru Spyakh-Push. Cu toate acestea, „Mansur” nu a îndrăznit să meargă la Merv și a trimis în locul său unul dintre membrii grupului său. Qajar Khan în acel moment era ocupat să recruteze morții într-un detașament pentru a ataca trupele ruse. Acest lucru este dovedit de mărturia lui Ahmed Shah, unul dintre asociații lui Siyah Push, care, în timpul anchetei de la Ashgabat, a declarat: împotriva rușilor. La miezul nopții, Mulla Muhammad-Rahim a adunat 2.000 de oameni și i-a condus din casa lui Qajar Khan la nisip.4 Potrivit aceluiași Ahmed Shah, în nisipurile de lângă Qala-i-Kehn, detașamentul Molla Muhammed-Rahpma s-a alăturat cu detașamentul lui Qajar Khan.

1 SG- „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, p. 243.

2 Ibid., p. 253.

3 Chiar în acel moment, Qajar-hai se afla în tabără. A ajuns acolo, se pare că pentru a recunoaște forțele ruse. Op chiar a avut o conversație de la început! porecla zonei, care se afla în tabără.

4 TsGVIA, f. 400, cap. bucată, Az. h., d. 45, 1884-1887, l. 15.

Dar, judecând după mărturia aceluiași Ahmed Shah, „armata” lui Qajar Khan era formată în principal din locuitori pașnici care nu doreau deloc să lupte împotriva rușilor. Inspiratorii rezistenței au înșelat oamenii, spunându-le că Siyah-Push cu o armată uriașă urmează să sosească din Iolotan. Dar Siyah-Push a ajuns în A\ erv abia pe 6 martie, când detașamentul rus își luase deja ferm pozițiile în zona Kbu-shut-khan-kala. Chiar și înainte de asta, pe 29 februarie, nu departe de Merv, a avut loc o încăierare între călăreții de la detașamentul rus și „nukerii” lui Qajar Khan, în urma căreia mulțimea complicilor lui Qajar Khan a fost împrăștiată, iar morții și verdele. insigna a rămas la locul ciocnirii. În aceeași zi, în tabăra rusă au fost primite informații că agenții lui Siyah-Push se pregătesc cu energie pentru „să ridice populația împotriva rușilor. Multă lume s-a adunat la piață; majoritatea nu dorește să ia parte la acțiuni ostile împotriva rușilor. Înainte de seară, când cei bine intenționați s-au împrăștiat la casele lor, o bandă de peste o mie de oameni, condusă de Ahmed Shah și Oraz-Kirizhi, un cunoscut Alamai, s-a mutat în satul Anpa-Chepek-Mu, fericită să cer eliberarea de tunuri potrivite pentru

tragere, bătute de perși. Dar au fost refuzați. A izbucnit o luptă, care s-a încheiat cu răzvrătiții care au capturat două tunuri, care se aflau pe vagoane, și le-au așezat pe ax, cu scopul de a alarma oaza cu focuri de armă și de a-i atrage de partea lor pe toți cei care nu simpatizau cu starea generală. .

Pe 2 martie s-a aflat că un detașament al lui Qajar Khan, în număr de până la 2.000 de oameni, a început să se apropie de tabăra rusă. A început o încăierare între cele două grupuri. După o scurtă luptă, susținătorii grupului Siyah-Push au luat fugă. Pe 3 martie, coloana rusă stătea deja pe malul Murgabului, iar pericolul unui atac ostil asupra detașamentului rus nu trecuse încă; o parte a populației cu minte anti-rusă. În noaptea de 6 martie s-au primit informații despre apropierea lui Qajar Khan și Siyah Push de Merv. Dar nu au reușit să organizeze o revoltă armată împotriva rușilor, au fost arestați și puși în judecată.

1 TsGVIA, f. 400. Ch. buc Az. h, d. 45, 1884-1887, l. 15.

2 Insigna realizată de Ahmed Shah.

3 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, p. 256.

23°

După arestarea lui Siyah-Push și a principalilor săi complici, încercările de discursuri anti-ruse nu s-au mai repetat. Judecând după sursele rusești, peste tot s-a observat calm, starea de spirit a oamenilor era pașnică. Șeful regiunii, în raportul său din 29 mai 1884, a indicat: „La 10 martie, am început un ocol al aulilor Yukhtomysh, peste tot am găsit pacea deplină...”1. Pentru a gestiona oaza a fost înființat un district militar-administrativ cu centrul în Merv.

Astfel, problema aderării la Rusia a oazei Merv a fost practic rezolvată.

Intrarea voluntară în Rusia a oazei Iolotan. Formarea raioanelor Merv și Tejen

Aderarea oazei Merv a făcut posibilă începerea rezolvării următoarei sarcini - includerea în Rusia a unei alte mase compacte de turkmeni care trăiesc în valea râului. Murgab. Vorbim despre turkmenii oazei Iolotan, a căror populație caută de multă vreme patronajul rusesc. La 1 martie 1884, o deputație a locuitorilor oazei Iolotan a ajuns în tabăra rusească, situată în apropiere de Merv, și a afirmat că „saricii doresc să urmeze exemplul mervienilor în toate”2, adică să devină supuși. a Rusiei. Șeful regiunii le-a spus membrilor delegației că chestiunea cererii turkmenilor iolotani va fi luată în considerare după sosirea acestuia la Koushut-khan-kala. „Penda sary-kp aproape în unanimitate își declară dorința de a trece de partea noastră”, a raportat generalul Komarov la Tiflis comandantului trupelor în telegrama sa din 28 martie.

Pe 9 martie, Makhtum Kuli Khan s-a întors dintr-o călătorie la Iolotan, care fusese trimis acolo special pentru soluționarea definitivă a chestiunii unirii lui Iolotan cu Rusia. Împreună cu el i-a apărut unul nou șefului regiunii. deputație de la locuitorii iolotani, care

includeau Sary Khan și 12 maiștri. În numele celor 5.400 de vagoane ale locuitorilor oazei, aceștia au declarat că doresc să accepte cetățenia rusă. De-

1 sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, cu gr. 258.

' Ibid., p. 256. Informații despre detaliile negocierilor cu deputațiile Yolotan-sknmi despre dorința locuitorilor oazei de a accepta cetățenia rusă sunt cuprinse în lucrarea lui P. M. Lessar, „Sud-Vest Turkmen-• npya ...”, Sankt Petersburg. , 1885, p. 9-15.

3 TsGVIA, f. WUA, col. 483, d. 121, 1885, l. 17.

Întrucât până atunci cercurile guvernamentale știau despre dorința unui nou grup de turkmeni de a se alătura Rusiei, autoritățile țariste din Transcaspia se ocupau deja de problema procedurii de acceptare a turkmenilor-saryk în cetățenia rusă. S-au exprimat diverse opinii pe această temă. Unii și-au propus să ocupe în sfârșit oaza, alții au considerat că este mai oportun să se limiteze deocamdată la numirea unui ofițer rus acolo ca executor judecătoresc, oferindu-i o mică escortă. S-a decis satisfacerea fără întârziere a cererii iolotanilor. Doidukov: Korsakov a scris despre asta: „Cererea sarykilor este o consecință cu totul firească a anexării lui Merv...”1. Prin urmare, a respinge „dorința lor ar însemna a îndepărta de sine...”2 acest trib. Cu toate acestea, la Sankt Petersburg s-a luat o decizie diferită. Prințul Dondukov-Korsakov, care se afla atunci pe drum, a fost informat prin telegraf de la Ashkhabad că Ministerul Afacerilor Externe i-a ordonat să se abțină de la acceptarea oficială a Sarykilor în cetățenia rusă și să nu trimită acolo un ofițer rus cu o escortă.

Administrația regională a anunțat deputații Saryk. Problema aderării la Iolotaia va fi considerată de autorități „la egalitate cu alte triburi turkmene”4. Între timp, aceștia se vor bucura de patronajul Rusiei, un lider din partea autorităților ruse le va fi numit. Pe 22 aprilie, o deputație condusă de Sary-Khaiy s-a prezentat guvernatorului caucazian, care călătorea la Merv prin regiunea transcaspică. Până atunci, problema aderării la oazei Iolotan a fost complet rezolvată în cele mai înalte cercuri guvernamentale ale Rusiei țariste.

La sfârşitul lunii aprilie 1884, locuitorii oazei Iolotan au fost primiţi în Rusia. La 12 mai 1884 s-a format un executor judecătoresc de pe pământurile oazei Iolotan în subordinea șefului raionului Merv. Ca parte a raionului Merv, pe lângă secția de poliție Iolotan, s-a format și secția de poliție Serahh, care a fost inclusă în raionul Tejen (din 1890 - județ)6. Dintre toate terenurile situate

' Sat. „Rusia și Turkmenistanul în secolul al XIX-lea”, p. 260.

2 T a m.

3 Ibid.

4 Ibid., p. 261.

s Sary Khan a fost numit șef al oazei Yolotan.

* Serahhs a fost ocupat de un detașament rus încă din mai 1884 (M. Alikhanov-Hvarsky, Transcaspian Memoirs, Vestnik Evropy, 1904, octombrie, p. 458-471). Anexarea sa finală a avut loc puțin mai târziu — în 1886. Vezi: „Delimitarea afgană”, partea 2, p. 59. Data 16 Ordinul L4 ¡32 241

nyh în cursul inferior al râului. S-a format Tedzhei, districtul Tedzhensky, subordonat șefului său al regiunii transcaspice. Așa avea să fie determinată structura administrativă a oazelor Merv, Iolotan, Tedzhen și Serakh, care au devenit parte a Rusiei. Numai turkmenii, care locuiau în oaza Pende, și formal poalele Atek, unde contururile viitoarei regiuni administrative se profilau deja, au rămas neatașați de Rusia. Astfel, în cursul anului 1884, problema aderării cu Rusia a turkmenilor, care pășunau cursurile inferioare ale râurilor Tejen și Murgab, a fost în cele din urmă rezolvată.

Creșterea aspirațiilor turkmenilor Penda de a se uni cu supușii ruși ai turkmenilor

Gravitația locuitorilor oazei Pendinsky spre Rusia s-a intensificat mai ales după anexarea lui Merv și Iolotani. Turkmenii Penda s-au străduit să fie împreună cu alte triburi turkmene care au devenit deja parte a statului rus. O manifestare vie a unei asemenea aspirații se reflectă în scrisorile turkmenilor adresate șefilor ruși1.

„Pregătirile militare febrile efectuate de autoritățile afgane în zona satelor turkmene și arbitrariul sporit din partea acestora din urmă au dus la faptul că populația a devenit și mai persistentă și a căuta deschis sprijin în persoana Rusiei. Un exemplu viu și clar al locuitorilor din Iolotan, care au relatat că odată cu adoptarea cetățeniei ruse, aceștia au scăpat de amenințarea de război care mai planea constant asupra lor, întărindu-și și mai mult atracția pentru Rusia.

Seis-Batyr, în scrisoarea sa adresată șefului raionului Merv, sub. Alikhanova a scris că localnicii își exprimă profundă indignare față de arbitrariul autorităților afgane. Seis-Batyr a indicat în scrisoarea sa că este unul dintre escortele inginerului rus2 și că, prin urmare, își amintește că „afganii îi sunt oarecum stânjenitori”3. El a scris: „Ne este frică, suntem păstori de oi, suntem formați din mai mult de o mie

aderarea sa este dată în „Raportul...” de contele Pahlen. „Administrația regională”.

1 Multe dintre aceste scrisori sunt păstrate în dosarele fondurilor TsGVIA. Scrisă de săraci crescători de vite și fermieri. Negustori, negustori, proprietari bogați de vite au scris.

2 Vorbim, se pare, despre inginerul Lessar, care a fost trimis de autoritățile transcaspice să supravegheze oaza Pende în 1884.

3 TsGVIA. f. WUA, col. 483, d. 126, 1885. l. 23.

șanț, prețuim speranța în tine „1, Această scrisoare s-a încheiat cu cuvintele: „Prima și ultima speranță este în tine „2.

Într-o scrisoare adresată locotenentului colonel Alikhanov, inginerului Lessar și Sary Khan, au relatat locuitorii oazei Pendinsky. „Suntem o societate săracă, nu avem dispute, neînțelegeri, conversații și bătălii cu niciun popor. Turmele noastre sunt de partea ta, fie ca ele să fie grija ta. Suntem oameni săraci, ı acțiunea săracilor nu trebuie învinuită”3.

În satele în care partea engleză a comisiei de hotar își făcea munca, oamenii trăiau într-o stare de anxietate și incertitudine constantă. „Ne este foarte frică, nu avem mijloace, suntem liberi, dar bazându-ne pe voi, continuăm să trăim în locurile noastre”, au scris localnicii. Scrisoarea exprima speranța pentru Rusia: „Nu credem cuvintele (nume pentru britanici și afgani — A.I.), sunteți un stat foarte puternic”5.

Ofițerii britanici s-au implicat intens în întărirea cetății Herat și în concentrarea trupelor în zona de lucru a comisiei de graniță, care a fost percepută de locuitorii oazei ca un semn al noilor probleme care îi amenințau. Populația turkmenă a oazei în situația care le-a amenințat viața pașnică cu noi nenorociri, îngrijorată de soarta lor viitoare. În rândul populației turkmene, îngrijorată de soarta lor, cuprinsă de frica pentru ziua de mâine, s-au răspândit zvonuri sumbre despre un nou război provocat de britanici. Deosebit de persistent a fost zvonul că afganii intenționau să lupte cu rușii și că trupele afgane și britanice vor sosi din Herat pentru asta.

Ofițerii britanici s-au implicat intens în incitarea populației turkmene împotriva Rusiei, căutați prin comandanții afgani să răspândească ideea de „gazavat” împotriva rușilor printre soldații armatei afgane.

Generalul Komarov a scris într-unul dintre rapoartele sale: „Spiritul soldaților afgani este destul de vesel, ei spun cu tărie că vor „gazavat” și nu vor lăsa Rusia să intre”6.

Britanicii, însoțiți de un convoi mare, au călătorit

1 TsGVIA. f. WUA, col. 483, d. 126, 1895, l. 23. (Scrisoarea originală se păstrează la dosar).

2 T a m.

'Tam e, l. 26. Scrisoarea a fost semnată de Dzhepbar-khan și Mekhti-basm, oameni, după toate probabilitățile, bogați. Dar, în acest caz, conținutul scrisorii exprimă într-o oarecare măsură starea de spirit generală.

— Acolo, l. 33.

s T a m

6 Arhiva Centrală de Stat a RSS uzbecă, f. eu-l, op. 34, d. 637, 1884-1885, l. 26.

în districtele Serakhs, Pul-i-Khatun, Jama, Mukhsipabad, Nadirkala, Kusan, Kushki, Tahta-Bazar, Kala-i-Nau, Bala-Mu rgaba, Meruchak și alte puncte. În timpul călătoriilor în zonele de graniță, aceștia erau angajați în mituirea nobilimii turkmene. Astfel, de exemplu, autoritățile afgane l-au numit pe un anume Ishan Jum drept Pendinsky qazi, iar britanicii i-au oferit cadouri1.

Un anume Kachi-bek, un turkmen, împreună cu un afgan, au condus propagandă anti-rusă în rândul locuitorilor. Acești emisari i-au îndemnat pe turkmeni să devină supuși afgani2. Populația turkmenă din Meruchak și-a exprimat nemulțumirea față de arbitrariul autorităților afgane și s-a plâns că afganii îi jefuiesc3. Pentru a-și atinge obiectivele, britanicii au încercat în toate modurile posibile să liniștească elita exploatată. Deci, de exemplu, la sfârșitul lunii ianuarie, generalul Lemzden a „convocat „onoarea" lui Pendins în valoare de 500 de persoane și aproape jumătate dintre aceștia au oferit cadouri în valoare de la 500 la 600 de macarale, iar patru turkmeni vor da un pistol de reviste. .. toți Lemzden a anunțat că britanicii sunt mai bogați decât rușii și au arme mai bune, de ce îi vor forța pe ruși să părăsească Iolotani, L\er-va, Serakhs, iar poporul va fi cruțat de „zakat" și alte impozite"4.

Un locuitor al oazei Iolotan pe nume Dervish a spus: „Am vizitat majoritatea aulilor Saryk, m-am întâlnit cu toți oamenii influenți. Penda saryks așteaptă doar să scapi de afgani, chiar și maiștrii, înzestrați cu generozitate de Lemzdep și considerați slujitori ai lui Anglin, rugați să transmită în secret că inimile lor sunt de partea rusă. Știu că maiștrii s-au întors către locotenentul colonel Ridgeway cu cuvintele: „pleacă, ia-ți afganii cu tine, nu ne aduce nenorocire pe cap". Ca răspuns la aceasta, Ridgeway a atacat jurnalul afgan5: v-am plătit în plus mai mult de un milion de bani și? armamentul Sarykilor și fortificația Pende. Ce ai făcut!"6. Maiștrii Pendinsky au spus că „afganii sunt foarte mângâieri, așa că nu au încredere în aceste mângâieri și mulți sunt gata să plece, dar numai trupele afgane nu le permit să facă acest lucru"7. Adesea au fost cazuri când

' TsT A UzSSR, f. eu-l, op. 34. dosar 637, 1884-1885, fol. 3.

2 Ibid., l. 31.

'La fel, l. 32.

* T și m, l. 8.

® General.

•Ibid., l. 227.

7 H și m, l. 15.

ghaneii au pus mâna pe locuitorii care s-au strămutat din satele turkmene și i-au returnat înapoi. S-a raportat că o deputație de onoare Saryks a venit la comandantul șef afgan „cu propunerea de a părăsi Pepde în vederea apropierii rușilor, deoarece aceștia nu vor să se despartă de frații lor, Iolotan Saryks” și experiența vărsării de sânge1. Cu cât amenințarea de război era mai puternică peste Ponda, cu atât populația turkmenă a oazei era mai indignată de acțiunile autorităților afgane și dorința de Rusia a devenit mai puternică. „Saricii care locuiesc în Pepda și în alte zone de la granița cu Afganistanul au decis între ei să se alăture Rusiei, duși de exemplele lui Merv și Iolotani”, se relatează 2 într-unul dintre documente.

Intrigile britanicilor, întărirea propagandei anti-ruse printre turkmeni este evidențiată și de raportul locotenentului „Popatinsky. El a scris: „Britanicii desfășoară propagandă activă printre Saryks, distribuie bani și răspândesc zvonul că Ashgabat ar trebui să fie granița regiunii transcaspice. Banii au fost distribuiți la început prin afgani, dar din moment ce doar firimiturile au venit cu un astfel de sistem de distribuire, acum această distribuție este făcută chiar de britanici. Cu asistența autorităților afgane, britanicii au recrutat turkmeni în armată, folosindu-i ca nukeri4. Nukerii de cai erau plătiți de britanici cu 30 de rupii pe lună. Potrivit turkmenii din Pepde, care au sosit în Bukhara la sfârșitul lui ianuarie 1885 cu afaceri comerciale, britanicii au distribuit bani turkmenilor Saryk și au făcut un set de nukeri printre ei.

Șeful postului Imam-Babinsky a raportat că patrula trimisă acestora a fost oprită de afgani la Sary-Yazi, în timp ce ofițerul englez, care se afla în detașamentul afganilor, a declarat amenințător că pământul, până la Iolotan, aparține. lor, britanicii, şi că se aşteaptă la sosirea a 400 de călăreţi pentru a stabili posturi în Sandy-Kali şi Imam-Baba, cărora li sa ordonat oprirea prin toate mijloacele6.

1 Administrația Centrală de Stat a RSS uzbecă, f. Și 1, el. 34, dosar 637, 1884-1885, ll 15, 16.

2 Ibid., l. 4.

3 Ibid., l. 13.

«TsGVIA, f. WUA, col. 483, d. 121, 1885, l. 21.

5 Ibid., l. 29.

«TsG\UzSSR, f. I-l, op 31, dosar 540, l. 9

Mișcarea detașamentului rus la Kușka. Bătălia de la Taşkepri la 18 martie 1885

După ce a anexat oazele Lv-rva și Polotap, țarul rus a început să pună în aplicare următoarea, ultima etapă a anexării Turkmenistanului. Trupele țariste au început să se deplaseze spre sud de-a lungul ținuturilor turkmene, până în oaza Penda, pe care autoritățile afgane o

considerau a lor. Profitând de faptul că linia de frontieră în această zonă nu fusese încă determinată, ofițerii britanici din comisia de demarcație anglo-ruse au început să provoace cu putere Afganistanul la război cu Rusia. Puțin mai devreme, guvernul Emirului Abdurrahmaia, după ce a primit o subvenție uriașă dei.ezh-p / u de la britanici și, la instrucțiunile autorităților britanice, a lucrat intens pentru a întări granița de nord-vest a Afganistanului. Cu asistența directă a specialiștilor militari britanici, armata a fost reorganizată, a primit arme și echipamente britanice. Cu ajutorul britanicilor, la Kabul a fost înființat un mare arsenal.

Pregătirile militare febrile din tabăra anglo-afgană au fost raportate și în scrisorile locuitorilor din satele de graniță. Astfel, Muhammad-Teke-khan din Serakhs a raportat autorităților ruse că 4 englezi sosiți de la Herat erau ocupați cu desfășurarea cavaleriei afgane, care era grupată în grupuri de 400-500 de oameni1.

În cursul lunii februarie 1885, trupele afgane au ocupat cele mai însemnate puncte de-a lungul liniei de frontieră, au inspectat în grabă obiectele aflate atât pe această linie, cât și pe terenuri care fuseseră mult timp considerate pășuni ale turkmenilor Penda.

Activitățile britanicilor de pregătire pentru război s-au desfășurat de-a lungul întregii linii de sate de graniță, până la Atek. „La ordinul britanicilor, în Kala-i-Mor, Islim-Cheshme, Kara-Tepe, lemnul de foc a fost recoltat în grabă, în care locuitorii locali au fost implicați cu forța.” De-a lungul raului În același timp, în mai multe puncte, britanicii și afganii erau așteptați să sosească și la Zur-Abad pentru a cumpăra grâu, alimente și lemne de foc. Populația a devenit conștientă de intenția britanicilor de a aduce construcția drumului către Imam Baba. Locuitorii din satele turkmene au povestit și despre mișcarea trupelor anglo-afgane, care și-au exprimat convingerea că un război va începe la începutul primăverii. Și, într-adevăr, până în primăvara lui 1885, posturile afgane au fost din ce în ce mai împinse în granițele celor care se retrăseseră deja la

1 TsGA UzSSR, f I 1, op. 34, d. 540, 1885, l. 9.

pământurile rusești. Atmosfera politică de-a lungul liniei de frontieră a devenit din ce în ce mai tensionată. S-a simțit că o ciocnire militară între afgani și ruși era inevitabilă.

Pe 13 martie, afganii au început să bombardeze posturile rusești. Detașamentul Murghab a primit un ordin de la comandament să atace afganii. Astfel a început binecunoscuta bătălie de la Kușkin pe 18 martie 1885, care aproape a dus la război. Potrivit lui B. II. Lenin, ca urmare a acestei ciocniri, Anglia și Rusia s-au trezit la un fir de război. Ciocnirea militară din 18 martie 1885 s-a încheiat cu o victorie pentru ruși. Armata regulată afgană de 4.000 a fost învinsă. Pierderile afganilor s-au ridicat la 500 de oameni. ucis. Toată artileria, întreaga tabără, căruțele și proviziile au fost luate de ruși ca trofee. Ofițerii britanici au condus acțiunile trupelor afgane, iar când detașamentul rus a dat o lovitură zdrobitoare afganilor, aceștia au fugit fără oprire până la Herat.

Potrivit generalului Komarov, „afganii au luptat curajos, energic și încăpățânat în tranșee acoperite și nici la sfârșitul bătăliei nu au renunțat...”2, dar soldații ruși, după ce au învins forțele superioare ale inamicului , și-au demonstrat încă o dată curajul și curajul în fața lumii întregi . De asemenea, miliția turkmenă a luptat umăr la umăr cu soldații ruși în bătălia de lângă Kușka. Generalul Komarov a relatat în telegrama sa faptele curajoase ale turkmenilor, prezentând rezultatele bătăliei. Scria: „... miliţia raionului Merv, înarmată numai cu sabii, s-a luptat eroic alături de cazaci în prima linie...”3. Maistrul Kaahka Seyid-Nazar-Yuzbashi, precum și turkmenii obișnuiți, au murit și ei în această bătălie. Unul dintre bannerele recapturate de la unitățile militare afgane a fost luat de ofițerul de poliție Aman-Klych.

Ca urmare a victoriei câștigate de detașamentul Murghab în bătălia de lângă Kușka, Rusia țaristă a ocupat ferm oaza Pendinsky, iar locuitorii satelor Pendinsky au fost acceptați în cetățenia rusă. Așadar, ținuturile cu populație turkmenă din partea superioară a Murgabului au fost incluse în Rusia. Din aceste meleaguri s-a format o nouă regiune militar-administrativă - departamentul de poliție Penda, care făcea parte din raionul Merv. Includerea oazei Pendinsky a însemnat finalizarea aderării întregului Turkmenistan la Rusia.

1 V. I. Lenny. Caiete către imperialism. M., Domnul itizdat, 1939, pag. 520.

2 TsGVIA, f. VUL, d. B948, 1885, l. eu.

3 Ibid., l. 2.

CONCLUZIE'

Aderarea Turkmenistanului; către Rusia este un proces foarte complex, caracterizat prin originalitatea și eterogenitatea momentelor și perioadelor sale individuale.

În general, intrarea Turkmenistanului în Imperiul Rus s-a produs ca urmare a expansiunii coloniale a țarismului, care a căutat să depășească Anglia prin dobândirea de zone „accesibile pentru colonizare” în estul Mării Caspice. Atât în momentul anexării, cât și după aceasta, țarul a dus o politică național-colonială agresivă în regiunile turkmene, cu toate consecințele care au urmat. Din acest punct de vedere, este posibil să se evalueze și natura bătăliilor sângeroase din Turkmenistan la momentul anexării și cuceririi acestuia. Lupta curajoasă a turkmenilor din Ahal, precum și revoltele lui Khiva Turyu, dar în conținutul și caracterul lor, au fost fenomene progresiste, drepte și istorice naturale. În lupta brutală și inegală a turkmenilor, care au fost învinși, a fost expusă adevărata esență a politicii coloniale, agresive a țarismului. În bătălii sângeroase, s-au manifestat vitejia și curajul turkmenilor, vorbind împotriva violenței și a răului, în apărarea pământului, onoarei și libertății lor.

Bătălii de două ori sub zidurile lui Geok-Tepe în 1879 și 1880-1881, revolte ale Khiva Yomuts în 1873-1874. iar alte ciocniri între turkmeni și trupele țariste au fost momente semnificative în întregul proces de unire a Turkmenistanului cu Rusia.

Împreună cu aceasta, datorită mai multor circumstanțe, majoritatea regiunilor Turkmenistanului au fost anexate Rusiei prin

1 O trecere în revistă a literaturii și a surselor despre problema aderării Turgmenistanului la Rusia ar trebui să fie publicată într-un număr separat.

subiecte. Legăturile comerciale, economice și politice vechi de secole și în curs de dezvoltare ale triburilor turkmenilor din Caspică cu statul rus au fost unul dintre factorii serioși care au condus la anexarea pașnică a vastului teritoriu al Turkmenistanului de Vest la Rusia. Populația din Turkmenistanul de Vest se ocupa cu pescuitul, îmbrăcat piei, pâsle, țesut covoare, extrage ulei, ozocerit, sulf, vopsele, sare și alte materii prime, care erau destinate în principal vânzării negustorilor și industriașilor ruși, pășuni, pâine și diverse mărfuri manufacturate, care, în condițiile relațiilor constant tensionate cu statele feudale vecine, le-au obligat să caute ajutor și patronaj din Rusia.

În apropierea de Rusia, au fost interesate nu numai clasele inferioare ale muncii, care au suferit cel mai mult din cauza opresiunii și a conflictelor civile, raidurile feudalilor vecini, ci și elita bogată a turkmenilor, proprietarii de puțuri de petrol, mine, mari turme de oi, artele de pescuit.

Cei mai renumiți reprezentanți ai turkmenilor caspic, precum Kiyat-hapu, au căutat să-și întărească influența economică și politică în rândul colegilor lor de trib cu ajutorul statului rus. Același lucru se poate spune despre Atamurad Khan, Khaia al Khiva Yomuts, Nur-Berdy-Khaia, Teke și alți domni feudali ai turkmenilor, care căutau protecția Rusiei.

Guvernul țarist în primele etape de contact cu turkmenii a aderat, de asemenea, la o politică foarte prudentă, deghizându-și cu pricepere și subtil scopurile prădătoare cu „măsurători bune”. Această precauție s-a datorat anumitor motive de natură politică internă și externă. În primul rând, au fost luate în considerare unele considerații tactice, care decurg în principal din cunoașterea insuficientă a țării turkmenilor, a dispoziției și a opiniilor locuitorilor săi și, în consecință, a „modului de acțiune” nedezvoltat care ar trebui urmat la subjugarea Regiunea transcaspică. Înainte de a trece la acțiune decisivă, a fost necesar un fel de recunoaștere amănunțită, în timpul căreia a fost recunoscut ca fiind oportun să se străduiască în toate modurile posibile „să întărească influența morală a Rusiei în rândul populației native din Transcaspia”.

Dorința de a evita complicațiile de politică externă, în primul rând, conflicte deschise cu Marea Britanie, ar

A fost și unul dintre principalele motive care au împiedicat guvernul țarist să ia măsuri decisive în regiunea transcaspică. Deși rivalitatea cu Anglia din est a grăbit țarul să finalizeze capturarea Mijlocului Aliya, tocmai din motive diplomatice (și uneori dificultăți) țarul a fost nevoit fie să-și mascheze acțiunile, încercând să le dea un flux pașnic, fie să suspende. ei pentru un anumit timp. Așa a fost cazul, de exemplu, la mijlocul anilor 1970, când conservatorii care au ajuns la putere în Anglia au început să urmeze o politică dură față de Rusia și a izbucnit o criză în Balcani, amenințând să se dezvolte într-un nou „război estic”. ". Așa a fost în vara anului 1878, după războiul ruso-turc și în timpul Congresului de la Berlin, care a revizuit termenii Tratatului de la San Stefano, când guvernul țarist, rămas singur împotriva unirii Angliei, Austro-Ungariei și Germaniei, a fost obligat să facă concesii semnificative, angajându-se să nu ia nicio măsură care ar putea provoca nemulțumiri puterilor aliate. Așa a fost la mijlocul anilor 1980, într-o perioadă în care țarul „stăpânia” în tăcere bazinul Murgab și când, în cuvintele lui V. și Lenin, pericolul războiului cu Anglia atârna „de o ață”.

Procesul îndelungat de aderare a Turkmenistanului la Rusia este descris ținând cont de poziția de politică externă a Rusiei, ținând cont de contradicțiile anglo-ruse care erau extrem de tensionate la acea vreme în Orientul Apropiat și Mijlociu.

Unul dintre cei mai semnificativi factori care au condus la anexarea pașnică a majorității regiunilor turkmene la Rusia a fost dorința majorității populației din aceste regiuni de a scăpa de conflictele interne constante și de arbitrariul lorzilor lor feudali, precum și de pradătorii fără sfârșit. , atacuri devastatoare și războaie din afară.

Experimentând opresiunea grea a bais-ului și a khanilor „lor”, suferind în permanență de raidurile devastatoare ale statelor feudale vecine, masele de oameni căutau căi și oportunități pentru a scăpa de o astfel de situație insuportabilă. S-au săturat să trăiască în frică constantă pentru viața lor, sătui de a fi nevoiți să țină plugul cu o mână pentru a-și ține armele pregătite cu cealaltă. Această sete de pace și liniște a determinat, în primul rând, atragerea turkmenilor către Rusia, la care s-au îndreptat în mod repetat în trecut în ani grei pentru ei. Istoria cunoaște multe exemple când autoritățile ruse au întins o mână de ajutor turkmenilor înfometați, trimițându-le corăbii cu pâine, oferindu-le adăpost de persecuții.

dușmani, permițându-le să se stabilească în întinderile din sudul Rusiei. Potrivit surselor, o parte semnificativă din nordul turkmenii - aproximativ 115 mii de oameni, până la mijlocul secolului al XIX-lea. făcea parte din Rusia, luându-și cetățenia.

În Akhal și Merv intern!! Criza provocată de dezvoltarea socio-economică a întregii societăți turkmene, apariția marilor feudali, golfuri și hani, care au condus divizii tribale în război constant, s-a agravat mai ales chiar în ajunul cuceririi și anexării acestor regiuni. Întrebarea atitudinii față de Rusia a fost cea mai importantă întrebare

în jurul căreia au existat dispute la numeroase adunări-maslakhats. Adesea, astfel de dispute s-au transformat în lupte sângeroase de care au suferit masele. Prin urmare, cu câțiva ani înainte de luptele Geok-Tepep, chiar și în Lchala, influența susținătorilor aderării Rusiei a predominat. În vara anului 1875, un mare maslahat tribal a avut loc în Geok-Tepe. a adoptat o decizie unanimă privind aderarea lui Akhal la Rusia. O delegație specială a fost trimisă la comandamentul rus cu o declarație scrisă care conținea toate punctele deciziei maslahat. Din mai multe motive, guvernul țarist nu a profitat de posibilitatea unei anexări pașnice a lui Akhal, care a afectat într-o anumită măsură starea de spirit a locuitorilor oazei.

Motive serioase pentru deteriorarea ulterioară a relațiilor ruso-turkmene au fost întărirea intrigilor anti-ruse ale imperialiștilor britanici și ai lor persani-turci, precum și activitățile provocatoare papisla-mpst ale reprezentanților clerului reacționar al tekinilor. Cu toate acestea, motivul cel mai important și decisiv al bătăliilor sângeroase de lângă Geok-Tepe a fost politica agresivă a guvernului țarist, care a pornit ulterior pe calea unei confiscări coloniale deschise și nerușinate.

Ținând cont de factorii externi și interni, după cucerirea lui Akhal, autoritățile regale au pornit din nou pe calea unor acțiuni mai prudente. A fost planificat un curs pașnic de întărire a cântului în Merv.Premii, cadouri, prezentări la grade, recrutare în serviciul în aparatul administrativ și managerial, organizare de excursii la Sf. pentru a exercita o influență corespunzătoare asupra acestuia din urmă Marile caravane comerciale trimise prin porunca rusă lui Merv se întristează cu același scop.

2Õ1

În același timp, influența Rusiei a început să crească treptat în rândul populației active a oazei. Refugiații sosiți din Akhal au adus și o anumită dezordine în rândul locuitorilor din Merv. Arbitrarul și anarhia au cauzat mari pagube populației muncitoare, au împiedicat munca lor pașnică și au creat o atmosferă de anxietate constantă pentru viitor. Agenții de informații britanici și-au intensificat acțiunile provocatoare, încercând să trezească oamenii la un „război sfânt” împotriva rușilor.

În astfel de circumstanțe, aderarea lui Merv la Rusia a fost cea mai oportună și favorabilă cale de ieșire din situație. Deputații și reprezentanți ai unităților individuale ale turkmenilor Merv au început să vină la Ashgabat la comandamentul rus, care încercau să insufle ideea utilității acceptării cetățeniei ruse.

La 1 ianuarie 1884, o reuniune a reprezentanților turkmenilor Merv a luat decizia de a anexa Merv la Rusia. În urma lui Merv, oaza Iolotan a fost anexată, locuitorii din koto poro au aplicat în repetate rânduri înainte de aceasta cu o cerere de primire a cetățeniei ruse.

Prin diverse provocări, imperialiștii britanici au reușit să organizeze un atac armat al afganilor asupra detașamentului rus. Incidentul, care a avut loc în apropierea orașului Tash-Kepri la 18 martie 1885, s-a încheiat cu victoria trupelor ruse și ocuparea lor a oazei Pendinsky.

Astfel, nu toate zonele populate din Turkmenistan au fost anexate Rusiei în aceeași formă. Pentru a determina corect natura aderării regiunilor individuale turkmene, condițiile locale și caracteristicile acestor regiuni, particularitățile economiei, dezvoltarea socio-economică, gradul de dezvoltare a relațiilor dintre populația locală și Rusia, caracteristicile întregii lor sunt luate în considerare situația internă și externă, condiționată de circumstanțe istorice specifice etc.

* *

În ciuda politicii coloniale a țarismului, aderarea Turkmenistanului la Rusia, în ceea ce privește rezultatele și consecințele sale obiective, a avut o mare semnificație progresivă. Această progresivitate a afectat în primul rând dezvoltarea economică a regiunii, în pătrunderea de noi relații capitaliste aici. Includerea Turkmenistanului în sferele economiei capitaliste ruse a fost începutul chipului-252

Viziunea izolării patriarhal-feudale a economiei turkmenilor a contribuit la apariția întreprinderilor industriale și a căilor ferate în regiune. Construcția orașelor a provocat un aflux de nou-veniți din alte părți ale țării.

Aderarea ținuturilor turkmene la Rusia a fost un fenomen progresiv în sensul că a distrus fragmentarea societăților tribale turkmene individuale, a pus capăt războaielor intertribale, comerțului cu sclavi, alamanismului și i-a protejat pe turkmeni de raiduri constante devastatoare ale iranianului, Khiva. și feudalii Bukhara, au împiedicat amenințarea transformării Turkmenistanului într-o colonie a Imperiului Britanic.

Poporul turkmen a avut ocazia nu numai de apropiere economică, ci și spirituală și culturală de alte popoare ale Imperiului Rus, în primul rând, de marele popor rus, despre care V. I. Lenin a scris că „nu pot câștiga libertatea pentru ei înșiși fără a lupta pentru libertatea altor popoare.

Autocrația țaristă nu a reușit să otrăvească conștiința revoluționară a proletariatului rus. Sub conducerea proletariatului rus, a luat naștere o alianță de clasă a maselor muncitoare și exploatate de toate naționalitățile, care a devenit mai puternică în cadrul Imperiului Rus. o alianță îndreptată împotriva unui inamic comun, clasa exploatatoare.

Rusia s-a transformat treptat în centrul mișcării revoluționare mondiale, a devenit locul de naștere al leninismului, o țară în care perspectivele reale pentru o răsturnare revoluționară și ritmuri gigantice de dezvoltare socio-economică erau deja conturate clar. În acest aspect ar trebui evaluată esența și semnificația aderării Turkmenistanului la Rusia.

Implicarea poporului turkmen în lupta revoluționară a tuturor popoarelor asuprite ale Imperiului Rus și, mai ales, în lupta revoluționară a poporului rus și a avangardei sale - clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist - aceasta este cea mai importantă și cea

mai decisivă semnificație progresivă a anexării Turkmenistanului la Rusia.

Ca urmare a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, poporul turkmen, ca toate popoarele asuprite anterior din Rusia țaristă, a dobândit independență socială și națională, a făcut un salt uriaș de la înapoierea patriarhal-feudală la o economie și o cultură socialistă dezvoltată cu ajutorul fratern dezinteresat al marelui popor rus.

CUPRINS

J. Davletov, A. Ilyasov

ACERAREA TURCMENIEI LA RUSIA

Publicat prin ordin al Consiliului Editorial si Editurii >

Academia de Științe a RSS Turkmenă